This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

Educ R 2230.1.3

CHARLES · WILLIAM · ELIOT
COLLECTION
IN · HONOR · OF · HIS · NINETIETH · BIRTHDAY
MARCH 20TH 1924
EX DONO
HARVARD ALUMNI ASSOCIATION

Digitized by Google

Digitized by Google

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

KONINGRIJK HOLLAND.

ACHTSTE DEEL.

TE LEYDEN BIJ
D. DU MORTIER EN ZOON.
M DCCC VIII.

Digitized by Google

Educ R 2230.1.3

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE
CHARLES WILLIAM ELIOT
FUND
Dec 17, 1930

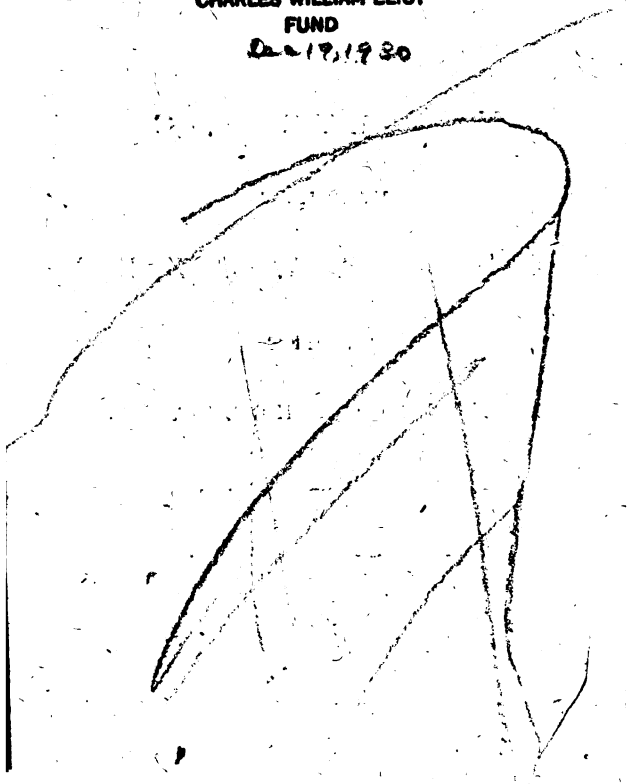

Digitized by Google

NAAMLIJST

DER

INTEEKENAREN,

OP DE TWAALF STUKJES VAN HET ACHTSTE DEEL DER

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN STAAT EN DE VERBETERING VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

KONINGRIJK HOLLAND.

Aalst, (J. v.) *Kostschoolhouder te Delft.*
Adriani, (M. J.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Friesland, te Tjallebird.*
Aken, (H. v.) *Boekhandelaar te Westzaandam.*
Albertie, (J.) *Tweede Leermeester in eene der Diakonieschoolen te Amsterdam.*
Albits, (L. A.) *Schoolonderwijzer te Goes.*
Alkmaar. (*Het Institut, onder de zinspreuk:* Tot een goed einde, *te*)
Ange, (J. Teisfédre l') *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Noordelijk gedeelte van het Departement Holland, te Haarlem.*
Anslijn, (N.) N. Z., *Onderwijzer op de Stads Armen-School Letter B te Haarlem.*

Digitized by Google

Appel, (H. den) *Schoolonderwijzer te Vreeland*
Arntzenius, (H.) *Hoogleeraar, en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Utrecht, te Utrecht.*
Asperen, (J. J. v.) *Fransch Kostschoolhouder te Delfshaven.*
Augustini, (J. L.) *Boekhandelaar te Haarlem.*
Baar, (Dirk) *Schoolonderwijzer te Hagwelen.*
Bakker, (Dirk) *Schoolonderwijzer te Westwoude.*
Bakker, (Jan) *Schoolonderwijzer te Heemskerk.*
Bakker, (Klaas) *Schoolonderwijzer te Kolhorn.*
Balen, (J. v.) *Boekhandelaar te Rotterdam.*
Barends, (Theodorus) *Onderwijzer in de Stads Fransche en Nederduitsche School te Harderwijk.*
Beekes, (A.) *Schoolonderwijzer te Werkhoven.*
Beekhuis, (. . .) *Onderwijzer in het Burger-Weeshuis te Groningen.*
Beekhuis, (W.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Friesland, te Garijp*
Beekman, (J. P.) *Schoolonderwijzer te Voorschoten.*
Beekman, (H. J.) *Eerste Onderwijzer in de Departementsschool der Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, in den Haag.*
Beets, (P.) P. Z., *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Noordelijk gedeelte van het Departement Holland, te Zaandam.*
Bekking, (J.) *V. D. M., te Oudewater.*
Bel, (J. v. d.) *Schoolonderwijzer in het Fort te Bath*
Belinfante, (De Gebroeders M. en J.) *Boekhandelaars te Amsterdam.*
Benthem, (S. v.) *Boekhandelaar te Middelburg.*
Bentinck tot Diepenheim, (D.) *Landdrost van Overijssel, enz. enz. te Zwol.*

Digitized by Google

Ber-

Bergen, (W. van) *Boekhandelaar te Breda.*
Berkenbosch, (R. P) *Schoolonderwijzer in de Gemeente van het Hooge en Lichtent Hoogeveen.*
Berkhout, (A. J.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Zuidelijk gedeelte van het Departement Holland, te Woudrichem.*
Berrangé, (J. C.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Noordelijk gedeelte van het Departement Holland, te Bloemendaal.*
Beukers, (P. J.) *Schoolonderwijzer te Buitschoten.*
Bijl, (Pieter) *Schoolonderwijzer te Huisduinen.*
Bisschop, (A.) *Schoolonderwijzer te Vreeswijk, gezegd de Vaart.*
Blanché, (A. F.) *Boekhandelaar te Utrecht, 5 Exemplaren*
Bloemendaal, (Cornelis) *te Asfendelft.*
Bloemendaal, (G.) *Schoolonderwijzer te Waddingsveen.*
Blokzijl. (Het Plaatselijk Schooltoevoorzigt te)
Blom, (Jan) K. Z, *Schoolonderwijzer te Oosterland, in Duivelland.*
Blusse (A.) en Zoon, *Boekhandelaars te Dordrecht.*
Bödeker, (E. J.) *Schoolonderwijzer te Eexta.*
Boex, (A H.) *Fransch Staats Kostschoolhouder te Eyndhoven.*
Boot, (G W.) *Rector der Latijnsche School, en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Zuidelijk gedeelte van het Departement Holland, te Gorinchem*
Borch van Verwolde, (Mr. A. P. R. C. van der) *Assessor in Gelderland, op Verwolde, bij Zutphen.*
Borking, (D.) G. Z., *Kostschoolhouder te Middelburg.*

Digitized by Google

Borr, (L. van den) *Schoolonderwijzer te Arnhem.*

Borret, (Mr A. J.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Arnhand, in Den Bosch.*

Bos, (J.) *Onderwijzer in eene der Parochiescholen te Utrecht.*

Bosch, (A. ten) *Stads Schoolonderwijzer te Zutphen, voor het Gezelschap ter verbetering van het lager Schoolwezen aldaar.*

Bosch, (H. M) *Voorzanger te Oostwold.*

Bourdon, (N. J.) *Fransch Kostschoolhouder te Vlissingen.*

Bouwmeester, (A. den) *Schoolonderwijzer te Alphen.*

Braam, (P. v.) *Boekhandelaar te Dordrecht.*

Brandenburg, (C.) *Boekhandelaar te Zaandijk.*

Brandenhorst, (B.) *Fransch en Nederduitsch Kostschoolhouder te Heerenwaarden.*

Brave, (W.) *Boekhandelaar te Amsterdam.*

Breebart, (J.) *Boekhandelaar te Hoorn.*

Breebart, (Pr.) *K. D. M., te Westgraftdijk.*

Bregman, (Dirk) *Schoolonderwijzer te Henschoek.*

Brink, (J. ten) *Hoogleeraar, en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Gelderland, te Harderwijk.*

Brink, G. Z., (J. ten) *Boekhandelaar te Amsterdam.*

Brinkhoff, (H.) *Stads Schrijf- en Rekenmeester te Arnhem.*

Brinkman, (Jan) *Schoolonderwijzer te Kudelstaart.*

Brinkman, (Willem) *Schoolonderwijzer te Noordscharwoude.*

Broedelet, (B.) *Fransch en Nederduitsch Schoolonderwijzer, en Organist te Utrecht.*

Brouwer, (J. W.) *Boekhandelaar te Leeuwarden.*

Digitized by Google

Brouwer, (Simon) *Schoolonderwijzer te Groe schermer.*

Bruining, (A.) *V. D. M., en Lid der Commissi van Onderwijs voor het Departement Friesland te Pietersbierum.*

Brunner, (J. J.) *Fransch Kostschoolhouder Amsterdam.*

Brus, (A.) *Schoolonderwijzer in het Burge Weeshuis te Nijmegen.*

Brussel, (P. v.) *Schoolonderwijzer te Amste dam*

Buijs, (Pieter) *Schoolonderwijzer in de Wieris gerwaard.*

Buikfloot. (Het Plaatselijke Schooltoevoorzigt te

Buis, (J. J.) *Schoolonderwijzer te Maren.*

Cabrie, (J.) *Stads Schoolonderwijzer in de Reeth.*

Charpentier, (J. L. A.) *Schoolonderwijzer Amsterdam.*

Chrijstie, (A. A.) *Kostschoolhouder te Mi delburg.*

Conrad, (F. W.) *Commissaris Inspecteur va 's Lands Waterwerken, op den Buize Zuanen burg bij Halfweges.*

Cornel, (N.) *Boekhandelaar te Rotterdam.*

Corta, (Joh.) *Schoolonderwijzer te Lisse.*

Corvet, (P.) *Schoolonderwijzer te Velsen.*

Coulbeut, (J. H.) *Boekhandelaar te Elburg.*

Coulon, (J. V.) *Med. Doct., enz. te Leeuwar den.*

Court, (Mr. P. E. de la) *Landdrost van Bra band, enz. enz., in den Bosch.*

Croes, (G. C. de) *Schoolonderwijzer te Empel voor het Gezelschap Onderwijzers onder de Zin spreuk: Het Nut der jeugd Streke ons tot vreugd*

Dam, (Mr. H. v.) *Lid der Commissie van On derwijs voor het Departement Braband, Bergen op den Zoom.*

Digitized by Google

Deeleman, (P.) *Schoolonderwijzer te Noordwijk aan Zee.*

Deene, (....) *te . . .*

Deinse, (A. v.) *K. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Zeeland, te Middelburg.*

Dellebarre, (J. Ph.) *Fransch en Nederduitsch Schoolonderwijzer te Leyden.*

Derks, (F.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Braband, te Haps.*

Diepeningen, (P. v.) *Schoolonderwijzer en Voorzanger aan de Bilt.*

Dijke, (J. van) *Schoolonderwijzer te Heedekenskerke.*

Dill, (A. W.) *Schoolonderwijzer in den Haag.*

Ditmarsch, (D. W.) *te Broek in Waterland.*

Doekema, (P.) *Boekhandelaar te Groningen.*

Donker Curtius, (H. H.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Gelderland, te Arnhem.*

Doorn, (Mr. A. van) *Landdrost van Zeeland, enz. enz., te Middelburg.*

Doornen, (J. v.) *Fransch en Nederduitsch Schoolonderwijzer te Maassluis.*

Dozij, (J.) *V D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Noordelijk gedeelte van het Departement Holland, te Hoogkarspel.*

Driel, (J. v.) *Schoolonderwijzer in de Stads Armenschool te Rotterdam.*

Dries en Zoon, (C. v. d.) *Boekhandelaars te Rotterdam.*

Ebels, (E.) *Schoolonderwijzer te . . .*

Ebens, (E. H.) *Schoolonderwijzer te Krewert.*

Eck, (C. Fransen van) *Hoogleeraar, en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Overijssel, te Deventer.*

Eerde, (J. R. v.) *Hoogleeraar, en Lid der Com-*

Digitized by Google

Commissie van Onderwijs voor het Departement Groningen, te Groningen.

Eijk, (A. v.) *Schoolonderwijzer te Wilsveen.*

Emmelot, (M. A.) *Stads Schoolonderwijzer te Deventer.*

Ende, (A. v. d.) *Inspecteur van het Lager Schoolwezen en Onderwijs, enz. enz., te Haarlem.*

Engelberg, (...) *Ondermeester te Gouda.*

Enschedé en Zonen, (J.) *Boekhandelaars te Haarlem.*

Enfink, (J.) *Schoolonderwijzer te Vorden.*

Enuma, (J. A.) *Schoolonderwijzer te Kropswolde.*

Erasmus, (A.) *Schoolonderwijzer in den Haag.*

Ewijk, (J. J. v.) *Schoolonderwijzer en Voorzanger te Vleuten.*

Felix, (B.) *Schoolonderwijzer te Boskoop.*

Floh, (J. H.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Overijssel, te Enschedé.*

Franck, (...) *Boekhandelaar te Enkhuizen.*

Fremerij, (N. C. de) *Hoogleeraar, en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Utrecht, te Utrecht.*

Gavere, (Mr. P. de) *Lid van het Departement-raal Geregtshof van Stad en Landen van Groningen, te Groningen.*

Geelhoed, (D.) *Schoolonderwijzer te Gouda.*

Gelder, (A. H. v.) *V. D. M., te Amsterdam.*

Gerwich, (...) *Schoolonderwijzer te Linschoten.*

Geuns, (J. v.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs, voor het Noordelijk gedeelte van het Departement Holland, te Leyden.*

Geuns, (M. v.) J. Z., *V. D. M., te Haarlem.*

Ghele, (H.) *Schoolonderwijzer te Haarlem.*

Giebe, (H. J.) *Commies der Posterijen, te Grave.*

Goot, (G. v. d.) *V. D. M., te Noordscharwoude.*

Digitized by Google

Gorcum, (C. v.) *Boekhandelaar te Sneek.*
Gosfenberg, (H. J.) *Nederduitsch en Fransch Schoolonderwijzer te Enschedé.*
Graaf, (D. de) *Fransch Kostschoolhouder te Gorinchem.*
Grau, (Johannes) *tweede Onderwijzer in het Aalmoezeniers Weeshuis te Amsterdam.*
Gregoire, (Philippe) *Schoolonderwijzer te Amsterdam.*
Groen, (Jan) *Schoolonderwijzer te Hoogwoud.*
Groenewoud, (Jan) *te Koedijk.*
Gronipgen. (De Departementsschool der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, te)
Groot, (C.) *Schoolonderwijzer te Michiels-Gestel.*
Groot, (P. de) *Boekhandelaar te Delft.*
Groot, (Pieter de) *Schoolonderwijzer in de Baemster.*
Guijot, (H. D.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Groningen, te Groningen.*
Haag (De Commissie der School van het Departement den) *der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen.
Haag. (De Plaatselijke Schoolcommissie in den)
Haan, (P.) *te Crummenis.*
Haar, (S. ter) *Fransch Kostschoolhouder te Amsterdam.*
Haarlem (De Commissie der Schole van het Departement) *der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen.
Hagen, (K.) *Schoolonderwijzer te Huizen.*
Hahn, (Mr. J. G. H.) *in den Haag.*
Hammendorp, (Huibert) *Schoolonderwijzer te Rotterdam.*
Haring, (E.) *Custer te Apeldoorn.*
Heer, (Gerrit de) *te Alkmaar.*

Heij,

Digitized by Google

Hell, (J. v. d.) *Boekhandelaar te Amsterdam.*
Heining, (J. W.) *Schoolonderwijzer te Oldenzaal.*
Hemert, (G. A. v.) *Schoolonderwijzer en Voorzanger te 's Graveland.*
Hemert, (Mr. W. F. van) *Assessor in Overijssel, enz. enz., te Zwolle.*
Honadael, (G. W. v.) *Boekhandelaar te Schiedam.*
Hendrikſen, (J.) *Boekhandelaar te Rotterdam.*
Hoedenburg, (J.) *Schoolonderwijzer aan den Handdijk.*
Hofſtede, (Mr. P.) *Landdrost van Drenthe, enz. enz., te Assen.*
Hol, (G.) *Schoolonderwijzer te Made.*
Hoogers, (H.) *Lid der Commiſſie van Onderwijs voor het Departement Gelderland, te Nijmegen.*
Hoogwegen, (Hendrik) *te Schoreldam.*
Houten, (J. v.) *Schoolonderwijzer te Gouda.*
Houtgraaf, (D.) *Boekhandelaar te Amſterdam.*
Houtrijve, (J. v.) *Boekhandelaar te Dordrecht.*
Huber, (J. L.) *Greft in het Departement Vriesland, te Franeker.*
Huibrechts, (C.) *Schoolonderwijzer te Catwijk aan Zee.*
Huitman, (Mr. C. G.) *Landdrost van Maasland, enz. enz., in den Haag.*
Jaager, (J. de) *Schoolonderwijzer te Raauwijk.*
Jacobs, (Iſak) *Schoolonderwijzer te Buitenpost.*
Jacobs, (T.) *Schoolonderwijzer te Heteren.*
Ijzerman, (P. H.) *Onderwijzer in de Leerſchool des Amſterdamſchen Eerſten Departements der Maatſchappij: Tot Nut van 't Algemeen.*
Ingen, (... v.) *Directeur van de Fundatie van de Vrouwe van Renswoude, te Utrecht.*
Jong, (... de) *Schoolonderwijzer te Gouda.*
Jong, (D. de) *Schoolonderwijzer te Hoogweeren.*

Digitized by Google

Jong, (E. de) *Fransch en Nederduitsch Kostschoolhouder te Woerden.*
Jongh, (A. de) *Schoolonderwijzer te Rotterdam.*
Jonghof, (A. H.) *Schoolonderwijzer te Winzum.*
Jordens, (J.) G. Z, *te . . . .*
Iterson, (F. H. v.) *Stads Kostschoolhouder te Schoonhoven.*
Iterson, (J. E. v.) *Fransch en Nederduitsch Kostschoolhouder te Alphen.*
Kampman, (A.) *Boekhandelaar te Haarlem.*
Kanter, (S. de) *te . . . .*
Kappelhoff, (A.) *Kostschoolhouder te Amsterdam*
Karsfenberg, (L. A.) *Boekhandelaar te Deventer.*
Kate, (J. ten) *V. D. M., te Noordbroek.*
Kempenaar, (Mr. L. A. van Andringa de) *Landdrost van Friesland, enz enz., te Leeuwarden.*
Kieneker, (A) *Ondermeester te Rotterdam.*
Kleijsenberg, (E.) *te Groningen.*
Kleijnenbreugel, (Jan) *Schoolonderwijzer te Luinen.*
Kliefoot, (J. F.) *Ondermeester bij* L. Koops; *Kostschoolhouder te Amsterdam.*
Knap, (Jan) *Schoolonderwijzer te Broek in Waterland.*
Koes, (P. H.) *Onderwijzer te Amsterdam.*
Koning, (C. de) L. Z., *te Haarlem.*
Koning, (L.) *Onderwijzer in de School van het Fransche Weeshuis in den Haag.*
Kooijmans, (J.) *Schoolonderwijzer te Cats.*
Koops, (Pieter) *Schoolonderwijzer te Medemblik.*
Kooten, (G. v.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Zuidelijk gedeelte van het Departement Holland, te Dordrecht.*

Koo-

Digitized by Google

Kooten, (J. B. van) *Schoolonderwijzer te Zuidmarum.*
Koppius, (H. J.) *V. D. M., te Twijsel en Kooten.*
Korff, (J. F.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Friesland, te Oude Berkoop.*
Kouwen (J. v. d.) Jr., *Schoolonderwijzer in den Haag.*
Kroes, (Willem) *te Oostzaandam.*
Kroon, (A.) *Schoolonderwijzer aan de Ruitersluis.*
Kruyff, (Mr. J. de) *te Leyden.*
Kuipers, (J.) *Eerste Onderwijzer bij de Departements Leer- en Kweekschool te Groningen.*
Kuipers, (J.) *Schoolonderwijzer te Noordbroek.*
Kuijpers, (...) *Schoolonderwijzer te Udenhout.*
Kwantes, (Jan) *Schoolonderwijzer te Kwadijk.*
Kwantes, (J.) *Scholonderwijzer te Twisk*
Lalleman, (G.) *Schoolonderwijzer te Hondsholredijk.*
Lansel, (Jakob Hendrik) *Schoolonderwijzer te Serooskerke, in Schouwen.*
Lee, (P. van) *te Haarlem.*
Leesgezelschap (Het) Concordia, *te Gouda.*
——— ——— Tot onderlinge Verlichting en Verbetering, *te Leeuwarden.*
——— ——— ——— *te Idaard.*
Leyden, (F. van) van Westbarendregt, *Minister van Zijne Majesteit den Koning van Holland, tot de Binnenlandsche Zaken, enz. enz. enz.*
Leyden, (De Plaatselijke Schoolcommissie te)
Lemke, (H.) *V. D. M., te Bornbergum.*
Lennep, (J. M. van) *Boekhandelaar te Amsterdam.*

Digitized by Google

Leonard, (...) *Onderwijzer in de Departementsschool te Rotterdam.*

Lewe (E.) van Middelstum, *Assistor in Groningen enz. enz.. te Groningen.*

Liefde, (P. de) *Schoolonderwijzer in Voorhanger te Schiz.*

Lijnden tot Lunenburg, (J. H. van) *Landdrost van Utrecht, enz. enz. te Utrecht.*

Linden, (J. v. d) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Gelderland, te Zutphen.*

Lion, (E.) *Boekhandelaar in den Bosch.*

Lits, (M. Rutsbüg) *in de Zandpoort.*

Maas, (K.) *V. D. M., te Zwammerdam.*

Maasfluis. (De Plaatselijke Schoolcommissie te)

Maatschappij (De) Tot Nut van 't Algemeen.

Manen, (J. v.) *A. Z., Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Utrecht, te Rheenen*

Marken, (Pieter van) *Schoolonderwijzer te Callantsoog*

Marsum (Het Departement) *der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen.

Martens, (M.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Vriesland, te Hotwert.*

Maurer, (A. R.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Noordelijk gedeelte van het Departement Holland, te Groot-Schermer.*

Meerman (Mr. J.) van Dalem en Vuren. *Directeur Generaal voor de Kunsten en Wetenschappen enz. enz. in den Haag.*

Meijer, Schalekamp en v. d. Grampel, *Boekhandelaars te Amsterdam.*

Meijer, (Joh. Corn. van der) *Stads Schoolonderwijzer te Zierikzee.*

Digitized by Google

Meijaard, (...) *Schoolonderwijzer te Meerkerk.*

Memelink, (C. G.) *Fransch en Nederduitsch Kostschoolhouder te Rhenen.*

Messchaert, (N.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Zuidelijk gedeelte van het Departement Holland, te Rotterdam.*

Mets, (Jan) *Schoolonderwijzer te Castricum.*

Mets, (Willem) *Schoolonderwijzer te Limmen.*

Middelburg, (Het Departement) *der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen, 2 Exemplaren.

Ministerie (Het) *van Binnenlandsche Zaken van het Koningrijk Holland*, 5 Exemplaren.

Mink, (Pieter) *Schoolonderwijzer te Warmenhuizen.*

Moeleman, (J. H.) *Boekhandelaar te Arnhem.*

Molles, (T.) *Ondermeester bij* F. Saubert, *te Leyden.*

Moncourt, (J. C.) *Onderwijzer in eene der Diakoniefcholen te Utrecht.*

Monné, (L.) *Schoolonderwijzer te Utrecht.*

Monné, (...) *Schoolonderwijzer te Utrecht.*

Moorlander, (S. J.) *Tweede Onderwijzer in de Departementsschool der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen, *te Leyden.*

Moorsel, (A. v.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Braband, te Eindhoven.*

Muijden, (Pieter) *Schoolonderwijzer te Zoetermeer.*

Muijt, (P. N.) *Schoolonderwijzer te Delfshaven.*

Muller, (J. W. A.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Overijssel, te Steenwijkerwoud.*

Muntjewerf, (G.) *Schoolonderwijzer te Uitgeest.*

Numen, (W.) *Schoolonderwijzer te Finderwold.*

Digitized by Google

Niehof, (R. J.) *Rentmeester der Ommelanden, te Groningen.*

Niemeijer, (J.) *Onderwijzer in de Departementsschool der Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen, te Utrecht.*

Nieuwboer, (H.) *Schoolonderwijzer in den Haag.*

Nieuwold, (J. H.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Friesland, te Warrega.*

Nieuwveen, (J. H.) *Schoolonderwijzer te Oostzaandam.*

Nijhoff, (P.) *Boekhandelaar te Arnhem.*

Noman en Zoon, (D.) *Boekhandelaars te 's Bosch.*

Nomen, (Gerrit) *op de Koog.*

Noordaa, (S. v. d.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Brabant, te Dinther.*

Numan, (A.) *V. D. M. en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Noordelijk gedeelte van het Departement Holland, te Oude Niedorp.*

Onink, (J. H.) *Stads Schoolonderwijzer te Amsterdam.*

Oomen, (A.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Brabant, op de Leek, onder de Hage, bij Breda.*

Oomkens, (J.) *Boekhandelaar te Groningen.*

Oostenrijk, (J.) *Schoolonderwijzer aan den Leydschen Dam*

Oostveen, (J. van) *Fransch Kostschoolhouder te Amsterdam.*

Orden, (Gerrit van) *te Oostzaandam.*

Orme, (G. de l') *Stads Schoolonderwijzer te IJsselstein bij Duurstede.*

Outhuijs, (G.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Zuidelijk gedeelte van het Departement Holland, te Bommel.*

Over-

Digitized by Google

Overduis, (F.) *Boekhandelaar te Goes.*
Paddenburg en Zoon, (G. T. v.) *Boekhandelaars te Utrecht.*
Palm, (J. H v. d) *Hoogleeraar te Leyden.*
Papegaaij, (G) *Fransch Kostschoolhouder te Weesp.*
Paspoort, (Mr. Z.) *te Middelburg.*
Patijn C. Z., (J.) *Schoolonderwijzer te Scheveningen.*
Peelen, (Barend) *te Weesp.*
Phillips, (H. C.) *Stads Schoolonderwijzer te Almelo.*
Pittoni, (J. U.) *Fransch-, Hoog- en Nederduitsch Kostschoolhouder te Bodegraven.*
Poelman en Zoon, (C.) *Boekhandelaars te Delft.*
Polderman, (A.) *Schoolonderwijzer te Vlaardingen.*
Pols, (J.) *Boekhandelaar te Rotterdam.*
Porkes, (D.) *Schoolonderwijzer te Puttelijk.*
Potthoff, (C.) *Schulties van Emmen enz. en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Landschap Drenthe, op den Angelslo, bij Emmen.*
Preter, (J. A. de) *Schoolonderwijzer te Vlijmen.*
Princen, (P. J.) *Onderwijzer op de Departementsschool, te Haarlem.*
Pronk, (J.) *Schoolonderwijzer aan de Helder.*
Prosman, (Arend) *Schoolonderwijzer te Voorhout.*
Pruim, (J. G.) *Schoolonderwijzer te Hardenberg.*
Ram, (H.) *Schoolonderwijzer aan den Mijdrechtschen Hoeff.*
Reddingius, (G. B.) *V. D. M., te Waardenburg en Neerijnen.*
Reijden, (C. v. d.) *te Leyden.*

Digitized by Google

Renesse, (J. v.) *tweede Onderwijzer bij het Fransche Weeshuis in den Haag.*
Repelius, (F H) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Gelderland, te Echteld.*
Resinger, (A.) *Fransch Schoolonderwijzer te Amsterdam.*
Rickt, (Hendrik) *Onderwijzer in de R. C. School te Utrecht.*
Ridder, (H. de) *Schoolonderwijzer en Voorzanger te Averongen.*
Riet, (J. J. v) *Schoolonderwijzer te Nuland.*
Rijnberg, (...) *Schoolonderwijzer te Serooskerken, in Schouwen.*
Ris, (P) *te Hoorn.*
Roijen, (J. v.) *Fransch Kostschoolhouder te Gouda.*
Romar, (D.) *Boekhandelaar te Franeker.*
Roodenburg, (M) *Schoolonderwijzer te Diemen.*
Rook, (Mr P. A. de) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Gelderland, te Zalt-Bommel.*
Sande, (J. J. v. d.) *Boekhandelaar te Middelburg.*
Sanders, (W.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Overijssel, te Vollenhoven.*
Sart, (J du) *Ondermeester bij* J. J. Brunner, *te Amsterdam.*
Saubert, (F.) *Fransch Schoolonderwijzer te Leyden.*
Schaick, (N J. van) *Tweede Onderwijzer in de School van* B. Broedelet, *te Utrecht.*
Scheer, (J v. d) *Boekhandelaar te Coeverden.*
Scheltens, (W.) *V. D. M., te Oosterhesselen.*
Schepers, (J. H.) *Custos te Diuxperloo.*
Schetsborg, (C.) *Schoolonderwijzer te Zuidbroek.*
Schoemaker, (R.) *Schoolonderwijzer te Westgraftdijk.*

Schol-

Digitized by Google

Scholma, (D.) *Schoolonderwijzer op de Leek.*
Schoonhoven, (J. v.) *Boekhandelaar te Utrecht.*
Schorman, (H.) *Schoolonderwijzer te Warmelink.*
Schraidt, (Mr. C. J.) *Kostschoolhouder te Leyden.*
Schreuders en Hagoort, *te Dordrecht.*
Schuster, (H. C.) *Eerste Ondermeester in de Leerschool voor Jongelingen des Amsterdamschen Eersten Departements der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen.
Serrurier, (J. F.) *Lid van den Raad van Financien, en van de Commissie van Onderwijs voor het Departement Overijssel, te Zwol.*
Siegenbeek, (M.) *Hoogleeraar te Leyden.*
Sijpestein, (W.) *te Asfendelft.*
Simons, (A.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Utrecht, te Thamen, aan den Uithoorn.*
Sloet, (D. v. d.) *Schoolonderwijzer te Aarlanderveen.*
Schluiter, (H. G.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Utrecht, te Amersfoort.*
Smit, (G.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Landschap Drenthe, te Meppels.*
Smit, (J.) *Schoolonderwijzer te Nieuwolde.*
Smit, (J.) *Schoolonderwijzer in de Diakonieschool te Groningen.*
Smit, (Klaas) *Schoolonderwijzer te Oude Niedorp.*
Smit, (Willem) *te Asfendelft.*
Smits, (D. H.) *Schoolonderwijzer en Voorzanger te Ameijde.*
Smits, (J.) *Schoolonderwijzer te Sprang.*
Snel, (G. H.) *Stads Schoolonderwijzer te Lochem.*
Speeters, (A.) *Custos te Vorgten.*

Digitized by Google

Soeters, (G.) *Schoolonderwijzer en Organist te Needo.*
Spaan, (J. C.) *Schoolonderwijzer te Westmaas.*
Spaarndam. (Het Plaatselijk Schoolbestuur te)
Spoelstra, (B.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Zuidelijk gedeelte van het Departement Holland, in den Haag.*
Spruijtenburg, (P.) *Schoolonderwijzer te Hoorn.*
Spuij, (A. v. d.) *Schoolonderwijzer in den Haag.*
Stant, (T.) *Schoolonderwijzer te Bergen.*
Stengh, (W. v. d.) *te Leyden.*
Stijrum, (Mr. J. van) *Landdrost van Amstelland, enz. enz., te Haarlem.*
Stoker, (H.) *Onderwijzer in de Departements Leer- en Kweekschool te Groningen.*
Stork, (G. W.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Overijsfel, te Weerselo*
Swaag, (W. v. d.) *V. D. M., te Oosterhaule.*
Swan, (A. v. d.) *Onderwijzer in het Weeshuis der Vereenigde Doopsgezinden te Amsterdam.*
Sweben, (H.) *Boekhandelaar te Schiedam.*
Swinderen, (Mr. Th. v.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Groningen, te Groningen.*
Terveen en Zoon, (De Wed. J. v.) *Boekhandelaars te Utrecht.*
Thierrij en Mensing, (De Erven) *Boekhandelaars in den Haag.*
Thomasson, (H. J.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Gelderland, te Lochem.*
Tiel, (J.) *Boekhandelaar te Amsterdam.*
Timmer. (C.) *Boekhandelaar te Amsterdam.*
Tinga, (E.) *Hoogleeraar, en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Groningen, te Groningen.*

Ton-

Digitized by Google

Fonkens, (Mr. J.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Overijssel, te Westevelde.*

Tuijl, (F.) *Schoolonderwijzer in de Beverwijk.*

Uijttenhoven, (A.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Zeeland, te Brouwershaven.*

Varik, (G. van) *Fransch Kostschoolhouder te Amsterdam.*

Veen, (Dirk van der) *Stads Schoolonderwijzer te Haarlem.*

Veen, (F. van der) *Schoolonderwijzer te Valkenburg.*

Veen, (Hendrik) *Schoolonderwijzer te Zuidscheveer.*

Veen, (J. v. d.) *Onderwijzer in het Stads Weeshuis en Kinderhuis te Zwolle.*

Veen, (W. v. d.) *Stads Schoolonderwijzer te Montfoort.*

Veening, (G. J.) *Schoolonderwijzer te Witmarsum.*

Venker, (Andries) *Onderwijzer in de Departementsschool der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen, *te Leyden.*

Verheijen, (Mr. A. J. J. H.) *Assessor in Brabband, enz. enz. te Grave*

Verhoeven, (J.) *Schoolonderwijzer in de Haarsteeg.*

Vermeil, (Albertus) *Stads Schoolonderwijzer te Leyden.*

Vertuin, (D. G.) *Schoolonderwijzer te Leeuwarden.*

Vieweg, (J. C.) *Boekhandelaar te Nijmegen.*

Vis, (D.) *Boekhandelaar te Rotterdam.*

Vis, (J.) *Schoolonderwijzer te Sloten.*

Visser, (C.) *Boekhandelaar te Medenblik.*

Visser, (H.) *Fransch en Nederduitsch Kostschoolhouder te Abcoude.*

Digitized by Google

Visser, (H. W. C. A.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Friesland, te Warns.*

Visser, (J.) *Schoolonderwijzer te Nieuwendam.*

Vlaanderen, (J.) *Onderwijzer in het Weeshuis der Waalsche Gemeente te Amsterdam.*

Vletter, (W. C. de) *Schoolonderwijzer te Rotterdam.*

Vliert, (Joh. v. d.) *Schoolonderwijzer in het Burger-Weeshuis te Amsterdam.*

Vliet, (W. v.) *Boekhandelaar te Amsterdam.*

Vlissingen, (Het Departement) *der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen.

Voorhout, (Frans) *te Alkmaar.*

Vos, (J.) *Schoolonderwijzer in de Stads Armenschool te 's Bosch.*

Vos van Steenwijk, *Landdrost van Gelderland, enz. enz., te Arnhem.*

Vries, (J. de) *Schoolonderwijzer te Rhenoij.*

Vries, (Mr. Th. de) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Noordelijk gedeelte van het Departement Holland, te Edam.*

Vriesman, (Corn.) *Schoolonderwijzer te Schermerhorn.*

Vuijst, (Pieter) *Schoolonderwijzer te Egmond aan Zee.*

Wagemaker, (H. de) *Schoolonderwijzer te Westkapelle.*

Wagenmaker, (Corn.) *Schoolonderwijzer te Egmond op den Hoef.*

Walger, (J.) *Schoolonderwijzer te 's Bosch.*

Wansleven, (W. C.) *Boekhandelaar te Zutphen.*

Warmelink, (G. J.) *Schoolonderwijzer op het Vriesenveen.*

Warrenaar, (J.) *Schoolonderwijzer te Watergang.*

Waterman, (H.) *Voorzanger te Sappemeer*

Wee-

Weemen, (B. van) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Friesland, te Leeuwarden.*

Weerdestijn, (H. v.) *Schoolonderwijzer te 's Bosch.*

Weezel, (S. G.) *Schoolonderwijzer te Waisenaar.*

Weldijk, (J.) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Zuidelijk gedeelte van het Departement Holland, te Gouda.*

Well, (W. van der) *Stads Schoolonderwijzer te Amsterdam.*

Wertz, (C.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Noordelijk gedeelte van het Departement Holland, te Amsterdam.*

Wester, (H.) *Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Groningen, in de Oude Pekel-Aa.*

Westerbaan, (C. W.) *V. D. M., te Amsterdam.*

Westerhof, (E.) *Schoolonderwijzer te Noordwolde.*

Weststraten, (M.) *Schoolonderwijzer te Wolphaartsdijk.*

Wiarda, (P.) *Boekhandelaar te Leeuwarden.*

Wichers, (Mr. H. L.) *Landdrost van Groningen, enz enz., te Groningen.*

Wigmore, (J.) *Schoolonderwijzer te Leeuwarden.*

Wijk, (J. v.) Roelandsz., *Onderwijzer in de Leerschool des Amsterdamschen Eersten Departements der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen.

Wijn, (Jan) *Schoolonderwijzer te Wieringen.*

Wijnands, (W.) *Boekhandelaar te Amsterdam.*

Wildeman, (J. F.) *Schoolonderwijzer te Loosduinen.*

Winkelman, (H.) *Schoolonderwijzer te Bergentheim.*

Digitized by Google

Wit, (Klaas de) *Schoolonderwijzer te Zwaag.*
Wit, (P. de) *Schoolonderwijzer te Hoogkarspel.*
Witlage, (H. G.) *Tweede Ondermeester bij* J. v. Wijk, Roelandsz., *in de Leerschool des Amsterdamschen Eerſten Departements der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen.
Wittenrood, (H.) *Fransch Kostschoolhouder te Voorburg.*
Woelderen, (H. W. van) *V. D. M., en Lid der Commissie van Onderwijs voor het Departement Gelderland, te 's Hereneberg.*
Wormerveer, (Het Departement) *der Maatschappij:* Tot Nut van 't Algemeen.
Zandwijk, (C. v.) *Schoolonderwijzer te Hellevoetsluis.*
Zee, (Fredrik) *Schoolonderwijzer in de Wijde Wormer.*
Zevenhuizen, (J.) *Schoolonderwijzer te Muijden.*
Zevenhuizen, (P.) *Stads Schoolonderwijzer te Hoorn.*
Zoete, (H. de) *Schoolonderwijzer te Loosduinen.*
Zoeter, J Z., (J.) *Schoolonderwijzer te Middelburg.*
Zoererwoude. (Het Gemeentebestuur te)
Zoom, (Korn. v.) *Stads Schoolonderwijzer te Goes.*
Zuidema, (W.) *Boekhandelaar te Groningen.*
Zuithof, (J. J.) *Voorzanger te Vlsvliet.*
Zwaan, (Jan) *Schoolonderwijzer te Leyderdorp.*
Zwart, (R. J.) *Custos te Warfum.*

Digitized by Google

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

KONINGRIJK HOLLAND.

VIII. DEEL I. STUK.

(*Januarij* 1808.)

*

Te LEYDEN *bij*

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

ALGEMEENE LIJST

VAN

SCHOOLONDERWIJZERS,

die, door eenig Schoolbeſtuur of Commiſſie van Onderwijs geëxamineerd, uit kracht van den verkregen rang alleen geregtigd zijn, om, evenredig met denzelven, te ſtaan naar vacante ſcholen. Gaande tot ultimo December 1807. (*)

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

EERSTEN RANG.

M. J. S. Bevel, 15 April 1807, oud 31 j. Bij de Comm. van Holl. Noord. ged. Openbaar Schoolonderwijzer te Leyden. Bezat den tweeden rang.

N.

(*) In den algemeenen Bladwijzer op het zevende Deel, geplaatst in het Nommer voor December 1807, had

Digitized by Google

N. Collegeed, 15 April 1807, oud 27 j. Bij de Comm. van Gelderland. Huisonderwijzer te Arnhem. Bezat den tweeden rang.

P. Elsman, 16 Julij 1807, oud 37 j. Bij de Comm. van Zeeland. Op. Schoolonderw. te 's Gravenpolder. Bezat den tweeden rang.

D. Geelhoed, 16 Dec. 1807, oud 35 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Op. Schoolonderw. te Gouda.

J. Glazer, 14 April 1807, oud 37 J. Bij de Comm. van Gelderland. Op. Fransch Kostschoolhouder te Goes.

J. L. Naute, 15 Oct. 1806, oud 26 j. Bij de Comm. van Gelderland. Op. Fransch Kostschoolhouder te IJsselstein.

P. de Raadt, 16 Dec. 1807, oud 44 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Bijz. Schoolondersw. te Rotterdam.

F. Tuijl, 16 Dec. 1807, oud 36 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Op. Schoolonderw. te Hekendorp.

SCHOOL-

hadden mede moeten voorkomen de personen, welke gedurende dat jaar tot eenigen rang van Schoolonderwijzer werden geëxamineerd en geadmitteerd, en als zoodanig in onderscheiden Nommers der *Bijdragen* vermeld staan; dan men hield het, deels tot gerief van de genen, voor welke deze opgaven geschieden, deels ook wegens de veranderingen, welke in deze Lijsten reeds gekomen zijn, gevoegelijker, eene geheel nieuwe Lijst te geven van alle de tot ultimo December 1807 geëxamineerde en daardoor gequalificeerde personen om te staan naar zoodanige vacante Scholen, als waartoe hunne verschillende rang hen wettigt.

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS VAN DEN TWEEDEN RANG.

A.

J. Andriesſen, 2 April 1807, oud 21 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Ondermeester in den Haag.

N. Anslijn, *N. Z.*, 9 Maart 1803, oud 25 j., Bij het Schoolb. van Texel. Op. Schoolonderw. te Haarlem.

J. J. van Asperen, 9 Dec. 1801, oud 24 j. Bij het Schoolb. van de Dommel. Op. Fransch Kostſchoolhouder te Delfshaven.

B.

D. Baan, 8 Junij 1803, oud 30 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Harmelen.

R. N. van der Baan, 10 Maart 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Op. Schoolonderw. te Hindeloopen.

W. A. Baars, 10 Maart 1802. Bij het Schoolb. van den Rijn. Op. Schoolonderw. te Bolsward.

G. W. Baldé, 2 April 1807, oud 23 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Ondermeester in den Haag. Bezat den vierden rang.

T. Barends, 7 Octob. 1801, oud 24 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Fransch Kostſchoolhouder te Harderwijk.

Digitized by Google

P. Barnouw, 10 Dec. 1801, oud 21 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Ondermeester te Zaandijk.

A. Baske, 15 Maart 1806, oud 33 j. Bij het Schoolb. van Vriesland. Op. Schoolonderw. te Haarlem.

P. D. Bazendijk, 9 Maart 1803, oud 22 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Tiel.

H. J. Beekman, 8 Sept. 1802, oud 24 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Bijz. Schoolonderw. op de Departementsschool in den Haag.

J. Beijer, 12 Febr. 1807, oud 20 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Ondermeester te Schiedam.

M. van der Bel, 13 Dec. 1805, oud 22 j. Bij het Schoolb. van Zeeland. Op. Schoolonderw. te Heinkenszand.

J. G. Rijk van den Berg, 5 Junij 1804. Bij het Schoolb. van Utrecht. Op. Schoolonderw. te Amsterdam.

M. H. Bersma, 20 Aug. 1806. Bij de Comm. van Vriesland. Op. Schoolonderw. te Steenwijkerwoud

Q. Blanche, 14 Oct. 1807, oud 48 j. Bij de Comm. van Utrecht. Thans Bijz. Schoolonderw. op eene der Diakonieschoolen te Utrecht.

G. Bloemendaal, 9 Maart 1803, oud 28 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Waddinxveen.

J. P Bloemhoff, 6 Junij 1804. Bij het Schoolb. van Groningen. Op. Schoolonderw. te Noordbroek.

G. Blok, 8 Junij 1803, oud 23 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. aan den Bergschen Hoek.

A. L. J. Bluchet, 15 Julij 1807, oud 42 j. Bij de

Digitized by Google

de Comm. van Braband. Fransch Schoolonderw. in den Bosch.

J. Bolhuis, 10 Maart 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Op. Schoolonderw te Kantens.

A. Borggreven, 6 Maart 1805. Bij het Schoolb. van Groningen. Kustos te Baflo.

H. Braak, 11 Junij 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Schoolonderw. te Groningen.

J. Brandbergen, 11 Junij 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Op. Schoolonderw. te Montendam.

J. Brinkman, 6 Maart 1805. Bij het Schoolb. van Utrecht. Op. Schoolonderw. te Maasfluis.

W. Brinkman, 8 Dec. 1801, oud 24 j. Bij het Schoolb. van Texel. Op. Schoolonderw. te Noordfcharwoude.

J. de Bruin, 15 Julij 1807, oud 21 j. Bij de Comm. van Holl. Noord. ged. Op. Schoolonderw. te Breukelen.

A. Brus, 14 Julij 1807, oud 23 j. Bij de Comm. van Gelderland. Op. Schoolonderw. te Nijmegen. Bezat den derden rang.

A. S. de Bruijn, 12 Feb. 1807, oud 26 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Bijz. Schoolonderw. te Rotterdam.

R. Buitenweerd, 14 Oct. 1807, oud 20 j. Bij de Comm. van Gelderland. Previf. Schoolonderw. te Twello. Bezat den derden rang.

D. van der Burg, 15 April 1807, oud 29 j. Bij de Comm. van Holl. Noord. ged. Op. Schoolonderw. te Naarden.

R. L. van Buuren, 13 Aug. 1806, oud 17 j. Bij de Comm. van Utrecht. Ondermeester en Huisonderwijzer te Utrecht.

Digitized by Google

C.

A. van Capelle, 16 Dec. 1807, oud 28 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. In den Haag. Bezat den vierden rang.

D. le Clerk, 15 Oct. 1806, oud 30 j. Bij de Comm. van Braband. Schoolonderw. te Zundert.

J. Cloppenburg, 15 April 1807, oud 32 j. Bij de Comm. van Friesland. Op. Schoolonderw. te IJlst.

L. C. Cnopius, 14 Oct. 1807, oud 18 j. Bij de Comm. van Gelderland. Adjunct bij zijnen Vader. Bezat den derden rang.

P. Corver, 10 Junij 1802. Bij het Schoolb. van Texel. Op. Schoolonderw. te Velzen.

D.

J. van Dam, 10 Maart 1802, oud 36 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Hazerswoude.

H. Deeleman, 9 Junij 1802, oud 22 j. Bij het Schoolb van de Delf. Bijz. Schoolonderw. op de Departements School te Alkmaar.

A. Deenik, 5 Maart 1805, oud 22 j. Bij het Schoolb. van Holl. Zuid. ged. Op. Fransch Kostschoolhouder te Tiel.

B. van Dijk, 10 Maart 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Op. Schoolonderw. in de oude Pekel-A.

R. Dijkterhuis, 15 Oct. 1806, oud 22 j. Bij de Comm. van Groningen. Kustos te Beerta.

D. Dilling, 3 Junij 1807, oud 38 j. Bij de Comm. van Groningen. Bijz. Schoolonderw. in het Arm- en Kinderhuis te Groningen.

J. van Dobben, 15. Oct. 1806, oud 34 j. Bij de

Digitized by Google

de Comm. van Holl. Noord. ged. Bijz. Schoolonderw. te Haarlem.

J. van Doornen, 12 Febr. 1807, oud 39 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Op. Fransch, Engelsch en Ned. Kostschoolhouder te Maasfluis.

P. Douw, *L. Z*, 7 Sept. 1802, oud 20 j. Bij het Schoolb. van Schelde en Maas. Op Schoolonderw. te Nieuwerkerk.

J. van Driel, 9 Maart 1803, oud 26 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Rotterdam.

E.

G. H. Ebens, 5 Maart 1806. Bij het Schoolb. van Groningen. Voor dezen Op. Schoolonderw. te Krewert.

L. van Eek, 15 April 1807, oud 25 j. Bij de Comm. van Holl. Noord ged. Op. Fransch en Ned. Schoolonderw. te Meerkerk.

K. van Eek, 2 April 1807, oud 21 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Op. Schoolonderw. te Rugge en Oosterland. Bezat den derden rang.

H. Elfingh, 15 Oct. 1806, oud 27 j. Bij de Comm. van Vriesland. Op. Schoolonderw. te Westerbork.

J. Engelvaart, 8 Dec. 1802. Bij het Schoolb. van Schelde en Maas. Adjunct Inspecteur van de Zee- en Waterwerken in Zeeland.

F.

S. Nieuwenhuis Fernim, 15 April 1807, oud 25 j. Bij de Comm. van Drenthe. Op. Schoolonderw. te Hasselt. Bezat den derden rang. Zie de Lijst van Maart 1807.

Digitized by Google

J. Fokkens, 8 Dec. 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Schoolonderw. te Lippenhuizen.

J. du Four, 24 Dec. 1806, oud 27 j. Bij de Comm. van Zeeland. Bijz. Schoolonderw. te te Middelburg.

H. Freem, 13 Maart 1804, Bij het Schoolb. van Utrecht. Op. Schoolonderw. te Cockengen.

G.

J. van Geelen, 6 Oct. 1802, oud 23 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Moordrecht.

P. J. J. Germain, 14 April 1807, oud 43 j. Bij de Comm. van Braband. Op. Fransch en Ned. Kostschoolhouder te Etten.

N. Gerwig, 13 Aug. 1806, oud 23 j. Bij de Comm. van Utrecht. Op. Schoolonderw. te Linschoten.

P. C. Görlitz, 14 Oct. 1806, oud 22 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Bijz. Fransch en Ned. Schoolonderwijzer te Rotterdam,

J. Grau, 15 April 1807, oud 24 j. Bij de Comm. van Holl. Noord. ged. Ondermeester te Amsterdam.

C. Grim, 10 Maart 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Adjunct Schoolonderw. te Langakkerschans.

J. Grimmius, 8 Dec. 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Schoolonderw. te Groningen.

E. Gritters, in Nov. 1805, oud 30 j. Bij het Schoolb. van Overijsel. Op. Schoolonderw. te Meppelt.

J. Groen, 9 Dec. 1801. Bij het Schoolb. van de Eems. Schoolonderw. te Groningen.

W. Groenendijk, 21 April 1802, oud 21 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. aan de Oude Tonge.

Digitized by Google

J.

J. de Groot, 14 Oct. 1806, oud 29 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Adsistent bij zijnen Vader te Sliedrecht.

H.

G. ter Haar, J. Z., 16. April 1807, oud 22 j. Bij de Comm. van Gelderland. Op. Fransch Schoolonderw. te Doetichem.

W. van Haarst, 15 April 1807. oud 22 j. Bij de Comm. van Holl. Noord. ged. Op. Schoolonderw. aan den Burgt op Texel. Bezat den derden rang.

M. de Haas, 8 Dec. 1802, oud 28 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Kapellen op den IJssel.

P. Hage, 15 Julij 1807, oud 22 j. Bij de Comm. van Holl. Noord. ged. Bijz. Schoolonderw. te Amsterdam.

H. Hammenderp, 10 Maart 1802, oud 28 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Bijz. Schoolonderw. in eene der Diakonie-Scholen te Rotterdam.

J. Hartman, 14 Julij 1807, oud 20 j. Bij de Comm. van Gelderland. Thans Op. Schoolonderw. te Nijmegen. Bezat den derden rang.

J. Hazenboek, 5 Junij 1805 Bij het Schoolb. van Groningen. Custos te Schildwolde.

C. van der Heiden, 26 Maart 1802, oud 20 j. Bij het Schoolb. van den Dommel. Op. Schoolonderw. te Opheusden.

H. van der Heijde, 28 Julij 1807, oud 26 j. Bij de Comm. van Braband. Op. Schoolonderw. te Waardenburg in de Tielerwaard. Bezat den derden rang.

J. van Heukelum, 14 April 1807, oud 26 j. Bij de Comm. van Gelderland. Op. Schoolonderw. te Zalt-bommel.

Digitized by Google

W. van Heusden, 14 Oct. 1806, oud 19 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Ondermeester in den Haag.

J. Hoedenburg, 14 Julij 1807, oud 24 j. Bij de Comm. van Groningen. Bijschoolhouder op den Hamdijk onder Bellingwolde.

C. Hoffers, 15 Oct. 1806, oud 24 j. Bij de Comm. van Holl. Noord. ged. Bijz. Schoolonderw. te Haarlem.

J. P. Hornstra, 15 April 1807, oud 24 j. Bij de Comm. van Gelderland. Ondermeester te Zutphen. Bezat den derden rang.

J. H. Houtman, 11 Junij 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Op. Schoolonderw. te Heveskes.

J. Huisman, 15 Oct. 1806, oud 28 j. Bij de Comm. van Groningen. Op. Schoolonderw. in het Waar.

I. J.

A. Staal van Ingen, 5 Sept. 1804. Bij het Schoolb. van Gelderland. Op. Fransch Schoolonderw. te Heteren.

J. de Jager, 13 Maart 1804, oud 23 j. Bij het Schoolb. van Holl. Zuid. ged. Schoolonderw. in eene der Diakonie Scholen te Amsterdam.

P. Joffer, 14 Oct. 1807, oud 24 j. Bij de Comm. van Holl. Noord ged. Thans tweede Leermeester te Amsterdam.

C. de Jong, 15 Oct. 1806, oud 19 j. Bij de Comm. van Utrecht. Ondermeester te Utrecht.

C. J. de Jong, 13 Aug. 1806, oud 19 j. Bij de Comm. van Gelderland Ondermeester te Arnhem.

E. de Jong, 10 Dec. 1801, oud 26 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Woerden.

W. de Jonge, 19 Nov. 1802, oud 24 j. Bij het Schoolb. van Schelde en Maas. Te Bruinisse. Thans geen Onderwijzer meer.

J.

Digitized by Google

J. Jordens, Gz., 15 April 1807, oud 24 j. B
de Comm. van Gelderland. Ondermeester t
Zutphen. Bezat den derden rang.

K.

P. Kaptein, 15 April 1807, oud 23 j. Bij d
Comm. van Holl. Noord. ged. Ondermee
te Leyden.

H. Kip, 14 April 1807, oud 54 j. Bij de Comm
van Braband. Schoolonderw. te Breda.

P. Klein, 26 Maart 1802, oud 33 j. Bij h
Schoolb. van den Dommel. Op. Schoolonderw
in de Watergraafsmeer.

J. Koning, 15 April 1807, oud 23 j. Bij d
Comm. van Holl. Noord. ged. Ondermeeste
te Zandvoort. Bezat den derden rang.

C. Koning, 5 Sept. 1804, oud 24 j. Bij h
Schoolb. van Holl. Noord. ged. Bijz. Fr. e
Ned. Schoolonderw. te Naarden.

J. Koning, 8 Dec. 1801, oud 25 j. Bij h
Schoolb. van Texel. Op. Schoolonderw. t
Noordwijkerhout.

A. Knosses, 22 Julij 1807, oud 24 j. Bij d
Comm. van Holl. Zuid. ged. Ondermeester t
Dordrecht.

D. Kraai, 1 April 1807, oud 25 j. Bij de Comm
van Utrecht. Op Schoolonderw. te Barneveld

H. Kremer, 11 Junij 1802. Bij het Schooll
van de Eems Op Schoolonderw. te Zuidhorn

L. J. Krieger, 15 April 1807, oud 21 j. Bij d
Comm. van Holl. Noord. ged. Ondermeeste
te Spaarndam. Bezat den derden rang.

H. Kroese, 14 Oct. 1807, oud 19 j. Bij d
Comm. van Drenthe. Woonende te Coeverden
Bezat den vierden rang.

J. Kuijpers, 11 Junij 1802. Bij het Schooll

Digitized by Google

van de Eems. Op. Schoolonderw. te Noordbroek.

W. J. Kuik, 26 Maart 1802. oud 21 j. Bij het Schoolb. van de Dommel. Voor dezen Op. Schoolonderw. te Hardinxveld.

H. van Kuik, 14 April 1807, oud 26 j. Bij de Comm. van Overijsfel. Op. Schoolonderw. te IJsselmuiden.

J. R. Kuipers, 14 Oct. 1807. oud 26 j. Bij de Comm. van Drenthe. Op. Schoolonderw. te Twijzel. Bezat den derden rang.

L.

A. van der Lee, 14 Julij 1807. Bij de Comm. van Gelderland. Op. Schoolonderw. te Zijderveld. Bezat den derden rang.

J. van der Leeden, 13 Oct. 1807, oud 22 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Op. Schoolonderw. te Bergambacht.

J. J. de Ligny, 15 Oct. 1807, oud 25 j. Bij de Comm. van Zeeland. Schoolonderw. te Zierikzee.

W. Loran, 8 Junij 1802. Bij het Schoolb. van den Rijn. Op. Schoolonderw te Utrecht.

H. Luitjes, 9 Dec. 1801. Bij het Schoolb van de Eems. Op. Schoolonderw. te Scharmer.

M.

A. van Meeuwen, 10 Dec. 1801, oud 25 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Dordrecht.

J. K. Meis, 13 Aug. 1806, oud 21 j. Bij de Comm. van Drenthe. Op. Schoolonderw. te Koevorden.

P. van Metman, 15 Oct 1806, oud 19 j. Bij de

Digitized by Google

de Comm. van Holl. Noord. ged. Bijz. Fransch en Nederd. Schoolonderw. te Haarlem.

S. de Meijere, 15 Oct. 1806, oud 23 j. Bij de Comm. van Utrecht. Op. Schoolonderw. aan de Vuursche.

A. Middelburg, 14 Oct. 1807, oud 32 j. Bij de Comm. van Holl. Noord. ged. Op. Schoolonderw. te Jutphaas. Bezat den derden rang.

P. Mink, 8 Dec. 1801, oud 29 j. Bij het Schoolb. van Texel. Op. Schoolonderw. te Warmenhuizen.

J. C. Moncourt, 28 Nov. 1803. Bij het Schoolb. van Utrecht. Bijz. Schoolonderw. in eene der Diakonieſcholen te Utrecht.

J. B. Monnié, 12 Febr. 1807, oud 49 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Bijz. Schoolonderw. te Rotterdam.

K. Monté, 11 Maart 1802. Bij het Schoolb. van Schelde en Maas. Op. Schoolonderw. te Dreiſchor.

K. Morée, 8 Julij 1802, oud 20 j. Bij het Schoolb. van Schelde en Maas. Op. Schoolonderw. te Nieuw Hellevoet.

J. Mulders, 15 Oct. 1806, oud 23 j. Bij de Comm. van Groningen. Op. Schoolonderw. te Vries.

B. Muijſſert, in Dec. 1802. Bij het Schoolb. van den Rijn. Op. Schoolonderw. te Vianen.

P. N. Muijt, 9 Maart 1803, oud 18 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Delfshaven.

N.

J. Niemeijer, 6 Junij 1804. Bij het Schoolb. van Utrecht. Op. Schoolonderw. te Utrecht.

W. Nieuwenhuizen, 14 April 1807, oud 33 j.

Digitized by Google

Bij de Comm van Braband. Op. Schoolonderw te Leende.

H. T. Nijenbandring, 11 Maart 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Op. Schoolonderw: te Meppel.

O.

J. Oosterwijk, 10 Dec. 1801, oud 24 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. aan den Leijdschendam.

G. Ostein, 1 April 1807, oud 22 j. Bij de Comm. van Utrecht. Ondermeester te Veenendaal Bezat den derden rang

J. van den Ouweelen, 14 Oct. 1806, oud 22 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Tweede Leermeester in de Departementsschool in den Haag.

P.

J. Patijn, C. Z., 22 Oct. 1802, oud 22 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Scheveningen.

J. P. Pietersen, 6 Maart 1805. Bij het Schoolb. van Groningen. Op Schoolonderw. te Leens.

W. Pietersen, 8 Dec. 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Op. Schoolonderw. te Houwerzijl.

R. van der Pijl, 14 Oct. 1807, oud 20 j. Bij de Comm. van Gelderland. Eerste Secondant op de School van *Batenburg* te Culemborg.

R.

A. Rademaker, 15 Juli 1807, oud 20 j. Bij de Comm. van Holl. Noord. ged. Tweede Onder

Digitized by Google

derwijzer in het Lutherſche Weeshuis te Amſterdam.

B. Raven, 14 Oct. 1807, oud 31 j. Bij de Comm. van Groningen. Te Groningen.

E. Reenders, 6 Junij 1804 Bij het Schoolb. van Groningen. Op. Schoolonderw. te Eenrum.

A. Reijnders, 2 April 1807, oud 20 j Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Ondermeester te Leksmond.

H. Reinders, 15 Oct. 1806, oud 25 j Bij de Comm. van Groningen. Custos te Wolterzum.

H Reiſiger, 14 Oct. 1807, oud 26 j. Bij de Comm. van Groningen. Wonende te Groningen. Bezat den derden rang.

H. Richt, 19 Nov. 1801. Bij het Schoolb. van Texel. Bijz. Scheolonderw. in de R. C. Diakonieſchool te Utrecht.

G. Richter Jun., 8 Junij 1803, oud 25 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Hillegom.

P. de Ridder, 10 Maart 1802. Bij het Schoolb. van Texel. Op. Schoolonderw. op 't Schild op Texel.

J. J. van Riet, 15 April 1807, oud 35 j. Bij de Comm. van Braband Op. Schoolonderw. te Oſs.

J. Rijkens, 10 Maart 1802. Bij het Scheolb. van de Eems. Op. Schoolonderw. te Wehe.

W. Rodbard, *W. Z.*, 6 Maart 1805, oud 28 j. Bij het Schoolb. van Holl. Noord ged. Bijz. Fransch en Nederd. Schoolonderw. te Leyden.

P. Roest, 29 Julij 1802, oud 22 j. Bij het Schoolb. van Schelde en Maas. Schoolonderw. te Zierikzee.

N. Röpcke, 14 Oct 1807, oud 26 j. Bij de Comm. van Holl. Noord. ged. Bijz. Scheolonderw. te Amſterdam.

Digitized by Google

A. J. Rozenberg, 15 Oct. 1806, oud 22 j. Bij de Comm. van Utrecht. Ondermeester te Utrecht.
K. Ruster, 13 Oct. 1807, oud 24 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Ondermeester te Rotterdam. Bezat den derden rang.

S.

H. E. Schelkes, 15 April 1807, oud 20 j. Bij de Comm. van Gelderland. Prov Schoolonderw. in de Stads-School te Nijmegen. Bezat den derden rang.
H. Schenkel, 5 Junij 1805, oud 26 j. Bij het Schoolb. van Overijsfel. Op. Schoolonderw. te Asfen.
J. A. Schepers, 13 Aug. 1806, oud 19 j. Bij de Comm. van Gelderland. Op. Schoolonderw. te Jacobi Parochie in Vriesland.
D. G Scholma, 9 Maart 1803. Bij het Schoolb. van de Eems. Op. Schoolonderw. te Leek.
D. Schuitemaker, 16 Oct. 1806, oud 23 j. Bij de Comm. van Holl Noord. ged. Op. Schoolonderw. te Medenblik.
Jan Schuitemaker, 16 Oct. 1806, oud 19 j. Bij de Comm. van Holl Noord. ged. Adfistent op de School te Venhuizen.
P. Seret, 3 Sept. 1805, oud 25 j. Bij het Schoolb. van Holl. Zuid. ged. Op. Schoolonderw. te Groot Waspik.
H. van Stijll, 16 April 1807, oud 30 j. Bij de Comm. van Gelderland. Op. Fransch Kostfchoolhouder te Beufichem.
S. Klaasfen Stjmans, 14 Julij 1807, oud 23 j. Bij de Comm. van Groningen. Bijfchoolhouder te Oudenzijl, onder de Lange Akkerfchans.
H. Sluitse, 14 Oct. 1807, oud 24 j. Bij de Comm. van Gelderland, Ondermeester te Buuren.

H.

Digitized by Google

het Schoolb. van de Delf. Schoolonderw. te Rotterdam.

J. Vos, 2 April 1807, oud 36 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Bijz. Schoolonderw. te Gouda.

K. de Vos, 21 April 1802, oud 24 j. Bij het Schoolb. van de Delf. Op. Schoolonderw. te Ouderkerk op den IJssel.

W.

J. G. Walger, 16 Junij 1802, oud 36 j. Bij het Schoolb van de Dommel. Schoolonderw. in den Bosch.

F. Was, 28 Oct. 1802, oud 29 j. Bij het Schoolb. van Schelde en Maas. Op. Schoolonderw. te St. Maartensdijk.

H. Waterman, 8 Dec. 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Op. Schoolonderw. te Spijk.

J. Westendorp, 16 Oct. 1806, oud 24 j. Bij de Comm. van Holl. Noord. ged. Tweede Leermeester te Amsterdam.

M. Weststrate, 16 Julij 1807, oud 36 j. Bij de Comm. van Zeeland. Op Schoolonderw. te Wolfaartsdijk. Bezat den derden rang.

K. J. Wetterau, 5 Maart 1806. Bij het Schoolb. van Vriesland. Schoolonderw. te Leeuwarden.

W. Wichers, 15 Oct. 1806. Bij de Comm. van Groningen. Tweede Meester op de Weeshuisschool te Groningen.

G. van der Wiel, 1 April 1807, oud 32 j. Bij de Comm. van Utrecht. Op. Schoolonderw. te Wijk. Bezat den derden rang.

G. van Wijngaarden, 16 Oct. 1806, oud 23 j. Bij de Comm. van Gelderland. Op. Schoolonderw. te Rijssen.

M. van Wijngaarden, 16 Julij 1807, oud 20 j.

Digitized by Google

Bij de Comm. van Zeeland. Op. Schoolonderw. te Burgt.

B. Wolthuis, 14 Oct. 1807, oud 22 j. Bij de Comm. van Groningen Wonende te Groningen. Bezat den derden rang.

H. Wondael, 11 Junij 1802. Bij het Schoolb. van de Eems. Op Scheolonderw. te Aduward.

H. J. E. J. Wormer, 14 Oct. 1807, oud 21 j. Bij de Comm. van Utrecht. Op. Schoolonderw. te Utrecht.

Y.

A. Yges, 20 Aug. 1806. Bij de Comm. van Vriesland. Op. Schoolonderw. te Warns.

Z.

H. van Zalen, 5 Maart 1806. Bij het Schoolb. van Groningen. Op. Schoolonderw. te Huizinge.

P. Zeyenhuizen, 10 Maart 1802. Bij het Schoolb. van Texel. Op. Schoolonderw. te Muiden.

P. de Zeeste, 15 Julij 1807, oud 39 j. Bij de Comm. van Holl. Noord, ged. Bijz. Schoolonderw. te Amsterdam.

W. J. Zuidema, 3 April 1807. Bij de Comm. van Groningen. Op. Schoolonderw. te Uitenburen. Bezat den derden rang.

P. Zuur, 13 Oct. 1807, oud 36 j. Bij de Comm. van Holl. Zuid. ged. Bijz. Schoolonderw. te Rotterdam. Bezat den derden rang.

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

DERDEN RANG.

Alleen admisſibel binnen Hollands Noordelijk gedeelte.

J. Alberts, 14 Oct. 1807, oud 18 j. Tweede Leermeester te Amſterdam.

M. van Ammers, 7 Junij 1804, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Westerblokker.

D. Bakker, 5 Junij 1805, oud 21 j. Op. Schoolonderw. te Westwoude.

H. Bakker, 9 Junij 1808. Op. Schoolonderw. op Texel.

J. Best, 9 Junij 1802. Op. Schoolonderw. te Wijdenesſe.

K. Best, 5 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Opmeer.

P. de Boer, 10 Junij 1802. Op. Schoolonderw. te Waverveen.

W. Brand, 5 Sept. 1804, oud 20 j. Op Schoolonderw. te Leimuiden.

J. Brandenburg, 8 Dec 1802. Op. Schoolonderw. te Hoogkarſpel.

D. Breda, 15 Oct. 1807, oud 24 j. Ondermeester te Oudshoorn en Gnephoek.

A. Bruin, 16 Julij 1807, oud 26 j. Subſtitut Onderwijzer te Wormerveer. Bezat den vierden rang.

J. C. Carabain, 15 Oct. 1807, oud 30 j. Bijz. Fransch Schoolonderw. aan de Rijp.

Digitized by Google

J. Deeters, 15 Oct. 1807, oud 18 j. Derde Leermeester in het Diak. Weesh. te Amsterdam.

J. G. van Esfeveldt, 15 Oct. 1807, oud 23 j. Tweede Leermeester in het Diak. Weeshuis te Amsterdam.

J. Gaauw, 5 Sept. 1805, oud 19 j. Op. Schoolonderw. op 't Oosterend op Texel.

J. W. Gampert, 10 Feb. 1807. Bijz. Schoolonderw. te Koudekerk.

M. Groen, 8 Dec. 1802, oud 18 j. Voor dezen Schoolonderw. te Oostzaandam

D. Greeuw, 16 Julij 1807, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Groet. Bezat den vierden rang.

F. van der Haegen, 16 April 1807, oud 20 j. Op. Schoolonderw in de Nieuwe Loosdrecht.

L. Harbijl, 15 Oct. 1806, oud 20 j. Gouverneur te Amsterdam.

P. Hartog, 7 Junij 1804. Op. Schoolonderw. aan de Koog.

F. Hoek, 16 Oct. 1806, oud 29 j. Op. Schoolonderw. in de Beemster.

J. Hoogland, 7 Junij 1804. Op. Schoolonderw. te Oosthuizen.

M. J. Jansen, 16 April 1807, oud 17 j. Ondermeester te Heilo.

J. Jongkind, 16 Julij 1807, oud 23 j. Ondermeester op het Oosteind van Wieringen. Bezat den vierden rang.

J. F. Kliefoet, 14 Oct. 1807, oud 19 j. Ondermeester in eene Fr. Kostschool te Amsterdam.

V. Krapman, 5 Junij 1805, oud 18 j. Op. Schoolonderw. te Aardswoude.

K. Kroon, 15 Oct. 1807, oud 19 j. Op. Schoolonderw. te Asfendelft. Bezat den vierden rang.

P. Kwantes, 5 Sept. 1804. Op. Schoolonderw. te Wormer

P. Kwantes, 16 April 1807, oud 19 j. Op. Schoolonderw. te Hoog- en Laag Zwaagdijk.

J.

Digitized by Google

J. Kwast, 8 Sept. 1804. Op. Schoolonderw. te Nibbixwoude.

J. Lagas, 15 Oct. 1807, oud 21 j. Ondermeester in eene Fr. School te Leyden.

J. B. Laurier, 15 Oct. 1806, oud 25 j. Ondermeester in de Zandpoort.

D. de Liefde, in Julij 1803. Op. Schoolonderw. te Hilvertum.

A. Mageg, 16 Oct. 1806, oud 28 j. Op. Schoolonderw. te Oegstgeest.

K. Met, 5 Junij 1805, oud 20 j. Op. Schoolonderw te Oostgraftdijk.

J. A. Mooijen, 16 Julij 1807, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Petten.

C. Mulder, 16 Julij 1807, oud 21 j. Ondermeester te Loenen.

K. Muller, 15 Oct. 1807, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Oostzaandam. Bezat den vierden rang.

A C. Munscher, 15 Oct. 1807, oud 44 j. Huisonderw. te Amsterdam.

J. Muntjewerff, 16 Julij 1807, oud 26 j. Op. Schoolonderw. te Schoorl.

K. Muntjewerff, 7 Junij 1804, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Wormerveer.

H. Nieuwboer, 16 Julij 1807, oud 29 j. Op. Schoolonderw. aan de Haag.

J. Noort, 15 Oct. 1807, oud 18 j. Ondermeester te Katwijk aan Zee.

G. Roosa, 15 Oct. 1807, oud 24 j. Ondermeester te Amsterdam.

J. Ruiter, 14 Maart 1804. Op. Schoolonderw. te Berkhout.

D. Ruiter, 16 Julij 1807, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Wormer. Bezat den vierden rang.

J. Schenk, 5 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Nieuwe Niedorp.

Digitized by Google

A. Scheveningen, 16 Julij 1807, oud 30 j. Bijz. Schoolonderw. in de Beverwijk.

K. Scholten, 8 Sept. 1802. Schoolonderw. te Edam.

K. Siemers, 15 Oct. 1807, oud 18 j. Ondermeester in de Departementsschool te Alkmaar.

L. W. van de Sleptump, 16 Oct. 1806, oud 23 j. Bijz. Schoolonderw. in het Diakoniehuis te Haarlem.

P. de Smeth, 16 Julij 1807, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Schoorldam. Bezat den vierden rang.

A. van Steenderen, 16 April 1807, oud 20 j. Ondermeester in eene Bijz. School te Haarlem.

K. Tromp, 9 Junij 1805, oud 30 j. Op. Schoolonderw. te Schermeer.

W. P. van Veen, 16 April 1807, oud 25 j. Ondermeester in eene Bijz. School te Amsterdam.

J. van der Veen, 15 Oct. 1807, oud 19 j. Ondermeester te Haarlem.

M. B. van de Velde, 15 Oct. 1807, oud 27 j. Tweede Leermeester te Amsterdam.

J. Vink, 20 Aug. 1806, oud 23 j. Ondermeester te Haarlem.

K. Vogelaar, 15 Oct. 1807, oud 24 j. Ondermeester te Amsterdam. Bezat den vierden rang.

H. van Weerdestein, 16 Oct. 1806, oud 28 j. Op Schoolonderw. aan het Rustenburgerpad.

H. Wilderink, 15 April 1807, oud 19 j. Ondermeester te Nieuwkoop.

J. Wilkes, 16 April 1807, oud 18 j. Ondermeester aan den Burg op Texel.

A. de Wit, 8 Sept. 1802, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Oudkarspel.

M. G. Witlage Jr., 15 Oct. 1807, oud 19 j. Tweede Leermeester in eene der Departementsscholen te Amsterdam.

P.

Digitized by Google

P. Zwart, 19 Nov. 1803. Op. Schoolonderw. te Asfendelft.

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

DERDEN RANG,

alleen admisſibel binnen Hollands Zuidelijk gedeelte.

H. Achterberg, 14 Oct. 1804, oud 24 j. Ondermeester te Puttershoek.

G. van Aken, 1 April 1807, oud 20 j. Ondermeester te Maasſluis.

H. J. Andree, 14 Oct. 1806, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Oosterwijk.

P. Bakelaar, 1 April 1807, oud 29 j. Te Rotterdam.

G. van der Bil, 5 Junij 1804, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Heenvliet.

P. B. A. Boezer, 1 April 1807, oud 23 j. Op. Schoolonderw. te Baardwijk.

J. Borsje, 1 April 1807, oud 26 j. Op Schoolonderw. te Gonderak. Bezat den vierden rang.

N. van Breda, 14 Oct. 1806, oud 22 j. Ondermeester te Delft.

J. Bresſer, 1 April 1807, oud 21 j. Ondermeester te Dubbeldam.

A. Buijs, 9 Nov. 1803, oud 31 j. Op. Schoolonderw. te Abbenbroek.

Digitized by Google

M. Dekkers, *J. Z.*, 5 Junij 1804, oud 22 j. Op. Schoolonderw. in de Klundert.

A. van Diggele, 3 Sept. 1805, oud 27 j. Op. Schoolonderw. aan den Rijndijk onder Hazerswoude.

J. van Dijk, 14 Oct. 1806, oud 20 j. Ondermeester te Dordrecht.

A. van Dongen, 2 April 1807, oud 23 j. Ondermeester te Zevenbergen.

J. Engelberts, 1 April 1807, oud 16 j. Ondermeester te Gouda.

M. van der Giesen, 14 Oct. 1806, oud 21 j. Prov. den Schooldienst waarnemende te Hardinxveld.

D. Harreman, 21 Julij 1807, oud 18 j. Ondermeester te Maasland. Bezat den vierden rang.

H. Hofman, 14 Oct. 1806, oud 23 j. Op. Schoolonderw in 't Woud.

W. van den Honaard, 12 Febr. 1807, oud 19 j. Prov. Bijz. Schoolonderw. te Maasfluis.

A. van Klink, 13 Maart 1804, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Middelharnis

A. Kolling, 1 April 1807, oud 21 j. Op. Schoolonderw in de Lier. Bezat den vierden rang.

L. Koning, 12 Febr. 1807, oud 18 j. Ondermeester in den Haag.

J. van der Kouwen, 14 Oct. 1806, oud 25 j. Schoolonderw. in den Haag.

A. Kroon, 22 Nov. 1804, oud 22 j. Op. Schoolonderw. aan de Buitenfluis.

K. Linhart, 18 Oct. 1807, oud 29 j. Schoolonderw. te Meliszand.

J. de Lozanne, 5 Maart 1806. Schoolonderw. te Hellevoetfluis.

A. Montagne, 1 April 1807, oud 22 j. Ondermeester te Voorschoten.

J. D. Muller, 12 Febr. 1807, oud 34 j. Koopman te Rotterdam.

C.

Digitized by Google

C. van den Nieuwendijk, 1 April 1807, oud 28 j. Op. Schoolonderw. aan den Kruisweg. Bezat den vierden rang.

M. J. Polderman, 1 April 1807, oud 24 j. Ondermeester te Heusden.

J. Puikers, 12 Febr. 1807, oud 21 j. Ondermeester te Rotterdam.

K. de Raad, 13 Maart 1804, oud 27 j. Op. Schoolonderw. te Maasdam.

P. Raadgeep, 22 Julij 1807, oud 25 j. In den Haag.

P. van Ree, 13 Oct. 1807, oud 22 j. Ondermeester te Heusden.

J. Rijneveld, 2 April 1807, oud 22 j. Ondermeester te Hazerswoude.

H. Schippers, 13 Oct. 1807, oud 21 j. Ondermeester te Vlaardingen.

J. Schöltz, 21 Julij 1807, oud 21 j. Te Vlaardingen.

G. Silvanus, 1 April 1807, oud 23 j. Ondermeester te Woerden.

J. van Tol, 12 Aug. 1806, oud 42 j. Ondermeester te Voorburg.

J. Verheijs, 14 Oct. 1806, oud 20 j. Ondermeester te Rotterdam.

J. Vlasveld, 13 Oct. 1807, oud 23 j. Bijz. Schoolonderw. te Vlaardingen.

C. van der Wal, 13 Oct. 1807, oud 28 j. Op. Schoolonderw. aan de Nieuwerbrug. Bezat den vierden rang.

A. van Woerkum, 14 Oct. 1806, oud 22 j. Ondermeester te Zwijndrecht.

K. Zijp, 16 Dec. 1807, oud 39 j. Op. Schoolonderw. in de Langeweide.

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

DERDEN RANG.

alleen admissibel binnen Zeeland.

A. Allart, 13 Dec. 1804. Op. Schoolonderw. te Nieuwland.

J. van Berne, 17 Oct. 1805. Op. Schoolonderw. te Zoutelande.

J. van Dijke, 14 Oct. 1806, oud 20 j. Op. Schoolonderw te Hoedekenskerke.

G. Drijver, 24 Dec. 1806, oud 19 j. Ondermeester te Koudekerke.

L. Grinwis, 6 Junij 1805. Op. Schoolonderw. te Ouwerkerk in Duiveland.

H. W. Hogerheijde, 24 Dec. 1806, oud 21 j. Schoolonderw. te Arnemuiden.

H. M Kisteleo, 14 Aug. 1806, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Dombug.

W Krijger, 8 April 1807, oud 19 j. Ondermeester te Vlisingen.

T. Mijnaart, 6 Junij 1805. Op. Schoolonderw. te Koudekerke.

J. Nijssen, 24 Dec. 1806, oud 33 j. Bijz. Schoolonderw. te Middelburg.

V. K. van Noppen, 15 Oct. 1807, oud 18 j. Ondermeester te Tholen.

K. Rijnberg, 16 Julij 1807, oud 28 j. Op. Schoolonderw. te Serooskerke.

K. Slimmen, 15 April 1807, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Driewegen en Condorpe.

Digitized by Google

P. Woudergem, 16 Julij 1807, oud 21 j. Ondermeester te Wolphaartsdijk.

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

DERDEN RANG.

alleen admissibel binnen Braband.

J. Aldenhuizen, 15 April 1807, oud 33 j. Op. Schoolonderw. te Volkel.

A. Ansems, 14 Oct. 1807, oud 35 j. Wonende te Bladel. Bezat den vierden rang.

C. Appel, 14 Julij 1807, oud 24 j. Op. Schoolonderw. op de Leur.

H. van Beckum, 15 Oct. 1806, oud 27 j. Assistent te Uden.

J. Coppes, 17 Nov. 1807, oud 23 j. Wonende te Vierlingsbeek, buiten bediening. Bezat den vierden rang.

J. Donkers, 14 Oct. 1807, oud 34 j. Wonende te Ravenstein.

H. Driessen, 14 Oct. 1807, oud 26 j. Wonende te Bladel.

P. J. van de Graaf, 14 Oct. 1807, oud 21 j. Wonende te Herpeschayck. Bezat den vierden rang.

J. F. de Greeff, 17 Nov. 1807, oud 23 j. Wonende te Deimenborg. Buiten dienst.

C. Holsteck, 17 Nov. 1807, oud 24 j. Ondermeester te Waalwijck.

Digitized by Google

P. van Karſtel, 14 Oct. 1807, oud 27 j. Schoolonderw. te Dost.

C. J. Kaub, 18 Junij 1805, oud 26 j. Op. Schoolonderw. te Schijndel.

C. Kip, 14 April 1807, oud 21 j. Buiten bediening.

C. Kuypers, 14 Jan. 1807, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Udenhout.

R. Laſſére, 28 Julij 1807, oud 34 j. Schoolonderw. In de Willemſtad.

J. N. van Mierlo, 4 Sept. 1805, oud 30 j. Op. Schoolonderw. te Tongelre.

J. J. Puttekoffer, 14 Julij 1807, oud 43 j. Woonende te Rosmalen, buiten bediening.

H. Smits, 15 April 1807, oud 25 j. Te Genert, buiten bediening.

A. Stoffels, 14 Oct. 1807, oud 21 j. Woonende te Vierlingsbeek.

A. de Voogth, 15 April 1807, oud 35 j. In den Bosch, buiten bediening.

G. van Woelderen, 28 Julij 1807, oud 45 j. Op. Schoolonderw. aan de Kruisſtraat onder Rosmalen.

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

DERDEN RANG.

alleen admisſibel binnen Utrecht.

J. Beukers, 6 Maart 1805. Op. Schoolonderw. te Bunſchoten.

Digitized by Google

J. Bos, 13 Aug. 1806, oud 20 j. Ondermeester te Utrecht.

J. J. van Diepeningen, 14 Oct. 1807, oud 16 j. Aan de Bilt.

J. van Gielsen, 15 Oct. 1806, oud 17 j. Ondermeester te Utrecht.

J. Heijl, 14 Oct. 1807, oud 16 j. Te Utrecht.

C. van der Hengst, 14 Oct. 1807, oud 35 j. Ondermeester te Amersfoort.

A. Hofman, 13 Aug. 1806, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Kudelstaart.

J. H. van Houte, 15 Oct. 1806, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Papenkop.

J. van den Lede, 6 Sept. 1804. Op. Schoolonderw. te Heikop.

J. de Liefde, 15 Oct. 1806, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Renswoude.

S. S. Moncourt, 14 Oct. 1807. oud 16 j.

J. Nelle, 5 Junij 1805. Op. Schoolonderw. aan de Meern.

M van Rikxoord, 6 Maart 1805. Op. Schoolonderw. te Nederhorst.

W. Schoepmaker, 13 Aug. 1806, oud 26 j. Ondermeester te Nichtevecht.

H. Snijders, 6 Maart 1805. Op. Schoolonderw. te Jutfaas.

A. Snoek, 5 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Lopikerkapel.

R. Terscheggel, 14 Oct. 1807, oud 17 j. Te Utrecht

F. van Vloten, 15 Julij 1807, oud 21 j. Als Adfistent de School waarnemende aan de Blauw Kapel.

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

DERDEN RANG.

alleen admisfibel binnen Gelderland.

H. W. van Beek, 14 Oct. 1806, oud 20 j. Schoolonderw. te Voorst.
H. M. Boefeken, 15 April 1807, oud 18 j. Op. Schoolonderw. te Zitdam.
W. Braak, 15 April 1807, oud 19 j. Ondermeester te Harderwijk.
H. van den Brink, 15 April 1807, oud 26 j. Ondermeester te Hoevelaken.
T. van den Broek, 16 April 1807, oud 38 j. Te Arnhem.
J. E. R Broesterhuizen, 14 Oct. 1807, oud 20 j. Wonende te Lochem.
C. Christiaans, 14 Oct. 1806, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Aferden.
D. Coers, 14 Oct. 1806, oud 20 j. Ondermeester te Beekbergen.
A. P Cornegoor, 12 Aug. 1806. Op. Schoolonderw. te Hummelo.
H Diebels, in Maart 1803. Op. Schoolonderw. te Panderen.
J. Diebels, 15 April 1807, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Panderen.
A. J. van Dragt, in Junij 1802. Op. Schoolonderw. te Rijswijk.
R. Drost, 13 Aug. 1806. Op. Schoolonderw. te Nunspeet.

H.

Digitized by Google

H. Elbink, 15 Julij 1807, oud 26 j. Ondermeester te Nede.
C. Engelse, 6 Maart 1805. Op. Schoolonderw. te 's Heerenberg.
T. de Haan, 14 Oct. 1806, oud 17 j. Ondermeester te Wilp.
H. Hamers, 14 April 1807, oud 26 j. Op. Schoolonderw te Heelsum.
D. Harfelman, 14 Oct. 1807, oud 19 j. Woonende te Lienden.
C. van Heuven, 15 April 1807, oud 23 j. Op. Schoolonderw. te Reurlo.
C. van Hoeflaken, 15 April 1807, oud 23 j. Op. Schoolonderw. te Wel.
J. B. ten Hulzen, 14. Oct. 1807, oud 19 j. Bijz. Schoolonderw. te Ratum.
T. Jakobs, 6 Maart 1805. Thans Op. Schoolonderw te Heeren.
P. Korsfen, 14 Oct. 1807, oud 21 j. Op. Schoolonderw. te Meteren
J. W. Meenink, 14 Oct. 1807, oud 24 j. Bijz. Schoolonderwijzer te Vierakker. Bezat den vierden rang.
H. Meijerink, 14 Oct. 1307, oud 20 j. Woonende te Zutphen. Bezat den vierden rang.
S. van Mil, 15 April 1807, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Kerkwijk.
V. van Nieuwkerk, 5 Sept. 1804. Op. Schoolonderw te Hengelo.
J. Nijhuis, 6 Maart 1805. Op. Schoolonderw. te Doetichem.
J. A. Noij, 14 Oct. 1807, oud 24 j. Schoolonderw. te Dieren.
W. van Ommeren, 15 April 1807, oud 24 j. Te Nijkerk.
J. van Osfelen, in Junij 1803. Op. Schoolonderw. te Eck en Wiel.

Digitized by Google

J. H. Penraad, in Maart 1803. Op. Schoolonderw. te Gendt.

J. Pijkeren, in Sept. 1802. Op. Schoolonderw. te Epe.

G. Pleij. 15 Julij 1807, oud 22 j. Prov. Onderw. te Garderen. Bezat den vierden rang.

H. Pluim, 15 Julij 1807, oud 24 j. Wonende te Zoelen.

J. W. Schepers. 14 Oct. 1807, oud 34 j. Schoolonderw. te Woold. Bezat den vierden rang.

D. Scholl, 15 April 1807, oud 34 j. Op. Schoolonderw. te Doornenburg.

J. Tamson, 14 Oct. 1807, oud 21 j. Wonende te Zaltbommel.

J Vennink, 16 April 1807. oud 28 j. Prov. Onderw. te Groenlo.

H. Verweij, 15 Julij 1807, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Thiel.

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

DERDEN RANG.

alleen admissibel binnen Overijssel.

J. A. Aldershoff, 13 Aug. 1806, oud 19 j. Op. Schoolonderw. te Kolham.

H. J. Barnekate, 22 Oct. 1806, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Almelo.

D. H. Boskamp, 13 Oct. 1807, oud 18 j. Wonende te Deventer. Bezat den vierden rang.

H.

Digitized by Google

H. J. Gorsenberg, 8 Junij 1803. Op. Schoolonderw. te Enschede.

Z. Hinze. 13 Oct. 1807, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Ancum. Bezat den vierden rang.

T. de Jong, 14 Oct. 1806, oud 29 j. Op. Schoolonderw. te IJsselmunde.

W. Jonkers, 13 Aug. 1806, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Paeslo.

Q. van Lier, 14 Maart 1804. Op. Schoolonderw.

G. List, 13 Oct. 1807. oud 23 j. Schoolonderw. te Zuidveen. Bezat den vierden rang.

W. Lubbers, 4 Sept. 1804. Op. Schoolonderw. te Zwartsluis.

L. Oldeman, 3 Maart 1808. Op. Schoolonderw. te Wierden.

J. Pauw, 14 April 1807, oud 16 jaren.

G. J. Pruim, 6 Maart 1806, oud 23 j. Op. Schoolonderw. aan den Hardenberg.

G. J. van Schreven, 13 Aug. 1806, oud 21 j. Op. Schoolonderw. aan de Nieuwesluis.

G. Spijkerman, 15 Julij 1807, oud 18 j. Op. Schoolonderw. te Genne en Holte. Bezat den vierden rang.

T. Springstok, 14 April 1807, oud 24 j. Ondermeester te Zwolle. Bezat den vierden rang.

T. Tichelhof, 14 April 1807, oud 25 j. Schoolonderw. te Leinde. Bezat den vierden rang.

J. Venema, 13 Oct. 1807, oud 21 j. Op. Schoolonderw. op Ens.

R. van der Woude, R. Z., 13 Oct. 1807, oud 23 j. Op. Schoolonderw. te Grafhorst. Bezat den vierden rang.

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

DERDEN RANG,

alleen admisfibel binnen Vriesland.

F. Annes, 15 Julij 1807, oud 34 j. Schoolonderw. te Bakhuizen.

T. K. Beerda, 20 Nov. 1803, Op. Schoolonderw. te Driesum.

A. H. Beersma, 15 April 1807, oud 30 j. Op. Schoolonderw. te Wijnjeterp. Bezat den vierden rang.

W. U. Boonemmer, 15 Oct. 1806, oud 28 j. Op. Schoolonderw. te Birdaard.

G. B. Bruinsma, 6 Junij 1804. Op. Schoolonderw. te Driesum.

P. H. Buisma, 10 Nov. 1803. Op. Schoolonderw. te Langwier.

T. J. Buma, 15 April 1807, oud 21 j. Op. Schoolonderw. te Oosterwolde.

F. H. Deimer, 15 April 1807, oud 22 j. Schoolonderw. te Huizum.

K. Eeuwes, 20 Aug. 1806. Op. Schoolonderw. te Baard.

A. Ferff, 14 Oct. 1807, oud 36 j. Schoolonderw. te Leeuwarden.

W. Hengst, 14 Oct. 1807, oud 21 j. Wonende te Balk. Bezat den vierden rang.

H. Jeens, 15 April 1807, oud 21 j. Op. Schoolonderw. te Doniaga. Bezat den vierden rang.

Digitized by Google

E.

K. Jelles, 15 April 1807, oud 28 j. Op. Schoolonderw. te Oosterbierum. Bezat den vierden rang.

R. K. de Jong, 15 Oct. 1806, oud 19 j. Op. Schoolonderw. te Schiermonnikoog.

P. E. Kiestra, 6 Junij 1804. Op. Schoolonderw. te St. Anna Parochie.

J. H. Klaver, 15 Oct. 1806, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Drouwrijp.

R. H. Koekoorn, 15 Oct. 1806, oud 40 j. Op. Schoolonderw. te Schraard.

J. B. van Kooten, 5 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Tzummarum.

J. G. Krol, 20 Aug. 1806. Op. Schoolonderw. te Idskenhuizen.

G. Kuipers, 15 Oct. 1806, oud 25 j. Op. Schoolonderw. te Ferwoude.

G. Lamberts, 14 Oct. 1807, oud 23 j. Schoolonderw. te Oudeberkoop. Bezat den vierden rang.

P. A. Meester, 15 Oct. 1806, oud 25 j. Op. Schoolonderw. te Ijtens.

L. Melis, 14 Oct. 1807, oud 22 j. Ondermeester te Woudsend. Bezat den vierden rang.

J. Peeting, 9 Junij 1802. Op. Schoolonderw. te Heerenveen.

K. Piers, 16 Julij 1807, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Makkinga. Bezat den vierden rang.

M. Posthumus, 15 Oct. 1806, oud 31 j. Op. Schoolonderw. te Warga.

H. M. Reidsma, 15 Julij 1807, oud 22 j. Prov. Schoolonderw. te Stavoren.

J. C. P. Salverda, 20 Aug. 1806. Op. Schoolonderw. te Wons.

D. Simonides, 15 Oct. 1806, oud 49 j. Op. Schoolonderw. te Hindeloopen.

R. C. Steringa, 15 Oct. 1806, oud 22 j. Voordezen Op. Schoolonderw. te Twijzel.

Digitized by Google

J. T. Temenga, 14 Maart 1804. Op. Schoolonderw. te Kollum.

T. S. Teijema, 5 Maart 1806. Ondermeester te Harlingen.

S. A. Teijema, 14 Oct. 1807, oud 28 j. Op. Schoolonderw. te Garijp. Bezat den vierden rang.

H. Terwogt, 15 Julij 1807, oud 25 j. Adjunct Schoolonderw. te Harlingen.

S. Theunisz, 14 Maart 1804. Op. Schoolonderw. te Munnikezijl.

H. H. Venema, 15 Oct. 1806, oud 36 j. Op. Schoolonderw. te Anjum.

J. A. Visser, 15 Julij 1807, oud 18 j. Op. Schoolonderw. te Eesterga. Bezat den vierden rang.

M. D. de Vries, 14 Oct. 1807, oud 20 j. Schoolonderw. te Rinsumergeest. Bezat den vierden rang.

H. A. Weerstinga, 15 Julij 1807, oud 18 j. Winterschoolh. te Elsloo. Bezat den vierden rang.

W. de Wendt, 15 Oct. 1806, oud 28 j. Op. Schoolonderw. te Terwaard.

J. J. Wiarda, 14 Oct. 1807, oud 21 j. Schoolonderw. te Vollega. Bezat den vierden rang.

J. A. Wijnje, 15 April 1807, oud 40 j. Schoolonderw. te Rottevalle.

E. S. Woudstra, 15 Julij 1807, oud 23 j. Op. Schoolonderw. te Osfengawier. Bezat den vierden rang.

F. Zandstra, 14 Maart 1804. Op. Schoolonderw. te Rottum.

SCHOOL-

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

DERDEN RANG,

alleen admissibel binnen Groningen.

W. P. Beetjing, 3 April 1807, oud 29 j. Ondermeester in de Nieuwe Pekel-A.

J. G. Cramer, 14 Oct. 1807, oud 19 j. Woonende te Groningen.

J. A. Enuma, 16 April 1807. Op. Schoolonderw. te Zandweer.

J. J. de Groot, 3 April 1807, oud 20 j. Ondermeester in de Nieuwe Pekel-A.

J. Holthuis, 5 Sept. 1804. Op. Schoolonderw. te Wirdum.

D. R. Huisman, 15 Oct. 1806, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Helpen.

H. van Meeden, 3 April 1807, oud 26 j. Ondermeester in de Oude Pekel-A.

E. H. Meijer, 14 Julij 1807, oud 15 j. Ondermeester te Helpen.

H. Meinardi, 16 April 1806. Op. Schoolonderw. te Zandeweer.

W. A. Ottenhof, 14 Julij 1807, oud 17 j. Te Groningen. Bezat den vierden rang.

S. W. Schortinghuis, 9 Dec. 1801. Custos te Nieuw-Beerta.

J. H. Smid, 8 Sept. 1802. Op. Schoolonderw. te Doezum.

Digitized by Google

H. K. Struivig, 3 April 1807, oud 26 j. Custos te Westerwijtwert. - Bezat den vierden rang.
R. J. Swart, 16 April 1806. Custos te Warfum.
D. J. Sijzes, 4 Sept. 1805. Op. Schoolonderw. te Termunterzijl.
G. E. Veendijk, 14 Oct 1807, oud 19 j. Te Leermens.
A. Wesfels, 13 Aug. 1806, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Engelbert.
H. L. Wesfels, 16 April 1806. Op. Schoolonderw. in de Oude Pekel A.
K. Westerhoff, 13 Aug 1806, oud 21 j. Op. Schoolonderw. te Noordwolde.
P. Westerhof, 14 Julij 1807, oud 32 j. Te Groningen.
J. F. Wildeman, 15 Maart 1804. Custos te Zeerijp.
J. L. Wolters, 16 April 1806. Op. Schoolonderw. te Oevelgunne.
A. Wolthuis, 3 April 1807, oud 23 j. Schoolonderw. in de Borgercompagnie.
B. Wolthuis, 3 April 1807, oud 22 j. Te Groningen.

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

DERDEN RANG,

alleen admisfibel binnen Drenthe.

A. Alberts, 15 Oct. 1806, oud 19 j. Op. Schoolonderw. te Haagswold.

Digitized by Google

J. Braak, 22 April 1807, oud 19 j. Ondermeester te Meppel.

A. J. van Dam, 22 April 1807, oud 23 j. Bijschoolhouder in de Oosterboer onder Meppel.

G. Graafman Hutting, 14 Julij 1807, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Eringe.

A. Jakobi, 22 April 1807, oud 36 j. Op. Schoolonderw. te Hijkersmilde.

L. Jans, 22 April 1807, oud 25 j. Op. Schoolonderw. te Norg. Bezat den vierden rang.

R. S. de Jong, 15 Oct. 1806, oud 32 j. Op. Schoolonderw. in de Wijk.

P. Kamp, 13 Aug. 1806, oud 18 j. Schoolonderw. te Meppel.

R. R. Koster, 15 Oct. 1806, oud 20 j. Buiten dienst.

R. D. Postma, 23 April 1807, oud 23 j. Prov. Schoolonderw. te Vries.

J. G. Rijkens, 22 April 1807, oud 19 j. Op. Schoolonderw. te Roderwolde. Bezat den vierden rang.

H. Roelofs, 14 Oct. 1807, oud 17 j. Wonende te Havelte.

K. Sipkes, 23 April 1807, oud 19 j. Te Hijkersmilde.

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

VIERDEN RANG.

Alleen admissibel binnen Hollands Noordelijk gedeelte.

P. Appelboom, 20 Aug. 1806. Op. Schoolonderw. te Boekel onder Akersloot.

W. Arens, 16 Oct. 1807, oud 20 j. Te Westzaandam, buiten dienst.

P. Avis, 10 Maart 1802. Op. Schoolonderw. te Oostzanen.

J. Bakker, 16 Julij 1807, oud 17 j. Ondermeester in de Rijp.

H. Balk, 10 Nov. 1803. Op. Schoolonderw. te Schagen.

P. Barte, 16 April 1807, oud 29 j Bijz. Schoolonderw. te Haarlem.

K. Beurs, 19 Aug. 1806. Op. Schoolonderw. te Lammerschaag.

E. van der Boon, 16 April 1807, oud 20 j Ondermeester te Noordwijk binnen.

A. Brouwer, 17 April 1807, oud 21 j. Op. Schoolonderw. te Oosterleek.

C. Bultenaar, 16 Oct. 1806, oud 18 j. Op. Schoolonderw. te Hobrede.

K. Capitein, 6 Sept. 1802. Op. Schoolonderw. te St. Maarten.

J.

Digitized by Google

J. van Cleef, 16 Julij 1807, oud 18 j. Ondermeester te Oostwoud.

P. Clemens, 9 Maart 1803. Op. Schoolonderw. te Schellingwoude.

G. Edeling, 15 Oct. 1807, oud 16 j. Ondermeester in eene der Departementsscholen te Amsterdam.

J. Elderbeek, 6 Maart 1806, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Stroe op Wieringen.

P. Fekke, 8 Sept. 1802. Op. Schoolonderw. te Opperdoes.

W. de Graaf, 14 Maart 1804. Schoolonderw. te Marken.

W. de Graaf, 5 Sept. 1804, oud 21 j. Op. Schoolonderw. op Vlieland.

D. van 's Gravendijk, 5 Junij 1805, oud 32 j. Op. Schoolonderw. te Rijnzaterwoude.

J. de Groot, 15 Oct. 1807, oud 17 j. Ondermeester aan de Helder.

C. Grotewal, 16 Oct. 1806, oud 21 j. Bijz. Schoolonderw. te Aalsmeer.

K. Half, 5 Junij 1805, oud 20 j. Schoolonderw. op 't Kalf.

D. van Hoogstraten, 17 Sept. 1806.

P. Jongkind, 5 Sept. 1804. Schoolonderw. in 't Woud onder Bergen.

P. Kaptein, 17 April 1807, oud 19 j. Ondermeester te St. Maarten.

A. Kesman, 16 Julij 1807, oud 21 j. Ondermeester te Egmond aan Zee.

P. Kieft, 5 Junij 1805, oud 23 j. Op. Schoolonderw te Kastricum.

P. Kok, 16 April 1807, oud 19 j. Op. Schoolonderw. te Westknollendam.

W. C. van der Laan, 7 Junij 1804. Op. Schoolonderw. te Zunderdorp.

G. Lakeman, 14 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Wijdewormer.

Digitized by Google

G. Lelleman, 12 Febr. 1807, oud 21 j. Op. Schoolonderw. te Hondsholredijk.

J. Molenaar, 15 Oct. 1807, oud 19 j. Ondermeester te Haarlem.

P. Mool, 5 Maart 1806, oud 19 j. Op. Schoolonderw. te Hem.

D. Nierop, 6 Junij 1803. Op. Schoolonderw. te Bergen.

G. van Oostveen, 5 Junij 1805. Op. Schoolonderw. te Muiderberg.

W. Paardekoper, 5 Junij 1805, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Ilp.

W. Pijper, 14 Oct. 1806. Op. Schoolonderw. te Hobrede.

J. van Polen, 2 Julij 1806. Te Amsterdam.

J. Rozeboom, 14 Maart 1804, oud 45 j. Bijz. Schoolonderw. te Amsterdam.

P. Rozee, 6 Maart 1805. Op. Schoolonderw. te Middelie en Axwijk.

J. van Ruldert, 3 Maart 1802, oud 22 j. Op. Schoolonderw. op Urk.

A. Sas, 16 Julij 1807. oud 28 j. Op. Schoolonderw. te Zwaagdijk.

J. Schermer, 7 Junij 1804. Op. Schoolonderw. te Oostknollendam.

J. Bootsman Schouten, 16 April 1807, oud 34 j. Op. Schoolonderw. te Jutdam.

P. Schrijvenaar, 16 Oct. 1806, oud 19 j. Op. Schoolonderw. in de Vogelenzang.

J. Schuitemaker, 17 April 1807, oud 27 j. Op. Schoolonderw. te Midwoud.

L. Schuitemaker, 5 Junij 1805. Op. Schoolonderw. te Heemskerk.

G. Schuurman, 16 April 1807, oud 38 j. Buiten vaste bediening.

J. van der Spruit, 8 Sept. 1802. Op. Schoolonderw. te Lutjebroek.

Digitized by Google W.

W. Stolp, 16 Julij 1807, oud 17 j. De School te Etershem en Schardam waarnemende.
P. Ton, oud 17 j. Wonende te Hensbroek.
P. van Veen, 8 Dec. 1802. Op. Schoolonderw. te Marken binnen.
W. Veldhuis, 16 April 1807, oud 19 j. Ondermeester te Landsmeer.
J. Vet, 20 Aug. 1806. Schoolonderw. in de Wouden onder Akersloot.
T. de Vet, oud 21 j. Ondermeester te Langeraar.
J. Vis, 20 Aug. 1806. Op. Schoolonderw. te Zunderdorp.
D. Visser, 16 Julij 1807, oud 28 j. Op. Schoolonderw. te Buiksloot.
H. de Vries, 6 Maart 1805. Op. Schoolonderw. te Hulsloot.
D. Waijboer, 7 Junij 1804. Op. Schoolonderw. te Oudorp.
F. Zee, 9 Maart 1803. Op. Schoolonderw. te Spanbroek.
C. de Zee, 17 April 1807, oud 18 j. Ondermeester aan den Hoorn op Texel.
A. de Zeeuw, 15 Oct. 1807, oud 19 j. Ondermeester te Huisduinen.
G. Zeeuwhuizen, 5 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Schardam.
J. Zomer, 14 Maart 1804. Op. Schoolonderw. te Oudendijk.
J. Zomer, 16 Julij 1807, oud 20 j. Te Oosterblokker.
J. Zwart, 7 Junij 1804, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Uitgeest.

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

VIERDEN RANG,

alleen admisſibel binnen Hollands Zuidelijk gedeelte.

A. den Baars, 12 Aug. 1806, oud 21 j. Op. Schoolonderw. te Claaswaal.

M. van Bergeijk, 21 Julij 1807, oud 20 j. Ondermeester te Op- en Neder-Andel.

J. van Braambeek, 13 Oct. 1807, oud 16 j. Ondermeester te Middelharnis.

A. van de Bruin, 13 Maart 1804, oud 21 j. Op. Schoolonderw. te Hoogvliet.

A. Corlman, 13 Oct. 1807, oud 20 j. Ondermeester te Moordrecht.

R. van Dam, 11 Sept. 1804, oud 21 j. Schoolonderw. onder het Ambacht Kool.

P. van Dijk, 1 April 1807, oud 18 j. Ondermeester te Oudewater.

C. van Dun, 1 April 1807, oud 42 j. Op. Schoolonderw. in de Bijſchool aan den Hoek onder Zevenbergen.

W. van Eck, 11 Sept. 1804, oud 28 j. Op. Schoolonderw. te Nieuwerkerk aan den IJſſel.

J. Haas, 1 April 1807, oud 22 j. Ondermeester aan de Hitzerd.

A. van der Heijden, 21 Julij 1807, oud 35 j. Op. Schoolonderw. te Aalburg.

Digitized by Google

G,

G. J. van Hemert, 13 Maart 1804. Op. Schoolonderw. te Doeveren.

C. van Hoff, 5 Maart 1805, oud 56 j. Op. Schoolonderw. te Loevestein.

D. Houben, 21 Julij 1807, oud 49 j. Huisonderw. te Numansdorp.

J. van der Jacht, 13 Oct. 1807. Ondermeester te Oolrgensplaat.

H. Kater, 12 Aug. 1806, oud 22 j. Schoolonderw. te Delfgaauw.

D. J. de Klein, 11 Sept. 1804, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Acquoi.

A. Kraaijenbrink, 21 Julij 1807, oud 41 j. Woonende te Ridderkerk.

C. van Leeuwen, 12 Aug. 1806, oud 21 j. Ondermeester te Hazerswoude.

J. Maas, 14 Oct. 1806, oud 33 j. In den Haag.

H. Macor, 12 Aug. 1806, oud 25 j. Op. Schoolonderw. te Noordorp.

J. W Mandeau, 13 Oct. 1807, oud 30 j. Ondermeester in den Haag.

M. Molt, 3 Sept. 1805, oud 26 j.

J. Mulder, 3 Sept. 1805, oud 33 j. Schoolonderw. te Veur.

A. Quindt, 21 Julij 1807, oud 25 j. Ondermeester te Streijen.

J. Reim, 1 April 1807, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Katwijk en Kenlen onder Pijnacker.

C. J. de Rijk, 8 Junij 1802, oud 22 j. Onder Bodegraven.

F. la Riviere, 16 Dec. 1807, oud 64 j. Te Schoonhoven, buiten bediening.

J. van Ruitenburg, 21 Julij 1807, oud 22 j. Ondermeester te Oud Beijerland.

L. Scheijgrond, 13 Oct. 1807, oud 22 j. Ondermeester te Zevenhuizen.

P. Schoteldraijer, 14 Oct. 1806, oud 20 j. Ondermeester te Delft.

Digitized by Google

A. Snel, 21 April 1802, oud 18 j. Op. Schoolonderw. te Berkenwoude.
R. Spaalfirg, 16 Dec. 1807, oud 18 j. In den Haag
J. Stans 21 Julij 1807, oud 18 j. Ondermeester te Waveringen.
B. Welti, 13 Oct. 1807, oud 24 j. Ondermeester te Schoonhoven.
M. C. van Werkhoven, 13 Maart 1804, oud 22 j. Op. Schoolonderw. aan het Haagsche Schouw onder Voorschoten.

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

VIERDEN RANG.

alleen admissibel binnen Zeeland.

J. P Bros in Oct. 1807, oud 21 j. Schoolonderw te Middelburg.
F. Foortse, 23 April 1806. Op. Schoolonderw. te 's Heerenabtskerke.
J. Geri, den 14 Julij 1806, oud 32 j. Op. Schoolonderw te Nieuwvosfemeer.
F. J Gunst, 14 Maart 1804, oud 27 j. Op. Schoolonderw. te Oudvosfemeer.
H. Stoutjesdijk, 8 April 1807, oud 48 j. Bijz. Schoolonderw. op het Camperlandsche Veer.

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

VIERDEN RANG.

alleen admissibel binnen Braband.

E. J. van den Broek, 19 Maart 1806, oud 40 j. Op. Schoolonderw. te Heerle.

C. C. de Bruin, 8 Sept. 1802, oud 20 jaren.

G. de Bruin, 18. Junij 1803, oud 42 j. Op. Schoolonderw te Vucht.

A Buis, 5 Maart 1805. Op. Schoolonderw. te Uiekoten.

P. J. Cuseners, 19 Maart 1806, oud 44 j. Op. Schoolonderw. te Halsteren.

J. Dietvers, 19 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Putten.

J. Dijmans, 18 Junij 1805, oud 40 j. Op. Schoolonderw. te Loemmel.

H. H. den Doop, 14 Jan. 1807, oud 38 j. Buiten bediening.

F. Drevermans, 14 Jan. 1807, oud 34 j. Buiten bediening.

H. Esveld, 14 Jan. 1807, oud 42 j. Buiten bediening.

N. van Gent, 15 Julij 1807, oud 17 j. Ondermeester te Steenbergen.

P. van Ginkel, 9 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Heeze aan de Kerk.

L. Gooisens, 17 Nov. 1807, oud 23 j. Woonende te Boxtel, buiten bediening.

Digitized by Google

J. de Greef, 15 April 1807, oud 34 j. Te Zeels, buiten bediening.

A. W. Groenendaal, 18 Junij 1805. Op. Schoolonderw. te Gilze.

J. Gubbels, 14 Oct. 1807, oud 30 j. Wonende te Ravensteln.

A. Hamer, 14 Oct. 1807, oud 40 j. Wonende in Braband.

M. van Hegst, 14 Oct. 1807, oud 36 j. Woonde te Waalre.

C. van Heuve, 4 Sept. 1805. Op. Schoolonderw. te Hulsel.

L. van den Heuvel, 15 April 1807, oud 27 j. Te Dennenburg, buiten bediening.

L. van den Heuvel, 14 Oct 1807, oud 26 j. Wonende te Dennenboog.

R. Kocken, 14 Julij 1807, oud 25 j. Buiten bediening, wonende te Huisseling.

H. Kruijssen, 5 Maart 1805. Op. Schoolonderw. te Rijkevoort

M. van Liempt, 14 Julij 1807, oud 27 j. Op. Schoolonderw. te Loosbroek.

J. van Lieshout, 14 Oct 1807, oud 43 j. Wonende te Eersel.

T. van de Lijgraaf, 14 Julij 1807, oud 29 j. Bijz. Schoolonderw. te Bedaf.

J. W. van der Loo, 14 Jan. 1807, oud 29 j. Op. Schoolonderw. te Stratum.

J. C. Louwaards, 4 Sept. 1805. Op. Schoolonderw. te Cromvoort.

L. Maasen, 28 Julj 1807, oud 20 j Wonende te Uden, buiten bediening.

B. Meegens, 15 April 1807, oud 18 j. Den Schooldienst waarnemende te Haren.

H. Molenaar, 18 Junij 1805, oud 34 j. Op. Schoolonderw. te Alem

W. Naaijkens, 5 Maart 1805, oud 25 j. Op. Schoolonderw. te Lage Mierde.

Digitized by Google

J.

J. Neerveen, 15 Oct. 1806, oud 36 j. Op. Schoolonderw. te Aarle Rixtel.

B. van Oerle, 19 Maart 1806, oud 30 j. Op. Schoolonderw te Riel.

A. l'Olivier, 19 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Heusdenhout.

P. Oppers, 14 Julij 1807, oud 22 j. Woonachtig te Zeeland.

A. Ouburg, 19 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Nieuwkuik.

J. B. Pauken N. Z., 17 Nov. 1807, oud 23 j. Den Schooldienst waarnemende te Duizel.

J. van der Pol, 15 Oct. 1806. Subst. Schoolonderw. te Olland.

L. A. van Put, 14 Jan. 1807, oud 18 j. Buiten bediening.

A. Roefs, 14 Jan. 1807, oud 37 j Buiten bediening.

F. J. Rooij, 14 Oct. 1807, oud 30 j. Wonende te Eindhoven.

A. Selten, 5 Maart 1805. Op. Schoolonderw. te St. Huibert.

H. Smits, 14 Oct. 1807, oud 21 j. Wonende te Oerle.

J. van der Stappen, 14 Oct 1807, oud 21 j. Wonende te Dennenberg.

J. van der Sterren, 16 April 1807, oud 22 j. Den Schooldienst waarnemende te Haps.

A. van de Ven, 14 Jan. 1807, oud 27 j. Buiten bediening.

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

VIERDEN RANG.

alleen admissibel binnen Utrecht.

J. Jansen, 15 Oct. 1806, oud 38 j. Op. Schoolonderw. te Zegveld.
H. Lens, 2 April 1807, oud 19 j. Ondermeester te Driebergen.

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

VIERDEN RANG.

alleen admissibel binnen Gelderland.

J. Altenberger, 14 Oct. 1807, oud 59 j. Woonende te Asch.
H. W. van Beek, 10 Aug. 1806, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Voorst.
D. ten Bosch, 11 Oct. 1806, oud 17 j. Ondermeester te Zutphen.
A. Bramans, 14 Oct. 1807. Schoolonderw. te Luinen onder Wichen.
G. Braskamp, 14 Oct. 1807, oud 17 j. Woonde te Twello.

Digitized by Google

B.

B. Dieperink, 16 April 1807, oud 24 j. Op. Schoolonderw. te Noorddijk.

J. Eekmans, 16 April 1807, oud 24 j. Prov. Onderwijzer te Vaassen.

J. W. Geelink, 16 April 1807, oud 30 j. Te Kotten onder Wenterswijk.

J. Hafkenscheid, 16 April 1807, oud 24 j. Te Beek

J. Hesselink, 16 April 1807, oud 23 j. Te Misten onder Wenterswijk.

A. ten Hulzen, 16 April 1807, oud 22 j. In Meddego onder Wenterswijk.

J. B. van Hulzen, 16 April 1807, oud 18 j. Te Ratum onder Wenterswijk.

G. Jonkers, 16 April 1807, oud 26 j. Te Borkulo.

M. Kalf, 15 Julij 1807, oud 18 j. Te Nijmegen.

P. Kaub, 15 Julij 1807. Te Balgooij.

J. W van Otterloo, 16 April 1807. Prov. Onderw te Kootwijk.

R. Stokking, 16 April 1807, oud 29 j. Prov. Onderwijzer te Ruerlo.

C. F. Streng, *C L. Zoon*, 14 Oct. 1807, oud 26 j. Ondermeester te Wageningen

P. Thijssen, 15 April 1807, oud 64 j. Bijz. Schoolonderw. te Elden.

H. J. Veltkamp, 16 April 1807, oud 40 j. In het Hattemerbroek.

L. van de Woert, 16 April 1807. Op. Schoolonderw. aan de Ooij.

J. Wolff 15 April 1807, oud 17 j. Ondermeester te Arnhem.

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

VIERDEN RANG,

alleen admisſibel binnen Overijſſel.

K. Barnekate, 14 April 1807, oud 19 j. Op. Schoolonderw. te Tongeren.

P. Bleemer, 5 Maart 1806, Op. Schoolonderw. aan de Kuinder.

J. Boom, 14 April 1807, oud 20 j. Ondermeester te Almelo.

C. Bosk, 14 April 1807, oud 23 j. Schoolonderw. in het Kinderhuis te Campen.

G. R. Dekker, 14 April 1807, oud 19 j. Op. Schoolonderw. te Callemberg.

H. van Dieveren, 14 April 1807, oud 35 j. Op. Schoolonderw. te Goor.

J. Elbers, 14 Maart 1804, oud 16 j. Op. Schoolonderw. te 's Heerenbroek.

E. A. van Elburg, 5 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Varſen.

B. Endendijk, 13 Oct. 1807, oud 42 j. Woonende te Deventer.

K. Geerts, 6 Maart 1806, oud 18 j. Op. Schoolonderw. in 't Nederland.

P. C Graſſo, 14 April 1807, oud 30 j. Schoolonderw. bij de Roomſche Gemeente te Deventer.

J. Grobbe, 14 April 1806, oud 36 j.

Digitized by Google

E. Hageman, 14 April 1807, oud 22 j.
D. J. Helderman, 14 April 1807, oud 29 j.
W. Huisman, 14 April 1807, oud 28 j.
H. L. Kuik, 5 Maart 1806, oud 19 j. Voor dezen Op. Schoolonderw. te Osfenzijl.
J. H. Klocken, 14 April 1807, oud 26 j. Op. Schoolonderw. te Markelo.
A. H. Leppink, 6 Maart 1805, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Markvelde.
G. List, 14 April 1807, oud 23 j. Te Zuidveen.
J. P. van der Meij, 15 Julij 1807, oud 23 j. Op. Schoolonderw. te Ponneker.
B. Oostenbrink, 18 Julij 1807, oud 15 j.
B. J. Pleij, 5 Maart 1806, oud 18 j. Op. Schoolonderw. te Tubbergen.
L. Posthumus, 4 Sept. 1804, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Giethoorne.
H. Richtering, 6 Maart 1805, oud 18 j. Op. Schoolonderw. te Oosterhuis en Veldhoek.
H. Rolleman, 6 Maart 1805, oud 20 j. Op. Schoolonderw. te Jenne.
H. J. van der Rijt, 5 Sept. 1804, oud 45 j. Op. Schoolonderw. te Nutter en Zuna.
H. W. Schuite, 14 Maart 1804, oud 27 j. Op. Schoolonderw. te Onna.
J. J. Smit, 14 April 1807, oud 17 j. Op. Schoolonderw. in 't Nederland.
J. P. Stork, 4 Sept. 1805, oud 20 j. Op Schoolonderw. te Oldenzaal.
J. Uiterwijk, 14 April 1807, oud 25 j.
J. van der Veen, 6 Junij 1804. Ondermeester in het Weeshuis te Zwolle.
J. Venema, 14 April 1807, oud 21 j.
F. Vollenbroek, 14 April 1807, oud 38 j. Schoolonderw. te Vaste en Manderen.
E. ter Wee, 14 Oct. 1806, oud 16 j. Te Genne.

Digitized by Google

A. Wendel, 13 Aug. 1806, oud 20 j. Substit. Schoolonderw. te Blankenham.
K. G. Winter Op. Schoolonderw. te Giethoorn.
J. de Wit, 6 Maart 1805, oud 26 j. Ondermeester te Vollenhoven.
R. van der Woude Jr., 14 April 1807, oud 22 j.
H. Wijchmink, 13 Oct. 1807, oud 18 j. Woonende te Bergentheim.

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

VIERDEN RANG,

alleen admisfibel binnen Vriesland.

L. Andries, 4 Sept. 1805. Op. Schoolonderw. te Garijp.
J. H Beetsma, 5 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Beetsterzwaag.
A. Biesterbos, 5 Maart 1806 Op. Schoolonderw. te Haskerhorne.
H. Blom, Senior, 16 April 1807, oud 50 j Op. Schoolonderw te Engwierum.
H. Blom, Jr., 15 April 1807, oud 19 j. Op. Schoolonderw. te Morra
F. R. de Boer, 9 Junij 1802. Op. Schoolonderw. te Steggerda.
G. O. Boersma, 16 April 1807, oud 19 j Te Oudkerk.
W U. Boonemmer, 5 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Birdaard.

Digitized by Google

S. Bouwes, 6 Oct. 1806. Bijz. Schoolonderw. te Nijega.

R. Broers, 6 Oct. 1806. Bijz. Schoolonderw. te Eernewoude.

F. J. Das, 16 April 1807, oud 19 j. Winterschoolhouder te Sonnega.

J. G. Duiker, 5 Maart 1806. Op. Schoolonderw. te Sommerts.

F. Errits, 8 Oct. 1806, oud 20 j. Bijz. Schoolonderw. te Bakkavem.

H Feenstra, 14 Oct. 1807, oud 38 j. Wonende te Leeuwarden.

J. Foppes, 8 Oct. 1806, oud 25 j. Bijz. Schoolonderw. te Donkerbroek.

S Gercama, 6 Junij 1804. Op. Schoolonderw. te Abbega.

H W. Haanstra, 20 Aug. 1806. Op. Schoolonderw. te Oppenhuizen.

J. Hannes, 14 Oct. 1807, oud 62 j. Wonende te Wolvega.

E. Harmens, 16 April 1807, oud 23 j. Winterschoolhouder te Beuil.

J Hendriks, 8 Aug. 1806. Bijz. Schoolonderw. te Oppenhuizen.

R. Hendriks, 20 Aug. 1806. Op. Schoolonderw. te Scharnegoutum.

T. Hendriks, 16 April 1807, oud 28 j. Winterschoolhouder te Nijeloot.

R. T. Jakobi, 16 April 1807, oud 28 j. Te Nijega.

S. Jakobs, 10 Oct. 1806. Bijz. Schoolonderw. te Rottergaast.

A. Jans, 14 Oct. 1807, oud 16 j. Wonende te Oudetrijne.

E. Jans, 8 Oct. 1806, oud 30 j. Bijz. Schoolonderw. te Katlijk.

G. Jans 8 Oct. 1806, oud 24 j. Bijz. Schoolonderw. te Hemrik.

Digitized by Google

G. *Jans*, 16 April 1807, oud 21 j. Winterschoolhouder te Haule.

L. *Jans*, 16 April 1807, oud 40 j. Te Hornsterzwaag.

S. *Jans*, 8 Oct. 1806, oud 22 j. Bijz. Schoolonderw. te Terwispel.

T. *Jans*, 16 April 1807, oud 20 j. Te Fochteloo.

H. *Jeens*, 16 April 1807, oud 18 j. Winterschoolhouder te Nijeschool.

J. *Jelmers*, 15 Julij 1807, oud 15 j. Ondermeester te Grouw.

G. *T. de Jong*, 8 Oct. 1806, oud 20 j. Ondermeester te Langezwaag.

G *Jonker*, 15 Oct. 1806. Bijz. Schoolonderw. te Balk.

G *Karßen*, 16 April 1807, oud 15 j. Winterschoolhouder te Elsloo.

H. *Karßen*, 5 Junij 1805. Op. Schoolonderw. te Pingjum.

F. J. *Klaßinga*, 5 Maart 1806. Schoolonderw. te Nes.

H. *Klaßinga*, 16 April 1807, oud 17 j. Winterschoolhouder, wonende in de Knijpe.

J. *Klaßinga*, 8 Oct. 1806, oud 20 j. Bijz. Schoolonderw., wonende te Knijpe.

A. *Kornelis*, 16 April 1807, oud 28 j. Schoolonderw. te Korte Zwaag.

J. G. *Krol*, 10 Nov. 1803. Schoolonderw. te Idskenhuizen.

H. S. *Lamm*, 15 Oct. 1806, oud 38 j. Prov. Schoolonderw. te Warns.

A. *Lieuwes*, 8 Oct. 1806, oud 24 j. Bijz. Schoolonderw. te Bakkaveen.

A. *Lieuwes*, 16 April 1807, oud 26 j. Te Hallum.

J. *Lieuwes*, 15 April 1807, oud 25 j. Prov. Schoolonderw. te Hallum.

W.

Digitized by Google

W. Lieuwes, 14 Oct. 1807, oud 48 j. Woonende te Hallum.
T. Lippes, 6 Oct. 1806. Bijz. Schoolonderw. te Witveen.
J. Lukas, 14 Oct. 1807. oud 40 j. Schoolonderw. te Noorderdrachten.
W. Meinders, 4 Sept 1805. Op Schoolonderwijs te Oudwonde
R. Nannes, 16 April 1807, oud 15 j. Winterschoolhouder te Mildam.
P. J. Nauta, 5 Maart 1806. Schoolonderw. te Welsrijp.
G. H. Oosterhof, 15 Oct. 1806, oud 22 j. Schoolonderw. te Terzool.
F. Pieters, 16 April 1807, oud 34 j. Te Hindeloopen.
M. Pieters, 8 Oct. 1806, oud 16 j. Te Knijpe. Buiten dienst.
P. Pieters, 15 April 1807, oud 30 j. Prov. Schoolonderw te Baard.
R. Pieters, 16 April 1807, oud 18 j. Winterschoolhouder te Terfolend.
R. Reindsma, 5 Junij 1805. Schoolonderw. te Koudum.
L. Aj Rijpma, 16 April 1807, oud 18 j. Ondermeester te Ferwerd.
L. Remkes, 4 Sept. 1805. Op. Schoolonderw. te Parraga.
T. Roelofsz, 14 Oct. 1807, oud 60 j. Woonende te Harig.
R. Ruardi, 16 April 1807. Te Workum.
G. E. Schaapmans, 6 Maart 1805 Schoolonderw. te Kardegarijp.
B. J. Schrijfsma, 5 Sept. 1806. Schoolonderw. te Goinga
S. Siebes, 6 Maart 1805. Schoolonderw. te Midlum.

Digitized by Google

K. Sijkeles, 14 Oct. 1807, oud 14 j. Wonende te Noordwolde.
P. G. Sijstma, 4 Junij 1805. Schoolonderw. te Marrum
H. J. Smidts, 5 Sept. 1804. Schoolonderw. te IJsbrechtum.
R H Steringa, 4 Sept. 1805. Schoolonderw. te Twijzel.
M. L. Terpstra, 4 Junij 1805. Schoolonderw. te Lutkewierum.
S. G Terveen, 16 April 1807, oud 21 j. Winterschoolhouder te Dalem.
K. Tijment, 16 April 1807, oud 28 j. Winterschoolhouder te Nijeholtpalen.
F. A. Verdenius, 14 Oct. 1807, oud 33 j. Schoolonderw. te Akkerwoude.
J. van de Waard, 6 Maart 1805. Schoolonderw. te Oostrum.
A. Wezel, 16 Nov. 1803. Schoolonderw. te Franeker.
E Willems, 16 April 1807, oud 16 j. Winterschoolhouder te Nijehorne.
H. Willemsma, 6 Maart 1805 Schoolonderw. te Haskerdijke.
K. J. Wittermans, 20 Aug. 1806. Op. Schoolonderw. te Jutrijp.
G. Wijbrens, 6 Oct. 1806. Bijz. Schoolonderw. te Rottevalle.
B. J. Zuidma, 14 Oct. 1807, oud 59 j. Schoolonderw. te Holwerd.

SCHOOL-

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

VIERDEN RANG,

alleen admissibel binnen Groningen.

W. H. Alveringh, 8 Dec. 1801. Schoolonderw. te Vlagtwedde.

S. Berends, 19 Sept. 1806. B. jz. Schoolonderw. te Wapse.

A. à Besten, 14 Oct. 1807, oud 14 jaren.

J. N. Blokbergen, 13 Julij 1807, oud 26 jaren. Te Veendam.

J. H. Buijst, 5 Maart 1806. Schoolonderw. te Sibbaldeburen.

H. Clewits, 2 April 1807, oud 18 j. Ondermeester te Middelstum.

J. van [illegible]lijken, 15 Oct. 1806, oud 17 j. Te Groningen, buiten dienst.

J. Drenk, 3 April 1807, oud 34 j. Schoolonderw. te Wedderveer

L. Faber, 14 Oct. 1807, oud 16 j. Wonende te Noorder Hoogebrug.

T. Feringa, 2 April 1807, oud 21 j. Ondermeester te Tolbert.

[illegible] Grashuis, 2 April 1807, oud 18 j. Te Groningen.

C. Heuwing, 14 Julij 1807, oud 31 j. Schoolonderw. te Groningen.

H. Karssens, 3 April 1807, oud 25 j. Bijschoolhouder op de Ulsda.

Digitized by Google

B. K. Kloppinga, 2 April 1807, oud 17 j. Ondermeester te Grijpskerk

F. van Kooten, 14 Julij 1807, oud 25 j. Schoolonderw. te Groningen.

H. Leopoldt, 3 April 1807, oud 19 j. Ondermeester te Winschoot.

G. H. Luinenberg, 13 Julij 1807, oud 19 j. Te Blijham.

B. H Lunenborg, 14 Oct. 1807, oud 16 j. Wonende aan de Oude Schans.

W. J. Meijer, 14 Jan. 1807, oud 19 j. Provd den Schooldienst waarnemende te Krewert.

M. Meulenma, 2 April 1807, oud 22 j. Te Groningen.

A. E. Mulder, 3 April 1807, oud 14 j. Schoolonderw. te Zuiderveen onder Winschoot.

J. F. Prenger, 3 April 1807, oud 25 j. Bijschoolhouder te Zomerdijk.

E. Rienstma, 13 Julij 1807, oud 22 j. Te Veenhuizen onder Onstwelle

M. Rijkholt, 9 Dec. 1801. Schoolonderw. te Groningen.

L. P. Romelingh, 3 April 1807, oud 18 j. Ondermeester op Medem.

J. H. Sloots, 14 Julij 1807, oud 21 j. Custos in de Harkstede.

H. K. Struivig, 5 Junij 1806, oud 24 j. Custos te Westerwijtwert.

U. Uuldriks, 13 Julij 1807, oud 16 j. Ondermeester te Delfzijl.

A. M. Venema, 16 April 1806. Schoolonderw. te Enumatil.

K. J. de Vriese, 3 April 1807, oud 37 j. Ondermeester in de Wildervank.

D. A. Welp, 13 Julij 1807. Op de Kroonpolder onder nieuw Beerta.

J. Wolters, 15 Oct. 1806, oud 16 j. Te Groningen, buiten dienst.

Digitized by Google

SCHOOLONDERWIJZERS

VAN DEN

VIERDEN RANG.

alleen admisſibel binnen Drenthe.

H. Creeſe, 13 Aug. 1806, oud 18 j. Bijz. Schoolonderw. te Meppel.

J. Haasken, 24 Sept. 1805, oud 23 j. Adjunct Schoolonderw. te Emmen.

J. Hulſebosch, 6 Oct. 1806, oud 18 j. Te Ruinerwold, buiten dienst.

J. Jakobs, 13 Oct. 1807, oud 24 j. Te Hoogerſmilde.

J. T. Kamps, 13 Aug. 1806, oud 22 j. Op. Schoolonderw. te Sleen.

L. Kamps, 10 Aug. 1806, oud 22 j. Adjunct Schoolonderw. te Sleen.

C. H. van Kleef, 7 Oct. 1806, oud 15 j. In de Wijk, buiten dienst.

J. R. Kuipers, 13 Aug. 1806, oud 25 j. Te Eelderwolde, buiten bediening.

H. List, 13 Oct. 1807, oud 20 j. Te Nijenlap onder Havelte.

J. Roorda, 14 Julij 1807, oud 36 j. Bijſchoolhouder te Seijen onder Vries.

C. de Roze, 13 Oct. 1807, oud 16 j. Wonende in de Wijk.

J. de Vries, 10 Oct. 1806, oud 19 j. Ondermeester te Meppel.

Digitized by Google

ALGEMEENE LIJST

VAN

HUISONDERWIJZERS,

door eenige Commissie van Onderwijs geëxamineerd en daar door geregtigd, om te staan naar eene Huisonderwijzers plaats, binnen het ressort der Commissie, van welke zij de acte van algemeene toelating als Huisonderwijzer ontvingen. Tot ultimo December 1807.

P. Baan, 3 Junij 1807, oud 35 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen. Wonende te Groningen.

H. Benjamin, 15 Oct. 1806, oud 23 j. geëxam. door de Comm. van Drenthe. Op het Hoogeveen

C. Brink, 13 Aug. 1806, oud 33 j. geëxam. door de Comm. van Drenthe. Te Koeverden.

Isaäc Cahat, 15 Oct. 1806, oud 23 j. geëxam. door de Comm. van Vriesland. Wonende te Rinsumageest.

J. Elberts, 2 April 1807, oud 26 j., geëxam. door de Comm. van Groningen. Wonende te Groningen.

P.

Digitized by Google

P. Meesters, 15 Oct. 1806, oud 27 j., geëxam. door de Comm. van Gelderland. Te Nijmegen.

P. G. Renaud, 15 Oct. 1807, oud 27 j., geëxamin. door de Comm. van Zeeland. Woonende te Zierikzee.

P. T. Reneman, 20 Aug. 1806, geëxam. door de Comm. van Friesland. Woonende te Leeuwarden.

G. Veenendaal, in Oct. 1806, geëxam. door de Comm. van Friesland. Woonende te Leeuwarden.

M. N. de Vriet, 14 Oct. 1807, oud 16 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen, Woonende te Groningen.

Digitized by Google

ALGEMEENE LIJST

VAN

SCHOOLHOUDERESSEN,

door eenige Comm. van Onderwijs geëxamineerd, en daar door geregtigd, om te staan naar eene plaats als Schoolhoudersse, binnen het ressort der Commissie, van welke zij de acte van algemeene toelating als Schoolhoudersse ontvingen. Tot ultimo December 1807.

J. Baan, geb. *Goltz*, 5 Junij 1807, oud 48 j. geëxam. door de Comm. van Groningen. Wonende te Groningen.

H. Gaquoin, Wed *Huter*, 17 April 1807, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Woonachtig te Haarlem.

M. Graffelman, Wed. *J. Hommes*, 2 April 1807, geëxam. door de Comm. van Groningen. Wonende te Groningen.

R. van Hoek, 14 Oct. 1807, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Onder-

Digitized by Google

dermademoiſel in de School van Mej. Aalbers te Arnhem.

A. H. van Loo, 14 Oct. 1806, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Voor 1 Julij des zelven Jaars Kostſchoolhoudereſſe te Katwijk aan den Rijn.

A. M D Luzac, Wed *Le Jeune*, 16 April 1807, geëxam. door de Comm van Gelderland. Fr. Kostſchoolhoudereſſe te Lochem.

M. E. de Richemont, 13 Oct. 1807, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Ondermademoiſel bij Mej. van Noort, geb. van Gogh, te Leyden.

A. M. Robbers, 14 April 1807, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Laatst gewoond hebbende te Katwijk aan den Rijn.

Digitized by Google

LIJST

VAN GEËXAMINEERDE

SCHOOLONDERWIJZERS,

alleen admisfibel binnen de Stad Amsterdam.

TWEEDE RANG.

P. van Doornen, geëxam. den 8. Sept. 1807.
A. Middelburg, geëxam. den 26. Junij 1807.
H. Poolmeijer, geëxam. den 13 Oct. 1807.
M. van der Stiepel, geëxam. den 26. Junij 1807.

DERDE RANG.

C. Broedelet, geëxam. den 14 Julij 1807.
J. Joon, geëxam. den 12. Dec. 1807.
P. J. Meijer, geëxam. den 14. Julij 1807.
J. H. Muller, geëxam. den 14. Maart 1807.
B. van Paddenburg, geëxam. den 8. Jan. 1807.
J. F. Pohlmann, geëxam. den 14 Julij 1807.
J. S. Seijmer, geëxam. den 3 Junij 1807.
J. Stappert, geëxam. den 8. Jan. 1807.

Digitized by Google MEN.

MENGELWERK.

De Schoolopziener over het zevende Schooldistrict in het Departement Vriesland,

aan

Den Commissaris tot de Zaken van het Lager Schoolwezen en Onderwijs.

Mijn Heer!

Onder de stukken, welke mij ter nadere volmaking van het Schoolwezen, ook hier te Lande, belangrijk zijn voorgekomen, behoort ook de nevensgaande *Paedagogische Prijsvraag*. Ik heb mij verledigd dezelve uit het *Intelligenzblatt der Allgemeinen Literatur Zeitung*, No. 66, *Aug.* 1807, in het Nederduitsch over te zetten, en bied ze U.Ed. ter beoordeeling aan, met verzoek, dezelve in de *Bijdragen* te doen plaatsen.

Digitized by Google

Ongetwijfeld is er, in vergelijking van het voormalig vrij algemeen machinaal en gedachtenloos Schoolonderwijs van ons Vaderland reeds zeer veel goeds gedaan, en wordt er nog dagelijks gearbeid, om het ontbrekende aan te vullen, en inzonderheid om kinderlijke liefde in de harten der jeugd, vaderlijke minzaamheid in de gemoederen der Onderwijzeren aan te kweeken, en zoo wel de ontwikkeling der verstandelijke vermogens als de beschaving van het hart aan de onfeilbare wetten van eenvoudigheid, redelijkheid, orde, verscheidenheid en liefde te verbinden. Het naburig *Duitschland* is buiten twijfel, reeds sedert jaren, de Moeder der Schoolverbetering geworden. De Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, één harer Kinderen, stelt er eene eer in naar de schoone Moeder te gelijken, en heeft het beminnelijk moederlijk karakter in deze gewesten, op eene even roemwaardige als weldadige wijze, ten toon gespreid. Met te beweren, dat zij voor de verbetering van het Vaderlandsch Schoolwezen het ijs heeft gebroken, zegt men zeer zeker niet te veel. Alles, 't geen er sedert onder de verschillende Regeringsvormen, van Gouvernements wege, ter verdere volmaking van dezen zoo belangrijken tak van Staatszorge, gedaan is, had geen ander doel, dan het gebroken is met wijs beleid, geduld en krachtig werkende middelen af te leiden en dáár de handen kloekmoedig aan 't werk te slaan, van

Digitized by Google

edele

edele welwillendheid en de gedrukte letter, hoe schoon ook, hoe zigtbaar strekkende tot nut van 't algemeen, niet genoeg waren. Wie gelegenheid gehad heeft, (en wie zou deze thans niet hebben!) de Schooljeugd en hare Onderwijzers, de manier van onderwijs en hare wetten, gelijk deze zich reeds op vele plaatsen vertoonen, te zien, moet bekennen, dat er niet alleen groote praktikale wijsheid, grondige menschkunde en edele bedoelingen in de Schoolwetten der latere jaren doorstralen; maar ook dat de werkzame en sterke hand der Regering, mitsgaders de onvermoeide zorgen en wakkere pogingen der genen, die van de Residentie der Hoogste Magt af tot het kleinste gehuchtje in ons Vaderland toe, voor de volmaking van het Schoolwezen bepaaldelijk en in 't algemeen waken, aan het tegenwoordig geslacht reeds eenen goeden oogst van welonderwezene kinderen schenken en aan de toekomst eenen nog rijkeren beloven. En deze bekentenis is tot eer van onze Natie niet meer zeldzaam! — Zoo lang het schoon gebouw van het in allen deele verbeterd Schoolwezen alleen op het papier stond, zag en maakte men, wijd en zijd, bergen van zwarigheden; doch naauwelijks hadden magt, wijsheid en liefde met vereenigde pogingen de fundamenten gelegd en in zoo verre het geheel gebouw voltooid, dat het tot het bedoelde einde kon gebruikt worden, of eensklaps verdwenen alle bergen

Digitized by Google

van zwarigheid, en is het alleen bij een klein getal van menschen, die ziende blind en hoorende doof zijn, of die het geld (hoe klein de opofferingen ook mogen wezen, waarmede zij de beste en weldadigste bedoelingen kunnen bevorderen) hooger waarderen, dan de opvoeding, en het tijdelijk en eeuwig geluk hunner kinderen, bij welken men nog wel eens zwarigheden hoort opperen of tegenwerking bespeurt.

Groot en uitnemend zijn derhalve de uitwerkselen van onze Vaderlandsche Schoolverbetering!

Zou er echter niet nog hier en daar iets gedaan kunnen worden, waardoor men de voltooijing van dit schoon gebouw zou kunnen bespoedigen? Zou er, b. v., wel genoeg gezorgd zijn voor hulpmiddelen, waarvan min bekwame Schoolonderwijzers zich zouden kunnen bedienen, om in de *ontwikkeling der verstandelijke vermogens* hunner leerlingen naar wensch te slagen?

't Is waar, *verstand* en *hart* zijn thans, als *bepaalde* voorwerpen, hunner zorge en beschaving aanbevolen. Eene ontelbare menigte van boeken van vroegere en vooral van latere dagen bevatten in dit opzigt zeer veel bruikbaars. Bepaaldelijk tracht men zelfs, in deze dagen, door handleidingen voor het Schoolonderwijs in deze, ook elders opgemerkte, behoefte te voorzien. — Maar, worden de beste der tallooze boeken, waarin te dezer zake wijsheid te vinden is, door

Digitized by Google de

de regte lezers gelezen? Ik beroep mij op de ondervinding! — En is het niet eene zeer groote wetenschap, de verstandelijke vermogens der jeugd *wel* te ontwikkelen? Hebben geleerde mannen niet dikwerf het zwaarwigtige dier wetenschap erkend en zich over het gemis der gave van mededeeling (waarin kleine vernuften soms groot zijn) beklaagd? — Zou er voor vele in dit opzigt reeds gevorderde Schoolonderwijzers niet nog veel wenschelijks zijn overgebleven? om niet te spreken van andere, welke *in* dit opzigt nog leerlingen zijn. — 't Geen de man van bedrevenheid, de regte kinderenkenner, ten aanzien van de verstandsvorming der jeugd, als eene zeer eenvoudige gemakkelijke taak, als een spel, beschouwt, acht menig Onderwijzer eene donkere ingewikkelde wetenschap. Vragen worden er somtijds gedaan, waarover men zich moet verwonderen, en die men, zonder eene verhandeling te schrijven, of zonder den vrager lang en breed van *a* tot *z* te onderhouden, niet kan beantwoorden. — Hoort en ziet men de wijze, waarop menig een het kiemend verstand poogt te ontwikkelen, men staat verbaasd over het drooge, weinig aanlokkelijke en weinig vruchtbrengende der Methode!

Methode! Hoe, moet hier Methode plaats grijpen? Ik meende, dat niets minder *methodiek* moest geschieden, dan de verstandsontwikkeling!

Digitized by Google

Deze vraag voorzie ik, en antwoord daarop het navolgende:

Ja, hier moet Methode plaats grijpen, en ook *neen*, naar gelang men de zaak beschouwt. 't Komt hier op de noodige bepaling aan.

Methode is de grootste hinderpaal der verstandelijke opvoeding; zoodra de Onderwijzer der jeugd in den waan verkeert, dat hij het verstand zijner leerlingen naar *vaste regelen* moet ontwikkelen, dat zijn onderwijs als een uurwerk moet afloopen, of dat hij, even gelijk een Horologiemaker, die onveranderlijk de deelen zijner uurwerken op dezelfde wijze zamenstelt, van *a* moet beginnen, om tot *z* te komen, is zijn onderwijs niets dan broddelwerk. Niets is lastiger, niets meer belemmerende, niets ongepaster voor de vrije vlugt en werkzaamheid van het denkvermogen, dan zulk een methodiek onderwijs! — Smeed den geest in hoeijen van regels — en gij maakt hem somber, versuft en dom; — gij bluscht hem uit! — Maar houdt u, als of gij met hem speelt; dartel met hem, gelijk eene honingbij, van bloem tot bloem, van tuin tot tuin, van veld tot veld, met luchtige opgeruimdheid en onvermoeiden ijver de grondstoffen tot honig en wasch trekt; vergezel hem overal op zijne vlugt; vertoef op het ééne oogenblik met hem bij eenen zandkorrel en verhef u op het ander met hem naar de zon; daal van daar met hem af tot den bodem

Digitized by Google der

der zee en volg hem overal, wetwaarts hij, in het onmetelijk ruim des denkens, *cours zet*; — maar wees op uwe hoede, dat gij hem van het een en ander niets meer en niets minder zegt, dan hij, om er *geregeld* op voort te *kunnen* denken, behoort te weten; draag zorge, dat gij zijne *eigene* denkbeelden ter vlugt uitlokt; dat gij zijne verkeerde begrippen zuivert; dat gij hem eigenschappen en hoedanigheden bij ongelijke voorwerpen van gelijken, en bij gelijk schijnende van ongelijken aard leert opmerken; dat gij hem de kunst van goed zien en onderscheiden inprent; uit ééne of meer gegevene zaken andere laat afleiden of besluiten; dat gij zijne denkbeelden schift, het gelijksoortige zamenvoegt en alles op zijn' regte plaats en in het noodig verband brengt — en gij zult dien geest, naar den aard van zijnen aanleg en naar de mate zijner vatbaarheid (want hier heeft, in beiderlei opzigten, eene groote verscheidenheid plaats) in weinig tijds, met eenen grooten schat van goede wel geregelde denkbeelden verrijken. — Doch in dit alles moet bij den Onderwijzer eene spelende houding, een los en ongemaakt voorkomen, een vrolijke en vertrouwelijke toon, eene vriendelijke, vaderlijke bejegening, en dus — eene verstandige *Methode*, eene groote onmerkbare *kunst* heerschen. De uitmuntendste Redenaars, Dichters en Schilders toonen, in het oog van kenners, wanneer niet-kenners niets dan

Digitized by Google

eenvoudige Natuur meênen te zien, de grootſte bekwaamheid, de grootſte kunst, wanneer zij de kunst het meest verbergen. Dit moet ook het geval zijn bij den Schoolonderwijzer in de vorming van het ontluikend verſtand; — gaat hij zonder overleg, zonder bedekte kunst te werk; hecht hij, als het ware, de denkbeelden zijner Leerlingen niet met onzigtbare draden aan één; maar ſtrooit hij nu en dan ſlechts eene magere aanmerking of op zich zelf ſtaande vraag in het midden, zoo als luim of toeval hem zulks aan de hand geven, hij zal, ja, het geheugen zijner leerlingen wel met op zich zelf ſtaande woorden en zaken verrijken; maar het verſtand, het denkvermogen zal niet uitkomen, en even min zijnen ſchoonen inwendigen luiſter vertoonen, als een diamant, door eene ruwe hand op een zandſteen geſlepen! — *Methode* in de *gewone* beteekenis van het woord, gelijk gezegd is, de grootſte hinderpaal der verſtandelijke opvoeding, wordt, in dezen *bepaalden* zin, een onontbeerlijk vereischte van dezelve. Zonder zulk eene Methode, of liever onmerkbare kunst, die zich moet verbergen, om het gewenschte doel zeker te bereiken, is de aankweeking en verrijking van het kinderlijk verſtand een herſenſchim!

Ten einde nu de min bedrevenen onder de Schoolonderwijzers in dit opzigt te gemoet te komen, en hun tevens dienſtige middelen aan de hand te geven, om hunne leer-

Digitized by Google

leerlingen in de kunst van zich met *mond en pen waardig en goed uit te drukken*, te onderwijzen, oordeelde ik het niet ondienstig de nevensgevoegde *Paedagogische Prijsvraag* in de *Bijdragen* geplaatst te zien; *eensdeels* ter meerdere verspreiding van dezelve onder de zoodanigen onzer Landgenooten, welke het Vaderlandsch verbeterd Schoolwezen met mond en pen nog nader trachten op te bouwen; waartoe hun bij dezen (vooronderstelt zijnde, dat hun deze Prijsvraag niet van elders bekend zij) geene ongeschikte en onaannemelijke aanleiding wordt gegeven; maar ook *anderdeels*, om van ter zijde mijnen wensch te betuigen, dat er ook in ons Land, 't welk thans voor geen ander in welmeenende ijver en wijze en weldadige maatregelen, ten behoeve van het opkomend geslacht, behoeft te wijken, doch ook, even zeer als het naburig *Duitschland*, bij een geenszins gering aantal van Schoolonderwijzers, eene in het oog loopende onbedrevenheid in het goed ontwikkelen en vormen van het jeugdig verstand in 't algemeen en met bijzondere toepassing op *wel spreken en wel stellen* bespeurt, op de eene of de andere aanlokkelijke wijze, gelegenheid werd gegeven tot het vervaardigen van een naar de behoeften van ons Koningrijk gewijzigd, naar een vast plan aangelegd en *methodiek bewerkt praktikaal Handboek ten dienste van onze Vaderlandsche Schoolonderwijzers, behelzende noodige*

Digitized by Google

wenken, voorschriften en zaken tot eene goede ontwikkeling en vorming van het verstand der Schooljeugd, met bijzondere toepassing op wel spreken en wel stellen.

Misschien hecht ik wel te veel gewigt aan, zulk een door eene bekwame pen geschreven en, op Hoog-Gezag, algemeen ingevoerd Handboek; ik waag het echter, UEd. *en* deze Letteren *en* de nevensgaande *Paedagogische Prijsvraag* toe te zenden, met verzoek, om daarmede naar goeddunken te handelen, waarmede ik de eer heb, enz.

(Was geteekend)

M. MARTENS.

Holwert,
20 Nov. 1807.

Digitized by Google

PAEDAGOGISCHE

PRIJS VRAAG.

Sedert de edele Domheer VAN ROCHOW, de verbetering zijner Landſcholen te *Reckan* begon, en de door hem te weeg gebragte verbeteringen daar ter Plaats zich verder uitbreidden, werden er onder anderen ook in alle, naar de manier van ROCHOW verbeterde, lagere Duitſche Volks-Scholen, zoogenoemde *verſtandsoefeningen* of *denkoefeningen* als *bijzondere leſſen* ingevoerd. Men had bij het invoeren dezer denkoefeningen geenszins ten doel, om der jeugd redelijke denkbeelden bij te brengen: daartoe heeft men geene *bijzondere* leſſen noodig, vermits iedere andere les desaangaande genoegzame aanleiding en gelegenheid aan de hand geeft. Veeleer wilde men de kinderen door deze denkoefeningen alleenlijk ſtof tot denken geven, hunne denkbeelden en de manier, waarop zij denken, regelen, en daarop den regten ſtempel drukken. Men wil door deze denkoefeningen aanleiding geven tot *bepaald*, *juist* en *grondig* denken, en poogt derhalve, op eene regel- en planmatige wijze, de

Digitized by Google

verſtandelijke vermogens der kinderen te vormen; of alle hunne intellectuele krachten op te wekken, en aan derzelver uitingen de behoorlijke rigting te geven.

Buiten twijfel hebben deze, als *bijzondere leſſen*, ingevoerde denkoefeningen over het geheel eenen heilzamen invloed gehad op de verbetering van het elementaire Schoolwezen. Dezelve waren zeer geſchikt, om, wijd en zijd, de kinderen, voornamelijk de meer verwaarloosde kinderen ten platten Lande en uit de laagſte volksklaſſen in de Steden, uit den ſlaap des verſtands op te wekken, hunne oplettendheid met een nieuw leven te bezielen, hun nadenken in werking te brengen, hunne begrippen te bepalen, hun ſpraakvermogen te vormen en hunne ſpraak te volmaken. In ſcholen, waarin zulke denkoefeningen onder de voorwerpen van onderwijs een bepaald artikel uitmaken, en, op eene niet volſtrekt ongeſchikte wijze, in 't werk geſteld worden, hoort en ziet men derzelver heilzamen invloed dadelijk in den eerſten opſlag. Men ziet de opgewekte oplettendheid in de oogen der ſcholieren; men hoort hen met verſtand ſpreken en lezen, en ontvangt, wanneer men hen ondervraagt, niet alleen antwoord, maar ook een overdacht antwoord; hun geheel gedrag duidt aan, dat de geest niet meer in hen ſluimert, maar leeft en werkzaam is. Loome droomerij, gedachteloos gebabbel, ſlompzinnig napraten en machinale werk-

zaam-

Digitized by Google

zaamheid, waardoor de bekende ſcholen van het ſlechtere ſoort wezenlijke kweekſcholen van misvorming worden, worden daar niet meer gevonden, of ten minſten in zeer veel geringere mate. De Scholen van ons Westphaalsch Vaderland hebben ook in dit opzigt reden om met de Scholen van alle andere Duitſche Gewesten in de erkentenis der verdiensten des edelen VAN ROCHOW te wedijveren.

Maar het is even zeker, dat in deze ingevoerde denkoefeningen nog maar al te menigvuldig blinde willekeur, en, uit dien hoofde, gebrek aan een geregeld ontwerp en oppervlakkigheid heerscht. In Scholen van het ſlechtere ſoort hebben de Onderwijzers volſtrekt geen denkbeeld van zulke denkoefeningen. In andere Scholen ontmoet men Onderwijzers, welke, onbekend met den weg, wispelturig en vlugtig met hunne denkoefeningen in het groote veld van waarnemingen en begrippen omdwalen, nergens bepaalde en vaste treden doen, zijwegen van den regten weg volſtrekt niet weten te onderſcheiden, en van den gang, dien zij nemen of niet nemen, noch aan zich zelven, noch aan anderen rekenſchap kunnen geven; zij laten hunne leerlingen voorwerpen vergelijken en onderſcheiden, kenmerken opſporen, oordeel vellen, beſluiten opmaken, valſche oordeelvellingen en gebrekkige beſluiten verbeteren enz. Doch het ontbreekt deze oefeningen ook nog aan een vast plan; men gaat

Digitized by Google

daarbij niet van grondbeginſelen, maar van invallen uit; men houdt geene trapswijze opklimming in 't oog; men ziet daarin noch orde noch bondigen zamenhang; men hoort heden met dezelfde leerlingen dezelfde oefeningen in 't werk ſtellen, welke men reeds voor een half of geheel jaar gehoord heeft, en weet dus niet, of men vordere, dan of men achteruit ga. Zeer zeker beſtaan de denkoefeningen in vele Scholen ſchier alleen in ongeregelde katechetiſche ontwikkelingen van toevallig voorkomende begrippen, of zelfs wel in een vervelend geſnap over dingen, welke nu eens boven den kring der kinderenwereld verheven zijn, dan weder beneden denzelven afdalen.

Het zou voor onze Duitſche elementaire Scholen, en de daaruit voortkomende vorming, een ongemeen groot gewin zijn, wanneer de vermelde denkoefeningen in dezelven doorgaans niet alleen als *bijzondere lis* ingevoerd, maar ook (en dit is het belangrijkſte!) aan een grondig *Plan*, aan eenen *bepaalden regel en rigtſnoer* onderworpen werden. Zoodanige naar een bepaald ontwerp geordende en methodiek in 't werk geſtelde oefeningen zouden de gewone gebreken der toevallige verſtandsvorming, zoo als deze door de natuur en in het ouderlijk huis geſchiedt, vergoeden, het regellooze regelen, de leemten aanvullen, het onbepaalde bepalen. Zij zouden niet alleen de ſom van zelfverkregene juiſte begrippen in het ver-

Digitized by Google

verſtand der kinderen allengs vermeerderen, hunne ſpraak verrijken en vormen, hen in eene goede gemakkelijke uitſpraak en in de welſprekendheid van het dagelijksch leven oefenen, en, op de grondigſte wijze, tot het ſchriftelijk voordragen van hunne gedachten voorbereiden; maar zij zouden boven dién, (en dit overtreft elk ander voordeel, 't welk men daar van kan verwachten) op de beſtaandſte wijze een groot gewin opleveren voor de *intenſive* vorming van den jeugdigen geest.

In onze dagen heeft de Zwitſer PESTALOZZI deze behoefte door zijne ſchriften en werken, boven alle anderen, overluid en nadrukkelijk aan den dag gelegd. De leemte, welke er ondanks het goede, 't welk te dezer zake reeds in 't werk geſteld werd, in de Paedagogiſche Litteratuur voorhanden is, is daar door zoo veel zigtbaarder geworden. Een *naar een vast plan aangelegd en methodiek bewerkt praktikaal Handboek* is voor het grootſte gedeelte der lagere Schoolonderwijzers, ook der denkenden en meer beſchaafden onder dezelven, voor de ten dienſte der formele vorming van den geest in 't werk te ſtellen denkoefeningen, eene ſterk gevoelde behoefte.

Dit noopt ſommige Schoolonderwijzers en Schoolvrienden, om de bewerking van zulk een Boek ten voorwerp van zulk eene Prijsvraag te maken. Op grond van het reeds gezegde moet zulk een Boek voornamelijk de *navolgende hoedanigheden* bezitten:

Digitized by Google

1. Voorloopig moet in hetzelve het wezen en het gewigt der gemelde denkoefeningen bevattelijk worden voorgesteld. (Dit is vooral noodig ten behoeve van zoodanige Onderwijzers, welke dergelijke denkoefeningen, bij mangel van toereikende kennis aan dezelve, niet weten te waarderen.)
2. Dan moeten de grondbeginselen worden opgegeven, van welke men, bij deze denkoefeningen, ten aanzien van *materie en vorm*, moet uitgaan.
3. Daarna moet het eigenlijke *Repertorium* voor het materiele der denkoefeningen, naar derzelver vakken planmatig geordend en dus het ware Boek der Moeders, het Boek der Elementen, of het Lexicon der kinderenwereld geopend worden.
4. Daarbij moet nopens den tijpus en de regelmaat (*norm*) der aan de verschillende denkoefeningen te geven vorm het noodige bepaald worden.
5. Daar de *denk*oefeningen ook tevens oefeningen in het *spreken* kunnen zijn, en oefeningen in het spreken, als een voorbereidende aanleiding tot eene goede *mondelinge voordragt*, met die denkoefeningen zeer doelmatig in verband gebragt kunnen worden: zoo moet men ook, te dezen aanzien, opgeven, zoo wel *in 't algemeen*, wat de Onderwijzer doen, en hoe hij zich gedragen moet, om

Digitized by Google

om den woordentoon en het accent zijner leerlingen te vormen, maar ook *in 't bijzonder*, waarop hij zijne oplettendheid behoore te vestigen, om de denkoefeningen in dien voege te wijzigen, dat de spraakorganen zijner leerlingen daar door geoefend worden, en zij vaardigheid verkrijgen, om zich juist, aangenaam en met gemak in het Hoogduitsch uit te drukken.

6. Daar men verder aan deze denk- en spreekoefeningen ook zeer natuurlijk oefeningen in zich *schriftelijk uit te drukken* kan hechten, en de laatstgemelde oefeningen uit haren aard eenen gelijksoortigen gang als de eerstgemelde moeten nemen: zoo moet men ook ten opzigte van deze schrijfoefeningen, eene juiste, natuurlijke en bondige opklimming opgeven en wel letten, hoe en op welke wijze deze oefeningen op de doelmatigste wijze aan die denk- en spreekoefeningen kunnen gehecht worden, en hoe men, zoo er buitendien nog eenige oefeningen voor de schriftelijke wijze van uitdrukking mogten vereischt worden, ook deze, op de gevoegelijkste wijze, met die oefeningen in eene naauwkeurige betrekking kan brengen.

7. Het praktikale der Methode moet door tusschengestrooide voorbeelden opgehelderd, of in een *aanhangsel* van methodieke voorbeelden klaar en duidelijk voor oogen gesteld worden.

Digitized by Google

8. De kinderen, op welker onderwijzing deze denkoefeningen, ten opzigte van materie en vorm, toegepast moeten worden, zijn Scholieren in lagere Duitsche Scholen, 't zij dezelve door éénen of meer Onderwijzers opgeleid worden, en dus kinderen van 6 tot 14 jaren. Deze moeten in *drie* klasſen verdeeld, en daarna ook *drie* bijzondere *Curſus* voor de denkoefeningen in het oog gehouden worden.

9. Daar dit Handboek niet zoo zeer voor den wetenſchappelijk gevormden wijsgeerigen Onderwijzer, dan veeleer (edoch onverminderd deszelfs grondigheid) voor praktikale lagere Schoolonderwijzers, en wel, voor Schoolonderwijzers, *zoo als ze zijn*, en niet voor Schoolonderwijzers, *zoo als ze behoorden te zijn*, beſtemd is; zoo moet het ook in eene voor dezen ligt bevattelijke taal en manier geſchreven worden, zoo dat alle niet geheel ſtompe Schoolonderwijzers zich van dit Handboek niet alléén, als van een welgeordend *Repertorium*, maar ook als van eenen bekwamen *leiddraad* bij hun onderwijs kunnen bedienen. De graad der verſtaanbaarheid en bruikbaarheid van het Handboek voor *deze* Schoolonderwijzers zal bij de beoordeeling van hetzelve voornamelijk in aanmerking worden genomen.

10. Voor het overige ſpreekt het van zelfs, dat

Digitized by Google

dat er bij het bewerken van dit, door deze vraag gewenschte Boek, met verſtand moet gelet worden op 't geen er in dezen reeds gedaan is door DOLZ, FUNKE, HAHN, HERMANN, HINRICHSEN, HOFFMANN, KLINGER, LÖHR, MULLER, NIEMEIJER, OVERBERG, PÖHLMANN, RIEMANN, RIST, VAN ROCHOW, SCHALLER, TILLICH, VILLAUME, WEISS, WOLKE, ZERRENNER enz. en voornamelijk op het geen de *Peſtalozziſche* School in dit vak reeds gedaan heeft, en dat er op het werk dier Mannen, overeenkomſtig den eisch der bij deze vraag omſchrevene hoedanigheden, voortgebouwd moet worden.

De Schoolvrienden, in welker naam en met welken de Ondergeteekenden dit ſchrijven, beloven voor de beste bewerking van zulk een planmatig aangelegd en methodiek doorgewerkt praktikaal Handboek, zoo als het hier omſchreven is, eene beloning van honderd vijf- en twintig Daalders Berlijnsch Courant, of honderd vijftig Daalders van het hier in omloop zijnde geld, en bieden zich tevens aan, om, onder billijke voorwaarden, de uitgave van het bekroonde Prijsſchrift te bezorgen.

Over de toekenning der beloning zullen vier in het vak bedrevene en onpartijdige mannen beſliſſen en de gronden hunner beſliſſing opgeven.

De zoodanigen, welke genegen zijn antwoorden in te zenden, worden verzocht, hunne ſtukken in *een duidelijk handſchrift vóór den* 8. *December* 1808 aan één der ondergeteekenden te zenden. Verre afwonende *Concurrenten* kunnen zich van het adres:

An die Univerſitäts Buchhandlung BÄDECKER UND COMP. *in* Duisburg, *durch Herrn* SAMUEL HEINSIUS, *Buchhändler in* Leipzig,

bedienen.

De niet met den naam der Schrijvers onderteekende ſchriften moeten door een *motto* of door eenig ander teeken kenbaar gemaakt worden.

Gevelsberg en *Eſen*, in Julij 1807.

(Get.)

F. HASENKLEVER,

Predikant te Gevelsberg *in het Graafſchap* Mark.

(Get.)

B. C. L. NATORP,

Predikant te Eſen, *in het Vorſtendom* Eſen.

SCHOOL-

Digitized by Google

SCHOOLBERIGTEN

over Januarij 1808.

HOLLANDS Noordelijk gedeelte.

I. *Distr.* Schoolopz. A. NUMAN.

VLIELAND vacant. *Zie Mei* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. J. DOZIJ.

VENHUIZEN den 10. Jan. 1808. Heden trof ons eene langgevreesde slag. De verdienstelijke Schoolonderwijzer DIRK SCHUITEMAKER bezweek eindelijk voor het geweld eener uitterende ziekte, in den ouderdom van 58 jaren. Aandoenlijk is dit afsterven voor zijne weduwe en kinderen, voor welken hij, in velerlei opzigten, tot steun en troost was. Groot en treffend is zijn verlies voor ons; bijzonder voor de jeugd van deze plaats. Met regt beroemd door zijne oordeelkundige en uitmuntende manier van onderwijzen, heeft hij, gedurende een aantal jaren, veel toegebragt ter uitbreiding van

Digitized by Google

kunde, zedelijkheid en beschaving. Fatsoenlijke lieden, uit de naburige Steden en van elders, vertrouwden hunne kinderen aan zijn bijzonder opzigt en aan zijne leerwijze. Dankbaar erkennen velen de vorming van hun verstand en hart aan hem verschuldigd te zijn. Verscheidene Schoolonderwijzers, en daaronder vijf zijner zonen, waren zijne kweekelingen. Het *Enkhuizer* Departement van de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, hield hem voor een van deszelfs nuttigste en sierlijkste leden. Een ieder beschouwde hem met eerbied en achting. Hij was zacht, minzaam, vriendelijk, gezellig, onderhoudend en vrolijk van aard; geacht en bemind bij ons en in dezen geheelen omtrek; de vraagbaak zijner Ambtsbroeders, die hem allen even zeer eerden en van zijne meerdere kunde gebruik maakten.

Zijne asche ruste in vrede, en zijne nagedachtenis zal ons altijd dierbaar blijven!

VENHUIZEN is dus vacant, zijnde eene School van den middelsten rang. En worden de genen, die genegen zijn en de vereischte bekwaamheid bezitten, uitgenoodigd, om zich voor den 15. Februarij eerstkomende te adresseren aan den Presidents van het Gemeente-Bestuur; mits overleggende bewijzen van een goed gedrag en eene acte van algemeene toelating van ten minste den derden rang. Het jaarlijksch tractement voor de waarneming van den Schooldienst be-

draagt

Digitized by Google

draagt *f* 170, en voor den Kerkdienst *f* 30, benevens eenige emolumenten.

V. *Distr.* Schoolopz. P. BEETS PZ.

WESTZAANDAM. Eene Bijschool vacant. *Zie Julij en Aug.* 1806.
NAUERNA vacant. *Zie Dec.* 1806 *en Jan. en Mei* 1807.
OOSTZAAN. *Noorderschool* vacant. Zie *Mei* 1807.

VI. *Distr.* Schoolopz. C. WERTZ.

AMSTERDAM. Alhier staan twee Ondermeestersplaatsen bij de Stads Armenscholen open te vallen. *Zie Dec.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. J. C. BERRANGÉ.

BEVERWIJK vacant. *Zie Dec* 1807.

HOLLANDS Zuidelijk Gedeelte.

I. *Distr.* Schoolopz. B. SPOELSTRA.

DEN HAAG. De post van tweeden Leermeester in eene der Stads Scholen alhier vacant. *Zie Dec.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. J. WELDIJK.

WAARDER vacant. *Zie Dec.* 1807.

Digitized by Google

GOUDA. Alhier is de School voor kinderen der armen vacant. *Zie het Schoolnieuws van December* 1807.

III. *Distr.* Schoolopz. N. MESSCHAERT.

OUD BEIJERLAND vacant. *Zie Sept. en Dec.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. G. VAN KOOTEN.

DORDRECHT. De post van Schoolmeester in het Nieuw Armhuis binnen deze Stad vacant. *Zie Dec.* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. G. W. BOOT.

HEIKOP. Ter vervulling der Schoolvacature alhier, is door F. A. VAN HALL, Ambachtsheer van *Heikop* en *Boetkop*, tot Schoolonderwijzer aangesteld HERMANUS ACHTERBERGH, Ondermeester bij A. VAN HARTHALS te *Puttershoek*, die eene acte van den derden rang bezat.

ZEELAND.

II. *Distr.* Schoolopz. A. VAN DEINSE.

VERE. De openbare Schoolonderwijzersplaats alhier vacant. *Zie October* 1807, *bl.* 53 *en* 67.

KATS.

Digitized by Google

KATS. Door het overlijden van JACOBUS KOOIMAN is de School alhier vacant. Zij behoort tot den middelsten rang. De inkomsten en voordeelen zijn zamen ruim *f* 300. De Sollicitanten, die acte van den derden rang moeten bezitten, zullen nader opgeroepen worden, daar wegens het winterseisoen en de moeijelijkheid der reize het Gemeente-Bestuur als nog geen tijd kan bepalen.

III. *Distr.* Schoolopz. S. T. HUËT.

'S HEERENHOEK. Alhier is in October ll. ter vervulling van de openstaande openbare Schoolonderwijzers-, mitsgaders Voorzangers en Kostersplaats, door het *Collegium Qualificatum* beroepen PIETER VAN WONDERGEM, Onderwijzer van den derden rang, die reeds zijn post heeft aanvaard.

B R A B A N D.

I. *Distr.* Schoolopz. H. VAN DAM.

WILLEMSTAD vacant. *Zie October* 1807.

HEEN vacant. *Zie October* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. S. VAN DER NOORDAA.

LITH. De post van Substitut Schoolonderwijzer alhier vacant. *Zie Sept.* 1807. De School wordt provisioneel waargenomen door J. F. DE GREEF, hebbende den derden rang.

Digitized by Google

STIPHOUT. De vacerende Schoolmeesterspost alhier, is door de aanstelling van JAN DREVERMAN, hebbende den vierden rang, bij den Land-Drost over *Braband*, in dato 20 November ll. lett. G. vervuld.

VI. *Distr.* Schoolopz. F. DERKS.

VIERLINGSBEEK. Door het overlijden van J. DE VISSER is de Schoolonderwijzersplaats alhier komen te vaceren; doch wordt dezelve bij voorziening intusschen waargenomen door A. STOFFELS, geadmitteerd voor den derden rang; staande deze School, van den middelsten rang, en voorzien van een jaarlijksch tractement van *f* 175, vrije woning, en 1 st. schoolgeld in de maand, ter benoeming van den Heer Land-Drost van *Braband*.

GELDERLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. Mr. P. A. DE ROOCK.

EINSPIK vacant. Men wacht hieraangaande nadere berigten.

BRUCEM vacant. *Zie Dec.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. F. H. REPELIUS.

CULENBORG. De Lutherſche School vacant. *Zie Nov.* 1806.

ASCH vacant. *Zie April, Aug. en Oct.* 1807.

III.

Digitized by Google

III. *Distr.* Schoolopz. H. HOOGERS.

WIJCHEN. Op aanzoek van de bewoonders der Buurschap *Lunen*, behoorende onder het Kerspel *Wijchen*, gelegen in den Rijke van *Nijmegen*, wegens den afstand van *Wijchen*, en de onbruikbaarheid der wegen aldaar gedurende den winter; na bekomen onderrigt en vrijwillige toestemming van den Dorpsschoolonderwijzer aldaar C. H KOENTZ, als mede eene speciale instemming van den Heer en Mr. W. ENGELEN, Ambtman, Rigter enz. des gemelden Ambts, is door den Schoolopziener provisioneel, tot kennelijk wederzeggen toe, geaccordeerd aan ADRIANUS BRAMANS, bezittende den vierden rang, in gemelde Buurschap *Lunen*, openbaar School te mogen houden, mits daar op door hem geene kinderen uit naburige Dorpen worden onderwezen. Moest de Schoolopziener op den 15. Sept. ll. en te voren, onder verscheiden onwettige en schadende Scholen, ook deze als onwettig doen sluiten; zoo mag hij hier door nu wederom het genoegen genieten om aan de wet te voldoen, en buiten iemands nadeel, het onderwijs te bevorderen.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. H. DONKER, CURTIUS.

HETEREN. De Fransche Kostschool vacant. *Zie Bijdr. van Oct. en Nov.* 1802.

Digitized by Google

WAGENINGEN. Door den Magistraat dezer Stad is tot Fransche Kostschoolhouderesse beroepen Mejufvr. R. VAN HOEK, in de Maand October ll. door de Commissie van Onderwijs voor dit Departement geëxamineerd, en tot het geven van onderwijs bevoegd verklaard.

VI. *Distr.* Schoolopz. H. W. VAN WOELDEREN.

ZEDDAM. H. M. BOESEKEN, Zoon van den overleden Schoolonderwijzer alhier, heeft den post van Schoolmeester, Voorlezer en Voorzanger, die, volgens besluit van den Raad van Binnenlandsche Zaken van den 26. Febr. 1802, is open gehouden, tot dat hij de vereischte bekwaamheid zou verkregen hebben, en die tot dus verre door een' ander provisioneel is waargenomen, op den 10. Nov ll. aanvaard.

DOESBURG. De post van Fransche Kostschoolhouderesse vacant. *Zie Oct.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. H. J. THOMASSON.

LAREN vacant. *Zie October* 1807.
NEEDE vacant. *Zie October* 1807.

VIII. *Distr.* Schoolopz. V. D. LINDEN.

TWELLO. Alhier is in de maand Dec. des vorigen Jaars, door den Baljuw van *Ne-*

Digitized by Google

derzelver, den Wel-Edelen Geſtr. Heer A. E. DAENDELS, tot openbaren Schoolonderwijzer, Koster en Voorzanger aangeſteld, RIJKELD BUITENWEERD, voorzien van den tweeden rang, naar de behoefte van deze School in de hoogſte klaſſe. Benevens gezegden BUITENWEERD, hadden zich als Sollicitanten aangegeven W. VAN OMMEREN, van *Nijkerk*, H. VAN DEN BRINK, van *Hoevelaken*, en K. ENGELSSE van *'s Heerenberg*, voorzien van den derden rang.

OVERIJSSEL.

I. *Distr.* Schoolopz. C. FRANSEN VAN ECK.

STOKKUM vacant. *Zie Sept.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. J. H. FLOH.

DE ESCHMARKT vacant. *Zie Nov.* 1807.
DE ROTBEKE vacant. *Zie Nov.* 1807.
KLEIN DRIENE vacant. *Zie Dec.* 1807.
BEKKUM vacant. *Zie Dec.* 1807.

III. *Distr.* Schoolopz. G. W. STORK.

REUTUM vacant. *Zie Sept.* 1807.
NORDENRING vacant. *Zie Dec.* 1807.

Digitized by Google

IV. *Distr.* Schoolopz. J. W. A. MULLER.

OUDLEUSSEN, als mede
HESSUM en REGTEREN vacant. *Zie Maart* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. J. F. SERRURIER.

BRUNNEPE vacant. *Zie Nov.* 1807.
RUITEVEEN vacant. *Zie Nov.* 1807.
KAMPEN. De posten van Stads-Onderwijzer in de Fransche taal, Kostschoolhouder en Voorzanger bij de Walsche Gemeente vacant. *Zie Aug. en Oct.* 1807.
HASSELERDIJK vacant. *Zie Oct.* 1807.
ZUIDEINDE (*van Kamperveen*) en
DE ZANDEN, *onder Kamperveen*, beide vacant. *Zie Dec.* 1807.

VI. *Distr.* Schoolopz. W. SANDERS.

JONEN en DWARSGRAFT vacant. *Zie Nov. en Dec.* 1807.
MUGGENBEET vacant. *Zie Dec.* 1807.
OSSENZIJL vacant. *Zie Dec.* 1807.
WETERING. (Op de) De School alhier vacant. *Zie April* 1807.
EMMELOORD *op Schokland* vacant. *Zie Dec.* 1807.

VRIESLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. J. F. KORFF.

OLDELEMMER vacant. *Zie Oct.* 1806.

Digitized by Google

BLES-

BLESDIJKE. De School alhier, welke tot die van den middelſten rang behoort, is door het vertrek van den ijverigen en verdienstelijken A. H. BERSMA vacant geworden. Het vaste tractement, waarvoor ook de Kerkendienst moet worden waargenomen, bedraagt jaarlijks *f* 100, en de Schoolpenningen, benevens eenige geringe emolumenten, kunnen op ruim *f* 50 gerekend worden.

III. *Distr.* Schoolopz. H. W. C. A. VISSER.

STAVOREN. Eerſte en tweede School vacant. *Zie Junij en Julij* 1807.

TJERKWERD. Alhier werd op den 2, Dec. ll., door den Schoolopziener een examen gehouden van de Sollicitanten naar de vacante School, waar toe compareerden H. M. REIDSMA, proviſioneel Schoolonderwijzer te *Stavoren*, P. A. METER, Schoolonderwijzer te *Ijſtens*, en F. W. HENGST, Ondermeester te *Balk*, allen bezittende den derden rang, waaruit op den 12 Dec. ll. beroepen is P. A METER.

DEDGUM vacant. *Zie April* 1807.

HEMELUM vacant. *Zie Aug.* 1807.

UITWELLINGERGA. Eindelijk is door de beroeping van LUITJE MELIS, thans Ondermeester te *Woudſend*, bezittende den derden rang, de Schoolonderwijzerspost alhier vervuld.

Digitized by Google

IV. *Distr.* Schoolopz. A. BRUINING.

KUBAARD vacant. *Zie Julij* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. B. VAN WEEMEN.

SCHINGEN vacant. *Zie Dec.* 1806.

VI. *Distr.* Schoolopz. J. M. NIEUWOLD.

OOSTERWIERUM vacant. *Zie Dec.* 1807.
GROU vacant. *Zie Dec.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. M. MARTENS.

KOLLUM. Eene der twee Scholen van den hoogsten rang vacant. *Zie Jan.* 1807.
FOUDGUM vacant. *Zie Jan.* 1807.

GRONINGEN.

I. *Distr.* Schoolopz. J. R. VAN BERDE.

GRONINGEN. De post van Stads Fransch Kostschoolhouder vacant. *Zie Dec.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. H. D. GUYOT.

NIEUWBERT vacant. *Zie Sept.* 1807.
GROOTEGAST vacant. *Zie Sept.* 1807.

III. *Distr.* Schoolopz. E. TINGA.

KREWERT vacant. *Zie Dec.* 1807.

Digitized by Google

IV.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. WESTER.

OMMELANDER-WIJK, een gehucht onder *Veendam*. De gewettigde Bijschool alhier vacant. *Zie Junij* 1807.
'T WAAR vacant. *Zie Nov.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. Mr. TH. VAN SWINDEREN.

KALKWIJK *of* LULA vacant. *Zie Nov.* 1807.

D R E N T H E.

I. *Distr.* Schoolopz. G. SMIT.

RUINERWOLD vacant. *Zie Sept.* 1807.
HAVELTE. Uit eene nominatie van vijf Sollicitanten, alle voorzien met acten van algemeene toelating van den derden rang, is na gehouden examen door den Schoolopziener, in de tegenwoordigheid der Beroepperen en eene Commissie uit den Kerkenraad alhier, aangesteld tot Schoolonderwijzer, Koster en Voorzanger ROELF DERKS POSTMA, Kustos te *Anloo*, die dezen post in het laatst van December aanvaard heeft.

II. *Distr.* Schoolopz. W. J. KOPPIUS.

GASSELTER-NIEUWVEEN vacant. *Zie Oct.* 1806.

Digitized by Google

SCHOOLNIEUWS.

HOLLANDS Noordelijk gedeelte.

II. *Distr.* Schoolopz. c. WERTZ.

AMSTERDAM. Alhier is in het laatſte najaar door CORNELIS RENT, bijzonder Schoolonderwijzer der tweede klaſſe, woonende op de *Angeliersgracht*, een eenigzins openbaar examen zijner Leerlingen gehouden, waarbij de Leden der Plaatſelijke Schoolcommisſie van de Wijk, waaronder hij behoort, zijn genoodigd geworden, en welke zoo van de oordeelkundige Leerwijze dezes Onderwijzers, als van de goede vorderingen zijner Scholieren in de vergadering der Plaatſelijke Schoolcommisſie een zeer gunſtig verſlag gedaan hebben. Zoodra dit berigt ons is onder het oog gekomen, haasten wij ons daarvan in de *Bijdragen* melding te maken, ten einde ook dit voorbeeld verſtrekke ter aanmoediging van andere bijzondere Schoolonderwijzers, om hetzelfde ſpoor te volgen.

HOL-

HOLLANDS Zuidelijk gedeelte.

I. *Distr.* Schoolopz. G. OUTHUIJS.

In de maanden Junij en Julij des vorigen jaars zond ik een door mij ontworpen plan ter oprigting van een Schoolonderwijzers-Gezelschap, van eenen opwekkenden brief vergezeld, aan alle de Schoolmeesteren van het Eiland *Overflacque* rond. Ik mogt, tot mijne hartelijke blijdschap, in dit oogmerk zoo gelukkig slagen, dat alle deze Onderwijzers, twee slechts uitgezonderd, mijne ontwerpen toevielen. Op den 19. Augustus ll. smaakte ik dus het aangenaam genoegen om de Leden dezes Gezelschaps om mij vergaderd te mogen zien, bestaande uit de Schoolonderwijzers: J. VAN DER MEIJ te *Ouddorp*, P. VERSPUT te *Goederede*, J. LOKKER te *Stellendam*, J. VERHEULE te *Sterkingen*, C. LINHARD te *Meliszand*, O. VERVOORN te *Dirksland*, G. VAN DER VEN te *Sommelsdijk*, J. KOMEN en A. VAN KLINK beiden te *Middelharnis*, A. VAN DER MIJ in de *Nieuwe* en W. GROENENDIJK in de *Oude Tonge*, en P. DIEPENHORST te *Stad aan 't Haringvliet*.

Deze eerste bijeenkomst was enkel aan de regeling der werkzaamheden toegewijd, en het Dorp *Sommelsdijk*, als bijna in het midden dezes Eilands gelegen, werd, met gemeen overleg, tot de verzamelplaats bepaald, alwaar, door de vriendelijke goed-

Digitized by Google

heid van den Heer Baljuw VAN ADRICHEM, zonder eenige onkosten, een uitnemend locaal bezorgd is. De maanden November, December, Januarij en Februarij uitgezonderd, als wanneer en wegen en winterbezigheden deze vergaderingen niet wel mogelijk maken, komen daar de Leden van het Gezelschap om de drie weken, tot eigen oefening, onder het oog van den Schoolopziener, bij een en houden zich tegenwoordig met de beginselen der Nederduitsche taal en de verbeterde manier van onderwijzen bezig.

Dit *Overflacquesch* Schoolonderwijzers-Gezelschap behoort onder de eersten van dit soort, welke in *Zuid-Holland* opgerigt zijn, en de aankondiging van deszelfs bestaan zou reeds voorlang in deze *Bijdragen* geschied zijn, had de dood gedurende het afgeloopen jaar onder mijne teederste betrekkingen niet zulke gedurige verwoestingen aangerigt, die de tranen naauwelijks den tijd gelaten hebben om op de wangen te droogen, en een vader, die pas onlangs zijn eenigst zoontje plotseling in den slaap verloor, kan die, in de toekomst, wel anders dan tranen zien? Intusschen hoop ik van deze inrigting de beste gevolgen te mogen zien, en merke zulke Gezelschappen voor de reeds in dienst zijnde Meesters als bijna de eenigste middelen aan om dienstbaar aan de loffelijkste bedoeling, de lieve jeugd op eene betere wijze te leeren, te kunnen worden, ten welken ein-

Digitized by Google

einde ik hartelijk hoop dat ook ons voor beeld veel navolgers vinden mag.

G. OUTHUIJS

ZEELAND.

1. *Distr.* Schoolopz. A. UYTTENHOOVEN.

ZIERIKZEE. In plaats van de Heeren Mr. T. A. VAN ADRICHEM en Mr. J. TROMP op hun verzoek ontslagen, zijn door de Raad dezer Stad den 17. Julij ll. tot Leden der Plaatselijke Schoolcommissie aangesteld de Heeren Mr. A. J. VAN DOPFF en Mr. M. B DE JONGE.

SEROOSKERKE. Het Gemeente-Bestuur alhier heeft den onlangs beroepen en aangestelden Schoolonderwijzer K. RIJNBERG even als zijnen voorganger J. H. LANSEL (zie *Bijdragen* III. D. IV. St. bladz. 61) eene jaarlijksche toelage van *f* 30 geaccordeerd, als een aequivalent voor het gemis van vrije woning.

BRABAND.

III. Distr. Schoolopz. A. VAN MOORSEL.

EINDHOVEN. Het Schoolonderwijzers Gezelschap, hetwelk zich alhier gevestigd heeft, onder de Zinspreuk:

Digitized by Google

Gewijd der Jeugd
Voor Taal en Deugd.

komt alle maanden geregeld bijeen, onder tijdelijke voorzitting van den Heer A. H. BOEX, Fransch Kostschoolhouder alhier. Ieder der leden brengt ter tafel eenen brief van eigen opstel en verkiezing, welke door eene Commissie van twee leden, namelijk J. F. HUIJGENS, Nederd. Schoolmeester te *Eindhoven*, en A. U. D. BRIEL, Schoolonderwijzer te *Woenzel*, van Stijl, Spel- en Taalfouten wordt gezuiverd. Men oefent zich onderling verder in de regte kennis der Nederd. Taal, door het voorlezen en beredeneren van stukken uit de verhandeling van den Heer WEILAND; en het spreken over verschillende deelen van het onderwijs der jeugd. Met het rekenen heeft men ook een begin gemaakt, hetwelk op een bijzonder, daar toe gemaakt, bord geschiedt.

Tot dit Gezelschap behooren:

A. H BOEX, Fransch Schoolonderwijzer te *Eindhoven.*

J. F. HUIJGENS, Schoolonderwijzer te *Eindhoven.*

A. V. D. BRIEL, Schoolonderwijzer te *Woensel.*

J. DEEKERS, Schoolonderwijzer te *Strijp.*

J. N. VAN MIERLO, Schoolonderwijzer te *Tongeren.*

A. TOPS, Schoolonderwijzer te *Oirle.*

B. DAMEN, Schoolonderwijzer te *Wintelre.*

T.

Digitized by Google

T. VAN GINKEL, Schoolonderwijzer te *Heeze, aan de Kerk.*

J. SMITS, Schoolonderwijzer te *Nunen.*

J. W. VAN DER LOO, Schoolonderwijzer te *Stratum.*

M. MEULEVELTS, Schoolonderwijzer te *Dommelen.*

J. SNOEKS, Schoolonderwijzer te *Valkenswaart.*

P. DE BONT, Schoolonderwijzer te *Gestel.*

M. LOKENBURG, Schoolonderwijzer te *Riethoven.*

J. VAN DEN WITTENBOER, Schoolonderwijzer te *Acht.*

J. DE WEERT, Schoolonderwijzer te *Spoordonk.*

T. VAN EIJMEREN, Schoolonderwijzer te *Straten.*

A. H. BEEKERS, Schoolonderwijzer te *Best.*

J. HUILMAN, Schoolonderwijzer te *Borkel en Schaft.*

M. VONKEN, Schoolonderwijzer te *Heeze aan de Kapel.*

A. WOSKIJ, Schoolonderwijzer te *Mierlo.*

De Schoolopziener verblijdt zich in de oprigting en steeds toenemende werkzaamheden van een Gezelschap, hetwelk, thans nog in zijne geboorte zijnde, niet alleen veel goeds belooft, maar van hetwelk hij daarenboven durft vertrouwen, dat hetzelve eenigermate zal beantwoorden aan 't geen van de Schoolopzieners, bij het 4. Art. hunner Instructie gevorderd wordt.

Digitized by Google

GELDERLAND.

VI. *Distr.* - Schoolopz. H. W. VAN WORLDEREN.

NETTERDEN. Van hier verdient berigt te worden, dat er in de laatst verloopen zomer eene geheel nieuwe School gemaakt is. Sedert de plaatselijke Kerk, waarvan de oude School een gedeelte uitmaakte, aan de Roomsche Gemeente is overgegaan, was de Meester verpligt in de keuken van zijn huis School te houden. Doch dezen zomer is er, uit de inkomsten van de Kerk, eene geheel nieuwe School gemaakt, groot genoeg, om meer dan 100 kinderen behoorlijk te kunnen bevatten, en vrij hoog van verdieping, en dus luchtig en gezond. De schrijftafels en banken uit de oude School, die nog goed waren, heeft men er in geplaatst, en er zoo veel nieuwe als noodig was, bij gemaakt. Alles is zoo ingerigt, als het behoort, om volgens de klasfikale leerwijs onderrigt te kunnen geven. Er zullen twee kasten in worden gemaakt, eene tot gebruik van den Meester, en de andere, om de lessen en de schrijf- en leesboeken der leerlingen daarin te bergen.

FRIES.

Digitized by Google

VRIESLAND.

V. *Distr.* Schoolopz. B. VAN WERMEN.]

ANNA PAROCHIE. PIETER KIESTRA is in het noodige vrij kundig en van een zeer onbesproken zedelijk gedrag; ziet meer en meer het nut der tegenwoordige Schoolverordeningen in, en voldoet aan dezelve hoe langer hoe beter. Er heeft eene vrij goede verdeeling onder de leerlingen plaats, die ook over het algemeen vorderingen in het noodige maken, en veel beter dan wel voorheen over het gelezene ondervraagd worden. Ook deed het den Schoolopziener vermaak te bespeuren, dat de Meester de kleinsten in de eerste beginselen onderwees door geschrevene letters op een bord: ik hoop dat hij het met kleine woordjes zal voortzetten. De boeken waren, gelijk het locaal, goed. 's Winters komen er 100, nu waren er 80 leerlingen, die mij ook veel stiller dan weleer voorkwamen.

HIJUM. EELKE SIJTZES is matig bedreven in het noodige, waarin alleen hij ook onderwijst; schijnt niet bevooroordeeld, en neemt zijn werk vrij getrouw waar, is vriendelijk en van een goed zedelijk gedrag. Hij neemt eene klasfikale verdeeling juist niet zeer in acht, het geen bij 20 kinders, die er nu in zulk een klein getal, om het landwerk, waren, niet zoo noodig is, als wel bij 50, die er des winters school gaan.

Digitized by Google

Ook kon er eene betere wijze van vragen plaats hebben, dan hij tot nu toe in het werk ſtelde, doch er is hoop, dat hij dit zal beteren.

FINKUM. W. G. VAN DER WOUDE is een zeer minzaam, naarſtig man, die zelf zoekt te vorderen en de jeugd op eene bijzondere vatbare wijze onderrigt, zoo dat dezelve in wetenſchap en ontwikkeling der verſtandelijke vermogens aanmerkelijk vordert, waarvan de tegenwoordig zijnde 25 van de 40 kinders, die er des winters komen, goede bewijzen gaven. Boeken en Schoolvertrek zijn goed.

BEETGUM. P. W. DIJKSTRA is in het noodige matig kundig en vlijtig, zeer minzaam, gewillig om te leeren en goeden raad aan te nemen, en van een zeer goed zedelijk gedrag. Er waren 25 kinderen van de 46, die matige vorderingen toonden: het elementair onderwijs beviel het best; ook had hij genoegen in het geen hem beduid werd aangaande de wijze, om de kleinen vroeg en ongevoelig tot het meer gezet rekenen voor te bereiden. De boeken waren goed, maar eenige voor ſommige kinderen wat te zwaar. Het locaal is zeer wel; maar eene en andere bank wat oud en ſlecht, het geen hij voorhad te doen herſtellen.

WIER. T. W. DIJKSTRA is voor zijn vak vrij wel berekend en ſlaagt zeer wel met de kinderen vroeg aan het lezen te brengen; hij is zeer minzaam en van een onbeſproken gedrag. Boeken en locaal zijn goed.

BER-

Digitized by Google

BERLIKUM. H. W. DIJKSTRA is in het geen gewoonlijk geleerd wordt, vrij kundig, zeer ijverig, minzaam en van goed zedelijk gedrag. Onder de 70 kinderen, die de Schoolopziener er van ongeveer 120 vond, houdt hij zeer goede orde, en heeft ze ook voegzaam in klasſen verdeeld: het elementair onderwijs wordt hier meer en meer beter, en hiervoor, als ook tot hooger onderrigt, heeft hij eene menigte borden. Het voorkomen en het werk der leerlingen beviel regt goed, en men koestert de aangename hoop, dat deze School onder die van het beste ſoort eenen naam zal waardig zijn.

ENGELUM. J VAN BUUREN is matig kundig, ijverig en van een goed gedrag. Bij de 21 kinderen, die de Schoolopziener van de 30 aantrof, vond hij bij eenige goede, bij andere matige vorderingen. Het gemeenſchappelijk lezen en het vragen daarover ging beter dan voorheen. Het gezang begint hier aardig te gaan.

MARSSUM. J. G. SMITS, van wien de Schoolopziener, voor eenigen tijd, een niet ongunſtig berigt mogt geven, leverde hem nu nog meer genoegen op. Onder 41 kinderen heerschte thans goede orde en zeer aangename ſtilte niet alleen, maar ook verraste hij den Schoolopziener, door een kind van nog geen 5 jaren oud, en 't welk ſlechts ¼ jaar had ſchool gegaan, eene bladzijde met zamenhangende woordjes te doen lezen: een kind van 8 jaren las zeer goed; — in

het ſchrijven was de vordering groot; — de antwoorden op het geen men vraagde voldeden den Schoolopziener ook vrij wel. Zeer ſtrelend was hem 's mans getuigenis, dat hij zich zoo wel bevond bij het meer en meer nakomen van ontvangen raad, en belooning genoot in zijn geweten en in de vordering en liefde der kinderen. Het is den Schoolopziener een goed teeken, dat de kinderen er vrolijker, dan voorheen, uitzien, en hem vriendelijk toelagchen!

D R E N T H E.

I. *Distr.* Schoolopz. G. SMIT.

MEPPEL. Het Schoolonderwijzers Gezelſchap alhier reeds voor meer dan een jaar opgerigt, waarvan echter nog geene afzonderlijke bekendmaking, met vermelding van de namen der Leden, in de *Bijdragen* gedaan is, heeft zich op nieuw gevestigd, door het in werking brengen van een nieuw Reglement van Orde, en eene eenigzins andere gedaante aangenomen, door een ander plan van werkzaamheden in te voeren; waardoor de bijeenkomsten geregeld gehouden, en de werkzaamheden tot onderling nut uitgevoerd worden. Het Gezelſchap houdt zich gedurende 3 a 4 uren bezig met over onderſcheidene onderwerpen, tot het lager onderwijs behoorende, onderling te ondervragen, en de vragen van den Schoolopzie-

ner,

Digitized by Google

ner, zoo veel die daarbij tegenwoordig kan zijn, te beantwoorden, waardoor de leden zich meer bekwamen tot hunnen gewigtigen post, en aan de zinspreuk van dit Gezelschap:

De kunde te vermeêren,
Is ons doel en taak.
De jeugd met nut te leeren,
Strekt ons tot vermaak.

trachten te beantwoorden.

Andere Onderwijzers Gezelschappen, die hier mede in correspondentie begeren te treden, kunnen hunne brieven addresseren aan den Schoolonderwijzer E. GRITTERS, te *Meppel*.

De leden van dit Gezelschap zijn:

E. GRITTERS, Eerste Schoolonderwijzer te *Meppel*.

H. T. NIJENHANDRING, Tweede Schoolonderwijzer te *Meppel*.

J. BRAAK, Onderwijzer in het Armhuis te *Meppel*.

G. VAN DER WIEL, Onderwijzer in de *Wijk*.

A. J. VAN DAM, Onderwijzer in de *Oosterboer*.

A. ALBERTS, Onderwijzer in de *Broekhuizen*.

H. ROELOFS, Onderwijzer te *Uffelte*.

R. D. POSTMA, Onderwijzer te *Havelte*.

W. ARENDS, Onderwijzer in de *Stapel*.

G. VAN KLEEF. } buiten dienst.
H. LIST. }

J. W. KONING, Ondermeester bij E. GRITTERS.
E. H. MEIJER, Ondermeester bij H. T. NIJENBANDRING.

HOOGEVEEN. Alhier is een geheel nieuw Schoolgebouw, en in de *Wijk* een nieuw Huis en School vervaardigd, waaraan geene kosten gespaard zijn, en deze beide Scholen zijn zoo ingerigt, dat daarin, zeer gevoegelijk, geregeld en klasfikaal onderwijs kan gegeven worden.

NABERIGT.

Nog werden door de Commisie van *Brabant* op 19 Dec. 1807 in den vierden rang opgenomen:

D. van de Meerburg, oud 45 j. Wonende te Steenbergen; en
W. van Riet, oud 36 j. Wonende op de Heen. Beide buiten dienst.

Digitized by Google

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

KONINGRIJK HOLLAND.

VIII. DEEL II. STUK.

(*Februarij* 1808.)

*

Te LEYDEN bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

SCHOOLVERORDENINGEN.

De Minister van Zijne Majesteit, den Koning van Holland, tot de Binnenlandsche Zaken heeft, bij een daartoe gegeven aanleiding, het aanstellen van Adjunct-Schoolonderwijzers *met regt van Survivance*, voor geheel onbestaanbaar met de thans vigerende Schoolwetten, verklaart, met vrijlating echter, om, onder behoorlijke inachtneming van het geen in dezen bij de algemeene en bijzondere Schoolwetten wordt gevorderd, in gevalle van noodzakelijkheid, den Schoolonderwijzer een adlistent of adjunct toe te voegen, mits zonder eenigerhande toezegging van survivance.

A. VAN DEN ENDE,

Commissaris tot de Zaken van het Lager Schoolwezen en Onderwijs.

HAARLEM
3 *Febr.* 1808.

Digitized by Google

EXTRACT uit het Verbaal van het Verhandelde bij den Landdrost van Overijsſel.

Woensdag den 28. October 1807. N°. 4.

In aanmerking genomen zijnde, dat, volgens bekomene informatien, ſchoon bij het Huishoudelijke Reglement voor de Lagere Scholen in dit Departement, gearresteerd den 15. Januarij dezes jaars, Artikel 11, alle Plaatſelijke Beſturen, gelijk mede alle andere Collegien of Perſonen, welke het regt van aanſtelling van Onderwijzers hebben, zijn uitgenodigd en *des noods gelast*, om voor de verbetering der Schoolvertrekken, daar zulks noodig is, te zorgen niet alleen, maar ſpeciaal ook, *om met overleg der Schoolopzieners van hunne Districten, zoodanige middelen te beramen en in het werk te ſtellen, waardoor het beſtaan der Schoolonderwijzers verde verbeterd, en in alle gevallen verzekerd*, met aanbeveling, om daarbij zoo veel mogelijk toe te paſſen de beginſelen en grondſtellingen daar bij verder omſchreven, en daar in de eerſte plaats de verpligting van elk Ingezeten om jaarlijks iets toe te dragen tot een Schoolfonds, op te rigten

zoo

Digitized by Google

zoo en als aldaar wordt opgegeven, evenwel doorgaans voorschreven Artikel in het algemeen niet naar behooren wordt naargekomen, en in het bijzonder, dat ook op vele Plaatsen, alwaar zulks volstrekt noodig is, nog geen behoorlijke Schoolfondsen, volgens gemelde voorschrift, zijn opgerigt.

En voorts geconsidereerd, dat in verscheidene kleine Steden en meest overal ten platten Lande, de bezoldiging van Schoolonderwijzers zoodanig gering is, dat om die reden meestal geen bekwame Subjecten tot dien belangrijken Post te vinden zijn, en dus zonder vermeerdering van het inkomen van dezelve, op die Plaatsen te vergeefs op verbetering van het Lagere Schoolwezen gehoopt wordt, met dat gevolg, dat aldaar het oprigten van zulk een Schoolfonds, als bij het Reglement is voorgeschreven, hoogst belangrijk is.

Zoo is goedgevonden de Magistraten van de kleine Steden, Schouten en Rigters ten platten Lande van dit Departement, bij gedrukt Extract dezes aan te schrijven en te gelasten, om die voorzieningen te doen, dat in hunne respective Jurisdictien, de voorschriften, in meergemeld 11. Artikel van het Reglement voorkomende, werden naargekomen, en speciaal, dat op die Plaatsen, waar zulks noodig is, het daarbij verordende Schoolfonds ten spoedigste werde tot stand gebragt, en wel zoo vroegtijdig, dat hetzelve uiterlijk met den eersten Januarij

Digitized by Google

aanstaande kan in werking zijn, met wijderen last, om van hunne verrigtingen in dezen, voor den 15. December gedetailleerd te rapporteren aan de respective Drosten van hun Kwartier, (en bij zoo verre in het derde Kwartier dan alsnog geen Drost fungeert, aan de Baljuwen in hetzelve) met aanschrijving tevens aan voorschreven Drosten (en casu quo Baljuwen), om die ingekomen Rapporten met hunne considerationen aan den Heer Landdrost in te zenden.

En zal alzoo op de gewone wijze ook Extract dezes worden gezonden aan de Drosten van het eerste en tweede en Baljuwen in het derde Kwartier, als mede aan de Schoolopzieners, met adhortatie aan dezen, om zoo veel mogelijk het hunne toe te brengen, om de werkelijke oprigting van het bedoelde Schoolfonds te faciliteren en te effectueren, dat daarbij met het meeste belang van het Schoolwezen, tevens het minst mogelijke bezwaar der Ingezetenen werde in het oog gehouden.

Accordeert met voorst. Verbaal.

(Was geteekend)

GEORG ROIJER.

BOEK-

Digitized by Google

BOEKBEOORDEELINGEN.

Het nieuwe Geschenk voor de Jeugd, ten gebruike der Scholen. Te Groningen *bij* W. ZUIDEMA. (Zonder jaargetal.) Prijs *f* 0:4:0.

Er zijn vele Schoolonderwijzers in ons Vaderland, die begaafd met een goed natuurlijk verstand, van tijd tot tijd door Schoolopzieners onderrigt, en daarenboven door nuttig verkeer met kundige ambtgenooten en dagelijksche ondervinding verder gevormd, vrij bekwaam zijn in de *kunst* van te onderwijzen, maar die te gelijk nog zeer achteruit zijn in de kennis dier *wetenschappen*, die voor den Onderwijzer noodzakelijk zijn; in het bijzonder in de kennis der taalkunde, en die daarin van tijd tot tijd ongelukkig achteruit blijven. Zulke Onderwijzers, zich zelven in de kunst van onderwijzen vrij sterk gevoelende, vinden zich uit eerzucht wêl eens opgewekt, om daarvan eene proeve in het licht te geven, zon-

Digitized by Google

der te beseffen, dat daartoe ook beschouwende kennis vereischt wordt, en wel meer dan zij bezitten. Wanneer zij in zulk een geval maar zoo nederig waren, om hunne opstellen vooraf door eenen Schoolopziener, of door eenen anderen kundigen man te laten nazien en beschaven, dan zou hun werk dienen kunnen tot wezenlijk nut voor het verbeterd onderwijs. Maar die nederigheid missende, en op eigene krachten te veel vertrouwende, komt er natuurlijk niets uit hunne handen in het licht, dat onbepaald kan aangeprezen worden, en beschouwd kan worden als wezenlijk geschikt ter vervulling van behoeften, die het Schoolwezen nog heeft. Men kan dan van hetgene zij leveren, alleen zeggen: de man, die dat opgesteld heeft, is verder gevorderd in de onderwijskunst, dan in de noodige wetenschappen; hij moge zeer goed met zijne leerlingen in de school kunnen omgaan, en hun veel goeds kunnen leeren, maar zoo zonder hulp te schrijven, dat is in het geheel zijne zaak niet.

Het tot hiertoe gezegde past naar onze gedachten volledig op den ongenoemden en ons onbekenden Schrijver van dit boekje, en op dit zijn werkje. Hetzelve behelst 32 Zedelijke Verhalen en eenen Brief. Onder de Zedelijke Verhalen zijn er verscheidene, die men reeds elders vindt. Het nieuwe en belangrijke van dit werkje zal naar het oordeel van den Schrijver daarin bestaan, dat

er

Digitized by Google

er achter elk verhaal vragen over hetzelve geplaatst zijn, die de Onderwijzer daarover aan zijne leerlingen doen kan. Deze vragen zijn, op zich zelve beschouwd, vrij gepast voor onkundige Onderwijzers, en maken dit boekje dus tot een geschikten ezelsbrug; maar taal en stijl zien er in hetzelve zoo slordig uit, dat wij het daarom in geen opzigt durven aanbevelen. Waarom heeft de opsteller het werkje toch vooraf niet door eenen kundigen man laten nazien, en van taalfouten zuiveren? De deelwoorden eindigen hier dikwijls met *t*, welke met *d* behoorden te eindigen; de vierde naamval komt hier dikwijls voor, daar de eerste vereischt wordt; de teekens zijn dikwijls willekeurig geplaatst, en het blijkt duidelijk, dat de Schrijver met dezelve verlegen geweest is, en zoo voorts. Wij zullen ten bewijze een gedeelte afschrijven van de Voorafspraak, zoo als de Schrijver het Voorberigt noemt, en onze aanmerkingen daarop tusschen twee haakjes plaatsen:

„ Dat de jeugd, door zinlijke (zinnelijke) voorbeelden (de Schrijver verstaat daardoor *verhalen*, maar tusschen verhalen en *zinnelijke* voorbeelden is nog al onderscheid) het meest aan deszelfs (derzelver) doel beantwoordt (dit moet zijn: best opgeleid wordt om aan het doel van derzelver aanzijn te beantwoorden); (,) is eene waarheid welke geen vertoog (de Schrijver zal hier vast *betoog* bedoelen, en immers wel weten, dat

Digitized by Google

er een groot onderscheid tusschen deze beide woorden is) behoeft. Terwijl zij, door zulke voorbeelden, geschikt voor hunne behoefte en leeftijd; (,) dat is geheel in de kindertaal, en vooral in hunne (n) smaak, en naar hunne vatbaarheid, opgesteld; (,) het meest getroffen en aangespoord worden om dezulken naar (na) te volgen; daardoor worden zij aangevuurt (d), en hunne geestvermogens in werking gebragt; wekt bij hen den naarijver (na) op, om ook eens zulke uitstekende daden te verrigten, en zoo te handelen, gelijk dezulken. (Deze geheele lange periode deugt niet, zoo als elk ziet, die de vereischten van eenen goeden stijl kent; zij zou eene geheele verandering van gedaante behoeven, om goed te worden, die wij evenwel niet kunnen opgeven, zonder te veel plaats tot zulk eene kleinigheid te gebruiken). En dat, (, overtollig) die juist de geschiktste zijn, die met hunne kinderlijke jaren, met hunne werkingen (bedrijven of werkzaamheden), met hunne bijzondere omstandigheden het meest overeenkomen; (,) is zonder twijfel mede eene zekere waarheid. Of allen (*n* overtollig) onder de thans (*onder de* overtollig), (, overt.) menigvuldige (moet hier zijn *menigvuldig*, bijw.) Leerboekjes, hier (overt.) aan dit oogmerk voldoen, is eene zaak, welke ik niet mag beslissen; maar laat zulks aan de daar toe bevoegde beoordeellaars (een *l* overt.), (, overt.) over. —

„Ik

Digitized by Google

„ Ik doe hier dan een boekje ten (te) voorschijn komen, in zulk een gewaad, waar naar men reeds lang, doch te vergeefs, gewenscht heeft." (Wie heeft toch gewenscht naar een boekje in zulk een slordig gewaad? Gewaad is toch taal en stijl; of verstaat de Schrijver daardoor den inhoud? Maar boekjes met zedelijke verhalen voor kinderen hebben wij immers, zoo als wij reeds bij eene vorige gelegenheid aanmerkten, overgenoeg, en wie wenscht, dat hun getal vermeerderd, of dat die verhalen nog al meerder opgewarmd worden? Of mogelijk zien deze woorden op de vragen, die hij achter elk verhaal geplaatst heeft? Maar boekjes met vragen hebben wij immers al meer, en over een zedelijk verhaal zulke vragen te doen, als onze Schrijver opgeeft, dat is immers geen heldenwerk, dat kan immers elk Onderwijzer wel, die een tamelijk oordeel heeft, en maar eenige met vragen voorziene schoolboeken gezien heeft.) Wij scheiden hiermede van de Voorafspraak af, en zullen straks van het laatste gezegde een klein bewijs geven.

Eerst willen wij uit het boekje zelve nog eene en andere proeve van eenen gebrekkigen stijl geven. Bl. 7 leest men: *wel vijfmaal stook* (stak) *hij de hand uit.* Bl. 11: *wanneer hij zich niet aan de regelen en wetten van de school onderwerp, hij dezelve zou moeten verlaten* (voor: dat hij de school zou moeten verlaten, wanneer hij zich niet

Digitized by Google

aan de regelen en wetten van dezelve onderwierp). Zulke ſtijfheden, die den zin voor kinderen moeijelijk maken, maar die door kleine omzettingen verdwijnen, treft men hier veel aan. Bl. 25 *inrigting* voor: uitrusting. Bl. 28 boven aan, eerst *hem* voor: dien, en dan *hem* voor: denzelven. Bl. 41 *den weg bevorderen*, voor: verder voortgaan. Bl. 47 *ſlagen* voor ſlaan. Bl. 54. *Nu had hij niemand die voor hem zorgen* (kon); (hij had) *niets geleerd waardoor hij zijn onderhoud verdienen kon; en* (werd) *van elk verlaten.* Bl. 57 meermalen, en gedurig elders: *altoos* voor: altijd Bl. 68. *Wanneer men u* (,) *toen gij nog heel jong waard* (waart), *van uw* (e) *lieve moeder had afgenomen, om u den eenen arm, been of andere ledematen uit te ſcheuren* (af te rukken), *of van het leven wilde* (in de plaats van dit woord: *te*) *berooven: och! wat zoudt gij bitter kermen en weenen;* (gekermd en geweend hebben). Doch laat ons liever, in plaats van meer zulke ſtaaltjes te verzamelen, eens een verhaal ter proeve uitkiezen en opgeven, en daarbij den Schrijver, in wien wij veel goeds ontdekken, uit liefde een lesje geven, om hem aanleiding tot meerdere vordering in vóór hem noodige kennis te verſchaffen.

Het 9. verhaal met het opſchrift: *een getrouwe Zoon*, luidt dus:

„ Te *Algiers*, een (e) ſtad in *Afrika*,
„ welke onder de beſcherming van den *Turk-*
„ *ſchen*

Digitized by Google

„ *ſchen* Keizer ſtaat, en wier inwooners „ (inwoners) den *Mahometaanſchen* Gods„ dienst belijden. (dit ſluitteeken past hier „ niet). Zij zijn zeeroovers (wonen vele „ zeeroovers), en bezitten deswegens (. De„ ze enz.) vele Oorlogs ſchepen (oorlog„ ſchepen), die aanhoudend op de zee kruis„ ſen (kruiſen), om de ſchepen van andere „ volken op te brengen. Wanneer zij nu zulk „ een ſchip in hunnen (hunne) magt krijgen, „ worden alle de *Christenen* die er op zijn, „ naar *Algiers* gebragt, en tot ſlaven ge„ maakt, alwaar zij (zoo dat zij) zwaren „ arbeid verrigten moeten, zoo lang tot „ dat zij, door hunne vrienden in *Europa*, „ vrij gekocht worden (even als of dat al„ tijd gebeurt!). — Eens was er (*èr* over„ tollig) een jongeling uit *Zweden*, alaar „ een' langen tijd in zulke bedroefde om„ ſtandigheden, (, overt.) geweest; en „ (dan) na dat hij door zijne vrienden vrij „ gekocht was geworden, weder naar zijn „ Vaderland wilde (wilde hij weder naar „ enz.) vertrekken. Maar juist op dat oo„ genblik zag hij eene nieuwe hoop (een „ nieuwe troep) gevangenen aankomen; (,) „ en daar onder (onder dezelve) zijn ei„ gen (eigenen) Vader; (.) ſchielijk liep „ hij naar hem toe, beide weenden van „ vreugde: (,) maar zij hieven ook tegelijk „ een jammer kreet (één woord) over het „ noodlot (lot) des Vaders aan. — De „ zoon had zelfs (zelf) ondervonden, hoe

Digitized by Google

„ zwaar het juk des Turkſchen (der Turk-
„ ſche) ſlavernij was; en hij kon ligt voor-
„ uitzien (,) dat zijn ouden (oude) vader
„ het niet lang (in dezelve) zou kunnen
„ uithouden. Hij nam het beſluit (om)
„ weder ſlaaf, in plaats van zijn' Vader,
„ te worden; (,) en hij verzocht de zee-
„ roovers, dat zij zijn' Vader mogten los-
„ laten, en hem in deszelfs plaats behou-
„ den. Zijn verzoek werd hem, terwijl
„ (daar) hij jong en ſterk was, daadlijk
„ (dadelijk) toegeſtaan. — Toen de *Regent*
„ van *Algiers* dit geval hoorde: (,) hij
„ was wel geen *Christen*, en wist derhalve
„ niets van de pligten der kinderen jegens
„ hunne ouders (deze woorden bederven
„ hier de periode, zij moesten anders ge-
„ ſchikt zijn en tuſſchen haakjes ſtaan;
„ maar zij bederven niet alleen de periode
„ maar ook het geheele boekje, want, zij
„ behelzen onwaarheid, onzin. Menſchen,
„ die geene Christenen zijn, Turken, we-
„ ten die niets van de pligten der kinders
„ jegens de ouders? dat is waarlijk wat
„ nieuws!!) geviel hem de daad des zoons
„ zoo wel, dat hij denzelven, tot belooo-
„ ning, insgelijks de vrijheid ſchonk. Nu
„ keerden, (, overtollig) vader en zoon,
„ (, overt.) beide met elkander weder naar
„ hun Vaderland."

Bij dit verhaal vindt men nu deze vragen:
„ 1. Welke menſchen woonen (wonen)
„ te *Algiers*? 2. Wat is op zee kruiſen?

„ 2.

Digitized by Google

„ 3. Wat doen zij met die menſchen? 4. Is „ dat wel regtvaardig? 5. Wat moeten die „ arme menſchen doen? 6. Hoe lang moe„ ten zij daar blijven? 7. Wat gebeurde „ dien jongeling, die weder naar Europa „ wilde te rug keeren? 8. Waren zij niet „ verheugd en tevens bedroefd? 9. Hoe „ dacht hij over de ſlavernij van zijn va„ der? 10. Welk beſluit nam hij? 11. Wil„ den de zeeroovers hem dat wel toeſtaan? „ 12. Wat deed de Regent van Algiers, „ toen hij dit geval hoorde? 13. Wat kunt „ gij hier uit leeren?"

Al wie deze vragen met het verhaal vergelijkt, ziet, dat zij minder zamenhangen, minder beredeneerd zijn, en minder den geheelen inhoud van het verhaal bevatten, dan zij behoorden. Wij zouden liever zoo vragen: Kinders! kunt gij mij ook verhalen, waar de Stad *Algiers* ligt? Wat is *Afrika?* Welken Godsdienst belijden de inwoners van *Algiers?* Waar van maken velen derzelven hunne kostwinning? Wat dunkt u wel van zulk eene kostwinning? Wat wil het zeggen, dat zij de Christenen tot ſlaven maken? Zoudt gij wel met zulke ſlaven willen ruilen? Blijven alle die menſchen, die dat ongelukkig lot treft, hun leven lang zoo ongelukkig? enz. enz.

De Schrijver plaatst overal op het einde van het lijstje met vragen, de vraag: *Wat kunt gij hier uit leeren?* uit het geheele verhaal namelijk, zonder dat hij bij afzonderlijke ge-

Digitized by Google

deelten van verhalen, vragen over de zedelijke strekking van derzelver inhoud geeft. Eene enkele algemeene vraag over het leerzame van een geheel verhaal, is waarlijk niet voldoende, en dan zouden wij ook niet vragen: wat kunt gij hieruit leeren? want die vraag is weinig geschikt om het zedelijk gevoel der kinderen op te wekken. Wij zouden liever vragen: is dat nu goed of slecht? moet gij dat navolgen of niet? en na hier op antwoord gekregen te hebben, zouden wij daarop het waarom? van dat gegevene antwoord vragen.

Dan, wij moeten afbreken, in hope dat het opgegevene tot nut van den Schrijver zal dienen. Een Schoolonderwijzer, die werk van verhalen en vragen in zijne school maakt, verdient onzen lof, maar wij gelooven, dat hij, wanneer hij daar over iets wil uitgeven, wel zal doen, om dat vooraf door den eenen of den anderen, die hem in taalen onderwijskunde overtreft, te laten nazien en beschaven. Tevens hopen wij, dat er niet meer Schoolboeken zullen uitkomen, die overtollig of onbruikbaar zijn.

Nieuw

Nieuw Spel- of Leesboekje, dienende om de Kinderen reeds bij de eerſte beginſelen ook in het lezen te oefenen, ten gebruike der Scholen. Door N. ANSLIJN, N. Z. *Stads-Schoolhouder te Haarlem. Eerſte Stukje. Te* Leyden *bij* D. DU MORTIER *en* ZOON 1807. Prijs *f* 0 : 1 : 8.

Een Boekje, dat naar onze gedachten eene algemeene aandacht der Schoolonderwijzers verdient. Het menschdom vervalt zeer ligt tot uiterſten en evenwel vindt men regt en waarheid doorgaans alleen dan, wanneer men zich voor alle uiterſten wacht, en zich zorgvuldig houdt op den middelweg. Voorheen liet men de kinderen veel te lang ſpellen, eer men hen tot het lezen bragt, in onze dagen daar en tegen willen ſommigen, dat er in het geheel niet geſpeld zal worden, en evenwel hebben wij altijd ook in dit opzigt gedacht, dat er een middelweg was, die de voorkeur verre verdiende boven het te lang laten ſpellen, en het in het geheel niet laten ſpellen. Wij verblijden ons

Digitized by Google

dus zeer over dit Boekje, hetwelk dien middelweg aanwijst, en voorzeker ook door deszelfs inhoud aanprijst. Hetzelve is zeer geschikt om kinders, die eerst beginnen, spellen en lezen te gelijk te leeren. Na opgave der letters, onderscheidene klanken en zamengestelde medeklinkers, volgen 1. klanken, bestaande uit enkele medeklinkers met enkele klinkers. 2. Enkele medeklinkers met zamengestelde klinkers. 3. Zamengestelde medeklinkers met enkele en zamengestelde klinkers. 4. Enkele klinkers met een sluit-medeklinker. Dit gedeelte van het Boekje is zoo ingericht, dat zulke klinkers en sluit-medeklinkers gekozen zijn, welke een woord vormen, als er een of twee medeklinkers voor geplaatst worden. Deze staan er ook bij, maar met eene kleinere letter. Als het kind bij de eerste oefening de eindletter of klinker en sluit-medeklinker heeft leeren verbinden, dan worden bij de tweede oefening de voorste letters er bij genomen, en dus woorden gevormd. Er staan ook lid- en hier en daar hulp-woorden voor die woorden, en deze worden er bij de derde oefening bijgevoegd, om het kind te leeren woorden zamen te voegen of kleine volzinnen te maken. Dit alles vindt men in 36 kleine afdeelingen of lesjes, en daar op volgen 5 korte leeslesjes, behoorende bij het voorgaande en dienende tot meerdere oefening der kinderen, in het geen zij in de voorgaande afdeeling geleerd hebben. Ein-

de-

delijk vindt men nog eene oefening met enkele en verlengde klinkers. — Tusschen beiden geeft de Schrijver kort op, hoe dit boekje gebruikt moet worden, doch volgens het voorberigt hebben wij daar van in het vervolg meer te wachten. De methode van A. komt ons zeer overeenkomstig met de vatbaarheid en behoeften der kinderen voor, en dit boekje is vol van blijken, dat A. dezelve kent en zich daar naar weet te schikken. Het is zeer leerzaam en goed doorgedacht. Wij vinden er zeer veel van den geest van den Eerw. NIEWOLD in, en bij het lezen van dit Boekje kwam bij ons weder de sterke wensch op, dat deze achtingswaardige Grijsaard, die door zijne doelmatige kinderschriften zoo veel heeft toegebragt tot verbetering van opvoeding en onderwijs, zijne leermethode ook nog eens aan het Publiek moge bekend maken!

Digitized by Google

MENGELWERK.

DIRK VOLKERTSZ COORNHERT,

HET UITMUNTENDST VOORBEELD VAN HET WEL BESTEDEN VAN DEN TIJD.

Eene proeve van algemeen onderwijs voor de kinderen op de Leydsche Departements-School der Maatschappij:
Tot Nut van 't Algemeen,
onderwezen wordende.

In het openbaar aldaar voorgedragen op den 5. van Louwmaand 1808,

door

NICOLAAS SWART.

Veel heil en zegen in het nieuwe jaar, is een wensch, dien wij dezer dagen onophoudelijk hebben gehoord, dien ik u ook met mijn geheele hart toevoege, maar die, gelijk alle wenschen, juist niet heel veel voor-

Digitized by Google

voordeel aanbrengt. Een aardig geſchenkje, of vrolijk avondje; ziet daar alles, wat uwe welmeenende en betamelijke gelukwenſching van ouders, meesters of vrienden welligt verwierf. Ik daarentegen wilde gaarne mijne beste pogingen in het werk ſtellen, om u iets van meerdere waarde en duurzamer nut, bij de tegenwoordige gelegenheid, aan te bieden. — Verandering en afwisſeling zijn over het geheel, bij knaapjes van uwe jaren, ſteeds lief en welkom. Geen twijfel dus, of het behaagt u zeer, dat er zoo nu en dan eens een *nieuw* jaar verſchijnt; en gelijk gij verſtandig genoeg zijt om te begrijpen, dat deze verdeeling van den tijd in weken, maanden en jaren door wijze menſchen aldus uitgedacht, en naar den loop, of toeſtand, van zon en maan ſchrander geſchikt is, zoo houdt gij u aan die geleerde Heeren, die de vervelende eentoonigheid van den eenzelvigen tijd dus geſnipperd en afgewisſeld hebben, zeker grootelijks verpligt. Intusſchen wilde ik uwe dankbaarheid voor deze geſchikte indeeling van den tijd gaarne vermeerderen, en inzonderheid op beteren grond vestigen. Of begrijpt gij niet, dat wij zonder deze herinnering daaraan: dat al wederom een jaar, een maand of een dag verloopen is, door den ſnellen, ons gedurig ontſnappenden tijd, nog meer verſneld en bedrogen zouden worden. Wanneer gij zoo wijs zijt, dan is ook het nieuwe jaar zeer geſchikt om u te leeren, hoe

Digitized by Google

ras de tijd vervliegt; dan is deszelfs instelling u tevens een nuttig voorbeeld, om door eene goede verdeeling van den dag het meeste voordeel van denzelven te trekken. En ten einde u dit loffelijk voornemen diep in te prenten, zoo luistert naar *de geschiedenis van eenen man, die alleen door het opletend en vlijtig gebruik van zijnen tijd de grootste tegenspoeden te boven kwam, de achting der doorluchtigsten onder zijne tijdgenooten verwierf, en nog bij alle beminnaars van het vaderland, de geleerdheid, en broederlijke liefde onder verschillende Christenen, de dankbaarste hulde verdient.*

DIRK VOLKERTSZ COORNHERT, namelijk, was de zoon van een zeer gegoed Lakenkooper te *Amsterdam*. Het blijkt dat deze, als een regtgeaard vader, niet karig was, om zijne kinderen door allerlei onderrigt tot beschaafde, beminnelijke en achtenswaardige menschen te doen vormen. Onze DIRK genoot derhalve een onschatbaar voorregt. Elk die met hem in hetzelfde geval verkeert, kan daarvoor het Goddelijk toevoorzigt en de liefde zijner ouderen nimmer genoeg danken. Zoo dat ook gij vooral, mijne jeugdige vrienden, u de regtvaardigste beschuldigingen zoudt op den hals halen, indien geene blijken van erkentenis voor het verlichtste en doelmatigste onderwijs bij u gevonden werden. COORNHERT toonde, door zijn gedrag, de hooge waardij van het genoemde voorregt te kennen. Hij maakte het allervlij-

Digitized by Google

vlijtigst gebruik van de aangebodene gelegenheid; ja hij wist daarvan zulke buitengewoon rijke vruchten te plukken, dat het een ieder in verwondering en verbazing stelde. „Zoo vlug was hij," zoudt gij ligtelijk denken, „en is het dan iemands schuld, wanneer hij niet in staat is de dingen even zoo spoedig te bevatten?" Doch neen, mijne besten, de reden zijner uitstekende vordering lag niet zoo zeer, althans niet alleen noch hoofdzakelijk, in de natuurlijke bekwaamheden. En gelooft mij, zij ligt daarin op verre na niet zoo dikwerf, noch zoo veelstrekt, als zich vele slechte leerlingen en ongeschikte menschen, ter bedekking van eigene traagheid, wel gaarne zouden dienen maken. Maar COORNHERT was regt ijverig en leergierig; hij was er met alle zijne zinnen bij, wanneer er iets te begrijpen en na te voorschen viel; en boven alles dacht hij ernstig na, hoe den noodigen tijd te vinden, om iedere les haren behoorlijken eisch van voorbereiding en herhaling te geven. En waarlijk, lieve jonge lieden, de tijd is een overzeldzaam ding. Heeft men eenmaal den slag weg, dien behoorlijk te rekken en regt zuinig aan te wenden, dan weet men in der daad niet, wat zich in een kort bestek al verrigten, en met een klein gedeelte uitvoeren laat. Er is zekerlijk bijna niemand, die over de kortheid en vlugheid van den tijd, althans nu en dan, niet klaagt. Maar is het ook waar, dat zij alleen daartoe grond hebben,

Digitized by Google

dat ze zelven eenige ſpaarzaamheid omtrent dien zoo kostbaren ſchat aanwenden? Vooreerst toch beweren alle deskundigen, dat de mensch, om regt gezond te leven, niet meer dan zes, ten hoogſte zeven uren aan den ſlaap moet toewijden; en hoe velen beſteden daartoe negen of tien! Vervolgens, dunkt mij, ſpreekt het van zelve, dat men iedergedeelte van den zoo kostbaren dag ten minſte tot het een of ander diende te gebruiken; maar hoe menig uurtje wordt zonder nut en zonder vermaak weggedroomd. Bovendien weet gij immers zekerlijk bij ondervinding, mijne kleine Toehoorders! dat er een verbazend onderſcheid is tusſchen bezig zijn en bezig zijn; dat men, gelijk het heet, langzaam en ſpoedig, met inſpanning en achteloos, lustig en onlustig kan werken. Herinnert u alleenlijk hoe veel gij zelven niet ſomtijds in een korten tijd hebt verrigt, wanneer u, na volbragte taak, de eene of andere uitſpanning beloofd was. Nu dan, D. COORNHERT gewende zich al vroeg, zoo veel tijd te beſparen als hij kon, en dien op de geregeldſte wijze ſteeds te verdeelen. Het was voor hem, bij voorb., eene vrijwillige, maar vaste wet, doorgaans ten tien ure naar bed te gaan, en des morgens om vier uren hetzelve al weer te verlaten. Hieraan ſchijnt hij zich reeds als een kind gewend te hebben; het werd hem dus ſpoedig zoo eigen, dat hij naauwelijks anders kon, en hij genoot derhalve, door zijnen gantſchen vrij hoog

ge-

geklommen leeftijd heen, bijna een vierde langer dagen, dan het grootſte gedeelte der beſchaafde wereld. Kan het u wel bevreemden, lieve kweekelingen! dat hij op deze wijze, in alles wat hij ondernam, ſpoedig uitmuntte? In der daad, geene oefening der beſchaafdheid, door zijnen ſtand en zijnen leeftijd gevorderd, of hij was dezelve meester. Het zij ge hem het brieſchende paard zaagt beſtijgen, en met behendigheid en zwier naar zijne willekeur beteugelen; of dat hij bij de behandeling van het ſchadeloos floret, in de plaats des puntigen degens, de ſchoonſte bewegingen van het forſche mannelijke ligchaam, de behendigſte wendingen tot lijfbehoud, daarſtelde; het zij ge zijne teekenpen op het papier zaagt tooveren; of dat hij u door de heerlijkſte muzijk, op verſchillende werktuigen, verrukte; altijd moest gij hem bewonderen, altijd zijne bekwaamheid toejuichen. En, waarlijk, mijne lieven, hebt gij in het bijzonder eenig verlangen, benevens gelegenheid en aanmoediging, de ſchoone kunsten, de kunsten des vermaaks, te beoefenen; begeeft u vroeg en regt ijverig aan het werk, bedenkt dat bijna allen, die daarin ooit aanmerkelijke vordering maakten, de grondſlagen reeds in de eerſte jeugd hebben gelegd. Hoe ouder gij wordt, hoe veel meer en ernstiger bezigheden zich natuurlijk opdoen, hoe veel wezenlijker en onweerſtaanbaarder afleidingen u ook beſtormen, wat het met alles, de ge-

Digitized by Google

noemde oefening betreffende, moeijelijker en gebrekkiger gaat. COORNHERT voegde bij deze ontwikkeling der bekwaamheid van zijn ligchaam en zijnen smaak, ook de vlijtige bewerking van zijn redelijk verstand. Hij bezat groote begaafdheden, en wist ze op de regte wijze, ter regter tijd en plaats, aan te wenden. Hij werd dus welhaast voor de beste gezelschappen, wat het zout voor vele spijzen is. Hij was de lieveling der bejaarden, het voorbeeld zijner tijdgenooten, de oogappel van allen die op wezenlijken smaak voor het schoone en goede de minste aanspraak maakten. Tot hoe groote eere moet hij dan de Hollandsche beschaafdheid nu reeds gestrekt hebben, bij de reize, door hem naar het magtige en rijke Spanje, benevens Portugal, ondernomen. Welken gereeden ingang zullen hem zijne bekwaamheden overal hebben verschaft! Hoe veel gelegenheid verkreeg hij hierdoor, de rijkste genoegens in te oogsten, de schoonste aanmoediging te vinden, de belangrijkste kundigheden op te doen! Wat moest het, altijd leerzame, reizen, met zulke brieven van aanbeveling, voor den vlijtigsten der jongelingen niet worden. Want ook hier vond zijne waakzaamheid tijd om na te denken over het geen hij hoorde en zag, over het geen hem te doen en te laten stond, over zijne ware behoeften, en derzelver beste bevrediging! O COORNHERT! wie zou u niet benijden! Hoe gelukkig, hoe schitterend werd gij door het verstandig ge-

Digitized by Google

gebruik van een lot dat nogtans velen met u gemeen hebben, van den tijd die iedereen ten dienste staat!

Intusschen viel het met de aanwending dezer bekwaamheden geheel anders uit, dan zich iemand zou hebben voorgesteld. Hadden zij hem tot nog toe voor een sieraad en verlustiging, tot eene gelegenheid en uitlokking gediend om al hooger en hooger op te klimmen; welhaast werden dezelfde begaafdheden een onontbeerlijke steun zijns bestaans, zijner deugd misschien en onafhankelijkheid. O, mijne jonge vrienden! hoe onzeker is ons levenslot! Hoe dwaas is het op uitwendige omstandigheden, rijke ouders, veel vermogende vrienden en schitterende vooruitzigten te steunen! Immers, dat alles ontvalt ons dikwerf, als wij daaraan het minste denken. Dan gebeurt het eens geheel buiten onze schuld, dan weêr geeft eene kleine onvoorzigtigheid daartoe aanleiding, somtijds zijn wij, door drift vervoerd, werkelijk te beschuldigen, dus des te ongelukkiger. En, wat blijft ons na zoodanigen rampspoed bij? waarvan hangt ons geheele duurzame welzijn dan af? waarop mogen wij voortaan bouwen of hopen? Alleen op ons zelf, mijne waarden! op het goed gebruik, dat wij van de gelegenheid hebben gemaakt, op de loffelijke hoedanigheden en nuttige bekwaamheden, door ons verworven. Maar hoe bekrompen is in dit opzigt veler billijke lof! Hoe weinig hebben zij geleerd,

Digitized by Google

leerd, om daarmede eerlijk en betamelijk door de wereld te geraken! Zijn zij er integendeel niet dikwerf nog ongelukkiger aan toe, dan menig een, die in armoede en bekrompenheid opgevoed, ten minste gehard, ontberen en werken leerde. Jammerlijk staat het in der daad met de meeste jonge lieden geschapen, die door het een of ander toeval tot eenen lageren staat vervallen. Wie weet zelfs, welk een aanmerkelijk gedeelte der rampzaligen, die het bloedig schavot moeten beklimmen, tot deze soort van verwaarloozers en verkwisters der schoonste gelegenheid behooren. — Ik twijfel dus niet, mijne lieven! of uwe nieuwsgierigheid naar onzen COORNHERT wordt wederom geheel wakker, bij het geen wij thans hebben mede te deelen. Het is, dat hij kort na zijne terugkomst in het vaderland, door zijne vermogende ouders volslagen werd onterfd; en dat hem deze ramp in een oogenblik trof, als hij zich juist door het huwelijk met een even onvermogend meisje wilde verbinden. Hoe ongelukkig, niet waar? Hoe vreemd en onovereenkomstig met zijn uitmuntend gedrag! Wie uwer gevoelt zich over zulke onregtvaardige, zulke hardvochtige ouders niet ten hoogste verstoord! En toch kwamen ons deze ouders, bij al het voorgaande, bij de aangewende zorg en kosten ter opvoeding hunner kinderen, zoo braaf, zoo loffelijk voor. — Dan, mijne lieven! zelfs de beste menschen blijven gebrekkige, somtijds ganseh ver-

Digitized by Google

verkeerde wezens. Wat wonder dan, dat de ouders van onzen COORNHERT mede te verr' gingen in hunne onverzettelijkheid, in hunne wraak over eenen, huns oordeels, verkeerden ſtap van hunnen verſtandigen zoon. Dit echter kan ik u daaromtrent wel zeggen, dat hunne liefde voor dien zoon, hunne zucht zelve hem regt gelukkig te zien, de aanleiding tot deze verſtoordheid gaf. En, gelooft mij, dit is altijd het geval bij liefhebbende ouders; zoodat wij hen dikwerf het hartelijkst moesten danken voor hunne zorgvuldige genegenheid, wanneer zij ons het minste toegeven, en ſchijnbaar hard behandelen. — De jonge COORNHERT, aan den anderen kant, was waarlijk een deugdzaam jongeling; doch ook hij was mensch, waarſchijnlijk zeer levendig van aandoeningen, en mogelijk van het vergift der vleijerij, dat hij overal ontmoette, niet geheel zuiver gebleven. Ten minste hij was zoo onvoorzigtig geweest, zich door genegenheid voor het reeds genoemde meisje te laten wegſlepen. Het kan zijn, dat hij zich dadelijk door plegtige beloften aan hetzelve verbonden had. Hij kon dus naderhand niet terug, ſchoon zijne ouderen, om dat het meisje niet rijk genoeg was, deze keuze afkeurden. Hij ging voort, en welligt uit jeugdigen euvelmoed te driftiger voort, ſchoon ze hem met onterving bedreigden. En ziet daar onzen held van middelen en beſtaan beroofd, met de zorg voor een huisgezin beladen! Welk eene omkeering, in

Digitized by Google

der daad; voor hoe velen zou het een bron van onoverzienbare ellende zijn geweest! Welk eene proef, of hij waarlijk eigene vastheid en waarde, eigen inwendig vermogen en kracht bezat! Het blijkt immers niet dat COORNHERT, opzettelijk, iets had geleerd, hetwelk hem tot een middel van bestaan moest dienen. Ten minste zal dit zekerlijk van dien aard geweest zijn, dat of groot vermogen of krachtdadige hulp tot deszelfs uitoefening werden vereischt. En de verstooteling was van het eene zoo wel als van het andere beroofd. Wat in deze omstandigheden gedaan, wien om bijstand aangeloopen! Hij had in het geheel niet noodig, mijne jonge vrienden, hierover na te denken. De geur zijner bekwaamheden was al voor lang verspreid; men verheugde zich, door dit toeval in de gelegenheid te zijn dezelven tot eigen nut aan te wenden; een van de aanzienlijkste Edelen des Vaderlands noodigde hem uit, de opvoeding en vorming zijner zonen wel te willen aanvaarden. Ik behoef u zekerlijk niet te zeggen, vlijtige jongelieden! dat de verstandige man niemand meerder eert, dan dien hij de zorg voor het hoofd en hart zijner lievelingen toevertrouwt! Gij gevoelt ontwijfelbaar eenen te diepen eerbied voor den man die zoo veel wijzer is dan gij, die u pas tot ware menschen moet maken, aan welken gij de allergrootste verpligting eenmaal hebben zult. Ja, de opvoeding en het onderwijs der jeugd, vorderen bui-

Digitized by Google

buiten tegenspraak de edelste en vereerendste, schoon ook de moeijelijkste taak. Al wat ik dus van COORNHERTS vlijt en bekwaamheid heb gezegd, dat wordt door deze keuze van REINOUT VAN BREDERODE, die hem ook naderhand met de grootste achting bleef behandelen, uitnemend bevestigd. Dit alles echter verhinderde niet, dat onze held den ongewonen druk der afhankelijkheid van vreemden sterk gevoelde. Boven alles stond hem, die geregeld voor zijne werkzaamheden plag te leven, het ordeloos gewoel van eenen zwierigen hofstoet krachtig tegen. Hij bezat eene mannelijke onverzettelijkheid, en edele geestdrift voor het ware en goede, die met geene hoofsche laagheid en vleijerij konden zamenstemmen. Vrijheid en onafhankelijkheid gingen bij hem verre boven gemak, wellust en praal. Hij ontsloeg zich dus welhaast op eene betamelijke wijze van zijnen post, verliet met zijne gade het adelijk slot, en zette zich als een nederig burger in de naburige stad *Haarlem* neder. Doch, wat verschafte hem dan nu het noodige? Waardoor mag hij voortaan de welvaart zijns gezins ondersteund en beschermd hebben? Niet zijn, lieve kinderen, al wederom de vruchten zijner welbestede jeugd. Het zijn de gevolgen zijner vlijt, ten aanzien van dingen, welken hij enkel als een tijdverdrijf en aangename uitspanning voor den beschaafden jongeling had geleerd. Het was de liefhebberij zijner

jeugdige jaren, die den volwassen man thans brood en vrijheid, liefde en rust in een eigen beminnend gezin verschafte. Hij werd Plaatsnijder, strekte in dat vak welhaast tot eer der vaderlandsche kunst, en vond een toereikend bestaan.

Intusschen was de geest van COORNHERT al te verheven, dan dat enkele handenarbeid, hoe kunstig ook, hem kon bezig houden. Nog altijd gewoon, zijne dagen zoo lang mogelijk te rekken, en geheel op de nuttigste wijze aan te wenden, viel hij thans met verdubbelden ijver op het onderzoek van allerlei, schoon meest van Godsdienstige, waarheid. Dan, hoe verschilde die tijd van den onzen ten opzigte van goede boeken in iedere taal! Het licht der wetenschappen verhief zich nog maar hier en daar. Elk was doorgaans beschroomd hetzelve te verspreiden. Onze moedersprak daarenboven was veel te ongevormd, te zeer ontsierd door allerlei basterdwoorden, en te onbuigzaam, dan dat zich de waarheid daarin duidelijk, veel min bevallig, zou laten mededeelen. COORNHERT ondervond dit een tijd lang op de pijnlijkste wijze. Hij was als een dorstige, die niet dan onreine plassen aantreffende, geene moeite zou te groot achten, ware maar ergens een helderder stroom te vinden. Welhaast leerde hij, in snipperuren, de moeijelijke Latijnsche, zoo het schijnt ook de Griekse taal. Hij bragt zelfs verscheidene stukken daaruit in het Nederduitsch over, en

Digitized by Google

en wendde alle zijne pogingen aan, om deze spraak zuiverder en buigzamer voor rijm en onrijm te maken. — De opgedane geleerdheid verkreeg spoedig nog grooteren invloed op zijn geheelen levensloop. Nooit ongenegen zijne huiselijke zaken, waar het met eer en smaak zamenstemde, tot eene hoogere welvaart te verheffen, maakte hij, wien alles slechts een spel scheen, zich bekwaam tot Notaris. De lof in dezen post behaald schijnt zoodanig te zijn geweest, dat hij welhaast tot Secretaris zijner woonstad werd benoemd; ja vervolgens zelfs tot Pensionaris, tot de allerhoogste waardigheid, opklom. Ziet daar dus, lieve kinderen, hoe hij de geledene schade reeds volkomen is te boven gestreefd. Het volle bezit der voorregten van zijne geboorte zelf had hem tot deze hoogte niet kunnen opvoeren. En nu staat hij daar geheel door eigene verdiensten. Deze zijn zijn onvervreemdbaar goed, dat hem, wat ook gebeure, nimmer ontvallen kan. Zoo veel vermag eene welbestede jeugd, eene voortgezette vlijt, eene loffelijke gewoonte zijnen tijd wel te besteden. Leert dit van hem, mijne jeugdige vrienden! Laat zijn schitterend voorbeeld u bewegen, ook zuinig met den tijd om te gaan, dit kostbare geschenk des hemels toch niet te verdartelen, en vooral uwe gelukkige kindschheid zoo nuttig mogelijk aan te wenden. COORNHERT schatte den tijd boven alles, en kon zelfs, daar hij eenmaal

Digitized by Google

in den *Haarlemmerhout* wandelende, een aantal lieden met onderscheiden tijdverdrijf bezig zag, den wensch niet inhouden, dat hij toch, het geen zij wenschten te verdrijven, tot zijn gebruik kon opvangen en vasthouden.

Dan, er doen zich nog belangrijker toonneelen der werkzaamheid van onzen COORNHERT op. Ik mag immers vooronderstellen, mijne lieven! dat gij met de Vaderlandsche geschiedenis niet geheel onbekend zijt. Bij de minste vordering in dezelve, zult gij althans van de dwingelandij des Konings FILIPS over deze Landen, van derzelver vrijvechting, en van de handhaving van dien Protestantschen Godsdienst gehoord hebben, welken de meeste Nederlanders thans belijden. In het algemeen is het, derhalve, reeds van belang te weten, dat COORNHERT juist omtrent dien tijd Lid der *Haarlemsche* Regering was, en uit alle kracht medewerkte om de Burgerlijke en Godsdienstige vrijheid, dien heerlijken zegen, voor het Vaderland te verwerven. Maar, hebt gij reeds naauwkeuriger onderrigt in dit nuttige vak der geschiedenis genoten, dan weet ge zekerlijk ook van de Verbondene Edelen, die om het geen ons billijk toekwam, stoutmoedig en niet zonder bedreiging, durfden vragen, schoon zij eigen goed, eer en bloed daarbij verlieren konden; dan kent gij HENDRIK VAN BREDERODE, die aan het hoofd stond dezer achtbare Grooten, en nog naderhand me-

ige

nige krachtige poging deed, om de onregtvaardige en wreede *Spanjaards* uit de beste *Hollandsche* ſteden te weren. Nu, deze HENDRIK was waarſchijnlijk één van hen, over welken COORNHERT te voren als opvoeder en onderwijzer had geſtaan. Het is ten minſte zeker, dat de Edelman onzen DIRK als zijnen vriend beſchouwde, met zijn volkomenſte vertrouwen vereerde, en, buiten twijfel, deszelfs raad en hulp tot de voornaamſte ondernemingen inriep. Doch, om van meer bekende zaken te ſpreken, wie zou onbewust zijn welke overgroote verpligting wij ſedert dien tijd aan den ſchranderen en heldhaftigen WILLEM *van Oranje*, den eerſten dien naams, hebben? Immers, deze zette zich aan het hoofd der vertrapte en onvergenoegde burgerij, en wist het door zijne krijgskundige en ſtaatkundige bekwaamheden, benevens zijn gezag in en buiten 's lands, eindelijk zoo ver te brengen, dat de geweldenaars afdeinzen, hun vervallen regt van eigendom op deze landen opgeven, en dezelve voor een vrij Gemeenebest moesten verklaren. Deze groote Vorst, mijne oplettenden, bedienende zich mede van den ſchranderen raad onzes COORNHERTS. De laatſte werd zelfs zoo dikwijls bij hem ontboden, en reisde zoo vele malen, met allerlei last, heen en weêr, dat hij den achterdochtigen *Spanjaarden* welhaast ſterk in het oog liep. Hij werd dan gevat, en zelfs ſtrijdig met zijn voor-

Digitized by Google

regt als *Haarlemsch* Regent, naar de Gevangenpoort in *den Haag* vervoerd. Bijna niemand twijfelde, wat meer is, of hij zou ter dood gebragt worden; en deze vrees ſtortte, in der daad, eene diepe droefgeestigheid over alle verſtandige en brave *Hollanders* uit. De vrouw van onzen held in het bijzonder, gedroeg zich op eene wijze, die wel eigenlijk berispelijk was, en door hem ook krachtdadiglijk werd tegengegaan, doch die ons tevens toont, dat zij niet minder voor hem, dan hij eenmaal voor haar over had, ja dat zij de vurigſte liefde van zulken man volkomen verdiende. Er heerschte, namelijk, om dien tijd in hare woonſtad eene ijsſelijke pest, welker beſmetting zoo veel vrees inboezemde, dat de zieken veelal de noodige oppasſing misten. Zij houdt zich dus niet te groot, dezen liefdedienst op zich te nemen; maar gaat ongelukkig zoo ver, de eigene aanſteking door het pestgift te wenſchen en te zoeken, opdat ze, ook haren man beſmettende, beiden voor ſmart en ſchande behoeden mogt. Die man, in tegendeel, was alleen bedaard en opgeruimd van geest. Zijne duldeloosſte last was ſlechts zonder boek, pen en papier zijnen tijd in akelige ledigheid te moeten ſlijten. Door goede gunst, derhalve, eenig ſchrijfgereedſchap verworven hebbende, helderde hij ſpoedig zijn gemoed, en dat van anderen, op, door de vervaardiging van een aardig Blijſpel, *Lief en Leed* getiteld. Maar boven-

dien

Digitized by Google

dien wist zijn schrander beleid zich zoo uitmuntend te verdedigen, dat men hem niet langer durfde opsluiten, en slechts gebood zich op het *Haagsche* grondgebied te blijven onthouden. En ook dit deed hij niet, uit hoofde der waarschuwing, dat er op nieuw door het *Spaansche* hof gestrenge orders tegen hem waren gegeven. Veeleer verliet hij met zijn huisgezin het gansche dierbare Vaderland; zette zich, na eenig rondzwervens, in het aangrenzende *Kleef* ter neder, en leefde, op nieuw, van de inkomsten zijner kunst als Plaatsnijder. — Laten wij hem een oogenblik in deze geruste nederigheid, mijne jeugdige vrienden! om zelven bij het verrigte kortelijk te vertoeven. Wat anders toch, dan hetgeen hij als eene liefhebberij, enkel uit leerlust, zich had eigen gemaakt, verschafte den verstoten jongeling eerst levensonderhoud? Wat anders, dan hetgeen hij tot uitspanning in snipperuren leerde, verhief hem daarna van een eenvoudigen burger tot eersten Regent zijner stad? Toen had hij wederom tijd om hem, op wien het Vaderland als den toekomstigen Redder staarde, met raad en daad bij te staan. Zoo werd zijn geheele leven aan nuttige en belangrijke bezigheid gewijd. Welhaast ging de zucht, het heil zijner medemenschen te bevorderen, bij hem meer en meer boven alles anders. Aldus genoot hij, in elke omstandigheid, die bedaarde rust, welke de brave man, de man van onver-

Digitized by Google

kenbare verdienste, steeds geniet. En die alleen is waarachtig, is bestendig geluk, mijne jeugdige vrienden! Zonder vrede met ons zelven, zonder vergenoegdheid over hetgeen wij gedaan hebben, duurt alle vreugde maar een oogenblik, en wordt dikwerf verpest. Weest dus altijd werkzaam, opdat u geen tijd tot kwaad doen, spreken of denken overschiete! Doet zoo veel goed, als immer in uw vermogen is, opdat de achting en de liefde van verstandige, brave menschen u voor de onverdiende ongunst van anderen, en van het lot, schadeloos stelle! Maakt boven alles in staat te zijn, wat ook gebeure, voor u zelven te kunnen zorgen, op uwe eigene wieken, gelijk men zegt, te drijven, opdat gij steeds naar uwe overtuiging handelen, en onafhankelijk van alles, het goede overal bevorderen kunt!

Coornhert had in der daad al den troost van zijn goed geweten noodig, om thans niet ongelukkig te zijn. Want, het Vaderland dat hij mede had pogen te redden, voor hetwelk hij verstoting uit den eerestoel en bittere ballingschap leed, werd hoe langer hoe rampspoediger. De wreede Hertog van *Alva* woedde daar met vuur en zwaard tegen allerlei rang van burgers, die slechts het ongeluk hadden van een zeker godsdienstig gevoelen te zijn, of moedig genoeg waren zijne gewelddadige vertrapping van de onvervreemdbare regten des lands niet goed te keuren. Het gevolg was dat eene me-

nigte

Digitized by Google

nigte van vermogende ingezetenen, even als COORNHERT, naar elders henen vlugtte, ja dat ook de grooten, dat Oranje zelf het ramp-zalig land verlaten, en zoo het scheen, ten beste moest geven. Wat had men toen niet opgeofferd, mijne lieven! om het ondragelijke jok van Spanje slechts van den hals te schuiven! Hoe beklaagde men zich, dat geene Mogendheid het geschenk dezer landen, meer dan eenmaal vrijwillig opgedragen, wilde aanvaarden! En echter was de volkomene redding nabij. De uiterste nood zelve voerde haar aan. De onvermoeide vlijt van den Vorst, de opofferingen, de moed, de uiterste inspanning der vertrapte en verstrooide ingezetenen, het schijnbaar toeval zelf dienden in de hand der weldadige Voorzienigheid, om het monster der overheersching paal en perk te stellen.

COORNHERT zag naauwelijks eene vrije plek op den Vaderlandschen bodem, of hij snelde derwaarts terug. De Staten van Holland, zich als wettige oppermagt reeds gevestigd hebbende, toonden terstond hun belang bij uitnemende bekwaamheden zoo wel, als de waarde van onzen Held te kennen. De aanzienlijke, de gewigtige post van hunnen *Geheimschrijver* viel hem ten deel. O hoe verheugt zich ontwijfelbaar uw goede hart, mijne jonge vrienden! omdat de verdienstelijke man eindelijk wederom ter behoorlijke plaatse staat! Hoe verblijdt gij u, omdat hij zoo hoog wordt vereerd, omdat hij nu zoo

Digitized by Google

nuttig kan zijn; daar hij regtstreeks zal kunnen medewerken, om het lieve Vaderland aan de onregtvaardige verdrukking te ontweldigen. Ja zeker kunnen wij hem thans niet anders dan gelukkig achten; de Spanjaards immers wijken hoe langer hoe verder, en COORNHERT geniet het vertrouwen zijner aanzienlijke mede-arbeiders. Dan ach! hoe wankelbaar is alle uitwendig geluk! Hoe moeijelijk valt het dikwerf de bezitting van voorspoed en hooger staat met de onverzettelijke deugd te blijven paren. Hoe dikwerf zegt vooral onze grootste Dichter te regt:

Die zorgt en waakt en slaaft, en ploegt, en zwoegt, en zweet;
Ten nutte van het land, een *wigtig* ambt bekleedt,
En meent de menschen aan zijn *braafheid* te verbinden;
Zal zich te jammerlijk in 't eind bedrogen vinden.

Gij begrijpt ligtelijk, lieve kinderen! dat eene zoo geweldige omkeering, als de geheele verbanning van den welgevestigden Beheerscher dezer gewesten, door kracht van wapenen daargesteld, in den eersten opslag geene volkomene rust en orde toeliet. De krijgsbenden inzonderheid, lieten zich natuurlijk veel voorstaan, hijgden naar wraak en rijke vergoeding, stoorden zich dikwerf aan wet noch overheid. Bovendien zouden wij zeer dwalen, wanneer we allen, die eene regtvaardige en goede zaak voorstaan, daarom juist

Digitized by Google

juist voor regtvaardige en goede menschen hielden. Het is integendeel zeker, dat er, vooral in elke ſtaatspartij, lieden gevonden worden die het volkomen wél meenen, en wederom anderen die enkel uit baatzucht, met allerlei ſnoode bedoeling, handelen. De voornaamſte aanleiding tot den opſtand van het Nederlandſche volk tegen *Philips*, was zekerlijk zijne wreede geſtrengheid omtrent de afvalligen van de Roomſche Kerk. Hij had nogtans zijne vervolging tegen dezé ongelukkigen niet kunnen doorzetten, dan met verkrachting onzer aloude regten, welker handhaving hij integendeel had bezworen. Ja, het bleek duidelijk zijn doel te wezen, de jammerlijke gelegenheid te misbruiken, om zijne heerſchappij over dit volk van alle beperking door zoodanige bezworene regten, geweldadiglijk, te ontſlaan. *Philips* was, derhalve, de vijand van alle Nederlanders. Elk die belang bij het land of maar eerlijkheid bezat, had zich dadelijk tegen hem verzet. En echter was het gros der ſoldaten, was ook menig een van hunne overſten, naderhand goddeloos genoeg de ongelukkigen, die de Roomſche Kerk waren trouw gebleven, met meer dan Spaanſche wreedheid te behandelen. O waarom moeten wij van deze gruwelijke vlekken op ons geſchiedblad ſpreken! Doch leeren wij daaruit ten minſte, dat de mensch overal mensch is, en dat geene bijzondere denkwijze, veel min de enkele naam van deze of gene partij,

Digitized by Google

hem boven de gewone gebrekkigheid onzer gezamenlijke natuur immer verheft! — COORNHERT hield zich meer dan iemand vrij van vooroordeel en partijschap. Als zoodanig bij de Staten bekend, geraakte hij al aanstonds in de gelegenheid daarvan onbetwistbare, maar ook ongelukkige, proeven te geven. Men stelde hem aan het hoofd eener bezending, om de gewezene klagten over die geweldenarij naauwkeurig te onderzoeken. Zijn billijk gemoed, door dit onderzoek vreeselijk bedroefd en in welgegronde verontwaardiging ontstoken, kende noch vrees noch vleijerij bij de juiste afteekening van den ijselijken toedragt der zaken. Veeleer toonde hij derzelver diepe schande en onberekenbaar nadeel voor de zaak der Nederlandsche vrijheid onverkenbaar aan; en schroomde niet voor het gevoelen uit te komen, dat diergelijke ongeregeldheden, van wien dan ook, gestraft en beteugeld moesten worden. Het was hem zekerlijk niet onbekend, lieve kinderen! dat deze stoute maatregel, bij den toenmaligen euvelmoed des krijgsvolks, bezwaarlijk volvoerd zou worden. Hij wist ook zeer wel, hoe veel hij met deze voordragt bij den woedenden hoop waagde. Maar waarheid en regt gingen bij hem boven elke andere bedenking. Voor derzelver verdediging getroostte hij zich ieder lot.

Dit lot was wederom ten uiterste hard, mijne beminden! de woede des veelvermogenden Krijgsoverste, Graaf van *Lumei*, ging zoo ver,

Digitized by Google

ver, dat hij hem eenen onvermijdelijken dood zwoer. Wilde COORNHERT voor de zijnen, wilde hij voor het vaderland, ja voor het menschdom behpaard blijven, dan moest hij wederom, van aanzien, invloed en een ruim bestaan beroofd, als balling naar elders henen vlugten. Ook buiten 's lands echter bewees hij den Staten nog wigtige diensten, behield het vertrouwen des uitmuntenden Oranje, en leende hem tot de beste oogmerken steeds hoofd en pen. — Het was ook door de gunst van dezen Vorst alleen, dat hij, in iets bedaarder tijd terug gekeerd, een veilig verblijf op zijnen ondankbaren geboortegrond aantrof. Maar hij steeg niet meer tot hooge eerambten op, het zij door de partijschap reeds buiten gesloten, of uit eigene verkiezing daar van terug gehouden. Hij beoogde misschien een uitgebreider nut, dan hij in eenigen post kon stichten; daar hij zich gansch en al aan de verdediging der onderdrukten, aan de handhaving der waarheid, aan de verlichting der natie, en hare grondige genezing van diep gekankerde wanbegrippen overgaf. Het bleek, dat zijne drukke levensloop den altijd werkzamen man nog genoegzamen tijd had overgelaten, om de gewigtige waarheden van den Godsdienst grondig te doorzoeken. Hij waagde zich, gansch niet ter zijner oneer, in het strijdperk met mannen, wier geheele leven aan dit onderzoek was gewijd geweest. De leer, door hem voorgestaan, vond naderhand bij de helderste

Digitized by Google

hoofden der Hervormde Kerk grooten bijval, en mag thans inzonderheid gezegd worden meer dan ooit te zegevieren. Hij ſtond geene partij ten koste der onbillijkheid voor. Hij gruwde van alle heerſchappij, veel meer van dwang omtrent het geloof en geweten. Hij ademde niets dan zachte broederliefde voor alle welmeenende Christenen. — O hoe groot is deze man in het oog van iederen bevoegden regter! Hoe veel ſchoons treft de doorzoeker der oude Vaderlandſche geſchriften nog bij hem aan! Hoe is het bijna onbegrijpelijk, dat één man zoo veel leeren en verrigten, zoo veel ſchrijven en werken, zoo veel lijden en denken kon! Let hierop, mijne jeugdige toehoorders! en voelt u tot onophoudelijken ijver geſpoord. Staart op dusdanigen man, en ziet wat de menſchelijke geest vermag. Inſpanning, oplettendheid, vlijtig gebruik van den tijd is het eenige, wat daartoe wordt vereischt. O wierd gij niet weggeſleept door eene ellendige traagheid, die altijd genoeg meent verrigt te hebben, door het jammerlijk voorbeeld van zoo velen, die zich op ik weet niet welke geringe bekwaamheden reeds veel voorſtaan laten. Werkt geſtadig voort! Gebruikt den tijd, die u vergund wordt; ziet dat hij u niet al ſlapende en ſpelende jammerlijk ontſnappe! Dan wordt gij beminnelijk als de jeugdige, onafhankelijk als de manbare, achtbaar als de verhevene, groot als de bedreigde, verlicht, wijs en rustig als de grij-

Digitized by Google

grijze COORNHERT. Dan kunt gij, als hij, zelfs den dood blijmoedig tegengaan, en tot Hem, die ons eenmaal oordeelen zal, gelijk hij, op uw sterfbed zeggen: „ Als uw eigendom, o God! beschouwde ik steeds mijne ziel en alle hare vermogens: zie daar, ik geef u die, althans niet onvolmaakter, terug, dan ik ze eenmaal uit uwe hand ontving. "

* * *

Ja, lieve kindren-rei, zoudt gij dit heil niet smaken,
Waartoe men door de vlijt, door haar alleen, kan raken?
Zou u de kostbre tijd zoo achteloos ontgaan?
Neen, besten, houdt hem vast, en dwingt hem stil te staan.

Hij is zoo vlugtig niet, wen wij hem wel besteden.
Ach, hoe veel tijdverdrijf verzint men hier beneden!
Als of het dagwerk op deze aard' ras waar' verrigt,
En men zich wenscht te ontdoen van 't lieve levenslicht.

O overdwaas bestaan, zelfs van volwassen menschen!
Hoe strijdig is het doen gedurig met de wenschen!
Hoe klaagt men dat de tijd, als 't geld, te ras verloopt,
Terwijl men straks voor geld nog tijdverkorting koopt.

Digitized by Google

Ja, redeloos bedrijf, door iedereen te doemen?
Zoo scheurt 't moedwillig kind de pas verkregen bloemen;
Zoo schreit het naderhand, omdat ze niet meer zijn;
Zoo groeijen 's dronkaards dorst en ziekte door den wijn.

Neen, leer gij, lieve jeugd! de dagen wel besteden;
Vervul het grootste deel met nutte bezigheden;
Dan biedt het overschot van zelve een rein vermaak;
De honger saust uw spijs, vermoeidheid schaft u vaak.

Dan valt de dag u kort, schoon gij dien poogt te rekken,
Schoon gij van 't vlugtig ding zult duurzaam voordeel trekken.
Zoo is voor u, gansch aêrs dan 't doorgaans pleegt te gaan,
De tijd het allerlangst, ziet g' hem van achteren aan.

O mogt mijn CORNHERT tot deze deugd u sporen!
Waar' ook 't verloopen uur voor u noch mij verloren!
Gingt gij vernoegd, nog meer gesticht, bemoedigd, heen;
Groeide aller ijver steeds TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN.

IETS

Digitized by Google

IETS
OVER DE
VERHALENDE EN KATECHETISCHE
LEERWIJZEN.

I.

Doelmatigheid der verhalende en katechetiſche leerwijzen, bij het onderwijs der jeugd.

De aard en wijze hoe men het onderrigt mededeelt, en de keus, welke men ten aanzien van het gebruik der onderwijsmiddelen bepaalt, heet *leerwijze*. Zij is niets anders dan de vorm, waarin men de ſtoffen des onderrigts giet, om kennis mede te deelen, en het verſtand en hart te vormen. Zoo min voor de jeugd, als voor volwaſſenen in het algemeen, is deze vorm eene onverſchillige zaak, naardien zij veel ter aanbeveling van het onderwijs bijdraagt; meer of minder belangſtelling verwekt, en, naar mate zij gekozen

Digitized by Google

zen is, eene zaak des te beter ingang doet vinden. — Dewijl nu verhalen en onderhoudingen bij wijze van zamenſpraken, den kinderen, niet alleen aangenaam, maar ook voor hunne jaren, neigingen en vatbaarheden geſchikt zijn, zoo kan men deswegen de verhalende en katechetiſche leerwijzen, in zoo verre zij door het gebruik van andere onderwijsmiddelen ondersteund worden, voor alle anderen, de doelmatigſte leerwijzen heeten; wijl zij de meeste vereischten aanbieden en in zich vereenigen, die bij het onderwijs noodzakelijk zijn.

2.

Verhalende leerwijze.

De verhalende leerwijze kleedt de waarheid in het bevallige gewaad der geſchiedenis. Zij werd, ſedert de oudſte tijden, van Fabeldichters en Zedeleeraars gebruikt, om bij hunne tijdgenooten gehoor te vinden, nadenken te verwekken, en waarheden op eene bevattelijke en nadrukkelijke wijze te zeggen. Zij verzinnelijkt de leeringen; verbindt haar aan tijd, plaats en omſtandigheden; komt daardoor het geheugen te hulp, en, terwijl zij leeringen aanſchouwelijk daarſtelt, levert zij der verbeeldingskracht gewigtige ſtoffen voor zedekundige voorſtellingen, die tot zoodanige aanmerkingen gelegenheid geven. Zedekunde in voorbeel-

den

Digitized by Google

den is niets anders, dan eene inkleeding van algemeene waarheden in het gewaad der vertelling, en deze werkt sterker op het gevoel, dan eenige andere wijze van voordragt. Verhaalde voorbeelden van goede handelingen toonen de mogelijkheid van het volbrengen onzer pligten, en bevorderen het besluit om die te doen; zij vermeerderen de opmerkzaamheid, en onze belangstelling doet ons vol verlangen het einde der geschiedenis te gemoet zien, ten einde te weten, of onze achting voor de voorgestelde personen vermeerderen of verminderen zal. Vermeerdert zij, zoo dat onze goede verwachting vervuld wordt, dan verandert onze achting jegens hen in liefde; het beminnenswaardige spoort ons aan ter navolging, en wij zoeken hun gelijk te worden, naardien wij ook beminnenswaardig wenschen te zijn — en op deze wijze ontstaat de edele poging, om het voorbeeld te volgen.

3.

Soorten van Vertellingen.

Wanneer men vertelt, dan komt het er op aan, wat men vertelt. Dit kan eene wezenlijke gebeurtenis, eene handeling, en dus eene ware geschiedenis van goed of slecht gezinde menschen, of een verdichtsel zijn, welke de denk- en handelwijze der menschen afschilderen moeten, zoo als zij werkelijk

Digitized by Google

zijn, en niets voorstellen, dat tegen de gezegde denk- en handelwijze strijdig is.

4.

Gebruik der Vertellingen.

Vertellingen zijn bij verschillende leerlingen te gebruiken. Zij worden zoo wel van volwassenen als van kinderen gaarne gehoord, en zijn een voortreffelijk hulpmiddel voor het geheugen, in welke zij de leeringen duurzaamheid geven, en daardoor tot nadenken opleiden. — Ten opzigte van eerstbeginnenden vangt men met vertellingen aan, ten einde van eene verzinnelijkte of bijzondere tot eene algemeene waarheid over te gaan; terwijl men daarbij de opmerkzaamheid aanspoort en zich gehoor zoekt te verschaffen: maar ten opzigte van geoefenden kan men vertellingen bezigen, deels als verklaarde voorbeelden, deels als bewijzen bij zekere algemeene regelen en leeringen, wier mogelijkheid en wezenlijkheid daardoor voorgesteld worden, terwijl derzelver vermogen het goede bevorderen en ter waarschuwing voor het kwade dienen moet.

5.

REGELEN BIJ HET VERTELLEN.

a) Ten aanzien der voordragt.

De wijze van voordragt is, bij het vertellen, eene gewigtige zaak. Na dat men deze hiest,

Digitized by Google

kiest, wordt men verstaan of onverstaanbaar. De verhalende voordragt voor kinderen moet zoo geheel in den kindertoon, ligt bevattelijk, aanschouwelijk en omschrijvend zijn, waarbij gelaat, toon en gebaarden de uitdrukking van het gevoel en van de gedachten ondersteunen moeten. Men moet in korte volzinnen verhalen, kunstige wendingen en lange en zamengestelde perioden vermijden. Voor volwassenen kan eene vertelling geheel anders ingerigt zijn, dan voor kinderen. Volwassenen bezitten reeds eenen voorraad van kennis, die tot het wel verstaan der rede gevorderd wordt. Bij hen behoeft men minder omschrijving te bezigen, zal hunne ziel de beteekende denkbeelden voortbrengen, en korte gedachten uitbreiden en verbinden. De ziel der kinderen kan dit nog niet; zij is aan kennis zoo arm, als kinderen in het algemeen in de spraak onbedreven zijn. Men kan hun ligtelijk zeer veel woorden voorzeggen, doch zij verstaan dezelve of in het geheel niet, wijl zij met de beteekende zaak onbekend zijn, of zij denken zich daarbij geheel iets anders, dan zij moeten, en dat is nog erger; want dan geeft men door de vertellingen aanleiding tot misverstand en dwalingen. Men bedenke daarom, als men voor kinderen vertelt, dat men niet alleen op herinnering en hervoortbrenging van reeds voorhanden zijnde gedachten, maar ook tot de mededeeling van nieuwe arbeiden moet. Ieder woord, iedere

Digitized by Google

spreekwijze, waarvan men vermoeden kan, dat nog door kinderen niet verstaan wordt, trachte men door verklaring, omschrijving, vergelijking, of verwisseling met andere woorden of spreekwijzen, die den kinderen bekend zijn, bekend, en op zulke wijze verstaanbaar te maken, ten einde het kind even dat leere denken, wat wij daarbij denken of gedacht willen hebben.

b) Ten aanzien der zaken.

Niet minder noodzakelijk is het, dat men bij het vertellen op de zaak ziet, van welke men vertelt. Voor ongeoefenden moet men natuurlijkerwijze van andere zaken en personen gewagen, dan voor geoefenden, en dus ook in zoo verre op de vatbaarheid en jaren der leerlingen zien.

Als regelen, naar welke men zich, ten aanzien der zaken of personen van welke men vertelt, te rigten heeft, kunnen de volgende dienen:

1.) Men noeme bepaaldelijk de namen der personen, den tijd en plaats van de personen of van de handeling.

2.) De persoon, van welken men vertellen zal, moet uit den kinderkring genomen worden, of zoo weinig mogelijk uit denzelven verwijderd zijn; in dit laatste geval moet hij met de zeden, gebruiken, enz. der eeuw, waarin men leeft, in vergelijking gebragt worden.

3.) De

Digitized by Google

3.) De geschiedenis moet den persoon en de handeling getrouw voorstellen, zoo als zij wezenlijk was, goed of kwaad. Beter is het echter meer voorbeelden ter navolging, dan ter waarschuwing te verkiezen.

4.) Ten einde de vertelling indruk make, zoo trachte men den toestand en de omstandigheden, in welke de handelende persoon was, levendig te malen, opdat kinderen zich des te beter het voorgestelde zouden kunnen vertegenwoordigen.

5.) Bij goede handelingen make men hen opmerkzaam op de beminnenswaardigheid der personen, en op de goedkeuring, die zij bij alle weldenkenden verwierven.

6.) Bij slechte handelingen, welke men ter waarschuwing voor het kwade en schadelijke vertelt, schildere men wel de begane dwaasheid en het onregt, als hatelijk en verfoeijenswaardig; maar den handelenden vergete men niet als eenen verdoolden voor te stellen, wiens handelingen wel niet mogen of kunnen gebillijkt worden, maar die echter om zijne dwaling te beklagen is.

7.) Men toone duidelijk de gevolgen, welke, zoo wel uit goede als uit slechte daden, voortvloeijen, en naardien er onderscheid is tusschen noodzakelijke en toevallige gevolgen, zoo verkieze men de noodzakelijke, of zulke gevol-

Digitized by Google

gen, die, naar de algemeene onderwijding, met zekere handelingen verbonden zijn.

8.) Het doet tevens eene goede werking, wanneer men de personen, van welke men verhaalt, bij elke gepaste gelegenheid sprekend invoert, en hunne rede, met den vereischten nadruk, voorstelt.

6.

Toepassing der Vertellingen.

Voorgedragene vertellingen moeten ook te nutte gemaakt en toegepast worden. Te dien einde

1.) Vrage men de kinderen naar het verhaalde.

2.) Leide men hen op de daarin liggende leering: en zie, wat daarin ter navolging of waarschuwing voorgesteld, begrijpelijk gemaakt, en het hart ingeprent moet worden.

3.) Late men hen zelven daarover oordeelen, en zeggen, welk gebruik zij er van denken te maken — of men doe het zelf. En

4.) Late men de kinderen de vertelling mondeling, of zoo zij schrijven kunnen, schriftelijk herhalen.

(*Het vervolg hierna.*)

BUI-

Digitized by Google

BUITENLANDSCHE SCHOOLBERIGTEN.

SLESWIJK.

De Generaal Superintendent ADLER, in het Hertogdom *Sleeswijk*, tot *Denemarken* behoorende, heeft aan den Koning een *berigt* van de in de laatste tien jaren begonnene verbeteringen in het Schoolwezen aangeboden, hoofdzakelijk hierop neerkomende:

Het Schoolwezen in het Hertogdom *Sleeswijk* had ten aanzien van de uitwendige organisatie verschillende hoofdgebreken. In de steden ontbrak het geheel aan doelmatige Volksscholen; daarentegen had ieder klein stadje zijne eigene Latijnsche School, die, dikwerf slechts met één Onderwijzer bezet, haar doel noch als geleerde noch als Volksschool bereiken konde. Op het land waren, behalve de Kosterscholen, zeker geene behoorlijk ingerigte Scholen voorhanden. De belanghebbenden in eene School huurden de noodige Schoolonderwijzers als dienstknechten, gaven

Digitized by Google

hun bij beurten den kost aan hunne huizen en een ſober loon van eenige weinige daalders, en gebruikten hen in den zomer voor arbeiders, terwijl hunne kinders weder vergaten, 't geen zij 's winters geleerd hadden (*). Het was derhalve boven alles noodig, dat het getal der geleerde Scholen verkleind, de Volksſcholen in de ſteden behoorlijk georganiſeerd, en ten platten lande zekere Schooldistricten en vaste, met een behoorlijk inkomen en genoegzaam bezoldigde, Onderwijzers voorzien, Zomer- en Winterſcholen opgerigt werden. Tot bevordering dezer heilzame oogmerken geſchiedde in de tien laatſte jaren het volgende.

In 1797 werd bepaald, dat er in het Hertogdom *Sleeswijk* ſlechts vier geleerde Scholen zouden zijn, namelijk in *Sleeswijk*, *Flensburg*, *Huſum* en *Heidersleben*. De *Flensburger* School is geheel, de *Sleeswijkſche* proviſioneel, georganiſeerd. De ontwerpen der Schoolverordeningen voor *Huſum* en *Heidersleben* liggen ter Koninklijke bekrachtiging. Tot verbetering van de bezoldiging der Onderwijzers verkreeg de eerſte dezer beiden intuſſchen eenmaal *f* 4300 en eens *f* 2000 tot

(*) Ook dit is tot heden ten dage nog in onderſcheidene oorden en in vele Scholen van het Koningrijk *Holland* niet geheel, kunnen verholpen worden.

Digitized by Google

tot fonds uit zeker legaat. In een Besluit van den 24. April 1797 werd tevens vastgesteld, dat de overige Stads-Scholen bij voorkomende gelegenheden in doelmatige Burgerscholen veranderd zouden worden. Er werd bepaald, dat het onderrigt in deze Scholen zich alleen tot die kundigheden en bekwaamheden zoude uitstrekken, welke voor burgerkinderen in 't algemeen nuttig zijn; maar dat echter de eerste Onderwijzersplaats met eenen taalkundigen vervuld zoude worden, opdat die jongelingen, welke zich aan de studien wilden wijden, zich tot hunne voorbereiding voor eene geleerde School in de beginselen der oude talen konden laten onderrigten. Waar het fonds en de plaatselijke omstandigheden het eenigzins veroorloofden, werden de grootere meisjes van de jongens afgezonderd, en, behalve eene elementairklasse voor het eerste onderrigt in het spellen enz., drie klassen opgerigt: eene voor de meisjes boven de 9 jaar tot aan hare aanneming als Lidmaat, eene tweede voor de jongens boven de 9 jaren, en eene hoogere klasse voor jongens, die nog verder onderwezen willen worden. Met betrekking tot de verplaatsing der kinders uit de eene klasse in de andere werd bepaald, dat niet alleen de ouderdom, maar ook de vorderingen der kinderen dit moesten uitwijzen, en te dien einde, behalve andere, het eindoogmerk der School bevorderende, inrigtingen, jaarlijks of alle half jaren een openlijk Schoolonder-

Digitized by Google

zoek verordend en de School onder naauwkeurig opzigt van Schoolopzieners gebragt. De Schoolpenningen werden, waar dit mogelijk was, of geheel afgeschaft of tot eene zeer matige som bepaald, en daarentegen den Schoolonderwijzeren een vast jaarlijksch inkomen toegelegd, waartoe alle inwoners naar evenredigheid betalen moesten. Naar deze grondbeginselen verkregen de Stads-Scholen te *Bredskedt*, *Eckernförde*, *Garding*, *Tönningen*, de *Frederiksbergsche* en *Colfusser* Scholen te *Sleeswijk*, de School te *Tonderburg* op *Fehmern*, *Frederiksstad*, *Sonderburg* en *Apenrade* verbeterde Schoolverordeningen. Bij de organisatie dezer Scholen werd aan de stad *Sleeswijk* 4000, *Eckernförde* 2000, *Tonningen* 4000 en *Sonderburg* 4000 Rijksdaalders uit het Carstensche Legaat gegeven.

Met betrekking tot de organisatie der Landscholen werden wijders de volgende bepalingen vastgesteld: 1°. De Landscholen zullen tot Districtsscholen ingerigt worden, in welke 's winters en 's zomers school wordt gehouden. 2°. Ieder Districts-Schoolonderwijzer zal vrije woning en tuin, Schoolland voor twee koeijen of althans voor eene, van 3 tot 5 tonnen rogge, welke in natura geleverd moet worden, hebben, voorts vrij vuur, ten minste voor het schoolhuis, en een vast inkomen van 30 tot 100 Rijksdaalders, naar de grootheid van het Schooldistrict. 3°. De bouw- en reparatiekosten van het Schoolhuis, de bezorging van

Digitized by Google

van het land en het leveren der rogge komt alleen ten laste van de boeren, zonder bijdrage der overige belanghebbenden; maar het inkomen wordt betaald door alle belanghebbenden bij de School, zij mogen kinderen hebben of niet. 4o. Voor iedere School worden twee Schoolvoogden benoemd, welke de reparatien aan het Schoolhuis besorgen, de inkomsten voor den Schoolmeester invorderen en het Schoolgeld alle vierendeelsjaren beuren en aan den Meester ter hand stellen.

Ten einde de Schoolverbetering niet alleen naar deze algemeene grondbeginselen, maar ook naar de bijzondere plaatselijke omstandigheden ingerigt worde, werd er, na ingenomen berigten van alle Predikanten, een voorloopig ontwerp eener Schoolregeling gemaakt voor iedere bijzondere Proostdij, en dan bij gelegenheid der algemeene Kerkenvisitatie, door middel der Voogden, het gevoelen van iedere Gemeente daaromtrent vernomen, de noodige aanteekeningen daarvan gehouden, daarop de Schoolregeling veranderd, en eindelijk ter bekrachtiging aan den Koning overgegeven. Alle gezamenlijke Proostdijen hebben alzoo op deze wijze nieuwe Schoolreglementen ontvangen, en er zijn alzoo gevestigd en tot stand gebragt in de Proostdij *Flensburg* 53, in *Apenrade* 31, *Trehmern* 20, *Bredstedt* 17, *Sonderburg* 12, *Tondern* 88, *Husum* 25, *Hutten* 34, *Gottorf* 57, *Eidershedt* 33, *Hadersleben* 50,

Digitized by Google

in de adelijke Districten 21 Districts-Scholen, behalve de beter ingerigte Bijscholen, welke de plaatselijke omstandigheden noodig maakten.

Hierdoor is tot verbetering van het Schoolwezen in het Hertogdom *Sleeswijk* de eerste maar moeijelijkste stap gedaan. Eene doelmatige inwendige inrigting der Scholen, waartoe hier en daar gepaste voorbereidingen gemaakt zijn, moet het geheele werk voltooijen. Tot bevordering hiervan werd op Koninklijk bevel eene algemeene, ook tot het inwendige der Scholen zich uitstrekkende, Schoolverordening voor de Hertogdommen *Sleeswijk* en *Holstein* ontworpen, en den 24. November 1807 aan 's Konings beoordeeling en goedkeuring onderworpen; terwijl tot invoering van dezelve, ten minste in *Sleeswijk*, alles is voorbereid.

BAMBERG.

De Koninklijke *Beijersche* Regering trekt zich de verbetering van het Schoolwezen zeer ter harte. Aanzienlijke sommen worden jaarlijks voor de Provintie *Bamberg* besteed, ten einde door den eersten Schoolcommisaris GRAZER den staat der Scholen te doen opnemen, enz.

De

Digitized by Google

De dringende Schoolverbeteringen begonnen met de verbetering der Schoolmeestersplaatsen zelve. Iedere School werd met een toereikend inkomen en met een geschikten Onderwijzer voorzien, en zwakke en gebrekkige Meesters met een emeritus tractement buiten dienst gesteld. De Predikant der plaats werd tot onmiddelijk opziener der Scholen zijner Gemeente aangesteld. Meerdere Districts-Schoolopzieners werden benoemd en om de drie maanden door dezelve eene vergadering gehouden. De Districts-Schoolopzieners bezoeken alle Scholen meermalen onverwacht, enz.

ITALIE.

Ook in Italie begint de geest der Schoolhervorming hoe langer hoe meer veld te winnen. De Onderkoning van dit Rijk heeft, onder den weldadigen invloed des grooten NAPOLEONS, bij een besluit van 12 Jan. l. j. bepaald, dat een groot aantal Kloostergebouwen, zoo menigvuldig in het Italiaansche Koningrijk aanwezig, doch buiten gebruik, tot Scholen voor het onderwijs der jeugd zouden worden ingerigt. In de Hoofdstad des Rijks, *Napels*, wil de Koning van zoodanige Kloosters of andere daartoe

Digitized by Google

geschikte gebouwen, twaalf Scholen doen vormen, en daarin de jeugd kosteloos doen onderwijzen.

SERVIE.

Ondanks *Servie* (eene der Landstreken, welke de Turk in *Europa* bezit) voortdurend door inwendige Staatsonlusten wordt geschokt, is men er nogtans op bedacht, om de gebreken, die onder de Ouders en Leermeesters in dit Land in het opvoeden en onderwijzen der jeugd heerschen, uit te roeijen en daar door de aankweeking van het opkomende geslacht volkomen te maken: zoo is onlangs door den Senaat bevolen, om al de Illirische Scholen, niet alleen in de Steden, maar ook ten platten Lande, naar de Duitsche wijze te vormen, gelijk er sedert de maand November des vorigen jaars, in de Hoofdstad *Belgrado*, een reeds zeer bloeijend Opvoedings-Instituut bestaat, hetwelk, insgelijks naar de Duitsche wijze ingerigt, onder de leiding van eenen zeer geleerden Griek, met name THOSIDE OBRADOWITSCH, veel voor het toekomstige belooft.

SCHOOL-

Digitized by Google

SCHOOLBERIGTEN

over Februarij 1808.

HOLLANDS Noordelijk gedeelte.

I. *Distr.* Schoolopz. A. NUMAN.

VLIELAND vacant. *Zie Mei* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. J. DOZIJ.

VENHUIZEN vacant. *Zie Jan.* 1808.

III. *Distr.* Schoolopz. A. R. MAURER.

ALKMAAR. De School in het Roomsch Katholijk Wees- of Armenhuis dezer Stad vacant geworden zijnde, en zoo ras mogelijk moetende voorzien worden van een bekwaam Onderwijzer, worden alle personen, tusschen de 30 en 40 jaren oud, van de Roomschkatholijke Gezindheid, welke, tegen het genot van vrije woning, kost en een goed jaarlijksch tractement, daarnaar wenschen te staan, mits bezittende een bewijs of

Digitized by Google

Acte van Algemeene Toelating van den tweeden of eersten Rang, uitgenoodigd, om zich voor of op den 9. April aanstaande, liefst in persoon of wel schriftelijk, met bewijzen van goed burgerlijk en zedelijk gedrag, aan te melden bij den Secretaris der Plaatselijke Schoolcommissie aldaar, den Heer en Mr. H. J. VAN DE GRAAFF.

V. *Distr.* Schoolopz. P. BEETS PZ.

WESTZAANDAM. Eene Bijschool vacant, *Zie Julij en Aug.* 1806.

NAUERNA vacant. *Zie Dec.* 1806 *en Jan. en Mei* 1807.

OOSTZAAN. *Noorderschool* vacant. Zie *Mei* 1807.

VI. *Distr.* Schoolopz. C. WERTZ.

AMSTERDAM. De approbatie op de benoeming van HENDRIK POOLMEIJER, adsistent eerste Leermeester in eene der Stads Armenscholen, in de plaats van wijlen MEINDERT BOELHOUWER, door H. H. Wethouderen geschied zijnde, is genoemde H. POOLMEIJER dadelijk tot *eersten Leermeester* in eene dezer Stads Armenscholen aangesteld geworden, en heeft zijnen post aanvaard.

AMSTERDAM. Na bekomene approbatie van den Heer Burgemeester, zijn tot Ondermeesters in voorn. Scholen aangesteld J. D. MULLER en HELMICH KLUMPERT.

VII.

Digitized by Google

VII. *Distr.* Schoolopz. J. C. BERRANGÉ.

BEVERWIJK vacant. *Zie Dec.* 1807.

HOLLANDS Zuidelijk Gedeelte.

I. *Distr.* Schoolopz. B. SPOELSTRA.

DEN HAAG. Uit de Sollicitanten naar den post van tweeden Leermeester in eene der Stads-Scholen alhier zijn, door de Plaatselijke Schoolcommissie, genominéerd: PH. RAADGEEP en J. SCHÖLTZ; uit welke nominatie door het Gemeente-Bestuur gekozen is PH. RAADGEEP.

II. *Distr.* Schoolopz. J. WELDIJK.

WAARDER vacant. *Zie Dec.* 1807.

GOUDA. Alhier is de School voor kinderen der armen vacant. *Zie het Schoolnieuws van December* 1807.

III. *Distr.* Schoolopz. N. MESSCHAERT.

OUD-BEIJERLAND vacant. *Zie Sept. en Dec.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. G. VAN KOOTEN.

DORDRECHT. De post van Schoolmeester in het Nieuw Armhuis binnen deze Stad vacant. *Zie Dec.* 1807.

Digitized by Google

VII. *Distr.* Schoolopz. G. OUTHUIJS.

BRIELLE. Onlangs is JAN VISSER, in leven bijzonder Nederduitsch Schoolonderwijzer alhier, overleden. Hij genoot geen vast inkomen, doch kon jaarlijks op 6p a 70 leerlingen rekenen.

De Regering dezer ſtad, op alle mogelijke wijze de belangen van het lager onderwijs willende bevorderen, noodigt, ook bij dezen, allen uit, welke genegen en bekwaam wezen zouden om zich, op denzelfden voet als de overledene, ter vervulling dezer bijzondere School alhier neder te zetten. Te welken einde de Sollicitanten bij den Heer H. M. VAN ANDEL, Preſident der Plaatſelijke Schoolcommisſie, zich vervoegen kunnen.

Z E E L A N D.

II. *Distr.* Schoolopz. A. VAN DEINSE.

VERE. De openbare Schoolonderwijzersplaats alhier vacant. *Zie October* 1807, *bl.* 53 *en* 67.

KATS vacant. *Zie Jan.* 1808.

B R A B A N D.

I. *Distr.* Schoolopz. H. VAN DAM.

WILLEMSTAD vacant. *Zie October* 1807.

HEEN vacant. *Zie October* 1807.

III.

Digitized by Google

III. *Distr.* Schoolopz. A. VAN MOORSÉL.

DUIZEL. Door het beroepen van A. WILMINCK tot eenen anderen post, is de School alhier vacant. Het jaarlijksch tractement, behalve vrije woning en hof, bedraagt uit 's Lands en Dorpskas te zamen *f* 236, en de Schoolgelden, met eenige kleine emolumenten, zullen omtrent *f* 40 renderen. Alle, die tot dezen post genegen zijn, worden uitgenoodigd, om zich voor den 25. Februarij met voldoende getuigschriften en eene acte van algemeene toelating ten minste van den vierden rang, aan te geven bij de Plaatselijke Regering en den Schoolopziener van het District.

V. *Distr.* Schoolopz. S. VAN DER NOORDAA.

LITH. De post van Substitut Schoolonderwijzer alhier vacant. *Zie Sept.* 1807.

VI. *Distr.* Schoolopz. F. DERKS.

VIERLINGSBEEK vacant. *Zie Jan.* 1808.

GELDERLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. Mr. P. A. DE ROOCK.

NEDER-HEMERT, (*Noordzijde van de Maas.*) Door het overlijden van ADRIAAN

Digitized by Google

BRANDERHORST de Schoolmeestersplaats alhier vacerende, is door de Hoog-Welgeboren Vrouwe FREDERIKA LOUISE VAN DER DOES *van Noordwijk*, Douariere van den Hooggeboren Heer OTTO FREDRIK, *Grave van Lijnden*, in leven Vrijheer van *Neder-Hemert* enz. enz. enz, tot Schoolmeester alhier aangesteld DIRK HASSELMAN, Ondermeester te *Buuren*.

ENSPIK vacant geworden zijnde, wordt gedurende de vacature in de waarneming van den Schooldienst voorzien, en de post als Schoolmeester waargenomen door DIRK VAN DORT.

BRUCHEM vacant. *Zie Dec.* 1807. Alhier wordt gedurende de vacature de post van Schoolmeester waargenomen door WOUTER VAN GENDEREN.

II. *Distr.* Schoolopz. F. H. REPELIUS.

CULENBORG. De Lutherſche School vacant. *Zie Nov.* 1806.

ASCH. Door Zijne Excellentie den Minister van Finantien van Zijne Majesteit, den Koning van *Holland*, is alhier aangesteld tot Schoolonderwijzer, Koster en Voorzanger, J. ALTENBERGER, bezittende den vierden rang.

Op een der aanzienlijkſte Dorpen van dit District begeert men iemand, om den Schooldienst in plaats van den bejaarden School-

on-

Digitized by Google

onderwijzer, wiens ligchaamsgestel hem niet toelaat, om zelf op den duur in de School tegenwoordig te zijn, waar te nemen. Die lust en bekwaamheid hebben om dit werk op zich te nemen, gelieven zich bij den Schoolopziener aan te melden, die nader onderrigt geven kan.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. H. DONKER CURTIUS.

HETEREN. De Fransche Kostschool vacant. *Zie Bijdr. van Oct. en Nov.* 1807.

VI. *Distr.* Schoolopz. H. W. VAN WOELDEREN.

DOESBURG. De post van Fransche Kostschoolhouderesse vacant. *Zie Oct.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. H. J. THOMASSON.

LAREN vacant. *Zie October* 1807.
NEEDE vacant. *Zie October* 1807.

OVERIJSSEL.

I. *Distr.* Schoolopz. C. BRANSEN VAN ECK.

STOKKUM vacant. *Zie Sept.* 1807.

Digitized by Google

II. *Distr.* Schoolopz. J. H. PLOM.

DE ESCHMARKT vacant. *Zie Nov.* 1807.
DE ROTBEKE vacant. *Zie Nov.* 1807.
KLEIN DRIENE vacant. *Zie Dec.* 1807.
BEKKUM vacant. *Zie Dec.* 1807.

III. *Distr.* Schoolopz. C. W. STORK.

REUTUM vacant. *Zie Sept.* 1807.
NORDENRING vacant. *Zie Dec.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. J. W. A. MULLER.

OUDLEUSSEN, als mede
HESSUM en REGTEREN vacant. *Zie Maart* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. J. F. SERRURIER.

BRUNNEPE vacant. *Zie Nov* 1807.
RUITEVEEN vacant. *Zie Nov.* 1807.
KAMPEN. De posten van Stads-Onderwijzer in de Franſche taal, Kostſchoolhouder en Voorzanger bij de Walſche Gemeente vacant. *Zie Aug. en Oct.* 1807.
HASSELERDIJK vacant. *Zie Oct.* 1807.
ZUIDEINDE (*van Kamperveen*) en
DE ZANDEN, *onder Kamperveen*, beide vacant. *Zie Dec.* 1807.

VI.

Digitized by Google

VI. *Distr.* Schoolopz. W. SANDERS.

JONEN en DWARSGRAFT vacant. *Zie Nov. en Dec.* 1807.
MUGGENBEET vacant. *Zie Dec.* 1807.
OSSENZIJL vacant. *Zie Dec.* 1807.
WETERING. (Op de) De School alhier vacant. *Zie April* 1807.
EMMELOORD *op Schokland* vacant. *Zie Dec.* 1807.

VRIESLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. J. F. KORFF.

OLDELEMMER vacant. *Zie Oct.* 1806.
BLESDIJKE vacant. *Zie Jan.* 1808.

III. *Distr.* Schoolopz. H. W. C. A. VISSER.

STAVOREN. Eerste en tweede School. Bij besluit van Zijne Excellentie den Heere Minister tot de Binnenlandsche Zaken van den 17. Julij 1807, N°. 7, zijn de eerste en tweede School dezer Stad gecombineerd en het tractement gesteld op *f* 300, behalve nog het geen voor het waarnemen van het orgel gegeven wordt, bij aldien de te beroepene Onderwijzer dit kan bedienen, en het geen alsdan door de Kerkvoogden der Hervormde Gemeente waarschijnlijk daar bij gevoegd zal worden. Boven dien heeft hij

Digitized by Google

ije huizing en tuin. Volgens een bij den eere Land-Drost ter approbatie ingezonden eglement, ontvangt de Onderwijzer, voor der kind het geen op zijne dag- en avondhool gaat, alle vierendeelsjaren 15 ſtuiv. t handen van het Gemeente-beſtuur, in aats van de ſchoolpenningen van de ouers. Op de beide Scholen kwamen voor en ruim 100 kinderen. Het is te verwachn, dat dit getal door het bovengemeld eglement aanmerkelijk zal toenemen. Hij eeft bovendien alle avonden één uur onderijs aan de kinderen, die in het Stads Werkuis gaan en ontvangt daar voor op gelijke ijze alle vierendeels jaren 6 ſt. Hij is verigt eenen Ondermeester te houden, waare echter, gemakkelijker dan elders, de gegenheid zal zijn. Hij moet onderwijs in e Zeevaartkunde kunnen geven, en zoo ogelijk het Orgel verſtaan. Er wordt een etuigſchrift van den eerſten of tweeden rang ereiſcht. De Sollicitanten worden uitgeoodigd, om zich voor den eerſten April, iet overzending van hunne Acten van algeneene Toelating en Getuigſchriften van goed edrag, ſchriftelijk aan te melden bij den Preſident van het Gemeente beſtuur, kunende zij aldaar, gelijk mede bij den Schoolpziener van het District, op gefrankeerde rieven nadere elucidatie erlangen. *Zie oorts Junij en Julij* 1807.

DEDGUM vacant. *Zie April* 1807.

HEMELUM vacant. *Zie Aug.* 1807.

IV.

Digitized by Google

IV. *Distr.* Schoolopz. A. BRUINING.

KUBAARD vacant. *Zie Julij* 1807.

MINNERKSGA is vacant geworden, door het overlijden van J. W. OLIJNSMA, die in den bloei zijnes levens, pas 28 jaren oud, ten graave daalde. Het vast inkomen is *f* 200 's jaars, de schoolpenningen 6 stuivers in het ¼ jaar, het getal der Schoolkinderen kan tot 60 a 70 klimmen. Deze School wordt provisioneel waargenomen door H. NORBRUIS, die den vierden rang bezit en aldaar woonachtig is.

IJTENS vacant, door het vertrek van P. MEETER naar *Tjerkwerd*. Het vast inkomen is *f* 150 's jaars, het Schoolgeld 6 stuivers in het ¼ jaar, en het getal van Schoolkinderen ongeveer. Men zoekt deze vacature, zoo dra mogelijk, te vervullen.

V. *Distr.* Schoolopz. E. VAN WEEMEN.

SCHINGEN vacant. *Zie Dec.* 1806.

VI. *Distr.* Schoolopz. J. H. NIEUWOLD.

OOSTERWIERUM vacant. *Zie Dec.* 1807.

GROU vacant. *Zie Dec.* 1807.

Digitized by Google

VII. *Distr.* Schoolopz. M. MARTENS.

KOLLUM. Eene der twee Scholen van den hoogsten rang vacant. *Zie Jan.* 1807, hier staat echter eerstdaags eene beroeping te geschieden voor één der twee Scholen van den hoogsten rang, uit drie reeds bevoegd verklaarde Sollicitanten, zijnde H. WONDAAL van *Aduard*, SIJMEN KLAASSEN SIJMENS van de *Oud Zijl* bij *Langakkerschans*; en JURJEN HOEDENBURG, van de *Hamdijk* bij *Bellingwolde*.

LUTKEWOLDE (of AUSBUUR). De School alhier vaceert door vrijwilligen afstand van den verdienstelijken Schoolonderwijzer ALBERT WILLEMS, tegenwoordig Commis bij den Hoofdgaarder TALMA te *Kollum*. Thans provisioneel bediend wordende, zal men ter wettige vervulling dezer vacature de vereischte annonces plaatsen, zoodra de voorgeslagene vergrooting van het Schoolvertrek en verhooging van het Tractement zulks zullen veroorloven.

METSLAWIER. Hier staat de School met Mei eerstkomende te vaceren door vrijwilligen afstand van Mr. JAN JANZEN.

GENUM vacant zijnde, zal te dezer Plaats binnen kort eene beroeping geschieden, waaromtrent de noodige berigten ter plaatsing te gemoet worden gezien.

FOUDGUM vacant. *Zie Jan.* 1807. Deze School, thans bij provisie waargenomen wordende door ANNE LIEUWES van *Hallum*,

zal

Digitized by Google

zal binnen kort vervuld worden door eene wettige beroeping. De tijdsbepaling wordt te gemoet gezien. Het is eene School van den middelsten rang, vorderende Sollicitanten van den tweeden of des noods van den derden rang. Het jaarlijksch Tractement bedroeg voorheen *f* 52, thans bedraagt het *f* 100. De Schoolpenningen van 15 tot 20 leerlingen, beloopen circa *f* 20. De Meester heeft eene vrije wooning.

HANTUM. Binnen kort zal er uitschrijving geschieden ter vervulling dezer School, welke met Mei eerstkomende vacant wordt door vrijwillige resignatie van den welverdienden 83 jarigen STEPHANUS ROSIER, aan wien de Gemeente van *Hantum*, ter belooning van 's Grijsaards veeljarige goede diensten, een jaarlijksch Pensioen van *f* 200 *ad vitam* heeft toegezegd. Zulk een edel gedrag verdient melding en in soortgelijke gevallen navolging. De School behoort tot den middelsten rang. Het tractement is van *f* 100 tot *f* 200 verhoogd. De Schoolpenningen van 20 a 30 leerlingen bedragen *f* 20 à *f* 24. Bovendien is hier de woning vrij en de tuin ten minsten 1 pondemaat groot. De tijd, waarop Sollicitanten van den tweeden of des noods van den derden rang moeten compareren, is tot nog onbepaald.

Digitized by Google

GRONINGEN.

I. *Distr.* Schoolopz. J. R. VAN EERDE.

GRONINGEN. De post van Stads Fransch Kostschoolhouder vacant. *Zie Dec.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. H. D. GUYOT.

NIEUWBERT vacant. *Zie Sept.* 1807.
GROOTEGAST vacant. *Zie Sept.* 1807.

III. *Distr.* Schoolopz. E. TINGA.

KREWERT vacant. *Zie Dec.* 1807.
THESINGE. Alhier overleed den 27. Januarij ll. de Schoolonderwijzer EPPO BRONGERS, nalatende eene weduwe met drie kinderen, voor welke de Schooldienst gedurende een jaar en zes weken zal worden waargenomen door AREND HAZELHOFF. Het tractement is jaarlijks *f* 106, voorts aan turfgeld en grondpacht *f* 14:5, benevens het gebruik van zes grazen lands en eene laan om te hooijen; waarbij nog komt het geen van doopen, trouwen en permissie biljetten van begrafenis gegeven en aan schoolgeld betaald wordt. De School is van den middelsten rang.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. WESTER.

OMMELANDER-WIJK, een gehucht onder *Veendam*. De gewettigde Bijschool alhier vacant. *Zie Junij* 1807.
'T WAAR vacant. *Zie Nov.* 1807.

IV.

Digitized by Google

IV. *Distr.* Schoolopz. Mr. TH. VAN SWINDEREN.

KALKWIJK *of* LULA vacant. *Zie Nov.* 1807.

BORGERCOMPAGNIE. Door het vertrek van J. L. WOLTHUIS naar *de Oevelgunne* (*zie December* 1807) deze plaats vacant geworden zijnde, hebben zich hier als wettige Sollicitanten aangemeld L. FABER, K. GEERTS, J. DRAAK en J. H. SLOOTS, van welke de drie eerstgenoemden op den 13. Januarij alhier in het openbaar door den Schoolopziener zijn geëxamineerd, en daaruit met meerderheid van stemmen beroepen J. DRAAK. Daar echter deze voor de beroeping bedankte, is vervolgens op den 25. Januarij ook aan J. H. SLOOTS het bij de wet bepaalde Examen door den Schoolopziener afgenomen, en deze daarop terstond met eenparige stemmen aangesteld, welke dan ook binnen weinige dagen voornemens is den Schooldienst alhier te beginnen.

D R E N T H E.

I. *Distr.* Schoolopz. G. SMIT.

RUINERWOLD vacant. *Zie Sept.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. W. J. KOPPIUS.

GASSELTER-NIEUWVEEN vacant. *Zie Oct.* 1806.

Digitized by Google

SCHOOLNIEUWS.

HOLLANDS Noordelijk gedeelte.

III. *Distr.* Schoolopz. A. R. MAURER.

EGMOND AAN ZEE. Op den 17. December ll. werd onze talrijke Schooljeugd in de Roomsch-Katholijke Kerk, in tegenwoordigheid van het Gemeente-Bestuur en vele Ingezetenen, onderworpen aan een openlijk onderzoek naar derzelver bekwaamheden en vorderingen. De uitslag van hetzelve beantwoordde zeer wel aan de verwachting, en uit het geen de onderscheidene klasfen verrigtten, bleek duidelijk, dat door volhoudenden ijver van de zijde des Onderwijzers ook daar, waar anders de omstandigheden voor Schoolverbetering min gunstig mogten zijn, iets goeds kan worden uitgewerkt. Aangenaam was het bij deze gelegenheid den Heer C. VAN EGMOND, Schout, en den Heer J. GLASBERGEN, R. K. Pastoor alhier, Leden van het Plaatselijk Toevoorzigt, namens het Gemeente-Bestuur een aan-

tal

Digitized by Google

tal van geschikte prijsjes uit te kunnen deelen, terwijl geheel de plegtigheid met gepast gezang door de leerlingen besloten werd.

VI. *Distr.* Schoolopz. c. WERTZ.

Aan den Commissaris tot de Zaken van het Lager Schoolwezen en Onderwijs.

Wel-Edele Heer!

Hoezeer ik mij steeds overtuigd hield, dat de opgaven, door onderscheidene mijner Ambtgenooten van tijd tot tijd in de *Bijdragen betrekkelijk den staat en de verbetering van het Schoolwezen in het Koningrijk Holland*, geplaatst, eene zeer nuttige strekking konden hebben, om door het voorstellen van navolgenswaardige voorbeelden anderen aan te moedigen, heb ik echter gemeend, omtrent den staat van het Schoolwezen binnen deze *Stad* zoo lang het stilzwijgen te houden, tot ik mij genoegzaam in staat bevond, om door eigene waarnemingen een volledig berigt te leveren. Mij thans, zoo ik mij durve vleijen, in dat geval bevindende, neme ik de vrijheid u aan te bieden een kort, doch zoo veel mogelijk volledig overzigt van den staat van het lagere Schoolwezen binnen deze Stad, en het

Digitized by Google

gene daaromtrent in het verloopen jaar is voorgevallen.

In de eerste plaats vind ik mij verpligt om de aanhoudende goede gezindheid en krachtdadige medewerking van de *Regering dezer Stad*, met opzigt der *Stads Armenscholen* niet alleen, maar ook tot het *Schoolwezen in het algemeen*, dankbaar te erkennen. *Zij* ontvange deze welverdiende en openlijke *hulde*, als een gering bewijs van erkentenis, welke ik de vrijheid neem *haar*, uit naam van *Amstels* Ingezetenen, aan te bieden.

Ik zoude mij voorts aan pligtverzuim schuldig maken, indien ik van de loffelijke en belangelooze pogingen van de *Plaatselijke Schoolcommissie dezer Stad* niet erkentelijk gewaagde. Meer en meer door de ondervinding overtuigd, dat, zelfs met de beste welwillendheid, in groote en volkrijke steden niet alles even gemakkelijk in de uitvoering is, als in kleinere en minder volkrijke, durf ik mij echter verzekerd houden, dat de belangen van het opkomende geslacht bezwaarlijk elders met meer zucht en welmeenendheid kunnen behartigd worden, dan door de Plaatselijke Schooloommissie dezer Stad.

OPENBARE SCHOLEN.

Het bestuur over de *Stads Armenscholen* is sedert den jare 1797 opgedragen aan *Cura-*

Digitized by Google

tutoren der Nederduitsche en Stads Armenscholen, welke in die hoedanigheid zijn aangesteld tot en thans tevens uitmaken de *Plaatselijke Schoolcommissie* dezer Stad.

Het getal dier Scholen is *tien*, benevens nog *eene Bijschole*, in dewelke meer dan 3000 leerlingen van beide kunne, en van alle godsdienstige gezindheden, de Joden niet uitgezonderd, op de dagscholen, en ruim 800 op de avondscholen, onderwezen worden. Zijnde de avondscholen meer bepaaldelijk geschikt voor leerlingen, welke reeds de scholen hebben verlaten, en reeds op een ambacht zijn; zij worden gehouden gedurende de *zes* wintermaanden. Ouders, *alimentatie* genietende, *moeten*, en die welke bewijzen vertoonen van *behoeftig* te zijn, *kunnen* hunne kinderen in de scholen zenden. — Twee malen des jaars, te weten met *Mei* en *November*, geschiedt de plaatsing van nieuwe leerlingen, en in geval er meer ingeschrevene leerlingen dan opene plaatsen zijn, worden de meest in jaren gevorderde, bij afdaling het eerste geplaatst. De leerlingen moeten 6 jaren hebben bereikt, en kunnen tot den ouderdom van 14 jaren het onderwijs genieten: doch, aangezien het verbazend groote aantal der behoeftigen, gebeurt het zelden dat zij voor den ouderdom van 8 à 9 jaren geplaatst kunnen worden.

Twee malen des jaars, in de maanden *April* en *October* wordt, in elke dezer scholen, onderzoek gehouden over de vorderin-

Digitized by Google

i der leerlingen, en bij die gelegenheid
eprijzen uitgedeeld, beſtaande in een boek-
chenk, prenteboekjes of printen; de toe-
zing dezer eereprijzen moet echter niet
rden aangemerkt, als een gevolg van het
lersboek; maar zij geſchiedt naar *uitwij-*
g der gehoudene lijsten van *betoonde vlijt*
goed gedrag, aan zoodanige leerlingen
in het afgeloopene half jaar de meeste
kens van goedkeuring hebben verkregen. —
t leerling kan niet meer dan eenmaal den
js van dezelfde klasſe bekomen, verdient-
denzelven andermaal, dan wordt hem
en buitengewonen toegewezen, beſtaande
hemden en *kouſen*. — Bij deze gelegen-
d wordt tevens het ontſlag verleend aan
genen welke de bepaalde jaren hebben
eikt, terwijl aan hen, die voldoende
deringen gemaakt en boven anderen uit-
hunt hebben, ontſlag met een *loffelijk ge-*
gſchrift wordt toegezegd.
n de maand Maart des afgeloopen jaars
rd in de *Oude Waale Kerk* het jaarlijk-
e openbare verſlag van den ſtaat der Stads
nenſcholen gedaan, en tevens, door die
lingen, welke de ſcholen met een *loffe-*
getuigſchrift ſtonden te verlaten, eene
ieve van derzelver gemaakte vorderingen
elegd — deze plegtigheid geſchiedde in
enwoordigheid van eene Commiſſie uit
H. Wethouderen, Raden en Schepenen,
een aanzienlijk aantal toehoorders — al-
reffendst waren de blijken van aandoe-

ning

ning en goedkeuring, welke laatste nog sprekender werd, daar de jaarlijksche *Collecte* ten behoeve dier Scholen, ruim *f* 1200 meer bedroeg dan in het voorgaande jaar. — Bij gelegenheid van dit verslag en examen, werden meer dan 300 hemden en even zoo vele paren kousen uitgedeeld, zoo aan de met *lof* ontslagene, als aan leerlingen welken buitengewone eereprijzen waren toegezegd.

Behalve het onderwijs in het algemeen, wordt aan zoodanige jongelingen in welken men eenen goeden aanleg, om tot den post van Onderwijzer te worden opgeleid, driemalen 's weeks, telkens gedurende twee uren, afzonderlijk onderwijs gegeven. — Een leerling tot kweekeling aangenomen, geniet een jaarlijksch douceur van *f* 50 tot *f* 75 toe — en thans zijn reeds *drie* dier kweekelingen bevorderd tot den post van *Ondermeester* in de Stads Armenscholen, *vier* tot tweede Ondermeester, terwijl reeds verscheidene, elders, en in bijzondere Scholen van de tweede klasse, met roem, als Ondermeesters, hunne verkregene kundigheden, en nutte van het aankomende geslacht besteden.

Wat den staat van elk der Stads Armenscholen in het bijzonder betreft, het zoude mij zeer moeijelijk vallen te bepalen, bij welken der Onderwijzeren de meeste welwillendheid en ijver plaats heeft — allen trachten zij zich op eene loffelijke wijze van hunnen pligt te kwijten, en ik durf mij, in dit op-

Digitized by Google

igt, gerustelijk beroepen op de getuigenis an allen die immer deze Scholen hebben ezocht.

De namen der verdienstelijke eerste Leerieesters in deze Scholen zijn: in N°. 1. V. VAN DER WELL; N°. 2. P. BURGGRAAF; N°. 3. J. DE GROOT; N°. 4. F. VROOM; N°. 5. J. WARTENA; N°. 6. W. SLAT; N°. 7. H. POOLMBIJER; N°. 8. J. R. VAN EN BERG; N°. 9. H. ONINK; N°. 10. P. OFFER als adsistent eersten Leermeester van t. WELDERNIS.

BIJZONDERE SCHOLEN VAN DE EERSTE KLASSE.

Scholen der Nederduitsche Gereformeerde Diakonie.

Het bestuur over deze Scholen, en die in iet *Diakonie Weeshuis* van dat Kerkgenootchap, is opgedragen aan *Curatoren* en *Scholarchen*.

De Scholen in de onderscheidene wijken van deze Stad verspreid, zijn *zeven*, en eene n het Weeshuis.

Schoon door vele zamenloopende omstandigheden, alle deze Scholen nog niet hebben ingerigt kunnen worden, overeenkomstig de bedoeling van het loffelijk *bestuur* over deze Scholen, kan echter in het algemeen gezegd worden dat dezelve alle reeds eene merkelijke verbetering hebben ondergaan — en

Digitized by Google

en ik houde mij ten vollen verzekerd, dat ook deze Scholen weldra zullen wedijveren met de Stads Armenscholen, immers zoodra gunstigere omstandigheden Bestuurderen in staat zullen stellen om de nog plaats hebbende hinderpalen te boven te komen. — Het openbaar examen, in de maand April in de *oude zijds Kapel* dezer Stad gehouden, en zoo zeer ten genoegen der aanwezig zijnde afgeloopen, strekke hier van ten bewijze.

In 't bijzonder vind ik mij verpligt melding te maken van de vorderingen welke ik bij de leerlingen in het *Diakonie Weeshuis* heb opgemerkt — de reeds in jaren gevorderde Leermeester, geeft alle blijken van zijne geschiktheid, en verdient alle aanmoediging. Het aantal der onderwijs genietende bedraagt circa 2000.

Scholen der Walsche Diakonie.

Ook deze Scholen staan onder het opzigt van een Collegie van *scholarchen* — derzelver getal is 3, twee in afzonderlijke wijken dezer Stad, en eene in het Weeshuis. — Schoon ik van deze Scholen geene bijzonderheden kan melden, en ook geene kennis draag of reeds eenig openbaar examen is gehouden, kan ik slechts in het algemeen opmerken, dat derzelver inrigting en het onderwijs in dezelve gegeven, veel doelmatiger is, dan voorheen, en zij zeer goed aan de verwachting beantwoorden.

Digitized by Google

Burger Weeshuis.

In dit Gesticht zijn 3 Scholen, eene voor de *kleine kinderen*, beneden de 10 jaren, eene voor de grootere jongens en eene voor de grootere meisjes. — Door den loffelijken ijver van Heeren Regenten, zijn ook deze Scholen, op eenen vrij goeden voet ingerigt, bijzonder die van de kleine kinderen — en die voor de grootere meisjes en jongens, dulden de huishoudelijke inrigtingen geene zoo volkomene doelmatige schikkingen, als wel in andere inrigtingen — en deze aanmerking geldt in 't algemeen voor alle Scholen in Godshuizen.

Het Aalmoezeniers Weeshuis.

Het verbazend groote aantal kinderen waarmede dit Gesticht overkropt is, en het gebrek aan genoegzame en voldoende localen, zoude in den eersten opslag doen vermoeden dat de inrigtingen omtrent het Onderwijs allergebrekkigst moest zijn: dan die eene proeve wil zien van het gene eene welmeenende ijver en zucht ter bevordering van het welzijn van het aankomende geslacht, zelfs onder de onaangenaamste omstandigheden, vermag, bezoeke vrij de Scholen van dit liefdadig gesticht. — Met een wezenlijk genoegen heb ik de Scholen bezocht, en elk oordeelkundige zal, na een behoorlijk onderzoek, met mij moeten toestemmen dat onder gun-

Digitized by Google

gunstigere omstandigheden, en onder het opzigt der edele menschenvrienden, welke met het Bestuur over dezelve belast zijn, deze Scholen ten voorbeelde van anderen soude kunnen aangeprezen worden — meer dan 500 jongens vond ik in een vertrek, behoorlijk in klasfen afgedeeld; de leerboeken, de manier van onderwijzen, de vorderingen der leerlingen, alles waarborgde mij dat van tijd tot tijd de nog plaats hebbende gebreken, zoo veel de omstandigheden zulks toelaten, zullen verbeterd worden. — De Onderwijzers verdienen over 't algemeen met regt den lof dat zij zich met lust en ijver van hunnen post kwijten.

Het Roomsch Katholijke Jongens Weeshuis.

Dit Weeshuis zich bijzonder door deszelfs goede inrigting aanbevelende, is het geen wonder, dat ook de School dezen lof wegdraagt. — Orde, geregeld- en zindelijkheid heerscht in dezelve, en Heeren Regenten hebben zich eene billijke aanspraak verworven op de erkentenis van hen, die in dit liefdadige gesticht opgevoed worden. Bij uitnemendheid goede Schrijvers en knappe Rekenaars vindt men onder de leerlingen, en het onderwijs, in 't algemeen zeer oordeelkundig, getuigt van de bekwaam- en geschiktheid der Onderwijzers.

Digitized by Google

Het Lutherſche Weeshuis.

Ook van de School in dit Weeshuis kan met lof melding worden gemaakt. Het aantal leerlingen in de gewone tijden, is niet zeer groot, doch de inrigting en manier van onderwijs zeer oordeelkundig. — Ook in deze School, zoo wel als in die van het Roomsch Katholijke Weeshuis, zag ik de ſprekendſte bewijzen van de menschlievende pogingen van Heeren Regenten en van den iver en de goede gezindheid der Onderwijzers.

Het Weeshuis der Doopsgezinde Gemeente.

Van de School in dit Weeshuis kan ik niets mededeelen, daar ik dezelve niet heb bezocht, en ook geen berigt aangaande den ſtaat van dezelve, voor als nog, is ingekomen.

Wat aanbelangt de *Kweekſchool voor de Zeevaart*, het *Spin-* en *Werkhuis*, het *Roomsch Katholijke Maagdenhuis*, en het *Weeshuis der Broederſchap van de Collegianten:* in dezelve zijn geene bepaalde Onderwijzers, in die huizen woonachtig; het onderwijs wordt, op bepaalde uren, in dezelve gegeven door Huisonderwijzers, alleen in het laatstgenoemde zal, zoo ik verneem, eenen vasten Onderwijzer worden aangeſteld.

Sche-

Scholen van de Amsterdamsche Departementen der Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen.

Het getal dezer Scholen is vijf: eene Kweekschool voor Onderwijzers, eene voor jongelingen, en eene voor jonge dochteren zijn door het *eerste Departement*, en eene voor jongelingen en eene voor jonge dochteren door het *tweede Departement* opgerigt.

Dat in alle deze Scholen een klasfikaal oordeelkundig onderwijs is ingevoerd, en dat zij derhalve, door de kunde en vlijt der Onderwijzeren, de heilrijkste vruchten voor het aankomende geslacht kunnen opleveren, zal wel geen nader betoog behoeven; en in der daad, de examens, in het afgeloopen jaar gehouden, als in April dat der leerlingen in de School voor jongelingen des eersten Departements, in Julij dat der leerlingen van de Scholen voor jongelingen en jonge doehteren des tweeden, en dat voor jonge dochteren des eersten Departements, hebben bewijzen opgeleverd, dat de onderscheidene Onderwijzers, J. VAN WIJK, R. Z., C. PERK, LANDRE en deszelfs *Echtgenoote*, en CHARPENTIER en deszelfs *Echtgenoote*, niet alleen voor hunne posten berekend zijn, maar zich ook het vertrouwen, in hen gesteld, volkomen waardig maken; terwijl in de maand December, bij het onderzoek naar de vorderingen der Kweekelingen, blijkens

Digitized by Google

het daarvan gedane verslag door Bestuurders, ook die Kweekschool door den ijver van den Onderwijzer RAMAKERS aan de verwachting beantwoordt en reeds onderscheidene kundige Onderwijzers, zoo binnen deze stad als elders geplaatst, heeft opgeleverd.

Hartelijk wensche ik, dat onder het toezigt der kundige Bestuurderen, deze Scholen langs hoe meer aan het doel, 't welk men bij derzelver oprigting beoogde, zullen beantwoorden, en dat inzonderheid de Kweekschool voor Onderwijzers vele, zoo wel met Theoretische als Praktische kundigheden voorziene, en in het vak van opvoeding regt bedrevene, Onderwijzers moge opleveren.

BIJZONDERE SCHOLEN VAN DE TWEEDE KLASSE.

Mij buiten de mogelijkheid bevindende om, met opzigt tot deze Scholen, een eenigzins volledig overzigt te leveren, zal ik slechts in het algemeen aanmerken, dat bij verre weg het grootste gedeelte der Onderwijzers eene hartelijke welwillendheid plaats heeft, om de wenken tot invoering van een doelmatiger onderwijs te volgen; weinige slechts toonen eene al te groote verkleefdheid aan het oude; dan ik durve mij vleijen, dat door de waakzaamheid der Plaatselijke Schoolcommissie, de welwillenden behoor-

Digitized by Google

hoorlijk zullen onderscheiden worden van die genen, welke zich tegen de verordeningen omtrent het Schoolwezen moedwillig verkiezen te verzetten; terwijl ik niet in gebreke zal blijven om, aangezien het groote aantal Scholen binnen deze Stad, van tijd tot tijd de namen dier brave en hunnen post eere aandoende Onderwijzers, welke mij zullen worden opgegeven, bekend te maken, en hen den welverdienden lof te doen geworden; hopende dat het loffelijk voorbeeld van anderen, en eene ernstige overweging van het nut eens meer doelmatigen onderwijs, zulk eenen invloed op anderen zullen hebben, dat ik buiten de onaangename noodzakelijkheid blijve, ook namen van anders handelende te moeten opgeven.

Ik eindige dit overzigt, met den hartelijken wensch, dat de pogingen van het Gouvernement, onder de medewerking der plaatselijke Regeringen en den ijver van hen, wien het toezigt over het onderwijs is aanbevolen, met de heilrijkste gevolgen mogen bekroond, en dus godsvrucht en ware verlichting hoe langs hoe meer bevorderd en uitgebreid worden!

Ik heb de eer enz.

(Was get.)

Amsterdam, 1 Februarij 1808. C. WERTZ.

Digitized by Google

HOLLANDS Zuidelijk gedeelte.

I. *Distr.* Schoolopz. B. SPOELSTRA.

DELFT den 11. November 1807. Heden had alhier een plegtig examen plaats der leerlingen uit de Departementsschool: *Tot Nut van 't Algemeen*, alleen onder het opzigt van de Schoolcommissie en in tegenwoordigheid van de Bestuurderen des Departements; waarbij verzocht en tegenwoordig geweest is het Plaatselijk Schoolbestuur: zijnde in de maand Julij ll. bij het Departement eene Resolutie genomen, om maar éénmaal 's jaars, en wel in de maand Mei, een openbaar examen over de leerlingen te houden.

De Voorzitter der Schoolcommissie, de Heer Mr. W. H. TEDING VAN BERKHOUT *van Noordscharwoude*, deed, alvorens de werkzaamheden begonnen, eene alzins toepasselijke en voor de jeugd opwekkende en aanmoedigende aanspraak. Hierop maakte de Onderwijzer N. DERSJANT eenen aanvang, met zijne leerlingen kunstmatig te laten lezen; hen te toetsen in de leesteekens, vervolgens in het Rekenen, de gronden der Nederduitsche Taal en de Aardrijkskunde, waarin verscheidene leerlingen uitmunten. Intusschen werden aan de tegenwoordig zijnde Commisiën de schriften ter bezigtiging aangeboden.

De leerlingen, ten getale van 87, geëxa-

Digitized by Google

mineerd wordende, gaven vele blijken van gemaakte vorderingen sedert het afgeloopen half jaar; zoo dat de Schoolcommissie en Bestuurders des Departements alle reden hadden om vergenoegd te zijn, en het plaatselijk Schoolbestuur niet kan ontveinzen, deszelfs genoegen te moeten betuigen over de gemaakte vorderingen der leerlingen; daar dezelve, zoo den Leden, uitmakende de Schoolcommissie, wegens hunnen onvermoeiden ijver en hunne werkzaamheden tot welzijn van het aankomend geslacht, als den Onderwijzer, de meeste eer aandoen.

Het examen geëindigd zijnde, werden aan 46 leerlingen eereprijzen ter belooning hunner vorderingen uitgereikt; gelijk ook de Onderwijzer en zijne Kweekelingen, voor hunne aangewende pogingen, en ter verdere aanmoediging, met fraaije boekgeschenken werden begiftigd.

Deze plegtigheid werd vervolgens, door den Heer Voorzitter, met onderscheidene aanspraken besloten.

VII. *Distr.* Schoolopz. G. OUTHUIJS.

OUDE TONGE. De Regering dezer plaats, op allerlei wijze voor het Schoolwezen willende zorgen, was ten vollen van de noodzakelijkheid overtuigd, (daar het vorig locaal, uit hoofde der menigte van kinderen, welke er in moesten onderwezen

Digitized by Google

worden, veel te eng en bekrompen was, om eene betere gelegenheid te verschaffen. Men kocht dus een vrij ruim huis, liet aan hetzelve de noodige verbeteringen doen, en was daardoor in staat om een Schoollocaal, voor dit volkrijk dorp berekend, te geven. Bijna den geheelen verleden zomer met vertimmeren verloopen zijnde, was de 8. October des vorigen jaars de eerste dag, dat het onderwijs in de nieuwe School door den verdienstelijken Onderwijzer W. GROENENDIJK begonnen werd. Het locaal is ruim en luchtig, de tafels, banken, als anderzins, geheel voor het nieuwe onderwijs geschikt. De woning des Meesters is hierdoor ook aanmerkelijk beter geworden, en dat de vaderlijke zorgen des Gemeente-Bestuurs door eene zedige, leergrage en verstandige jeugd beloond mogen worden, zal elk gaarne wenschen willen, die de waarde van zulke zorgen naar eisch weet te schatten.

In het Land van *Voorne* hebben eenige Schoolonderwijzers mede onder elkander een Gezelschap opgerigt. Hetzelve bestaat uit 5. DE ZWART in *den Ouden*, en K. SMIT in *den Nieuwenhoorn*, C. MORÉE te *Nieuw-Hellevoet*, C. KUNST te *Zwartewaal* en J. VAN DER BIL te *Heenvliet*. De leden komen, de 4 wintermaanden uitgezonderd, om de 14 dagen of 3 weken bijeen, en zijn bezig om zich onderling in alle die kundigheden te oe-

Digitized by Google

oefenen, welke hen, naar de tegenwoord
behoeften, ter betere waarneming hun
posten geschikt maken kunnen.

HEENVLIET. Van hier is vergeten
melden, dat op den 18. December 1807
eerste examen der Schooljeugd, in de teg
woordigheid van het Gemeente-Bestuur,
het Raadhuis alhier gehouden is. De le
lingen waren in drie klassen verdeeld.

De eerste klasse gaf bewijzen harer
kwaamheid in het kunstmatig lezen van
drukt en geschreven schrift, van vorderi
in de rekenkunde, sprak eene reeks van
talletters uit, noemde de leesteekens, too
de het nut van dezelve aan, en verbeter
eenen verkeerden volzin.

De tweede klasse las ook met eenen
tuurlijken toonval, en noemde de leeste
kens. Deze met de eerste toonde ook ha
bekwaamheid in het schrijven.

De derde klasse las een weinig, spelde
noemde de letters; terwijl deze plegtighe
met kleine geschenken van boeken als a
derzins eindigde. Het Gemeente-Bestu
was over dit werk zeer voldaan, en de He
Baljuw dezer plaats sprak een woord v
aanmoediging tot de kinderen. De Scho
opziener, welke om het winterweder hier
niet kon tegenwoordig zijn, voelt zich ec
ter verpligt, om bij deze gelegenheid d
lof van geschiktheid, vlijt en lust tot oe
ning, aan Meester J. VAN DER BIL openl
te geven.

Digitized by Google

III. *Distr.* Schoolopz. N. MASSCHAERT.

Den 25 Januarij heeft het gewone jaarlijkſche Examen van de leerlingen der *Leer- en Kweekſchool van jonge lieden tot Schoolmeesters* te *Rotterdam*, een Inſtitut van het daar gevestigde Departement der Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, wederom plaats gehad; en zulks in de fraaije gehoorzaal van het Genootſchap: *Verſcheidenheid en Overeenſtemming*, en in het bijwezen van de Plaatſelijke Schoolcommisſie en van Afgevaardigden uit het Departement voorn., behalve een aanzienlijk getal Deelnemers in, en begunſtigers van het Inſtitut.

Voor ditmaal was hetzelve Examen op eenen geheel anderen voet, dan in vorige jaren, ingerigt. Na dat, namelijk, de Wel Eerw. Heer W. GOEDE, medelid van het Beſtuur dezer School, in eene beknopte aanſpraak de manier had geſchetst, waarop het Examen thans geſchieden zou; gaven de drie Kweekelingen, N. LICTARD, J. VAN VEEN en H. BEUGELINK, door een aantal op de plaats verzamelde kinderen, te onderwijzen in de letterklanken, het ſpellen en lezen, de eerſte beginſelen der Hollandſche taal, der Rekenkunde, van het rekenen uit het hoofd, der Theorie van de muzijk, der Meet-, Natuur-, Aardrijks- en Zedekunde, der Vaderlandſche, en Algemeene Geſchiedenis, doorſlaande blijken, dat zij zelve niet ſlechts aan-

Digitized by Google

aanmerkelijke vorderingen in gemelde vakken gemaakt hadden, maar ook in eene goede manier van onderwijs niet onbedreven waren; wordende dit onderwijs voorafgegaan van het zingen der twee eerste verzen van het 161ste der onlangs in de Hervormde Kerk ingevoerde *Evangelische Gezangen*, en meer, malen door het opheffen van een of ander versje uit die verzameling, of uit de *Volks-liedjes* der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen* enz., afgewisseld.

Hierop werden aan de gemelde drie Kweekelingen, met eene gepaste aanspraak, beloonende eereprijzen, bestaande in boekgeschenken, voor betoonde vlijt en braafheid uitgedeeld, en deze aanspraak door den Kweekeling H. BEUGELINK, met gevoel beantwoord.

Voorts besloot de Heer CORDT deze plegtigheid met onderscheidene korte, doch hartelijke aanspraken, die door den Heer B. LEPEBORR, uit naam der Plaatselijke Schoolcommissie, en door den Heer L. VAN ECK, uit naam van het meergemelde Departement, gepast werden beantwoord.

Men heeft hier niets bij te voegen, dan dat de Bestuurders van dit Instituut, door deszelfs bloei en de algemeene goedkeuring, waarmede hetzelve vereerd wordt, aangemoedigd, en bezield met het opregtste verlangen, om deszelfs werkkring meer en meer uit te breiden, alle jongelingen van gezond verstand, goeden aanleg, vlug begrip en

Digitized by Google

braaf karakter, die lust hebben om tot het Schoolonderwijzersambt opgeleid te worden, ernstig uitnoodigen om zich bij hen te vervoegen; alsmede, dat er onlangs door Bestuurderen voorn. voorloopig schikkingen gemaakt zijn, om hunne Kweekelingen almede een grondig onderwijs in de Fransche taal te bezorgen. Het *Adres* is ten huize van den Heer M. MENSING, in den *Oppert*, F. 41, te *Rotterdam*.

ROTTERDAM 22 Januarij. De Ed. Gr. Achrbare Heeren Wethouders dezer Stad, in aanmerking nemende de talrijkheid der hier gevestigde Scholen, en het bezwaarlijke der daaruit voortvloeijende werkzaamheden voor de *Plaatselijke Schoolcommissie*, hebben goedgevonden, dezelve Commissie met nog vijf leden te vermeerderen; en zijn alzoo tot leden derzelve benoemd en aangesteld de Heeren: *Jan van der Bol*, *Thomas Hoog*, Predikant bij de Nederduitsche Gereformeerde Gemeente, *Pierre Mounier*, Predikant bij de Walsche Gemeente, *Adrianus Schadee* en *Jacobus Franciscus Wap*.

FRIESLAND.

III. *Distr.* Schoolopz. H. W. C. A. VISSER.

IJLST. *Eerste School.* In plaats van de tegenwoordige zeer vervallene School wordt al-

Digitized by Google

alhier een geheel nieuw Schoolgebouw gesticht, het geen ruim en licht is en voorzien met neervallende glasramen. — Ook werd het tractement van den Onderwijzer dezer School met *f* 60 verhoogd.

VI. *Distr.* Schoolopz. J. H. NIEUWOLD.

WARGA. Alhier is het vast inkomen van den Onderwijzer op een vasten voet gebragt. Met genoegen hebben de Ingezetenen eene vrijwillige inteekening tot stand gebragt, volgens welke hij jaarlijks, boven de *f* 240, op welke hij eerst beroepen was, en behalve *f* 125 verhooging uit de Kerkebeurs, van hen nog *f* 100 zal ontvangen.

Digitized by Google

Digitized by Google

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

KONINGRIJK HOLLAND.

VIII. DEEL III. STUK.

(*Maart* 1808.)

*

TE *LEYDEN* BIJ

D. DU MORTIER EN ZOON.

M DCCCVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

MENGELWERK.

DE OPVOEDKUNDIGE LOOPBAAN VAN *F. OLIVIER*, BENEVENS DE GESCHIEDENIS ZIJNER LEERMETHODE.

Ik had (*) juist mijne Akademiſche loopbaan te *Lauſanne* in mijn Vaderland vo bragt, toen ik in het jaar 1778 naar *Lijflan* geroepen werd als Opvoeder in het huis va eenen, door zijne beſchaafde en opgeklaarc denkwijs, en in 't bijzonder door zijne i zij

(*) Dit ſtuk is overgenomen uit het werkje v F. OLIVIER, *Die Kunst Leſen und Rechtſchreiben lehren auf ihr einzig wahres höchst einfaches u untrügliches Grundprincip zurückgeführt* von F. OL VIER, *Erſten Theil*, S. 31 *u. w.* — Wij ha daarom ook hier OLIVIER zelve ſpreken.

Digitized by Google

zigten in het vak van opvoeding, aldaar zeer voordeelig bekenden en algemeen geachten Edelman. De ſtudie der opvoedkunde was reeds aan de Akademie een mijner liefſte bezigheden, en de werken van LOCKE, ROUSSEAU, CONDILLAC, ROLLIN, BASEDOW en andere Schrijvers over de opvoeding, onderwijsplannen en leermethoden maakten in mijne ſnipperuren de gelieſkoosde lecture uit. Met vreugde nam ik alzoo de mij aangebodene roeping, die met mijne neiging zoo zeer overeenkwam, aan, reisde in Junij van hetzelfde jaar over *Frankrijk* en *Braband*, naar *Amſterdam*, ſcheepte mij aldaar in, en kwam eindelijk gelukkig te *Riga* aan, van waar ik mij, na eenige dagen rust, tot mijnen Principaal op het land begaf. Ik ontdekte in hem, behalve den mij beſchrevenen opgeklaarden man, eenen zeer eerwaardigen Duitſchen Huisvader, en in zijne gedeeltelijk nog onopgevoede familie zeer goede welgezinde kinderen. Twee knapen, de een van 14, de ander van 7 jaar, werden mij toevertrouwd, en met de opvoeding dezer zeer goede en lieve kinderen trad ik nu mijne opvoedkundige loopbaan in. De oudſte, die een heldere geestige aankomende jongeling was, maakte zulk een goed gebruik van mijn onderrigt, dat de vader, na twee jaren, geene zwarigheid meer vond om hem naar de armee, bij welke hij reeds lang was ingeſchreven, te laten gaan, daar hij zijne opvoeding thans volkomen voltooid beſchouw-

Digitized by Google

schouwde. Met den jongsten ging het daarentegen in alle opzigten des te langzamer. Hij was, als de jongste der familie, en door het denkbeeld veelligt, dat het met zijn onderrigt nog steeds tijd genoeg ware, van zijnen vorigen Gouverneur in dit opzigt wat te veel verwaarloosd geworden. En zoo vond ik overal den grondslag van dit onderrigt bij hem zoo ten uiterste onvolmaakt, ja zelfs somwijlen zoo gebrekkig en verkeerd gelegd, dat ik in het begin meer op afbreken, dan op werkelijk opbouwen bedacht moest zijn. Het was mij intusschen nu met volkomene volmagt en onbepaald vertrouwen opgedragen om het verzuimde bij hem zoo dra en zoo volkomen mogelijk te herstellen, en zoo lag ik dan ook met allen mogelijken ijver de hand aan dit mij opgedragen werk.

De kleine had reeds sedert een paar jaren een begin met het leeren lezen gemaakt; maar hij kon nog niet regt goed spellen, en het allerergste bij hem was, dat hij zich, door een natuurlijk en gewoon gevolg van de bekende spelmethode, het gissen bij het lezen derwijze had aangewend, dat hij, onder een duizend woorden, al waren ze ook maar van één of twee lettergrepen, die hij beproefde te lezen, steeds drie of vier zoo voortbragt, dat ook niet eene gedachte en dikwerf zelfs geen klank of letter daarvan in het woord voorkwam, op 't welk thans zijn aandacht bepaald was, of hetwelk hij zoo even ge-

spelt had. Dit veroorzaakte bij mij de eerste gewigtige en ook mij geheel nieuwe waarneming en opmerking, „ *dat* namelijk *het* „ *spellen een bloot en tijdel geheugenwerk zij*, „ *het geen tot lezen en wel schrijven nage-* „ *noeg in die betrekking staat, als het van* „ *buiten leeren van het éénmaal één tot het* „ *leeren der multiplicatie en divisie, echter* „ *met dit, in betrekking tot de zwarigheden* „ ZEER GROOT *en* WEZENLIJK *onderscheid*, „ *dat het éénmaal één slechts een bepaald en* „ *klein, maar het spellen integendeel een* „ *eindig aantal van resultaten gaf, wel-* „ *ke echter alle even goed als die van het* „ *éénmaal één in het geheugen opgenomen* „ *en ook behouden moesten worden:*" eene waarneming, welke mij ook toen reeds van de overgroote en in de natuur der zaak liggende zwarigheden der spelmethode overtuigde. Om nu alle deze zwarigheden zoo goed en zoo volkomen als slechts mogelijk was bij mijnen kleinen uit den weg te ruimen, besloot ik, daar ik bovendien eenen geheel onoverwinnelijken afkeer bij hem tegen alle speloefeningen vond, om eenen geheel nieuwen weg in te slaan, en zocht het te beproeven om hem de geheel nog ontbrekende vaardigheid in het lezen, zonder alle verder spellen, door de enkele aanschouwing der woorden bij te brengen. Ik nam derhalve het voor hem belangrijkste leesboek, 't welk ik in de schoone Bibliotheek van zijnen vader vond, en begon hetzelve met hem volgender wijze door te gaan.

Digitized by Google

Ik

Ik voeg de tot mijn oogmerk geschikt
vertelling uit hetzelve op, en liet nu
vind naar de orde, waarin zij stonden, ee
alleen alle eensijllabige woorden, zoo g
als het ze alleen kon uitspreken, lezen,
bij ieder woord waarin hij feilde, hield
hem een oogenblik op, sprak hetzelve h
eerst eenige malen duidelijk voor, en liet
hem dan zelve drie- of viermalen herhal
en tusschen beide ook andere woorden
zen, tot dat hij het vast genoeg scheen o
houden te hebben. Even zoo ging ik
vervolg met de twee en driesijllabige wo
den te werk, welke ik hem, wanneer
miste, volgens hunne verdeeling in sijllab
voorsprak en naspreken liet. Eerst wann
alle woorden het een na het ander dus
gegaan waren, liet ik hem eindelijk de kl
ne vertelling zelve, naar welker inhoud
gewoonlijk door de denkbeelden, welke
bijzondere woorden in hem verwekt hadde
ten uiterste begeerig was geworden, in
ten zamenhang lezen. Deze oefening v
volgde ik dagelijks met hem een paar mal
zeer geregeld een half of ¾ jaar lang, vo
ik het raadzaam oordeelde daar van af
gaan, om hem alles door elkanderen te
ten lezen. Maar nog voor het einde v
het tweede jaar, was het mij ook volkom
gelukt, hem tot eene, zelfs alle mijne v
wachtingen te boven gaande, vaardigheid
het lezen te brengen. Te gelijk had ik h
in het zuiver schrijven, waarin hij tot d

Digitized by Google

er een ten uiterſte gering begin had ge-
aakt, daardoor, dat hij iedere kleine ge-
hiedenis, die hij op deze wijze gelezen
ad, eenmaal afſchrijven en eens gedicteerd
hrijven moest, eenen goeden grond doen
ggen. Intuſſchen ben ik overtuigd, dat
j, zelfs in veel korteren tijd, nog merke-
jk verder op dezen weg ware gekomen,
anneer hij ſlechts dadelijk van het begin
, zonder voorheen eene andere baan in
ſlaan, op denzelven ware geleid gewor-
en. Dit ſcheen mij althans hoogstwaar-
hijnlijk, dewijl ik zeer duidelijk merkte,
it de voorſtelling der enkele letters en der
aar mede in zijne ziel verbondene namen,
plaats van hem nader bij het ware reſul-
at te brengen, hem veel meer zeer dik-
ijls daar van verwijderde.

Eene bijzondere omſtandigheid kan ik in-
ſſchen hier niet verzwijgen, welke echter
eeds tot een niet geheel oplosbare tegen-
erping tegen het volkomen goed gevolg
in deze leerwijze moet ſtrekken, namelijk,
it het kind zoo wel in het lezen als in het
hrijven, bij voorkomende gevallen, van
n eenigzins zeldzaam en buitengewoon
ng woord, eene verwonderlijke onzeker-
id behield, om welke ook ſlechts eenige-
ate weg te nemen, ik de ongelooflijkſte
varigheden vond. Ik ſpeurde met groote
rgvuldigheid de oorzaken na, en bevond,
it het een niet alleen *natuurlijk*, maar
ok zelfs, gelijk het ook een ieder bij eenig

na-

Digitized by Google

nadenken moet blijken, *onafscheidbaar* gevolg van deze methode scheen, van welke ik de eerste proeve bij dit kind genomen had en te nemen genoodzaakt was geweest (*). Intusschen heb ik ook deze zelfde onzekerheid en ontoereikendheid gevonden bij kinderen, die op het *naauwkeurigst* en *zorgvuldigst* naar de gewone spelmethode onderrigt waren geworden, zoo dat aldus deze leerwijze, van deze zijde beschouwd, den voorrang niet verdient. En dat dezelve in een ander opzigt gewis zeer veel minder waarde heeft, dan de methode, welke ik bij deze proeve aanwendde, blijkt in 't bijzonder uit eene zeer merkwaardige omstandigheid, welke zich bij deze mijne proeve ontdekte, en wel-

(*) Daar deze methode geene andere hulp, om tot het gezochte ware resultaat te komen, aan de hand geeft, dan die van het bloot te zamengesteld zigtbaar beeld des woords, 't geen in de ziel terug blijft, zoo is het ook inderdaad wegens de oneindige menigvuldigheid der woordverbindingen aan de eene zijde, en hunne zeer groote gelijkheid aan de andere zijde, wel niet anders mogelijk, dan dat de keuze en onderscheiding der beelden en hunner in de overeenstemmende toonen te treffene resultaten, in sommige gevallen ten uiterste wankelend en onzeker moet zijn (†).

OLIV.

(†) Hoezeer deze zwarigheid *a priori* aangedrongen kan worden en in de leermethode van OLIVIER, NIEUWOLD enz. wordt waargenomen, durf ik nogtans aan derzelver gegrondheid, uit eigene ervaring met meer dan één kind, twijfelen.

De Vert.

Digitized by Google

welke ik, als ten *uiterſte gewigtig*, hier niet met ſtilzwijgen mag voorbijgaan, namelijk: dat de afkeer, welke het kind, reeds in het begin, als het mij overgegeven werd, tegen alle oefeningen had opgevat, en welke het ook zoo lang behield, als ik voortging het naar de gewone ſpelmethode te onderrigten, het geen intuſſchen ſlechts een korten tijd duurde, zich van het oogenblik af, waarop ik het op eene doelmatige wijze begon te onderrigten, ſteeds meer en meer en eindelijk geheel verdween.

Ik heb deze mijne allereerſte ondervinding in dit vak van het eerſte onderrigt alleen deswege zoo breedvoerig vermeld, om dat zij reeds vooraf daartoe dient, om eenig licht over dit onderwerp te verſpreiden, en ook zonder twijfel den grond tot het volgend gelukkig gevolg van mijn nadenken over hetzelve heeft gelegd. Het reſultaat mijner ondervinding was toenmaals kortelijk het volgende.

Voorcerst, dat het niet alleen zeer wel mogelijk zij, het lezen *zonder* eenig ſpellen te leeren, maar dat zelfs de weg, die tot dit doel leidt door de enkele aanſchouwing der woorden met gelijktijdige behoorlijke beſchouwing van hare indeeling in ſijllaben zoo al niet veel korter, ligter en zekerder, echter gewis veel aangenamer (*) zij,

(*) Den grond voor deze grootere aangenaamheid meen ik daarin te vinden, dat de methode, om

zij, dan die, op welke men even hetzelfde resultaat door de moeijelijke en onnatuurlijke za-

om door het bloot aanschouwen der woorden het lezen leeren te onderrigten, de verbeeldingskracht van het kind veel meer en onmiddelbaarder bezig houdt dan de spelmethode; want bij deze wordt de ziel des kinds door de onnatuurlijke ontleding der woorden in enkele benoemde letters te zeer met de uitvinding van het gezochte resultaat opgehouden en ingespannen, dan dat zij met eene aangename gemakkelijkheid tot de voorstelling van het door het woord uitgedrukt begrip kan overgaan. Bij de eerste integendeel wordt de opmerkzaamheid van de voorstelling der zaak veel minder afgetrokken, naardien ieder resultaat gelijktijdig opgegeven, en alzoo ook zonder moeite van de zijde des kinds opgenomen wordt, zoo dat zijne ziel van de voorstelling der zaak veel ligter en sterker getroffen kan worden. Ook is het zeker, dat bij deze leerwijze de verbeeldingskracht reeds daardoor meer in werkzaamheid gezet en gehouden wordt, dat het woord zelf zich geheel onmiddellijk en juist door het zintuig des gezigts, als een beeld in de ziel schildert en inprent. En wie weet niet, dat vooral bij kleine kinderen de weg van het zintuig des gezigts de aangenaamste zoo wel als de zekerste weg des onderrigts is? Iedere voorstelling, welke aan de ziel door middel van het gezigt bijgebragt wordt, werkt op dezelve sterker, ligter en sneller, dan iedere andere, die haar alleen of grootendeels door middel van het gehoor bijgebragt wordt. Deze onloochenbare, door de ondervinding bevestigde, stelling is het, waaruit een der eerste grondregelen van iedere goede methode van het elementair onderrigt

Digitized by Google

zamenstelling van sijllaben en woorden naar het gehoor, door middel van het voorspellen, zoekt te wege te brengen.

Ten tweede, dat het verband tusschen het gehoorde woord en deszelfs zamenstelling door letters, welke nu eenmaal als teeken van hetzelve aangenomen zijn, in de ziel voorafgaan moet, en als het wezen van het leeren lezen uitmakende, het gevoegelijkst, natuurlijkst en doelmatigst door de zoo veel mogelijk onmiddelbare en gelijktijdige aanwending van het gezigt en gehoor op het tegen-

voortvloeit. „ Men brenge," zoo luidt deze zeer gewigtige regel, „ voor de oogen van het kind „ niet alleen alles wat het naast als een zuiver „ aanschouwelijk begrip noodwendig voor dit zin„ tuig behoort, maar ook nog alles, wat zich als „ een onderwerp van het onderwijs flechts eenigermate op eene doelmatige wijze voor hetzelve „ laat brengen, en wel, gelijk van zelven spreekt, „ in zulk eene voegzame en verstaanbare vorm, dat „ bij iedere verklaring, welke door het bepaald „ terug wijzen op het aanschouwelijk gemaakte „ onderwerp medegedeeld wordt, eene gelijktijdige „ algemeene deelneming van alle leerenden met de „ meest mogelijke voegzaamheid plaats vinden kunne." Hoeveel hierdoor alleen bij iedere wijze van het onderrigt reeds gewonnen worde, en wat zich al op dezen weg der zinnelijke aanschouwing, met betrekking op het mede te deelene zoo noodig overzigt van ieder onderwerp van het onderrigt en deszelfs rangschikking bereiken liet, dit is gewis niet te berekenen. Hoe groot en algemeen echter in dit opzigt de go-

bre-

Digitized by Google

tegenwoordig voorwerp van dezelve, zonder alle vreemde en afleidende inmenging van neven-werkingen op de ziel, daargesteld wordt.

Eindelijk, *ten derde*, dat de boven vermelde onvolkomenheid der methode om het lezen en zuiver schrijven door het bloot aanschouwen van gansche lijflaben en woorden zonder alle benoeming van hunne enkele lijflaben te onderrigten, wel is waar, nu eenmaal in de natuur van haar onderwerp gegrond, en daarom ook van deze wijze van behandeling onafscheidbaar zij, maar dat er echter nog veelligt een middelweg tusschen de-

breken der meest gewone school-methoden nog steeds zijn, kan wel aan niemand onbekend zijn. Zekerlijk vooronderstelt de algemeene invoering dier betere, naar deze grondbeginselen ingerigte, leerwijze, menige inrigting, die hier en daar eenige niet geringe zwarigheden ontmoeten zoude. Maar, waarom zoude het niet mogelijk zijn, ten minste de noodigste en doelmatigste dier hulpmiddelen in korten tijd daar te stellen en derzelver zoo wenschelijk gebruik alsdan ook steeds meer en meer te verbreiden en algemeener in te voeren? Men vereenige zich slechts eerst, om de zaak zoo belangrijk te maken, als zij werkelijk is, en alle zwarigheden en hindernissen zullen langzamerhand wijken moeten. Doch slechts zoo veel in het voorbijgaan van deze zeer belangrijke materie, welke ik mij voorbehoude op eene geschikter plaats uitvoerlijk te behandelen.

OLIV.

Digitized by Google

deze en de gewone spel-methode mogelijk zijn kunne, op welken niet alleen deze onvolkomenheid weggenomen, maar ook zelfs nog veel grootere en wezenlijke voordeelen zouden kunnen geboren worden.

Zoo ver was ik dan nu door deze eerste ondervinding op den weg mijner volgende ontdekking gekomen, toen ik in het jaar 1780, en dus twee jaar na de intrede in mijne paedagogische loopbaan, geheel onverwacht van de Directie van het toenmalig, onder den naam van *Philatropinum* reeds wijd en zijd beroemd geworden, Opvoedings-instituut, met goedkeuring van deszelfs grootmoedigen beschermer, den doorluchtigen Vorst LEOPOLD FREDERIK FRANS van *Anhalt Dessau*, het beroep als gewoon Leeraar der Fransche taal bij dit Instituut ontving. Deze zoo eervolle beroeping van de zijde van een Opvoedings-instituut, in welks verheven doel ik nu met verrukkende blikken in de toekomst het eigene doel mijner met zoo bijzondere toegenegenheid ingetredene loopbaan beschouwde, *Dessaus* uitlokkende roeping en niet minder dan dit alles het onschatbare geluk, onder de bescherming van een der edelste en menschlievendste Vorsten te leven, die zich reeds, door de grootmoedige ondersteuning, welke hij een, naar haar plan geheel aan het welzijn der menschheid gewijde, Institut verleende, aan de verbetering van het opvoeding- en schoolwezen in *Duitschland* zoo

Digitized by Google

oneindig verdien elijk zocht te maken en ook werkelijk door het vervolg gemaakt heeft: alle deze voor mij zoo uitlokkende bedenkingen veroorloofden mij niet, om een oogenblik in mijn besluit te wankelen, en terwijl ik met een hart vol vreugde deze roeping aannam, geloofde ik zelve de wenken der Voorzienigheid te volgen. Ik reisde derhalve zoo spoedig, als mijne toenmalige betrekkingen het toelaten wilden, van *Lijfland*, vergezeld van de zegenwenschen van alle die genen, welke ik daar verliet, en kwam in September van hetzelfde jaar, terwijl ik tegelijk eenige kweekelingen uit die oorden naar het Instituut begeleidde, te *Dessau* aan. Vol van lust en ijver trad ik nu onverwijld mijne nieuwe loopbaan in; op het einde van het gewoon halfjarig examen werd ik te gelijk met den waardigen Professor SALTZMANN, die ook op denzefden tijd eene beroeping als Kerkdienaar en Godsdienstleeraar bij dit Instituut ontvangen en aangenomen had, openlijk als Elementair Leeraar der Fransche taal thans ingeleid en plegtig aangesteld.

Het was juist de bloeijendste periode van hetzelve. BASEDOWS, des beroemden Stichters, rusteloos werkzame geest scheen, ofschoon hij zich toenmaals reeds meest van hetzelve verwijderd hield, over hetzelve te zweeven. In 't bijzonder wekten de gelukkige proeven, welke hij in de verbetering van het zoo ten uiterste gewigtig grond- en

Digitized by Google

derwijs der kinderen, (bij de invoering der toen reeds, door zijn voortreffelijk elementair Boek, zoo bekend gewordene elementair- of zoogenaamde verzinnelijkings-methode) deels zelve genomen, deels aanleiding toe gegeven had, ieder op, om zijne met zoo vele wijsgeerige scherpzinnigheid ontdekte en daargestelde natuurlijke methode, bij het taalkundig onderrigt verder door te denken en uit te werken. En daar ik mij nu voornamelijk, door de mij aangewezene beroepsbezigheden, in den kring zijner denkbeelden geleid zag, zoo sleepte mij ook de stroom zijner werkzaamheid en het innemende der van hem ontdekte waarheden tot steeds diepere navorschingen over alle de verschillende onderwerpen van mijn leerambt henen.

Het zal buiten twijfel nog aan zoo velen onder de vele duizenden, die toenmaals schier uit alle oorden van *Duitschland*, en ik mogt met regt zeggen van *Europa*, deels opzettelijk, deels op hunne doorreize, dit beroemd Instituut bezochten, en die bij voorkeur in de elementaire klassen van hetzelve gebragt werden, (ten einde zij zich van de zoo onloochenbare voortreffelijkheid dezer met zoo veel ophef bekend gemaakte nieuwe *Basedowsche* leermethode, door de zigtbare bewijzen, welke de uitoefening derzelve reeds bij het eerste gezigt verleende, overtuigen mogten) nog wel heugen, welke bekwaamheid en bedrevenheid ik mij in de-

Digitized by Google

dezelve eigen gemaakt had, en met welk eene algemeene goedkeuring ik dezelve vijftien jaren lang uitgeoefend heb. Ik verhale dit hier gewis niet uit ijdele grootspraak, want het is mij niet onbekend, dat deze goedkeuring oneindig minder mij, dan wel de zoo in 't oog loopende voortreffelijkheid dier leerwijze, wier uitvinder ik niet was, betrof; maar ik zegge dit, deels om mij thans in 't algemeen eenigen ingang bij het Publiek, met betrekking tot mijne tegenwoordige en toekomstige menschlievende bedoelingen, te bezorgen; deels en in 't bijzonder, dewijl ik hier vooral gaarne aan die zoo voortreffelijke en aanprijzenswaardige elementair-methode een gedeelte der zoo onderscheidende opmerkzaamheid, welke zij voorheen genoot, doch thans, helaas! ten deele verloren schijnt te hebben, weder wenschte te verschaffen; terwijl zij ook werkelijk, in hare, zoo ver het mij mogelijk is geweest, geheel van mij doorgedachte en ook meerendeels in het onderrigt der Fransche taal voor *Duitschers* uitgewerkte vorm, tot het geheele plan van dat werk behoort, tot hetwelk ik met het tegenwoordig geschrift den grond legge.

Reeds voor verscheidene jaren werd ik van een zeer ervaren opvoeder en onderwijzer tot bekendmaking van dat gedeelte van mijn werk, 't geen van het elementaire onderwijs in de Fransche Taal zou handelen, openlijk uitgenoodigd en zelfs van den zoo hoogst

Digitized by Google

verdienstelijken en door zijne voortreffelijke opvoedings- en kinderschriften zoo beroemd gewordenen CAMPE daartoe op het vriendelijkst aangemoedigd. Maar ik vergenoegde mij toen nog niet met mijne toenmaals gemaakte beschouwingen en proeven, die ik toen ter tijd met opzigt tot deze methode gelegenheid had gehad te verzamelen, en daarenboven zag ik het toen ter tijd reeds wel, dat dit bijzonder werk tot een geheel behoorde, 't geen door eene niet ten vollen planmatige, maar slechts uit zijn verband gerukte en nog daarenboven in de orde harer uitgave geheel ondoelmatige bekendmaking oneindig veel zoude verliezen. Dit bepaalde mij dan ook om dit zoo lang uit te stellen, tot ik het geheel, zoo veel het in mijn vermogen zoude staan, doorgewerkt en tot den mij mogelijken graad van volkomenheid gebragt zou hebben. Dit is nu, zoo ik geloove, geschied, en wanneer eerst dit geheel in volkomenen zamenhang aanwezig zal zijn, zal men mij ook, gelijk ik hoope, gaarne na een behoorlijk onderzoek van hetzelve deze kleine eigenzinnigheid vergeven.

Doch dit alles slechts in het voorbijgaan. Ik keere tot de hoofdzaak van mijn verhaal terug.

Tot mijne elementaire leerbezigheden behoorde dus ook natuurlijk het leeren lezen der eerstbeginnenden in de Fransche Taal. Hier was het nu, waar ik het eerst al die oneindige, mij grootendeels nog geheel on-

be-

Digitized by Google

bekende zwarigheden van dit, door de onnatuurlijkheid en verkeerdheid der bij dezelven aangewende leermethode, tot het moeijelijkst en hatelijkst gemaakt onderrigt in derzelver vollen omvang begon te leeren kennen. Bij iederen nieuwen tred, dien ik voorwaarts op deze moeijelijke baan beproefde te doen, zag ik te gelijk duizend onverwachte hindernissen zich mij in zulk eene afschrikkende gedaante voorstellen, dat mij dikwerf alle moed begon te verdwijnen en alle lust te vergaan. De ondervinding, welke ik bij mijnen eersten kweekeling verkregen had, en door welke ik reeds tot de vertroostende overtuiging van de mogelijkheid van eenen ten minste reeds merkelijk gemakkelijker en uitlokkender weg tot het steeds voor mij in eene donkere en onafzienbare verte zwevend doel gekomen was, — deze ondervinding kon hier tot niets anders dienen, dan om mij nog verdrietiger en moedeloozer te maken. Want deze handelwijs, welke ik daar met een zoo goed of ten minste met een naar den korten tijd en de omstandigheden twel volkomen bevredigend gevolg, bij een enkel kind aangewend had, was nu hier in allen gevalle, uit gronden, welke ieder ligt kan doorzien, bij zulk eene schare van kinderen, welke ik hier op eens moest onderwijzen, ten eenemaal onmogelijk en onbruikbaar. En zoo bleef mij dan niets meer overig, dan mij, trots al het weerstreven mijner betere overtuiging, on-

Digitized by Google

der het jok der naargeestige oude methode te buigen, welke nu eenmaal in mijne omstandigheden mijn eenige noodhulp scheen te zullen zijn en blijven. Dat echter daarbij niet zelden mijn afkeer en mijn ongeduld ten top werd gedreven, behoeft geene verzekering. Ik bestreed intusschen mijn verdriet en misnoegen, zoo goed ik konde; maar niet altijd was het mij mogelijk de uitbarsting van dezelve geheel te onderdrukken, welke als dan slechts zoo veel te onstuimiger alle dammen des geduld in mij verbrak, hoe heviger de inwendige strijd van paedagogischen pligt tegen het oogenblikkelijk ongenoegen geweest was, welke ik, behalve mijn onvermogen om de arme kinderen zoo wel als mij zelven de nuttelooste plaag in de wereld te besparen, ondervonden had.

In een dier mij onvergetelijke oogenblikken der onbeschrijfelijkste, over het zoo hatelijk langzaam gevolg van mijn, nogtans met de uiterste inspanning voortgezetten leerijver, diep gevoelde moedeloosheid, was het dan nu, waarin ik, verzonken in de met een soort van vertwijfeling in mij werkzame gedachte — „ of het dan in 't geheel niet mogelijk zij een anderen, ten minste niet „ zoo geheel ruwen, steilen en doornigen weg „ te vinden, op welken men, naar ieders „ aard en omstandigheden, zoo al niet „ spoediger, echter ten minste ligter en „ aangenamer tot het gewenschte doel kon „ geraken" — in juist dit oogenblik, zeg ik,

Digitized by Google

ik, was het, waarin de eerſte ſlechts vlugtige en oppervlakkige voorſtelling van het grondbeginſel mijner ſedert daargeſtelde methode als een blikſemſtraal mij door de ziel vloog, en in dezelve een vonk ontſtak, welke door de, van dit oogenblik af aan, bijgebragte voeding van een rusteloos nadenken, in zeer korten tijd tot eene helle vlam ontbrandde, bij wier ſteeds vermeerderend licht zich nu dagelijks deze hoofdzaak van mijne zoo ijverige navorſching tot een ſteeds klaarder en duidelijker begrip vormde, 't geen zich dan ook eindelijk door eene planmatige verbinding van alle zijne deelen, tot het daargeſteld — op zich zelven reeds, als een uit het gebied der onbedriegelijke verſtands-waarheden, waar het in ongebruik der verborgenheid lag, in 't licht der menſchelijke kennis gebragt, verſtandig reſultaat, wel gewis eenige opmerkzaamheid waardig, maar vooral wegens zijne, op eene zoo groote en algemeene behoefte berekende nuttigheid en bruikbaarheid; ſteeds ten uiterſte gewigtig en belangrijk — leergebouw verheven heeft.

Zoo is dan werkelijk, gelijk men uit dit verhaal ziet, uit dit, door de bitterſte moedeloosheid ontſtaan, en door eene mij als door een blind toeval ingegevene waarneming ontwikkeld, hoogsteenvoudig en duidelijk beginſel, het geheel zamenſtel van eene leermethode ontſproten, van welke ik thans, na zoo vele proeven en bewij-

Digitized by Google

zen van hare gegrondheid, waarheid en voortreffelijkheid, de blijde en opbeurende hope koestere, dat zij eenmaal, en wellig spoedig tot eene groote weldaad voor een groot gedeelte der menschheid zal worden.

Zoo dra ik nu mijne leermethode in hare wezenlijkste deelen behoorlijk in orde had, beijverde ik mij in het nemen van proeven. En schoon deze, gelijk natuurlijk was, in den beginne zeer onvolkomen waren, zoo leerde mij echter het oogenblikkelijk gevolg op eene onbedriegelijke wijze, dat de van mij ontdekte weg veel nader, gemakkelijker en onfeilbaarder tot het verlangde doel leidde. Van dezen tijd af leerde ik nu in het Philanthropinum, naar deze mijne eigene methode, het lezen en de orthografie, zonder echter daar van eenigen ophef te maken, deels, dewijl ik mij dagelijks meer en meer overtuigde, hoe vele proeven en ondervindingen ik wel behoefde, eer ik in staat was dezelve tot eenen genoegzamen trap van volmaking te brengen, deels, om dat ik toenmaals zelve nog het geheele gewigt daar van in dien graad niet inzag, waarin ik het bij nadere beproeving en vergelijking heb leeren kennen.

Schoon ik nu ook de uitoefening mijner leerwijze in alle stilte dreef, te vreden met daardoor het zoo lastige van mijn leerwerk verligt te hebben en slechts bedacht om mijne ontdekking door nieuwe ondervinding te volmaken, zoo werd echter iets daar van be-

Digitized by Google

bekend. BASEDOW zelve zocht de gelegenheid om daar van met mij te ſpreken, mij tevens verhalende, hoe hij bezig was aan eene verbetering der afzigtelijke ſchoolmethode te denken. Ik moest hem mijne toenmaals nog onvolkomene denkbeelden uit elkander zetten, aan welke hij zijne goedkeuring niet konde weigeren. En toen ook werkelijk kort daarop een klein werk van hem over dit onderwerp verſcheen, had ik het genoegen, dat hij dadelijk zeer vele van mijne denkbeelden daarin overgenomen had.

Inmusſchen was hem toch, deels wijl mijne verklaring zeer onvolkomen was gebleven, deels ook wegens toenmalige mindere bedrevenheid in de Duitſche Taal, het wezenlijkſte der geheele zaak, het *grondbeginſel* namelijk, waarop in 't einde alles rust, werkelijk ontgaan.

En nu wat kan ik eindelijk tot aanbeveling eener methode, die ik op dezen weg te vinden het geluk had, meer doelmatig treffend en beſliſſend zeggen, dan wanneer ik hier de verzekering mededeele, dat zij niet alleen de voordeelen der Baſedowſche leerwijze in zich vereenigt, maar dat zij ook door de hoogſte eenvoudigheid, bepaaldheid en doelmatigheid zich boven dezelve aanprijst.

Nog ſtaat het zeker niet in mijne magt om de onwederſprekelijke bewijzen van zulk eene ſtellige verzekering der wereld voor te leggen. Maar onloochenbaar en ontwijfelbaar voor ieder, hiertoe verbinde ik mij, moet en

Digitized by Google

zal, eens, en zoo ik hoop spoedig, door mij in vollen dag gesteld worden, dat geene bedriegelijke inbeelding, geene misleiding der fantasie of dweeperij, geene verblinding der eigenliefde, maar eenig en alleen de volkomenste en zonneklare waarheid ten grond van alle de door mij, met betrekking tot hare voortreffelijkheid gewaagde, verklaringen en betuigingen leggen.

Bij het bovenstaande geschiedkundig berigt, kunnen wij niet nalaten te voegen het volgende Uittrekfel uit eene Recensie in SCHUDEROFFS *Journ. für Veredlung des Pred. und Schull. Standes* III. *Jahrg.* I. *Bd.* 2 *St. f.* 278 *f.* van het volgende werk: „ *Amtliche und gutachtliche Berigte und Abhandlungen über die neue Leselehrart des Hr. Profess.* OLIVIER *und die damit, auf höhere Veranlassung in dem Landküster Seminarium zu Berlin angestellten Versuche*," welk werk als het beste, grondigste en volkomenste, 't geen *tegen* de leerwijze van OLIVIER is uitgekomen in de *Jen.* (nu *Hall.*) *Algg. Litt. Zeit.* wordt aangeprezen.

De onpartijdige toetsing (dus begint deze Recensie) welke de opstellers dezer uitvoerlijke berigten, de Heeren HERZBERG (Inspector), ZIMMERMAN, HENSEL en STRAUB, in het voorberigt beloven, hebben zij niet

niet te werk gesteld, maar toch eene proeving, die steeds dankenswaardig is. Wij zullen onze lezeren, in plaats van ons eigen oordeel, eenige aanmerkingen over dit geschrift mededeelen, welke in de *Berl. Nachrichten von Staats und gelehrten Sachen*, *St.* 134. 1803. afgedrukt zijn, en, onzes inziens, het gewigtigste behelzen, van het geen nog over deze zoo dikwerf ter sprake gekomene zaak gezegd is.

„ Deze berigten (zoo heet het daar)
„ hebben geenszins de methode zelve naar
„ haar wezenlijken aard en bestanddeelen
„ beoordeeld, maar slechts het beloop van
„ zaken bij derzelver uitoefening, en al het
„ mengelmoes, 't geen dit ten gevolge had,
„ daargesteld. In de Olivierſche Methode
„ ligt wel iets *nieuws*, en dit nieuws is niet
„ onbelangrijk. Het komt slechts op de wij-
„ ze van zien aan. Zij gaat van het gezigts-
„ punt uit, dat het lezen, wanneer men het
„ leert, steeds als *overluid* lezen beschouwd
„ moet worden, als iets *hoorbaars*, waar
„ toe een buigzaam spraakorgane gevorderd
„ wordt. Daarom begint het onderrigt met
„ het werken op het *gehoor*, met de oefe-
„ ning der spraakorganen, en eindigt met
„ de oefening der werkzaamheid van het
„ oog. Het wezen dus, het eigendomme-
„ lijke en nieuwe dezer leerwijze ligt daar
„ in, dat zij een tijd lang alleen tot het
„ oor der leerenden spreekt, en geheel niet
„ tot het oog, dat zij de bestanddeelen der

Digitized by Google

„ woorden door het oor laat opzoeken, ze
„ voor het oor kenbaar en gewoon maakt,
„ eer deze beſtanddeelen als *zigtbare* tee-
„ kens aan het oog voorgeſteld worden.
„ Maar is het tijdſtip gekomen, om ze ook
„ aan het oog voor te ſtellen, zoo vindt er,
„ door middel van de ingevoerde namen der
„ teekenen, de volkomenſte eensluidendheid
„ tusſchen dat gene, 't welk te voren door
„ het oor reeds was opgenomen, en de be-
„ noeming van dat geen, 't welk het oog
„ voorgeſteld was, dadelijk plaats (*). Ie-
„ der

(*) Dat dit, bij het, door lengte van tijd, in bijkans alle talen ingeſlopen verſchil tusſchen de *klanken* der taal zelve en derzelver zigtbare teekenen, een *wezenlijk gebrek* in alle gewone leermethoden zij, valt ligt in het oog. Slechts één voorbeeld uit duizend. Aan het klankteeken *i* wordt ſlechts één bepaalde klank gegeven. Hoe veel verſchil is er niet in de uitſpraak! Men denke ſlechts aan de woorden *viel*, *vil*, *veil*. In het eerſte komt het overeen met de gegevene klank. In het tweede is het weinig meer dan een *ſcheva*. In het derde grenst het aan den klank der *ij*. Alle deze zwarigheden worden volkomen weggenomen door de leerwijze van OLIVIER en die, welke de waardige NIEUWOLD in ons Vaderland mededeelde, waardoor men den kinderen de ſlotklanken *iel*, *il*, *eil* in eens leert uitſpreken. Welke enkele of dubbelde voorletters men nu ook daarvoor plaatſe, zoo behoudt echter de ſlotklank haren eenigen, haar eigenen klank. Dit is het eenige middel, om ſpraak en ſchrift met elkanderen in overeenſtemming te brengen.

De Vert.

Digitized by Google

„ der woord laat zich in zijne beſtanddeelen
„ oplosſen, welke het oor als de laatſte
„ reeds lang heeft gekend, en wanneer uit
„ de beſtanddeelen woorden te zamengeſteld
„ zullen worden, zoo dringt, bij het uit-
„ ſpreken der enkele klanken, zich aan het
„ oor de geheele klank van het woord reeds
„ dadelijk van zelven op. Deze ſijſtematiſche gang verbindt *aanſchouwing* met grondigheid, en voert in elk geval tot eene
„ duidelijke bewustheid van den geleerden
„ en toegepasten regel.

„ De eenvoudige handelwijze bij de uit-
„ oefening van deze leerwijze is deze. Het
„ kind, zoodra het begint te ſpreken, wordt
„ er aan gehouden om iedere ſijllabe uit te
„ ſpreken. Hierop oefent men het daarin,
„ om voorgeſprokene volzinnen alleen na te
„ ſpreken. Heeft het zich daarin geoefend,
„ alsdan begint de zoogenaamde ſpeloefe-
„ ning. Dit is niets anders dan een afge-
„ broken lezen; maar het vervult toch het
„ hoofdvereiſchte, dat het kind iedere klank
„ en iedere ſijllabe, gelijk zij hem als een
„ geheel in het oor valt, op de tabelle in
„ gelijkluidende benoeming als een op zich
„ zelven beſtaand teeken kan wedervinden.
„ Het ſpellen wordt alleen tuſſchen den mond
„ en het oor van den leeraar en leerling
„ afgemaakt, zonder dat er een zigtbaar
„ teeken noodig zij. Eerst wanneer ook in
„ het ſpellen eene genoegzame vaardigheid
„ voorhanden is, wordt de leerling tot

Digitized by Google

„ zigtbare hulpmiddelen geleid. Het eenig
„ wezenlijk hulpmiddel is de tabelle. Deze
„ is te beſchouwen als een met letters rij-
„ kelijk vervulde letterzetters kast op eene
„ boekdrukkerij, uit welke men zet, en in
„ welke men heenlegt, of als een topo-
„ graphiſche kaart in het onmetelijk gebied
„ der woorden. Zoo dra nu een kind in
„ deze tabelle bekend is geworden, en zich
„ behoorlijk geoefend heeft, om, naar der-
„ zelver verſchillende vakken, de woorden
„ te zamen te ſtellen, zoo nemen de *lees-*
„ *oefeningen* een begin. Hier toe is ieder
„ met de vatbaarheid van den leerling over-
„ eenſtemmend boek even bruikbaar (*),
„ en men heeft ſlechts noodig, bij iedere
„ voorkomende zwarigheid, de tabelle te
„ raadplegen. Daarna worden ook de oefe-
„ nin-

(*) Het is geheel ongegrond, wat HERZBERG in het gemeld geſchrift *op het getuigenis van eenige kinderen* als uitgemaakt aanneemt, „ dat de door „ OLIVIER onderwezene kinders ſlechts in de hun „ bekende leesboekjes, maar in geene onbekende, „ lezen konden. Rec. kan daarentegen verzekeren, dat in eene onder zijn opzigt ſtaande ſchool geheel ruwe kinders, welke van een zeer weinig gevormden Leeraar naar OLIVIERS leerwijze onderrigt werden, na vier maanden in ieder hun voorgelegd leesboek met eenige vlugheid lezen konden (†).
SCHUDER.

(*) De aard der leerwijze brengt dit ook van zelve mede. De kennis van de beſtanddeelen der woorden maakt het mogelijk in ieder boek te lezen.
De Uitg.

Digitized by Google

„ ningen in de orthografie, naar aanleiding „ der tabelle, begonnen.

„ Tot de bijzaken der nieuwe leerwijze „ behooren: 1°. de menigte van hulpmid- „ delen, platen enz. 2°. de gemakkelijkheid „ en spoed, met welke eenige kinderen aan „ 't lezen gebragt werden, gemakkelijk en „ spoedig, of niet, zoo maar aanschouwe- „ lijk en grondig. 3°. De geheele weldadige „ invloed op de verstandelijke en zedelijke „ vorming der kinderen. Deze hangt niet „ zoo zeer van de leerwijze als van den „ onderwijzer af.

„ De bovengemelde *amtlicher Berichte* „ bewijzen veel voor de beroepswerkzaam- „ heid harer opstellers, maar geheel niets „ tegen de gegrondheid van OLIVIERS leer- „ methode, niets tegen het wezen en de al- „ gemeene uitvoerlijkheid dezer leerwijze."

Dus ver de *Berll. Nachrichte.*

Digitized by Google

REDEVOERING,

OVER DE

REDENEN, DIE ONS VERPLIGTEN, OM DE GROOTSTE ACHTING AAN EENEN ONDERWIJZER DER JEUGD TOE TE DRAGEN, DIE ZICH WAARDIG ZIJN KARAKTER GEDRAAGT.

Gehouden bij gelegenheid der Prijsuitdeeling aan de Kinderen uit de Stads Kostschool te Kuilenburg, den 23. Oct. 1807.

DOOR

H. VAN WOUDENBERG,

Predikant bij de Hervormde Gemeente alduar, en Lid der Plaatselijke Schoolcommissie.

God zij gedankt, de tijd is voorbij, waarin men het Schoolwezen het Schoolwezen liet, even als of er den staat en de menschheid niet aan gelegen was, hoe het daar mede gesteld is; ja, de morgenschemering van eenen helderen dag is aangebroken, gloeit met

met hemelschen glans aan de kimmen — en heeft hen, die hier te lang hadden geslapen, doen inzien de hooge noodzakelijkheid, om met moed en ijver eene hervorming in dezen te ondernemen, en den staat der lagere Scholen uit die laagte op te beuren; waarin dezelve door achteloosheid was neergezonken.

Hoe veel is er in de laatste vijfentwintig jaren in ons Vaderland niet geschreven en gedaan tot verbetering van het Schoolwezen! — Hoe ver is men in dien tijd niet reeds gevorderd! Hoe veel werkt men nog! Welk een aantal van meer bekwame Onderwijzers telt men reeds niet! Hoe vele kweekscholen zijn er niet opgerigt, om dezulken te vormen! Welke doelmatige Schoolverordeningen en Schoolboeken ziet men van tijd tot tijd niet voor den dag komen! — Boezemt dit alles, mijne vrienden, geene gegronde hoop in, dat de morgenschemering van verbetering nog eens in eenen helderen dag van meerdere volmaaktheid zal overgaan?

Heil hebbe die edele vrienden der menschheid, die de eerste gedachten koesterden, om iets ter hervorming van het lager onderwijs der Scholen te ondernemen, en aan dat gewigtig werk eene meer nuttige rigting te geven!

Dat zij maar niet verkoelen in hunnen ijver, maar met moed voortwerken ter eere der menschheid, tot nut der maatschappij,

Digitized by Google

en tot roem van 't Christendom! Onder de gelukkige verbeteringen, die het Schoolwezen reeds zijn te beurt gevallen, behoort ook, dat men den ſtand van Schoolonderwijzer meer eer en aanzien heeft trachten te geven, en uit de verachting, waaronder dezelve lag, te verheffen tot den gewigtigſten in de menſchelijke maatſchappij. — En waarlijk, die verbetering mag men wel eene gelukkige verbetering noemen. — Zonder ware achting toch kan niemand, die op anderen werken moet, en dus ook vooral een onderwijzer der jeugd, niet zijn en niet doen, 't geen hij zijn en doen moet.

Het is waar, het helder oog van den waarlijk verdienſtelijken man ziet wel niet op den ſchijn van menſchelijke eer, maar het is ook waar, dat het bewolkt oog van 't algemeen er des te meer op ziet. — Ja, met het aanzien en gezag, dat een Onderwijzer der Jeugd heeft, ſtaat of valt het nut van zijn ambt. Kinderen zien, dat hunne Onderwijzers met minachting worden behandeld en zien hen nu ook met minachting aan, ten minſte hebben er niet dat ontzag voor, hetwelk noodzakelijk vereiſcht wordt om ondergeſchikt en gehoorzaam in de ſchool te zijn.

Meer achting, meer uitwendige eer aan den ſtand van Onderwijzer der Jeugd te verbinden is dus van het grootſte aanbelang; en niet alleen van het grootſte aanbelang, maar zulks komt ook eenen goeden Schoolmeester

Digitized by Google

derwijzer toe, die in der daad eene buitengewone grootheid van ziel bezitten moet, wanneer hij dit zijn en blijven zal (*).

Ik heb met opzet dit een en ander laten voorafgaan, om niet alleen uwe verwondering voor te komen bij het hooren van mijn tegenwoordig onderwerp, waarover ik met u handelen wil, maar ook uwe belangstelling en deelneming te winnen, onder deszelfs nadere ontwikkeling, en dat onderwerp is dit: *Welke redenen zijn er, die ons verpligten, om voor het karakter van eenen regtschapenen Onderwijzer der jeugd de grootste achting te koesteren?*

Ik zal eerst die redenen opgeven, om, ten tweede, met het geven van eenige weinige wenken, het karakter van eenen Onderwijzer der jeugd u te leeren kennen, die zich waardig zijnen post gedraagt, en dus onze achting allezins verdient.

Wel-

(*) Ik kan niet nalaten bij deze gelegenheid ernstig aan te prijzen het onlangs uitgekomen boekje, getiteld: *De arme Lazarus*, bij W. BRAVE te *Amsterdam*, waarin men, onder vele zeer belangrijke en naar de behoefte des tijds geschikte bijzonderheden, één over de lagere scholen vindt, die zeer veel goeds behelst, en eenige wenken geeft van het, door mij behandeld, onderwerp.

Digitized by Google

Welke redenen zijn er dan, die ons verpligten, om voor het karakter van eenen regtschapenen Onderwijzer der jeugd de grootste achting te koesteren?

Die redenen zijn meer dan één: de voornaamste wil ik slechts noemen, want het bepaald bestek mijner redevoering gedoogt niet, dat ik ze allen noeme.

Vooreerst, een Onderwijzer der jeugd is een man, op wiens schouders een zeer moeijelijk werk rust. Ja, een zeer moeijelijk werk rust op de schouders van eenen Leeraar der jeugd in de lagere Scholen! Wij worden daarvan niet alleen overtuigd, wanneer wij zijne werkzaamheden beschouwen, maar ook de vereischten, die hij moet bezitten, om dezelve behoorlijk uit te oefenen, en de opofferingen, die hij zich daarbij getroosten moet.

En waarin bestaan dan zijne *werkzaamheden?*

Indien wij hier den grooten hoop hooren, zal het antwoord aanstonds zijn: wel, in het leeren van A, B, C, van lezen, schrijven en cijferen. En ja, dat maakt er geen gering gedeelte van uit, zoo er maar niet vele Onderwijzers zijn, die het daarbij laten, die meenen aan hunne bestemming beantwoord te hebben, wanneer zij de kinderen maar zoo ver gebragt hebben, dat zij lezen en schrijven kunnen, om het even of

Digitized by Google

zij verstaan, hetgeen zij lezen of schrijven, dan niet. Maar zulke Onderwijzers der jeugd weten even min, wat er van hen geëischt wordt, als zij, die zich verbeelden, dat een Schoolleeraar zijn pligt doet, wanneer hij de kinderen leert lezen en schrijven, en dezelve ook daarom maar aanstonds van de school nemen, als zij maar even daarin bedreven zijn.

Het lezen en schrijven, zal ieder toestemmen, is onder de eerste en algemeen nuttigste zaken, die men kinderen moet leeren, en in der daad zoo naauw met de beschaving verecnigd, dat men iemand, die van deze kundigheden ontbloot is, den naam van een beschaafd mensch niet geven kan. Maar met dat al, maakt het onderwijzen daarin niet *alleen* het werk van eenen Onderwijzer der jeugd uit. Neen! er behoort veel meer toe, en het is wel te bejammeren, dat er vele zijn, die in de diepste onkunde daaromtrent verkeeren, en daarom niet half doen, hetgeen zij moesten doen. — Beklagenswaardige kinderen, die zulke Leermeesters hebben!

Als wij de bestemming van eenen Onderwijzer der jeugd in weinige woorden zullen uitdrukken, dan komt die hierop neer: het verstand der kinderen te beschaven en met nuttige kundigheden te voorzien; hun hart te vormen en met goede en edele gezindheden te bezielen, opdat zij, zoo beschaafd en gevormd, bruikbare menschen voor de

Digitized by Google

Maatschappij en vereerende leden van het Christendom zijn mogen! — Dat is met weinige woorden zijne bestemming. — En tot welke moeijelijke werkzaamheden wordt hij dan niet geroepen, die zich aan dien stand in de maatschappij toewijdt!

Tot beschaving van het verstand en tot vorming van het hart behoort meer, dan goed te kunnen lezen en schrijven; hierdoor alleen zijn wij nog geene bruikbare en nuttige menschen voor de maatschappij, en nog minder bruikbare en nuttige leden van het Christendom. Neen, zullen wij dat zijn, dan moet er nog op eene andere wijs, aan de beschaving van ons verstand en aan de vorming van ons hart gearbeid worden. Onder de oefeningen, die een Onderwijzer gedurig in het werk stellen moet, behooren de navolgende.

Hij moet tot eene zijner hoofdbezigheden stellen, om de kinderen, zoo dra zij daar vatbaarheid voor hebben, op zich zelven aandachtig en met zich zelven bekend te maken. Hij moet hen daartoe op eene, voor de kinderen geschikte, wijze voorhouden, dat zij niet slechts een ligchaam, maar ook eenen redelijken geest hebben, waardoor zij oneindig meer waarde hebben, dan alles wat hen omringt, als ook de pligten, die daaruit voortvloeijen.

Hij moet er niet minder zijn werk van maken, om der kinderen aandacht te vestigen op de schoone natuur, die hen omringt

Digitized by Google

ringt in elken oord der wereld, die verrukkende ſchouwplaats van de majeſteit en grootheid van Hem, die eenmaal ſprak, en de wereld, met alles wat leeft en zich beweegt, kwam uit niet te voorſchijn. Hij kan zich tot dat einde geen uitmuntender model verkiezen, dan *Gumal en Lina.* — Ware dat ſchoone boekje in de handen van alle Onderwijzers, Opvoeders, Ouders en zulke Kinderen, die het met eenig nut kunnen lezen!

Een Onderwijzer moet de kinderen veel met de geſchiedenis bezig houden, bijzonder met die van hun eigen land; en hen die leeren, niet maar als eene wetenſchap, die het geheugen vermoeit, maar die belangrijk voor het hart is, en hen daarom bij elke gelegenheid niet alleen oplettend maken op den hoogen gang eener wijze en goede Voorzienigheid, maar ook op de karakters der in de geſchiedenis voorkomende menſchen, en hun voorbeeld of ten affchrik van het kwade, of ter navolging in het verrigten van deze of gene edele daad voorſtellen — Hij moet ook niet verzuimen de eerſte christelijke gronden en beginſelen van godsdienst en zedelijkheid voor te dragen en in te ſcherpen — en daartoe zich tot een voorbeeld ſtellen den besten en grootſten Leeraar JEZUS CHRISTUS (*). Hij moet zich daarop bij alle

(*) Ook hieromtrent vindt men eene voortreffelijke handleiding in *Gumal en Lina.*

Digitized by Google

le gelegenheden bevlijtigen, want juist daarin is de vorming van het hart gelegen, zonder welke de beschaving van het verstand niets met al beteekenen, zoo niet schadelijk wezen zou.

Het spreekt van zelfs dat het oogmerk dier oefeningen zijn moet het oordeel en de denkkracht der kinderen op te scherpen en te volmaken, want zonder oordeel zijn ons de verkregene kundigheden van weinig nut in het gemeene leven, terwijl een juist en geoefend verstand, bij alle voorkomende zaken, ons geheele leven door, onberekenbare nuttigheid kan aanbrengen. Om dit edel vermogen in kinderen, wier ontluikend verstand daar vatbaar voor geworden is, aan te kweeken en te ontwikkelen, moeten in 't gemeen alle deelen van het onderwijs, oordeelkundig worden ingerigt; dat is, elke oefening, waar een verstandelijk doelwit, en op eene wijze, die het belangrijke der oordeelkunde duidelijk aan den dag legt, worden ingerigt; hiertoe moet hij, die onderwijst, alles zoo veel mogelijk voor het verstand duidelijk maken, den zin der woorden verklaren, of liever door ondervraging, de antwoorden der kinderen, zoodanig zoeken te leiden, dat zij zelve dien verklaren; niets leert meer, niets scherpt meer het oordeel, niets zuivert en volmaakt meer de begrippen, dan het mondeling onderwijs door redewisseling. Hoe wenschelijk ware het, dat dezelve meer algemeen op de scholen ware in-

Digitized by Google

gevoerd, hoe veel mogt men zich van dezelve niet beloven, vooral daar zij zoo uitnemend geschikt is, om de kinderen aandachtig en oplettend te maken! — Ziet daar, mijne vrienden! slechts eenige weinige trekken van de werkzaamheden van eenen Leermeester en Opvoeder der jeugd, die niet te vreden is met het leeren van a, b, c, maar van zijne kinderen denkende, verstandige en brave menschen wil vormen! — Heeft hij dan niet een zeer moeijelijk werk op zich genomen, die voor zich den stand van eenen Onderwijzer der jeugd verkozen heeft? — Hij, die daar aan nog één oogenblik kan twijfelen, moet het nooit beproefd hebben aan kinderen de eerste beginselen te leeren, en dus niet weten, wat daar aan vast is, anders aarzelde hij niet om met geheel zijn hart, aan het geen ik betoogen wil, regt te doen.

Maar *denken wij nu daar bij nog aan het geen er in eenen Onderwijzer vereischt wordt, om in zijne werkzaamheden wel te slagen, dan, mijne vrienden! beseffen wij het nog meer, welk een moeijelijk werk er op de schouders van zoo iemand rust.*

Het spreekt van zelfs, dat hij in de eerste plaats moet toegerust zijn met kundigheden van zeer onderscheiden aard. Zal men kinderen eene taal leeren, dan dient men die zelf goed te verstaan, en eene naauwkeurige kennis der regelen, ten minste van de voornaamste, daar van te hebben; zal men kin-

Digitized by Google

deren goede en juiste begrippen van zich zelven geven, dan dient men ook eenige kennis van zijne eigene menschelijke waarde en bestemming te bezitten, en daartoe zich zelven naauwkeurig bestudeerd te hebben; en dat zelfde geldt omtrent alles, waartoe hij als Leeraar der jeugd geroepen wordt. Wat meer is: hij moet zeer duidelijke en eenvoudige denkbeelden hebben van die dingen, die hij den kinderen leeren moet, om in staat te zijn zich naar de vatbaarheid der kinderen, op eenen kinderlijken toon over eene of andere wetenschap uit te laten, hij moet zich daarin meer en meer zoeken te volmaken, op dat hij ook des te meer in zijne betrekking kan nuttig zijn.

Verder moet hij, indien hij gelukkig aan zijne bestemming zal beantwoorden, met *eene goede mate van menschenkennis en karakterkunde zijn toegerust*, opdat hij in staat zij elk kind, aan zijne opvoeding en onderwijzing toevertrouwd, naar deszelfs behoeften en geaardheid van ziel, menschkundig te behandelen. Hij toch slaat den bal deerlijk mis, die het zachte, buigzame kind, of het leergierige, arbeidzame kind, met dezelfde gestrengheid wil regeren, als het onleerzame, trage kind. En heeft doch deze ongerijmde handelwijs maar niet al te veel plaats, en van waar anders, dan uit gebrek aan noodige menschenkennis, die ons leert, dat men ieder kind naar deszelfs bijzonder humeur en geaardheid, vatbaarheid en onvatbaarheid be-

Digitized by Google

behandelen moet? Een Onderwijzer der jeugd, die te gelijk een gelukkig Opvoeder der hem aanvertrouwde kinderen zijn wil, moet dus noodwendig eene goede mate van menschenkennis bezitten, en zich met ijver bevlijtigen, dien schat door het zorgvuldig beſtuderen der kinderen te vergrooten. —

Eindelijk wordt er in hem vereischt eene niet minder *groote mate van geduld, zachtzinnigheid en toegevendheid.* —— Hij heeft dikwijls met kinderen te doen die traag, ſtomp en onleerzaam zijn — en daar bij komt geduld te pas, om niet aanſtonds wrevelig den moed op te geven, maar te blijven volhouden met nu op deze, dan op gene wijze het aan te leggen. Hij heeft ook met onzeggelijke, onwillige, warrige kinderen te doen, en daarbij komt toegevendheid en zachtzinnigheid te pas, om niet in te hevige drift te ontſteken, maar dezelve te bedwingen, en altijd met verſtand te ſtraffen.

Maar genoeg om u te doen beſeffen, hoe veel er vereischt wordt in hem, die zich aan het werk van eenen Onderwijzer der jeugd toewijdt. Hij, die deze vereischten ten eenemaal ontbreekt, kan zich onmogelijk in zijnen post behoorlijk gedragen, terwijl hij, die er zich mede heeft toegerust en naar volmaking ſtreeft, op de gelukkigſte wijs ſlaagt in zijne werkzaamheden, en ten roem van zijnen ſtand verſtrekt!

Mij dunkt, ik zou mijn betoog over de moei-

Digitized by Google

jelijkheid van het werk van eenen Leeraar der jeugd in de ſcholen, hier veilig kunnen eindigen, in die vooronderſtelling, dat gij daar van nu reeds overtuigd zijt; maar ik wil ter volmaking van uwe overtuiging, er nog bijvoegen:

Welke opofferingen en onaangenaamheden er verbonden zijn aan dien ſtand, boven vele anderen. — Waarlijk, hij die dezen voor zich verkiest, mag zich vooraf wel ernstig afvragen, of hij beſtand is om op den duur genoegens te kunnen en te willen ontberen, die wel aan andere betrekkingen in de wereld verbonden zijn, maar aan de zijne niet, en onaangenaamheden te kunnen en te willen ondergaan, die onafſcheidelijk aan zijn ambt verknocht zijn. — Dát beſtendig in de ſchool zijn, dat uitoefenen van ééntoonige bezigheden, dat onophoudelijk omgaan met onbuigzame en onleerzame kinderen, dat dag aan dag beſtraffen van onwillige, dat ondervinden van het misnoegen van onverſtandige, zelden voldane ouders, die nu klagen over de weinige vorderingen hunner onleerzame kinderen, en dan weder over te harde ſtraf, hen aangedaan; dat alles en nog veel meer onaangenaams is er verbonden aan den post van Onderwijzer der jeugd. — Het is waar, er zijn ook genoegens aan vast gemaakt, die ergens anders te vergeefs gezocht worden: het zien, bij voorbeeld, der vorderingen van velen, na aangewende moeite en arbeid; het overwinnen der ſtugheid

en

Digitized by Google

en onbuigzaamheid van anderen, na eene langdurige oefening van het taaist geduld; het genot van der kinderen achting en liefde; de ondervinding van het ſtil dankbaar genoegen van regtſchapene ouders: het is waar, mijne vrienden! dat zijn genoegens, wier waarde hij alleen kan waarderen, die ze geniet; genoegens, die voor eene gevoelige ziel onuitſprekelijk zijn! En gelukkig, dat zij er aan verbonden zijn — en een tegenwigt opleveren tegen de zoogenoemde onaangenaamheden! Wie zou zich anders dezelve willen getroosten? Maar met dat alles, zijn de onaangenaamheden toch van dien aard, dat zij even zeer in aanmerking komen, om het moeijelijke van het werk van Onderwijzers der jeugd te bepalen, als de opofferingen, die men ondergaan moet ter vervulling van dezen of genen moeijelijken pligt.

Ziet daar de eerſte reden ontwikkeld, waarom wij groote achting verſchuldigd zijn aan eenen regtſchapenen Onderwijzer der jeugd.

En nu wil ik er nog één noemen, die ons even zoo zeer als de vorige daartoe verpligt; zij is deze: *een Onderwijzer der Jeugd is een man, aan wien* HET GEWIGTIGSTE *en* VERHEVENSTE *werk is toevertrouwd; — ik zeg, het gewigtigſte en aangelegenſte werk.*

Als de beſchaving van het verſtand en de vorming van het hart der kinderen niet het aangelegenſte werk is, dan weet ik niet,

Digitized by Google

wat dien naam verdient. Of hangt daarvan voor het geluk der kinderen in hun volgend leven, voor het welzijn der Maatschappij, waarvan zij als toekomstige leden opgroeijen, voor het welvaren van die huisgezinnen, waarvan zij hoofden zullen worden, en voor den roem van dien Godsdienst, dien zij kennen, niet verbazend veel, niet alles af? — Wat doet hij dan, die der kinderen beschaving en vorming zoekt te bevorderen, wat doet hij anders, dan in hen de kiemen te leggen, die in het verschiet de heerlijkste vruchten vertoonen, over welke de ware menschenvriend zich in voorraad verblijdt? — Zeg mij, mijne Vrienden! wat werd er van onze kinderen, van de Maatschappij, van den Godsdienst, waren er geene Scholen en geene Onderwijzers, die hunne vermogens en krachten veil hadden voor de beschaving en vorming der kinderen? — Verplaatst u voor één oogenblik, bid ik u, in die akelige dagen van barbaarschheid, toen men noch Kweekscholen voor, noch Leeraars der Jeugd kende; dagen, in welke domheid en onwetendheid, die gewisse bronnen van woestheid en zedeloosheid, ten troon verheven waren en alles in het wilde daar henen liep, als of de mensch niets meer dan dier was. — Ach! terwijl de herinnering daarvan uw hart van weedom doet wegkrimpen, zal integendeel de tegenwoordige gesteldheid uw hart doen gloeijen van dankbaarheid aan dien God, die u in

een

Digitized by Google

een beſchaafd land, niet alleen deed geboren worden, maar ook in een land, waar alles in de weer is, om de opkweeking van het jeugdig geſlacht te bevorderen, en aan de Maatſchappij zoo wel als aan het Chriſtendom bruikbare leden te bezorgen! — Wat nut hebben de Scholen niet gedaan, en doen zij langs zoo meer! — En dan, mijne Vrienden! zou het werk van eenen Onderwijzer der Jeugd niet van de grootſte aangelegenheid zijn? Kan het dan nog eene vraag zijn, of het niet pligt is, dien ſtand tot den eerwaardigſten te verheffen?

Maar ik zeide ook: het werk van eenen Onderwijzer der jeugd *is en behoort onder het verhevenſte werk*, waartoe iemand zich verledigen kan, want hij is in nadruk Gods plaatsbekleeder op aarde, gelijk elk vader en moeder, dien God kinderen ter opvoeding toevertrouwt.

Kinderen zijn jeugdige planten Gods, die Hij onder ons opzigt ſtelt, om voor dezelven de naauwkeurigſte zorg te dragen, en met alle oplettendheid te behandelen en op te kweeken, ten einde hen op de gelukkigſte wijze te leiden op den weg naar het doel hunner beſtemming. Kinderen behooren tot den rei der voortreffelijkſte wezens op Gods aardrijk, en elk hunner ſluit die groote keten van redelijke ſchepſelen, die aan God is vastgehecht, in welke de kiemen van de edelſte vermogens en krachten verborgen zijn, die hen, wanneer zij, onder den veel ver-

Digitized by Google

mogenden invloed van rede en Godsdienst, opgroeijen, tot eenen bewonderenswaardigen trap van grootheid kunnen doen opklimmen; wat meer is, kinderen zijn onsterfelijke wezens, aan welker beschaving en vorming te arbeiden, met andere woorden is — hen voor onsterfelijk geluk vatbaar te maken! — En dan geroepen te zijn, om aan de beschaving en vorming der zoodanigen te arbeiden? — neen! ik onderneem niet, de hooge waarde en voortreffelijkheid van eenen stand te ontwikkelen, die daaraan is toegewijd! — Nog eens, indien zulke mannen, die hunne vermogens en krachten aan het werk van kinder-beschaving en vorming toewijden, geene achting verdienen, dan weet ik niet, wie dezelve toekomt en daarop aanspraak heeft.

Houdt dan op met minachting hen aan te zien, indien gij dat wellig tot nu toe deedt. Gij hebt hen miskent en onregt gedaan, indien zij zich anders waardig hunne bediening gedroegen. Spreekt nooit van hen, dan met namen, die voegen aan hunnen verhevenen stand, van welken het minst vernederend denkbeeld verwijderd is. — Ouders, bewaart vooral hun aanzien en achting bij uwe kinderen, indien gij ten minste daarin belang stelt, dat hun onderwijs eenen gelukkigen invloed op hen zal hebben!

Maar hier, dunkt mij, rijst nu bij u de vraag op: moet men dan aan alle Onderwijzers der Jeugd dezelfde achting toedragen?

Digitized by Google

gen? Daarop moet ik nog kort, als een *tweede deel* mijner verhandeling, antwoorden; namelijk: *u kort aanwijzen, door het geven van eenige weinige wenken, hoedanig het karakter van dien Onderwijzer zijn moet, die billijk aanspraak op onze achting kan maken en dezelve ook niet ontgaan zal.*

Er is geene betrekking in de wereld, in welke het om het even is, hoedanig karakter hij heeft, die in dezelve geplaatst en werkzaam is. Een ambt kan op zich zelf eerwaardig zijn, maar hij geene de minste achting verdienen, die het bekleedt. — Naar mate het ambt is, dat ons is toevertrouwd, moeten wij zorgen, een karakter te bezitten, dat ons hetzelve waardig maakt.

Een Regent moet des te zorgvuldiger zijn in het bewaren van zijn karakter, als zijn post boven andere aanzienlijk is, en zijn voorbeeld op anderen werken kan. Is de stand van eenen Onderwijzer der Jeugd zoo *verheven*, als wij zagen, dan moet hij niet minder zorgvuldig zijn, om zich waardig denzelven te gedragen, indien hij ten minste op achting wil aanspraak maken. Maar hoedanig behoort dan het karakter te zijn van iemand, die als Onderwijzer der Jeugd achting verdient?

Ik heb u reeds te kennen gegeven, dat hij iemand zijn moet met de noodige kundigheden toegerust; niet alleen met die, welke vereischt worden om de noodzakelijkste dingen den kinderen te leeren, maar ook die,

Digitized by Google

welke hen in ſtaat ſtellen hun verſtand te ontwikkelen, en hun hart eene goede rigting te geven, waarvan ik u het een en ander genoemd heb. — Maar er moet nog meer bijkomen, want kundigheden op zich zelve, hoe uitgebreid ook, vormen nog het karakter van den onderwijzer niet; hij moet daar mede paren eene heerſchende lust tot den post, dien hij bekleedt, en de werkzaamheden, die hij te verrigten heeft. — Heerſchende lust is tot alles noodig, zullen wij *goed* doen, het geen wij doen moeten, en vooral, wanneer wij tot bezigheden geroepen worden, die moeite en inſpanning vereiſchen, en aan welker getrouwe vervulling vele opofferingen verbonden zijn. — Maar welk eene heerſchende lust tot het uitoefenen van zoo moeijelijke bezigheden moet dan niet den Onderwijzer der jeugd bezielen, zal hij met onafgebroken ijver en volhardende ſtandvastigheid zijne groote taak voortzetten, en allen tegenſtand, dien hij ontmoet, grootmoedig trotſeren en overwinnen? Waarlijk, zonder heerſchende lust, mag hij zijn ambt blijven waarnemen als eene kostwinning, maar niet als eene aangename bezigheid, die hij met genoegen uitoefent. Zonder heerſchende lust zal hij misſchien gebrekkig doen, het geen hij doen moet, maar geene moeite aanwenden om zich in zijnen kring te volmaken. Integendeel, niet zijne ſchool zal zijn vermaak zijn, maar alleen het geld, dat hij daar mede verdient. — Maar bezielt eenen Onderwijzer

der

Digitized by Google

der kinderen een brandende lust tot het werk dat op zijne schouders rust, men ziet hem nergens liever dan te midden zijner kinderen, onder welken hij meer vader dan meester is; hij let naauwkeurig op alles, wat de kinderen nuttig zijn kan, en geene moeite ontziet hij, wanneer hij iets goeds in zijnen kring denkt te kunnen uitvoeren, zijne belooning verwachtende van Hem, wiens plaatsbekleeder hij is. Met een opgeruimd hart vangt hij elken dag zijne bezigheden aan, terwijl hij des avonds zijnen God innig dankt voor het goede, dat hij heeft trachten te stichten en op dien dag gesticht heeft: ziet, zulk een onderwijzer kan gerust verwachten, dat hij geacht en geëerd zal worden.

Hij moet verder met een levendig gevoel doortrokken zijn van de hooge waarde van zijnen stand in de wereld, zich daardoor niet tot trotschheid laten vervoeren, maar tot dankbaarheid aan God, dat die hem zulk eene eere waardig keurde, terwijl dat gevoel hem tevens zal omzigtig maken in zijn gedrag, op dat hij wel zijnen post tot eer, maar niet tot schande zij!

Eindelijk, hij moet boven alles een goed, zedelijk, braaf man zijn, die de kinderen de eerste beginselen van zedelijkheid niet alleen door woorden, maar ook door daden inprent; de kinderen moeten op hem kunnen en mogen zien, om een voorbeeld aan hem te nemen. Zoo schandelijk het tegendeel is, zoo voordeelig is dit in het karakter van

Digitized by Google

eenen onderwijzer der jeugd. Dat men vrij de zedelooze verachte; dat men hem zijn eerwaardig ambt ontzegge — maar den braven man vereere en aan zijn karakter hulde doe!

Zoo heb ik dan mijne voorgenomen taak afgeweven, en, zoo ik hoop, met het beste gevolg: *voor u Ouders*, die uwe kinderen aan de leiding en besturing van mannen hebt toevertrouwd, die onze hooge achting verdienen van wegen het moeijelijk en verheven werk, waar aan zij zich hebben toegewijd; acht ze zeer veel om hunnes werks wil!

Voor u ook, Leeraars der jeugd, die ik hier met uwe lieve kweekelingen aanschouwen mag, hoop ik iets goeds gezegd te hebben ter uwer meerdere aanmoediging en volmaking. Gevoelt uwe waarde, maar met dankzegging aan God! Miskent men die uit onkunde of trotschheid, denkt dan, dat er geene betere beloning is, dan de bewustheid van wezenlijke verdiensten te bezitten, en aan zijne bestemming getrouw te zijn. Verachtden lof der wereld, maar stelt prijs op de goedkeuring van God. Ziet door de nevelen van uitwendige achting henen op het loon dat gij smaken zult in 't aanschouwen van nuttige leden der Maatschappij, door u gevormd. — God sterke u, en make uw werk voorspoedig!

Eindelijk ook voor u, lieve kinderen! hoop ik een heilzaam woord gesproken te hebben. Gij hebt gehoord, welk eene achting

Digitized by Google

ting gij aan uwe Leermeesters verschuldigd zijt, die hunne krachten en vermogens voor u opofferen. Betoont dezelve van nu af meer dan ooit: en dat zult gij, als gij van hun onderwijs een goed gebruik maakt en naar hunne lessen hoort. Denkt steeds, dat zij uw geluk bedoelen, en verligt hunne moeite door uwe vlijt. — *Het zij zoo!*

Digitized by Google

LESSEN EN RAADGEVINGEN VOOR AANKOMENDE ONDERWIJZERS.

*In eenen brief aan mijnen Vriend ***, die zich als Kweekeling tot Onderwijzer had aangegeven.*

Gij hebt dan uwe keuze bepaald, om Onderwijzer der Jeugd te worden? Wel nu, gij kunt in die betrekking zeer nuttig voor de maatschappij zijn, en nuttiger zelfs, dan wanneer gij u tot een ander vak bepaald hadt, indien gij maar door de ware aandrift tot deze verkiezing geleid zijt: want ik hoop niet, dat het denkbeeld, van gemak in uw volgend leven te zullen genieten, u daartoe zal gedreven hebben; waarlijk, indien deze hoop u streelt, zult gij u, bij de ondervinding, zeer bedrogen zien; — maar indien gij werkelijk lust hebt, om nuttige leden voor de maatschappij en gelukkige menschen

Digitized by Google

schen voor zich zelven aan te kweeken, en gij wilt u dan al de moeijelijkheden, die dit werk met zich brengt, laten welgevallen, zoo is uw doel edel, en heilrijk zal dan ook de bereiking daarvan voor u zelven zijn.

Men bepaalt zich zoo ligtelijk tot een beroep in de wereld, zonder alvorens het gewigt van hetzelve te overwegen, en de zwarigheden te bespieden, welke daarmede gepaard gaan: en zulks vindt vooral plaats ten aanzien van het beroep van Onderwijzer of Leermeester der Jeugd. In der daad, het zegt veel, voor het opkomende geslacht te werken en den mensch te leiden tot zijn waar geluk, hetwelk het hoofddoel bij het onderwijs en de opvoeding moet uitmaken, en hoe velen zijn er niet, die, koel en onverschillig weg, de werkzaamheden van hun beroep oefenen, zonder het gewigt van hetzelve te overwegen; zij vergenoegen zich enkel met den naam van *Onderwijzer der Jeugd* te bezitten, gevoelen eene soort van trotschheid op het hooren noemen van dien naam, en stichten, zonder dat zij dit zelf weten, de grootste onheilen voor de maatschappij. „ En waardoor wel?" zult gij zekerlijk vragen: daardoor, dat zij hun onderwijs niet zoodanig inrigten, dat het hart en verstand der kinderen, zoo tot hun eigen geluk, als tot dat van anderen, er niet behoorlijk door gevormd worden. Hoe vele Onderwijzers ontmoet men ook zelfs vaak

Digitized by Google

t, wier eigen hart en verſtand niet ge-
rmd, althans niet genoegzaam beſchaafd
or hunnen post zijn, wier verſtandelijke
rmogens, bij derzelver ontwikkeling, eene
keerde wijziging, en wier harten door
ien kwaden omgang eene verkeerde over-
iging ontvingen: en hoe kunnen deze im-
r het groote doel, om de kinderen tot
n volgend geluk voor te bereiden, be-
ken? Van welk een uitgeſtrekt nadeel
n dezulken integendeel niet? En van waar
lke ongelukkige Onderwijzers anders, dan
t zij bij hunne aankweeking tot Leermees-
s der Jeugd het gewigt van hun beroep,
artoe zij bekwaam moesten worden, niet
noeg beſeften? Zoek derhalve nu, waarde
iend! terwijl gij tot een zoo gewigtig
rk wordt opgeleid, een bekwaam en ver-
ndig Onderwijzer te worden, en dan kunt
zekerlijk, in het vervolg van uwen leef-
l, aanſpraak maken op de achting en lief-
uwer medemenſchen, en u zelven be-
ouwen als een bevorderaar van het ge-
: en den voorſpoed der menſchelijke maat-
appij. — O welk een zelfsvoldoening ver-
kt dit! — Welk een zalig gevoel doet
s dit denkbeeld ſmaken!
Zelf in dit vak geplaatst, verheugt mij
ts meer, dan dergelijke Onderwijzers te
tmoeten, over het zwaarwigtige en nut-
e van onzen post onderling te ſpreken en
ander tot eene getrouwe waarneming van
zelven op te wekken; maar ook niets

be-

Digitized by Google

bedroeft mij meer, dan wanneer ik tegenovergeftelde Onderwijzers aantref: ik beklaag hen en in hen de hun aanvertrouwde kinderen.

Gij kunt begrijpen, lieve vriend! dat het mij zeer zou verblijden, u als Onderwijzer, en wel in dien ftand als een voor uw Vaderland en de Maatfchappij nuttig burger in de wereld te zien optreden, en wat in mijn vermögen is, om u daartoe te brengen, wil ik gaarne aanwenden, te meer, dewijl ik van uwe kindsheid af weet, dat nuttige lesfen en heilzame raadgevingen bij u de gewenschte uitwerking hebben: en dit is het eenigfte, wat ik u in dit opzigt kan mededeelen. Neem gij mijnen welmeenenden raad in acht; gij kunt er u gerust op verlaten, nimmermeer zal het u berouwen, en laat ook niemand, wie hij zijn moge, u van de opvolging der volgende lesfen afbrengen.

---

1. Zoek voor uw vaderland en de maatfchappij een nuttig burger te worden, of met andere woorden: zoek ter eere van God te leven, en door gedurige naarftigheid en vlijt zoodanig een man te worden, dat gij voor anderen nuttig en voor u zelven gelukkig zijt. Deze begeerte moet gij ftark aankweeken.
2. Hoezeer deze grondregel alle menfchen raakt, zo verdient dezelve inzonderheid

Digitized by Google

uwe dubbelde overweging. En waarom? Om dat weinig menſchen in een zoo gewigtig beroep ſtaan, als waartoe gij bekwaam moet worden.

3. Niemand, indien gij u regt bekwaam maakt, kan van uitgebreider nut voor de Maatſchappij zijn, dan gij; maar daartegen, indien gij u zelven niet bekwaam maakt, kan één uit honderd zoo veel kwaad of nadeel niet ſtichten, dan gij alleen. Overweeg dit, en bedenk hetzelve menigmaal: dit zal u aanzetten, om te weten wat uw pligt is, en als gij dien kent, moet gij denzelven met alle bereidvaardigheid uitoefenen.

4. Denk niet, dat de Leermeester, onder wiens opzigt en leiding gij u bevindt, u alle bekwaamheid geven kan: dit vertrouwende, zoudt gij u bedriegen; vooral uw eigen vlijt en werkzaamheid moeten u den weg banen tot de vereischte kundigheden.

5. Om bekwaamheid te verkrijgen, moet gij veel onderzoeken. Gij moet uit alles leering opdoen, vooral uit de Schepping en uit de zamenleving: — in 't eerſte ziet gij het werk en de handelingen van God, in het laatſte die der menſchen.

6. Heb een onuitblusſchelijken ijver voor kunsten en wetenſchappen, doch inzonderheid voor die, welke aan uw beroep dienstbaar kunnen zijn.

7. Werk niet altoos tot vermoeijens toe; maar

Digitized by Google

maar neem somtijds tot eene aangename uitspanning iets ter hand, hetwelk uwe zinnen ontspannen kan, bij voorbeeld: teekenen, zingen, of het lezen van vervrolijkende, doch nuttige boeken enz.

8. Tot oefening en studie verkies veel de eenzaamheid.

9. Betoon u altoos leergierig te zijn door gepaste vragen en spraakzaamheid.

10. Wees nooit voldaan over u zelven.

11. Laat geen tijd verloren gaan.

12. Men heeft tijd tot alles, wat men doen moet, als men de oogenblikken wel gebruikt.

13. De zon, als zij op- en ondergaat, zij u tot regelmaat van uwe werkzaamheid en rust.

14. Leef om te leeren, en leer om te leven.

15. Vertoon in al uwe handelingen, ook in uw spreken en in uwen omgang, eene vlugheid, vriendelijkheid en bescheidenheid, die u bij elk aangenaam maakt. Een lusteloos, onverschillig of koel handelen mishaagt in elk mensch, maar inzonderheid in een jongeling.

16. Let op het geen men u zegt.

17. Gelaat u nooit veel verstand te hebben.

18. Duld, dat men u uwe gebreken onder het oog brenge.

19. Wees niet verwaand op uwe gelukkige begaafdheden.

20. Schuw boven alles kwaad gezelschap.

21. Gedraag u altijd met zulk eene ingetogen-

Digitized by Google

heid, als of tien oogen acht op u gaven, en tien handen met vingers op u wezen.

12. Doe u zelven menigmaal deze volgende vragen:

a. Wat moet er van mij worden?

b. Neem ik mijnen tijd getrouw waar?

c. Ben ik waarlijk in mijn leeren gevorderd?

d. Wat staat mij te doen?

e. Welke moeten de gevolgen van mijn tegenwoordig gedrag zijn?

13. Zoek eindelijk door uw goed gedrag en toenemende kundigheden den lof en de achting van alle brave lieden te verkrijgen.

Laten deze lessen en raadgevingen u strekken tot eene handleiding, waarnaar gij u gedragen zult, ten einde gij begrippen leert vormen van uwe bestemming; bestudeer dezelve dagelijks; neem daartoe den morgen of de eenzaamheid; en bid God, dat Hij uwe pogingen zegene, gelijk hij voor u zal doen, die zich met achting teekent

Uw toegenegen vriend,

M.

SCHOOL-

Digitized by Google

SCHOOLBERIGTEN

over Maart 1808.

HOLLANDS Noordelijk gedeelte.

I. *Distr.* Schoolopz. A. NUMAN.

VLIELAND vacant. *Zie Mei* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. J. DOZIJ.

VENHUIZEN. Alhier is door het Gemeente-Bestuur en den Kerkenraad der Hervormde Gemeente tot openbaren Schoolonderwijzer, Koster en Voorzanger aangesteld JAN SCHUITEMAKER, voorzien met eene acte van den tweeden rang.

III. *Distr.* Schoolopz. A. R. MAURER.

ALKMAAR. De School in het Roomsch Katholijk Wees- of Armenhuis vacant. *Zie Febr.* 1808.

Digitized by Google

V. *Distr.* Schoolopz. P. BEETS PZ.

WESTZAANDAM. Eene Bijschool vacant. *Zie Julij en Aug.* 1806.

NAUERNA vacant. *Zie Dec.* 1806 *en Jan. en Mei* 1807.

OOSTZAAN. *Noorderschool* vacant. *Zie Mei* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. J. C. BERRANGÉ.

BEVERWIJK vacant. *Zie Dec.* 1807.

VIII. *Distr.* Schoolopz. J. TEISSÉDRE L'ANGE.

SLOTERDIJK. Het Institut van het Departement: *Tot Nut van 't Algemeen*, alhier gevestigd, waarin een zeker getal Armenkinderen, op koste dezes Departements, om niet onderwezen worden, is vacant door de demissie, welke de Directie genoodzaakt is geworden te geven aan JACOBUS DIETHELM, die in dat Institut onderwees, en, uit hoofde van deszelfs wangedrag, het heeft moeten verlaten. Het tractement is *f* 350, zonder Schoolgelden; voorts vrije woning en 20 ton turf. De School is eene Bijzondere School van de eerste klasse, waarover het toezigt heeft eene Commissie des *Sloterdijkschen* Departements, waarvan de Heer Mr. J. C FABRET, Advokaat te *Amsterdam*, thans Voorzitter is.

HOL.

Digitized by Google

HOLLANDS Zuidelijk gedeelte.

II. *Distr.* Schoolopz. J. WELDIJK.

WAARDER. Uit de genomineerde personen, met name H. J. ROZENBERG, Ondermeester te *Utrecht*, H. SLUITER, Ondermeester te *Buren*, C. DE JONG, Ondermeester te *Utrecht*, hebbende den tweeden rang; H. SCHIPPERS, Ondermeester te *Vlaardingen*, en J. SCHÖLTZ, den Schooldienst waarnemende te *Benthuizen*, hebbende den derden rang; is na gehouden examen door den Onderwijzer F. TUIJL, die daartoe door den Schoolopziener gecommitteerd en door het Gemeente-Bestuur geapprobeerd was, door de gecombineerde Vergadering van Dorps- en Kerkbestuur met eenparige stemmen beroepen H. SCHIPPERS, Ondermeester te *Vlaardingen*, hebbende den derden rang, die dezen post aangenomen en reeds aanvaard heeft.

GOUDA. Alhier is de School voor kinderen der armen vacant. *Zie het Schoolnieuws van December* 1807. Deze School is nog niet begeven; dit is aan de verandering van het Stadsbestuur toe te schrijven. Men heeft echter gegronde hope, dat eerlang over dezen post op de beste wijze zal beschikt worden.

Digitized by Google

III. *Distr.* Schoolopz. N. MESSCHAERT.

OUD-BEIJERLAND vacant. *Zie Sept. en Dec.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. G. VAN KOOTEN.

DORDRECHT. De post van Schoolmeester in het Nieuw Armhuis binnen deze Stad vacant. *Zie Dec.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. G. OUTHUIJS.

BRIELLE. Eene bijzondere Nederduitsche School vacant. *Zie Febr.* 1808.

ZEELAND.

II. *Distr.* Schoolopz. A. VAN DEINSE.

VERE De openbare Schoolonderwijzersplaats alhier vacant. *Zie October* 1807, *bl.* 53 *en* 67.

KATS vacant. *Zie Jan.* 1808.

BRABAND.

I. *Distr.* Schoolopz. H. VAN DAM.

WILLEMSTAD vacant. *Zie October* 1807.

HEEN vacant. *Zie October* 1807.

III. III.

Digitized by Google

III. *Distr.* Schoolopz. A. VAN MOORSEL.

DUIZEL. Bij besluit van den Landdrost voor dit Departement, in dato 29 Februarij 1808. Litt. M. is tot Schoolonderwijzer dezer Gemeente aangesteld J. B. PANKEN N. Z., bezittende den vierden Rang.

V. *Distr.* Schoolopz. S. VAN DER NOORDAA.

LITH. De post van Substitut Schoolonderwijzer alhier vacant. *Zie Sept.* 1807.

OLLAND (onder *Oedenrode.*) De post van Schoolonderwijzer alhier, door het overlijden van A. HARING, vacant geworden, is bij order van den Heere Landdrost van 22 Februarij l. l. litt. A, door de benoeming van JACOBUS VAN DER POLL, hebbende den vierden Rang, vervuld.

VI. *Distr.* Schoolopz. P. DERKS.

VIERLINGSBEEK vacant. *Zie Jan.* 1808.

UTRECHT.

I. *Distr.* Schoolopz. J. V. MANEN ADZ.

SCHALKWIJK. Alhier overleed den 28. Febr. l. l. de Schoolonderwijzer M. BAARS, en werd hierdoor de School vacant, welker

Digitized by Google

provisionele waarneming dadelijk werd opgedragen aan A. J. ROZENBURG, hebbende den tweeden rang. Men verwacht omtrent deze vacature de nadere berigten.

GELDERLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. Mr. P. A. DE ROOCK.

EINSPEIK vacant. *Zie Febr.* 1808.
BRUCHEM vacant. *Zie Dec.* 1807.
OPIJNEN. Door vrijwilligen afstand van J. VAN DER RIJST, is het Schoolonderwijzers-, Voorlezers- en Kostersambt alhier vacant. Het vaste tractement voor een nieuw te beroepen Schoolmeester, Voorlezer en Koster is bepaald op ruim twee honderd gulden, behalve de emolumenten en vrije woning: die genegen daartoe zijn, en de noodige vereischten en eene acte van algemeene toelating, ten minste van den derden rang, bezitten, adresseren zich aan den Predikant, of aan den Secretaris van het Dorpsbestuur aldaar.

II. *Distr.* Schoolopz. P. H. REPELIUS.

CULENBORG. De Lutherſche School vacant. *Zie Nov.* 1806.

Op een der aanzienlijkſte Dorpen van dit District begeert men iemand, om den Schooldienst

Digitized by Google

dienst in plaats van den bejaarden Schoolonderwijzer, wiens ligchaamsgestel hem niet toelaat, om zelf op den duur in de School tegenwoordig te zijn, waar te nemen. Die lust en bekwaamheid hebben om dit werk op zich te nemen, gelieven zich bij den Schoolopziener aan te melden, die nader onderrigt geven kan.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. H. DONKER CURTIUS.

HETEREN. De Fransche Kostschool vacant. *Zie Bijdr. van Oct. en Nov.* 1807.

VI. *Distr.* Schoolopz. H. W. VAN WOELDEREN.

DOESBURG. De post van Fransche Kostschoolhouderesse vacant. *Zie Oct.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. H. J. THOMASSON.

LAREN. De alhier plaats gehad hebbende vacature werd vervuld. Uit een groot aantal Sollicitanten werden op de Nominatie gebragt: W. VAN OMMEREN, G. JONKERS, J. E. R. BROESTERHUIZEN, H. MEIJERINK en T. DE HAAN, bezittende alle den derden Rang, uit welke, na gehouden examen, waar bij allen veel kunde deden blijken, tot Schoolonderwijzer, Koster en Voorzanger beroepen is, W. VAN OMMEREN.

Digitized by Google

NEEDE vacant. *Zie October* 1807.

OVERIJSSEL.

I. *Distr.* Schoolopz. C. FRANSEN VAN ECK.

STOKKUM vacant. *Zie Sept.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. J. H. FLOH.

DE ESCHMARKT vacant. *Zie Nov.* 1807.
DE ROTBEKE vacant. *Zie Nov.* 1807.
KLEIN DRIENE vacant. *Zie Dec.* 1807.
BEKKUM vacant. *Zie Dec.* 1807.

III. *Distr.* Schoolopz. G. W. STORE.

REUTUM vacant. *Zie Sept.* 1807.
NORDENRING vacant. *Zie Dec.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. J. W. A. MULLER.

OUDLEUSSEN, als mede
HESSUM en REGTEREN vacant. *Zie Maart* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. J. F. SERRURIER.

BRUNNEPE. Alhier is door den Magistraat der Stad *Kampen* tot Schoolonderwijzer aangesteld H. KROESE, hebbende acte van den tweeden rang.

RUI-

Digitized by Google

RUITENVEEN vacant. *Zie Nov.* 1807.

KAMPEN. Alhier is tot Stads Frantschen Kostschoolhouder en Voorzanger bij de Waalsche Gemeente aangesteld J. GLASER, hebbende acte van den eersten rang.

HASSELERDIJK vacant. *Zie Oct.* 1807.

ZUIDEINDE, (*van Kamperveen*) en DE ZANDEN, *onder Kamperveen*, beide vacant. *Zie Dec.* 1807.

VI. *Distr.* Schoolopz. w. SANDERS.

JONEN en DWARSGRAFT vacant. *Zie Nov. en Dec.* 1807.

MUGGENBEET. Alhier is het Schoolonderwijs provisioneel opgedragen aan ROELOF VENEMA, op een tractement van 't Land van *f* 50 en eene toelage uit het Schoolfonds van *f* 90.

OSSENZIJL. Alhier is de provisionele waarneming der School opgedragen aan L. H. KUIK.

BLAUWE HAND. Ook hier werd de waarneming der School provisioneel opgedragen aan DERK VAN DER ZIJL.

EMMELOORD *op Schokland*. Door den Heer Landdrost van *Overijssel* is alhier tot Onderwijzer aangesteld JOHANNES DE WIT, tweede Onderwijzer te *Vollenhove*, bezittende den vierden rang.

WETERING blijft als nog vacant, wijl er voor die plaats nog geen geschikt Onderwijzer gevonden is.

Digitized by Google

Er zijn in dit Gewest of althans in dezen Oord nog geene Onderwijzers genoeg met rang: evenwel het laat zich aanzien, dat er van tijd tot tijd komen zullen, en daardoor ook in ſtaat te zijn de kleinere plaatſen te kunnen voorzien.

VRIESLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. J. F. KORFF.

OLDELEMMER vacant. *Zie Oct.* 1806.

BLESDIJKE. De School alhier, welke door het verroepen van A. H. BERSMA naar *Wijntjeterp* was opengevallen, is weder vervuld door de benoeming van H. A. WEERSINGA, bezittende den derden rang.

OOSTERZEE. Door vrijwilligen afſtand van H. KLUIVER, is de Onderwijzers-, Kosters- en Voorzangersplaats alhier ledig geworden. Boven eene vrije woning en 6 ſtuivers ſchoolgeld in het ¼ jaar van 30 tot 40 leerlingen, is het tractement, hetwelk tot nu toe ſlechts *f* 100 heeft bedragen, door bewerking van Baljuw, benevens het Gemeentebeſtuur van *Lemſterland* op *f* 200 gebragt, en wordt mogelijk nog met *f* 50 verhoogd. De Sollicitanten moeten ten minſte den derden rang bezitten.

III. *Distr.* Schoolopz. H. W. C. A. VISSER.

STAVOREN. De nu vereenigde School vacant. *Zie Febr.* 1808.

DED-

Digitized by Google

DEDGUM vacant. *Zie April* 1807.
HEMELUM vacant. *Zie Aug.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. A. BRUINING.

IJTENS. Alhier is tot Schoolonderwijzer aangesteld H. M. REIDSMA, die den derden rang bezit, en de School te *Staveren* provisioneel waarnam.

KUBAARD. Alhier is tot Schoolonderwijzer aangesteld W. HENGST, die den derden rang bezit, en als Ondermeester te *Balk* fungeerde.

Beide gemelde Onderwijzers, die ieder naar de School, welke hij verkregen heeft, dong, gaven den 17. Februarij l. l., onder bestuur van den Schoolopziener van het District, aan den Baljuw en het Gemeentebestuur van *Hennaarderadeel*, benevens Gecommitteerden uit die onderscheidene plaatsen, zoo voldoende blijken van hunne kunde in de onderscheidene vakken van onderwijs, dat zij dadelijk, met algemeene stemmen, voor die onderscheidene plaatsen, werden aangesteld.

PEINS is vacant geworden door het overlijden van ISAAK JANS, die den post van Schoolonderwijzer aldaar, sedert het jaar 1747, heeft waargenomen. De School is van den tweeden rang, het vast inkomen *f* 107 jaarlijks, het getal van Scholieren ongeveer 15; deze betalen 5 stuiv. in het ¼ jaar.

HARLINGEN. De Onderwijzer der Stads

Digitized by Google

Fransche School, P. L. BLOCQUEVILLE, heeft, wegens verandering van stand, dezen post vrijwillig nedergelegd. De afgaande Onderwijzer genoot een vast inkomen van *f* 250 en *f* 50 huishuur jaarlijks.

MINNERKSGA vacant. *Zie Febr.* 1808.

V. *Distr.* Schoolopz. B. VAN WEEMEN.

SCHINGEN vacant. *Zie Dec.* 1806.

GOUTUM. Alhier is in den ouderdom van 84 jaren overleden de Schoolonderwijzer, GERRIT VAN WICHEREN, die bijna tot het laatste toe den Schooldienst ijverig waarnam. Zijn Kleinzoon bedient thans de School provisioneel. Het jaarlijksch inkomen bedraagt met de Schoolpenningen ongeveer *f* 180. Het woonhuis en de tuin zijn zeer goed; het schoolvertrek is matig.

VI. *Distr.* Schoolopz. J. H. NIEUWOLD.

OOSTERWIERUM vacant. *Zie Dec.* 1807.

GROU vacant. *Zie Dec.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. M. MARTENS.

KOLLUM. Op den 10. Febr. l. l. is door Baljuw en Gemeentebestuur van *Kollumerland*, benevens Gecommitteerden ter vervulling der Schoolvacature, alhier tot Schoolonderwijzer voor eene der twee Scholen van den

Digitized by Google

den hoogsten Rang beroepen H. WOLDAAL van *Aduard*, hebbende acte van den tweeden rang. Gemelde Onderwijzer zal zijnen dienst, zoo dra mogelijk, aanvaarden. — De Schoolopziener wenscht, dat Baljuw en Gemeentebestuur voorn. gelukkig mogen slagen in het vinden of stichten van twee geschikte Schoolgebouwen; waarmede een groote stap kan gedaan worden, tot verbetering van het Schoolwezen te dezer plaatse.

LUTKEWOLDE (of AUSBUUR) vacant. *Zie Febr.* 1808.

METSLAWIER. Hier staat de School met Meiterstkomende te vaceren. *Zie Febr.* 1808.

GENUM vacant. *Zie Febr.* 1808

FOUDGUM vacant. *Zie Jan.* 1807, *en Febr.* 1808.

HANTUM vacant. *Zie Febr.* 1808.

GRONINGEN.

I. *Distr.* Schoolopz. J. R. VAN ZERDE.

GRONINGEN. De post van Stads Fransch Kostschoolhouder vacant. *Zie Dec.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. H. D. GUYOT.

NIEUWBERT vacant. *Zie Sept.* 1807.

GROOTEGAST werd vervuld; daarentegen staan

ADUARD en

NIEZIJL vacant te worden, omtrent een en ander worden nadere berigten te gemoet gezien.

Digitized by Google

III. *Distr.* Schoolopz. E. TINGA.

KREWERT vacant. *Zie Dec.* 1807.
THESINGE vacant. *Zie Febr.* 1808.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. WESTER.

OMMELANDER-WIJK, een gehucht onder *Veendam*. De gewettigde Bijfchool alhier vacant. *Zie Junij* 1807.
'T WAAR vacant. *Zie Nov.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. Mr. TH. VAN SWINDEREN.

KALKWIJK *of* LULA vacant. *Zie Nov.* 1807.

DRENTHE.

I. *Distr.* Schoolopz. G. SMIT.

RUINERWOLD vacant. *Zie Sept.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. W. J. KOPPIUS.

GASSELTER-NIEUWVEEN vacant. *Zie Oct.* 1806.

SCHOOL-

Digitized by Google

SCHOOLNIEUWS.

HOLLANDS Noordelijk gedeelte.

VI. *Distr.* Schoolopz. C. WERTZ.

Berigt wegens het OPENBARE VERSLAG *van den ſtaat der* Stads Armen-Scholen *te* Amſterdam, *en het afleggen eener proeve van gemaakte vorderingen der Leerlingen, welke die Scholen met een* LOFFELIJK GETUIGSCHRIFT *hebben verlaten. — Gehouden Vrijdag den* 18. *Maart* 1808.

Op Vrijdag den 18. Maart l. l., werd in de Oude Walen Kerk te *Amſterdam*, volgens gewoonte, het JAARLIJKSCH OPENBAAR VERSLAG, wegens den ſtaat dezer STADS ARMEN-SCHOLEN gedaan. De Heer Mr J. M. KEMPER, als Voorzitter der Vergadering van CURATOREN, betoogde bij deze gelegenheid, bij wijze van inleiding, „ dat de zorg voor „ de opvoeding der Armen de beste wijze „ is, om weldadig te zijn: tevens aantoo„ nende, hoe zeer onze tijden, te dien aan„ zien, bij vroegere vooruit waren."

Uit het verſlag zelve bleek, dat het getal der Leerlingen op de 10 Scholen binnen de-

ze Stad en op de Buitenſchole, welke op de Dagſcholen zijn toegelaten, bedroeg 3099, en dat voor de Avondſcholen 852, — dat 721 Leerlingen in het afgeloopen jaar de Scholen hebben verlaten, van welke aan 122 een LOFFELIJK GETUIGSCHRIFT is toegelegd; terwijl 247 Leerlingen, uit hoofde van het weinige gebruik, dat zij van het onderwijs maakten, of om andere redenen, zijn afgeſchreven geworden; en er 837 Leerlingen geplaatst zijn.

Dat, met betrekking tot de Onderwijzers in de Stads Armen-ſcholen, de verdienstelijke *eerſte Leermeester*, in de Schole N°. 2. MEINDERT BOELHOUWER, is overleden, een verlies door CURATOREN, om 's Mans braafheid, kunde en vlijt, door de Leerlingen der Stads Armen-ſcholen, om deszelfs liefderijk en oordeelkundig onderwijs, en vooral door deszelfs nageblevene Weduwe en zes Kinderen, als Echtgenoot en Vader, met regt betreurd, — dat door de gunstige approbatie van H. H. Wethouderen, in plaats van den Overledenen, tot *eerſten Leermeester* is aangeſteld HENDRIK POOLMEIJER, Adſiſtent eerſte Leermeester in de Schole N°. 7; in wiens plaats is aangeſteld geworden PIETER JOFFER, Ondermeester in de School N°. 2. — Dat in Februarij laatstleden is overleden de brave *eerſte Leermeester* in de Schole N°. 7, RIJK VAN WILDERNIS, wien, uit hoofde der toenemende vermindering zijner ligchaams vermogens, reeds ſedert eenen geruimen tijd een *Adſiſtent* was toegevoegd.

Na

Na den afloop van het Verslag, werden door de Leerlingen, die met lof de Scholen verlieten, en in 't bijzonder door hen, die tot Kweekelingen waren aangenomen, onderscheidene proeven gegeven van derzelver gemaakte vorderingen, zoo in het vaardig als *Kunstmatig Lezen*, de *Rekenkunde*, *Taalkunde*, *Godsdienst* en *Zedekunde* enz., bij alle welke verrigtingen zij blijken gaven, dat niet alleen hun geheugen, maar in 't bijzonder hun verstand en oordeel waren opgescherpt geworden. — Het ondervragen der Leerlingen geschiedde door den eersten Leermeester J. G. RIJK VAN DEN BERG, die zulks met veel juistheid verrigtte.

Vervolgens werden aan 31, uit de hoogste of derde klasse, die reeds den gewonen Eereprijs hadden ontvangen, buitengewone Eereprijzen, bestaande uit Hembden en Kousen, uitgedeeld; — waarna de volgende 117 verdienstelijke Leerlingen, ieder met 2 Hembden en 2 paar Kousen, benevens een LOFFELIJK GETUIGSCHRIFT zijn vereerd en met eene gepaste Aanspraak en Zegenwensch van den Voorzitter tot de betrachting hunner pligten aangemaand, terwijl aan de Leerlingen *Jan Hendrik Greve*, thans in het R. C. Jongens Weeshuis opgenomen, in plaats van Hembden en Kousen, een Boekgeschenk is gegeven, bestaande in het Werk van den Heer J. A. UIJLKENS, *Beschrijving der voornaamste voortbrengselen uit de drie Rijken der Natuur, uitgegeven door de Maatschappij: Tot Nut van 't Algemeen*, met inge-

Digitized by Google

voegde platen; en aan *J. C. G. Kaampfraat*, welke zich thans als Kweekeling bevindt in de Kweekschole van Schoolmeesters des *Amsterdamschen eersten Departements* der laatstgenoemde Maatschappij, insgelijks een Boekgeschenk, bestaande uit de *Nederduitsche Spraakkunst* des Heeren WEILANDS, *de Verhandeling over de Nederduitsche Spelling* en *het Woordenboek* van den Heer SIEGENBEEK, alle in groot 8vo.

Eindelijk werd door den braven Jongeling *Hesfel Foekes*, uit naam van allen, die ontslagen waren, eene allezins gepaste dankbetuiging gedaan.

Deze onderscheidene verrigtingen werden afgewisseld door *twee-* en *driestemmige* Gezangen, uitgevoerd door 77 Leerlingen, zoo Jongens als Meisjes.

De vereerende tegenwoordigheid van drie der H. H. Wethouderen, van Leden der Vroedschap dezer Stad, alsmede van Commissien uit de onderscheidene Kerkenraden, Armenbesturen, Regenten en Regentessen van Godshuizen en andere liefdadige en nuttige Gestichten, en van een aanzienlijk aantal Toehoorders van beide Kunne, zette de verrigtingen van dezen dag niet weinig luister bij; terwijl de openlijke goedkeuring van alle de Aanschouwers de aangenaamste voornitzigten oplevert, dat deze Stads Armenscholen, de deelnemende en krachtdadige ondersteuning van Amstels Achtbare Regering en Ingezetenen bij aanhoudendheid zullen ondervinden.

Digitized by Google

HOL-

HOLLANDS Zuidelijk gedeelte.

III. *Distr.* Schoolopz. N. MESSCHAERT.

ROTTERDAM. Den 16. Maart l. l. is alhier het gewone jaarlijksche Examen gehouden van de Stads Scholen in het voormalige Oudmannenhuis, onder het opzigt staande van den zeer bekwamen en verdienstelijken Onderwijzer J. VAN DRIEL. De voortreffelijke leerwijs, die in deze Scholen is ingevoerd, de stilte, orde en gemakkelijkheid, waarmede alle de bijzondere deelen van het onderwijs alhier gestadig voortgaan, en de heilzame strekking, welke alle de inrigtingen dezer Scholen hebben, om het denkvermogen der kinderen te ontwikkelen, en hunne harten en zeden te beschaven, brengen duizendvoudige vruchten voort, die zich ook in het tegenwoordige Schoolonderzoek duidelijk vertoonden. Ongemeen waren de vorderingen, door alle de kinderen in het gemeen sedert het Schoolexamen van verleden jaar gemaakt. Met verbazing zag en hoorde een ieder, die met de nieuwere leerwijze min bekend was, hier de kleinste kinderen, in de lagere klasfen, overeenkomst en onderscheid tusschen letters en letters aanwijzen, lettergrepen vormen en verschikken en de kracht der klanken bepalen. En het keurig, kunstmatig lezen der kinderen in de hoogere klasfen, ook van de moeijelijkste plaatsen, in dicht en ondicht, verraste en trof zelfs den meer ervarenen beoordeelaar.

Digitized by Google Dui-

Duidelijk was hieruit, zoo wel als uit hunne juiste verklaring van de woorden, van welke hen tusschen beide de beteekenis werd afgevraagd, alsmede uit de voldoende antwoorden, die er op taal- of rekenkundige voorstellen gegeven werden, te bespeuren, dat de kinderen hier leeren over alles te denken, alles vrij en grondig te onderzoeken. Ook de schriften der kinderen, in hetzelfde boek geschreven, als die, welke bij gelegenheid van het vorige Examen vertoond zijn, deden bij vergelijking hunne groote vorderingen sterk in het oog vallen. Na den afloop van dit onderzoek werden er door den Heer P. J. VAN DEN ENDE, Lid der Commissie van Superintendentie over de Stads Armen- en Medebestuurder dezer Stads-Scholen, uit naam van Bestuurderen, een groot aantal welverdiende eereprijzen uitgedeeld, waaronder een- en dertig aan kinderen, die van de Scholen ontslagen werden. De Leden der Plaatselijke Schoolcommissie en de Schoolopziener van dit District, ingevolge de vriendelijke uitnoodiging der gemelde Heeren Bestuurderen bij dit onderzoek tegenwoordig, zagen met uitstekend genoegen in deze Scholen het model van welingerigte Volksscholen, die te meer de hartelijkste deelneming van het geheele Vaderland, en van *Rotterdam* in het bijzonder, verdienen, omdat het ware Industrischolen zijn, waarin iederen halven dag telkens slechts de helft der kinderen onderwezen wordt, terwijl de andere helft in af-

Digitized by Google

zonderlijke vertrekken met breijen, spinnen of andere nutte handwerken wordt bezig gehouden.

Des avonds van denzelfden dag had het Examen van de Kweekschool plaats, aan wier hoofd de bovengenoemde waardige VAN DRIEL mede staat. Het aantal der Kweekelingen in dit Instituut is achttien, die tevens als Ondermeesters in de Stads-Scholen, zoo in dit huis als elders, dienen. In een vorig Examen hadden deze Kweekelingen van hunne dadelijke bedrevenheid, in het geven van onderwijs en het besturen eener school, proeven gegeven: nu liep het onderzoek over hunne Theoretische kundigheden. Doorgaans deed de Onderwijzer VAN DRIEL hun vragen over deze en gene wetenschappen; tusschen beide werden zij ook door den Schoolopziener, daartoe verzocht zijnde, ondervraagd: met dien uitslag, dat zij allen zich als jongelingen van meer dan gemeene bedrevenheid in de Taalkunde, Geschiedenis, Aardbeschrijving en Natuurkunde deden kennen. In de Rekenkunde toonden zij, door proeven op de leijen en op een bord, welke zij niet slechts maakten, maar ook duidelijk en grondig betoogden, oordeelkundig onderwezen te zijn. Boven allen muntte in uitgebreide kennis, schranderheid van oordeel en eene duidelijke wijze van voordragt uit de tweede Kweekeling in rang, de jongeling HENDRIK SCHOLTEN. CORNELIS RUSTER, reeds met eene Acte van algemeene Toelating als Onderwijzer van den

Digitized by Google

twee-

tweeden rang voorzien, handhaafde ook met eere zijnen welverdienden roem. Onder de overige jongelingen, allen in hunnen rang lofwaardig, trokken nog de vlijtige en welonderwezene PIETER HELM, JOHANNES P. WENTELAAR, CORNELIS VAN DER GRAAF, ADRIANUS VAN DEN BRINK en LODEWIJK SCHLIMMER, door de eene of andere verdienste, die in hen uitmuntte, de meeste aandacht tot zich. Kortom, het geheele Examen gaf goeden grond, om van dit zoo nuttige Instituut, met der tijd, eenen krachtigen steun voor de groote zaak van het verbeterde volksonderwijs te verwachten. Ook werden aan de verdienstelijke jongelingen door de Heeren Bestuurderen, bij monde van gemelden Heer VAN DEN ENDE, in eene aanmoedigende aanspraak den welverdienden lof gegeven, en aan ieder een fraai boekgeschenk ter hand gesteld: de verstgevorderden ontvingen een Exemplaar van FABRI's *Handboek;* andere een van den kleinen FABRI; andere een van BUIS, *Natuurkundig Schoolboek;* en die van de laatste afdeeling een van CURAS en SCHRÖCK's *Algemeene Geschiedenis.* Aan den achtenswaardigen Onderwijzer VAN DRIEL werd een Exemplaar der *Redevoeringen* van UILKENS over de *volmaaktheden van den Schepper in de schepselen* enz., als een bewijs van bijzondere toegenegenheid en achting aangeboden. Ook ontvingen bij deze gelegenheid de ervarene en vlijtige Onderwijzers der twee Stads-Scholen buiten dit huis, welke reeds vroeger waren ge-

Digitized by Google

geëxamineerd, ieder een Exemplaar van NIEMEIJERS werk *over de Opvoeding*, met welverdienden lof, ten geschenke. De plegtigheid werd met aanspraken aan en van den Schoolopziener, de Plaatselijke Schoolcommissie, de Onderwijzers en de Kweekelingen besloten: bij welke gelegenheid de Schoolopziener aan den zoo voorbeeldig en nuttig werkzamen VAN DRIEL een bewijs zijner achting voor deszelfs talenten en waarde meende te moeten geven, door te zijnen behoeve over een gedeelte der penningen te beschikken, hem door *Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken* aangewezen, om bij voorkomende gelegenheden uitstekende en verdienstelijke Onderwijzers te vereeren en aan te moedigen, hem met dat inzigt een Exemplaar van FABRI's *Handboek der Aardrijkskunde* ter hand stellende. Men eindigt dit berigt, waarin alles naar waarheid, eenvoudig en zonder alle grootspraak is gegeven, met den wensch, dat eene zoo nuttige stichting als deze niet slechts lang stand houden en bloeijen, maar ook in alle gewesten en plaatsen van dit Koningrijk eenen edelen naijver moge opwekken, om een dergelijk nut overal te doen stand grijpen.

OUD BEIJERLAND. Den 15. Maart l. l. beleefden de leerlingen der tweede openbare School alhier een' plegtigen dag, waarin alle weldenkende ingezetenen hartelijk deel namen. Het Departement *Oud Beijerland* der verdienstelijke Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, verlangende in zijnen kring de

Digitized by Google

groote zaak der Schoolverbetering te helpen bevorderen, had edelmoedig besloten een aantal boekgeschenkjes aan de braafste en naarstigste leerlingen dezer School, na een openlijk onderzoek, uit te deelen; en hiertoe was deze dag vastgesteld. Ten twee ure geleidde de lofwaardige Onderwijzer NICOLAAS VAN BAARLE, zijne leerlingen in de kerk, die kort daarop met een aanzienlijk getal aanschouweren, zoo leden van het Departement als andere, vervuld was. Na dat de Schoolopziener van het District, het Plaatselijke Toevoorzigt over de Scholen alhier en de Bestuurders van het Departement waren binnengetreden, opende de Wel Eerw. Heer C. L. VAN DEN BROEK, jongste Leeraar der Hervormde Gemeente en lid van gezegde Toevoorzigt en Bestuur, de plegtigheid met eene zeer gepaste aanspraak aan de Bestuurders en Leden des Departements, aan de kinderen en aan de zamengevloeide menigte. Daarop begon de Onderwijzer zijn onderzoek, hetwelk wel eenvoudig, maar niet te min oordeelkundig en zoo was ingerigt, dat iedereen, door de gemaakte vorderingen en de geschiktheid der leerlingen, van de juistheid en het doelmatige van des Meesters onderwijs ten volle overtuigd werd. Er was in de laagste klasse een goed aantal kinderen, die in de kennis en vergelijking der letteren, en het vormen van lettergrepen en woorden, wel geoefend waren. In de middelste klasse lazen vele leerlingen duidelijk en met een' natuurlijken toon. In de hoogste

Digitized by Google

ſte klaſſe was de oefening in het kunstmatig lezen met zeer goed gevolg voortgezet. Nog gaven de leerlingen der twee hoogere klaſſen, zoo door het beantwoorden van verſcheidene vragen, als door het maken van verbuigingen en vervoegingen, en het verbeteren van een door den Heer VAN DEN BROEK op een bord geſchreven gebrekkelijk opſtel, proeven van hunne goede vorderingen in de kennis der Nederduitſche taal. Ook was de rekenkunde niet vergeten: de meeste leerlingen maakten de hun opgegevene ſommen zeer goed, en eenige verklaarden de eerſte beginſelen der Rekenkunde vrij duidelijk op een bord. Eindelijk bleek het uit eenige weinige proeven, welke de tijd niet toeliet voort te zetten, dat verſcheidene kinderen ook in de Aardrijkskunde met vrucht onderwezen waren. Gedurende dit onderzoek hadden de ſchriften der kinderen, die over het geheel uitmuntend fraai mogten genoemd worden, in de kerk ten toon gehangen. Na den zoo gunſtigen afloop van het Examen, deelde de Heer V. D. B., uit naam des bovengemelden Departements, de toegedachte boekgeſchenken uit, zoo wel aan den Onderwijzer, als aan de kinderen, die in het algemeen door hun goed gedrag in de ſchool, en door hunne hier betoonde beſcheidene vrijmoedigheid, aller lof verworven hadden. Doch onder dezelve muntten bijzonder uit, in de eerſte klaſſe, *Paulus Weda*, *Arie v. Eldijk*, *Jan v. Beek*, *Willem Hoogewerff*, *Trijntje Niemandsverdriet*,

Sara Hoogenboom, *Emmetje Hoogewerff*, *Jakob Lemaus*, *Jan Schelling*, *Aart van der Geer*, *Jannetje de Reus*, *Rosette Chenau* en *Ingena Bloodshoofd*; in de tweede klasse: *Jan v. Driel*, *Jan Hannik*, *Jan Schutter*, *Stephanus Mante*, *Johanna de Koning*, *Bastiaan Brushart*, *Hendrik Smit* en *Bastiaan Groenenboer*; eindelijk in de derde klasse: *Dirk van Eldijk*, *Neeltje Hoogewerff*, *Sara v. d. Berg* en *M. Holleman*. Nadat en de Onderwijzer VAN BAARLE en een der leerlingen voor de hun toegedeelde geschenken gepaste dankbetuigingen hadden gedaan, bedankte de Schoolopziener het Departement voor deszelfs milde bijdrage tot uitbreiding van het nut der schoolverbetering, en het Toezigt over de Scholen voor deszelfs aanhoudenden lofwaardigen ijver, stelde den achtenswaardigen V. BAARLE, te zijner aanmoediging, uit naam van Zijne Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken, het eerste deel van het *Handboek voor Onderwijzers* ter hand, en spoorde in eene korte aanspraak de kinderen aan, om in hunne lofwaardige naarstigheid te volharden. Waarna de geheele plegtigheid met het opheffen van een Evangelisch Gezang, uit de verzameling bij de Hervormde Kerk in gebruik, besloten werd, gelijk zij begonnen was.

De Schoolopziener geeft van deze plegtigheid een zoo uitvoerig berigt, om door dit loffelijke voorbeeld, het eerste van een openlijk Examen, gedurende zijn Opzienerschap, op het platte Land in zijn District, andere

Digitized by Google On-

Onderwijzers, Gemeentebesturen en Kindervrienden tot navolging op te wekken.

GELDERLAND.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. H. DONKER CURTIUS.

ARNHEM. Alhier is, sedert eenigen tijd, een nieuw Onderwijzers-Gezelschap opgerigt onder het opzigt en bestuur van' N. VAN CALLEGOED, Stads Schrijf- en Rekenmeester. Het bestaat uit de volgende Leden: T. VAN DEN BROEK, Bijzonder Onderwijzer der tweede klasse binnen deze Stad; KORSTAPEL, openbaar Onderwijzer te *Rhede*; OOSTENDORP, te *Lathum*; JACOBS, te *Heteren*; HAMERS, te *Heelsum*; PENRAAD, te *Gent*, en BRINKHOFF, Ondermeester te *Elkom*. De werkzaamheden bepalen zich voorteerst nog tot de Taalkunde. Het Gezelschap vergadert om de 14 dagen. De Onderwijzer CALLEGOED ziet op elke bijeenkomst na, wat er, in de laatstverloopene veertien dagen gewerkt is, verbetert het gebrekkige, neemt daaruit aanleiding tot onderrigt, bepaalt het werk voor de volgende veertien dagen, en geeft aan elk zoodanig boek of boeken ter lezing mede, als ter vorming van Onderwijzers dienstig zijn. Voor eenige weken woonde de Schoolopziener van het District de vergadering van dit Gezelschap met groot genoegen bij, daar de Onderwijzer CALLEGOED zijne geschiktheid ter opleiding

ook van Onderwijzers; en de overige leden hunne weetgierigheid en ijver op eene aangename wijze betoonden. Bij die gelegenheid werd door den Schoolopziener aan het Gezelschap een exemplaar van J. SCHELTEMA's *Staatkundig Nederland*, en aanwijzing gedaan van de wijze, waarop men zich van de daarbij gevoegde Biografische Kaart bedient. Met grond mag men hopen, dat de werkzaamheden van dit Gezelschap wat goeds voor het Schoolwezen zullen opleveren.

VII. *Distr.* Schoolopz. H. J. THOMASSEN.

VERWOLDE. De Hoog-Welgeboren Heer A. F. R. C. VAN DER BORCH, Heer dezer Heerlijkheid, heeft het bouwen van eene geheel nieuwe School, met al het noodige tot een geschikt onderwijs naar de verbeterde methode, bezorgd, en de Schoolonderwijzer T. HAARMAN heeft reeds een begin met het onderwijs in dezelve gemaakt, waardoor aan een groot aantal kinderen de lang gewenschte gelegenheid gegeven is, om in plaats van in benaauwde vertrekken of gebrekkige Bijscholen, nu in een ruim en luchtig gebouw, door een bekwaam Meester onderwezen te worden.

LAREN. Door Marken-Rigter en Geërfdens der gecombineerde Marken van *Verwolde*, *Laren* en *Oolde*, is het Schoolgebouw alhier zeer aanmerkelijk verbeterd, en thans in eene uitmuntend goede orde gebragt.

Digitized by Google

VRIES.

VRIESLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. J. F. KORFF.

Schoon wel eenige Onderwijzers in dit District, uit hoofde hunner nabijheid bij het *Heereveen*, deel genomen hebben in het, aldaar gevestigd en tot het *tweede* District behoorend, Onderwijzers-Gezelschap, schoon daarenboven ook de Opziener van dit District den inhoud en bedoeling van Art. 4 der Instructie voor de Schoolopzieners niet uit het oog verloren heeft: zoo bestond er nogtans tot nu toe in hetzelve geen afzonderlijk en door genoegzame bepalingen geregeld Schoolonderwijzers-Gezelschap. Thans echter is zoodanig een Gezelschap in het eerste Schooldistrict opgerigt en bestaat uit de volgende Leden: G. LAMBERTS, K. PIERS, T. R. DE BOER, H. A. WEERSINGA, J. TOPPES, R. PIETERS, B. W. HAANSTRA, H. J. PONTSMA, K. LIJKELS, Onderwijzers te *Oudeberkoop*, *Makkinga*, *Steggerden*, *Blesdijke*, *Donkerbroek*, *Idsert*, *Nieuwehoorne*, *Elsloo*, *Vinkega*, en 3 Kweekelingen voor den Schooldienst, namelijk R. N. BRUINSMA van *Nieuwehorne*, P. JONKERS en G. KARSTEN beide van *Makkinga*. Dit Gezelschap zal ten minste eens in de maand te *Oudeberkoop* bij elkanderen komen en onder toezigt van den Schoolopziener naar den leiddraad van daartoe geschikte boeken zich oefenen in Taal-, Onderwijs-, Reken- en Aardrijkskunde, terwijl ook nu en dan de beantwoor-

Digitized by Google

ding van nuttige en op het Schoolwezen betrekkelijke vragen, een gedeelte van den werkkring zal uitmaken.

VII. *Distr.* Schoolopz. M. MARTENS.

KOLLUM. Alhier werd het vast Tractement van den Schoolonderwijzer met een jaarlijksch toevoegsel van *f* 50 vermeerderd.

NABERIGTEN.

HOLLANDS Zuidelijk gedeelte.

II. *Distr.* Schoolopz. J. WELDIJK.

BODEGRAVEN. De Ondermeestersplaats alhier vacant zijnde, worden zij, die ter vervulling van dezelve genegen zijn, verzocht voor 20 April zich in persoon te adresseren bij den Heer STOOP, President van het Gemeente-Bestuur aldaar. Er wordt gevorderd, dat zij den tweeden of derden rang hebben en met de tegenwoordige leerwijze bekend zijn.

ZEELAND.

II. *Distr.* Schoolopz. A. VAN DEINSE.

MIDDELBURG. Alhier staat, door het verzocht en bekomen honorabel ontslag van den Stads Fransehen Kostschoolhouder, die post met 1 Augustus aanstaande te vacereu. Men verwacht deswegens de nadere berigten.

Digitized by Google

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

KONINGRIJK HOLLAND.

VIII. DEEL IV. STUK.

(*April* 1808.)

Te LEYDEN bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

SCHOOLVERORDENINGEN.

BIJZONDERE SCHOOLORDE,

in overeenstemming met de Algemeene, ingevolge Art. 21 *van het Reglement voor het Lager Schoolwezen en Onderwijs, als mede Art.* 23 *van het Huishoudelijk Schoolreglement voor het Departement* Holland, *bepaald en vastgesteld voor eenige Scholen van het* 7. *District in het* Noordelijk gedeelte *van hetzelve.*

Uitbreiding van de Algemeene Schoolorde, en wel van Art. 1 *en* 16.

Art. 1. Van de bepalingen op de School- en vacantietijden zal in geenen deele mogen wor-

Digitized by Google

worden afgegaan buiten voorkennis en goedkeuring van den Schoolopziener, of van het plaatselijk Opzigt. Ook zal daar, waar eene vroegere verpligting op den Onderwijzer lag, tot het houden van Avondschool, dit niet mogen worden nagelaten of verzuimd, maar worden veeleer ook anderen opgewekt om daarop bedacht te zijn; de regeling daarvan zal door den Schoolopziener of het Plaatselijk Toevoorzigt met den Onderwijzer geschieden; en wordt te dezer gelegenheid eens vooral gezegd, dat alle plaatselijke voorschriften eener vroegere Schoolmeesters Instructie, welke tegen de algemeene Schoolwetten mitsgaders de daarop gegronde verordeningen, speciaal de algemeene en deze bijzondere Schoolorde, niet strijden, zullen behooren in acht genomen te worden.

Art. 2. Waar een tijdelijke Schooldienst van slechts eenige maanden in het jaar bestaat, zal nevens andere voorzieningen, daartegen in het werk gesteld wordende, ook de Onderwijzer zelve zijn best doen om die gewoonte veranderd te krijgen; en, bij een onafgebroken schoolhouden van zijn kant het geheele jaar door, op dagen daartoe geschikt, aandringen op een aanhoudend schoolgaan, en dit op alle gepaste wijze aanmoedigen. — Waar, en zoo lang die gewoonte blijft bestaan, vallen de jaarlijksche vacantietijden weg, en zal er gedurende den tijd, dat de kinderen opkomen, alle dagen van de week, uitgenomen alleen Zon- en Feestda-

Digitized by Google

dagen, of die, waarover door den Schoolopziener of het Plaatselijk Opzigt anders beschikt wordt, steeds tweemaal worden school gehouden.

Van Art. 2.

Art. 3. Waar de Schoolonderwijzer tegelijk Huisonderwijzer is, zal hij zorg dragen, dat door het geven van buitenlessen de tijd en de manier van het schoolonderwijs niet verkort, of daaraan eenige afbreuk gedaan worde.

Art. 4. Ook waar hij den post van Nooder ter begrafenis en Lijkbezorger bedient, zal hij het werk, daartoe betrekkelijk, buiten schooltijd doen, en anders daartoe eerst verlof moeten bekomen hebben van zijn Plaatselijk Toezigt, hetwelk hem dat niet zal verleenen dan in gevallen van onvermijdelijke noodzakelijkheid. In het algemeen zal den Onderwijzer, om gewigtige redenen den een of anderen schooltijd moetende verzuimen, aan het over zijne School gesteld opzigt kennis geven, hetwelk hem zulks eerst zal moeten toestaan, al ware het ook dat hij zijne School intusschen behoorlijk liet waarnemen; welk laatste altijd eene vaste bepaling blijft, wanneer de Meester zelf in de noodzakelijke en geoorloofde gevallen in zijne School niet aanwezig zijn kan; waar niemand bijzonder gemagtigd is tot plaatselijk toezigt, zal, bij afwezigheid van den

Digitized by Google

Schoolopziener, een Lid van het Gemeente-Bestuur wel deszelfs plaats met betrekking tot dit artikel in het oordeelen en geven van verlof daar het noodig is, gelieven te vervullen, en wordt in dat geval de Meester daarheen verwezen.

Van Art. 5.

Art. 5. Omtrent het naar buiten gaan der scholieren zal de Onderwijzer zorgen dat dit niet te dikwijls in eenen schooltijd door hetzelfde kind geschiede, en dat zoo veel mogelijk één voor één ga. De Meester zorgt mede dat geen kind, gedurende den schooltijd, onder eenig voorwendsel op straat of op den weg kome, noch ook op eenigerhande wijze, door huishoudelijke diensten, het doen van boodschappen, of iets dergelijks, van het onderwijs worde afgetrokken of daarin verhinderd.

Art. 6. De Onderwijzer draagt zorg, dat de kinderen den ganschen schooltijd tot het einde toe ter schole blijven; evenwel billijk onderscheid makende omtrent zulken, die om verren afstand van woonplaats, des namiddags, in den wintertijd, een half uur vroeger dienen heen te gaan; waar, buiten zoodanig geval, de verkeerde gewoonte bestaat, dat sommige kinderen, vooral des namiddags, de school vóór den bepaalden tijd verlaten, zal de Meester alles doen om dit misbruik te weren, en alhans zeker geene kin-

Digitized by Google

hinderen vroeger laten gaan dan van wier ouders hem de begeerte daartoe zal gebleken zijn; terwijl hij dan nog van zulke schoolieren, die dat zonder gewigtige redenen en te meermalen doen, aanteekening zal houden op de lijst van te vroeg heengaande, en voorts daaromtrent doen, zoo als in de Schoolwetten nader zal bepaald worden.

Art 7. Dewijl stilte en aandacht op de School behooren te heerschen, zal de Onderwijzer tot dat einde over het algemeen, en zonder speciale permissie, geene kinderen op zijne School nemen beneden de 6 jaren oud, maar die aan kleine Schooltjes overlaten, zorgende de Gemeente-Besturen, op advis van den Schoolopziener van het District, dat er allerwege zulke Schooltjes, daar een eerst onderwijs in het spellen en lezen gegeven wordt, voorhanden zijn, om zeer kleine kinderen op te nemen, en daardoor de gewone Scholen van dezen te ontheffen, onder bepaling nogtans, dat geene kinderen langer dan tot hun 6 jaar daarop zullen mogen schoolgaan. — Vergel. *Departem. Huishoudel. Reglem.* Art. 10 *c.*

Art. 8. Verder zullen de kinderen zoo geplaatst worden, dat zij elkander niet hinderen, en in hunne bezigheden storen; terwijl eene regelmatige schoolwerkzaamheid zal in acht genomen worden. Ook zullen de kinderen gedurende het onderwijs op hunne plaatsen blijven, terwijl de Onderwijzer zich te midden van hen zal bevinden; en

Digitized by Google

wordt hier mede het zoo genoemd opzeggen aan den lesfenaar, of het geſtoelte des meesters uitdrukkelijk verboden.

Art. 9. Voorts zal de Onderwijzer, om goede orde te houden, gebruik maken van alle gepaste middelen, en inzonderheid zich bedienen van een eer- en ſchandbord, anders ook wel gezegd een wit en zwart boek, waar in hij het noodige opteekent; zoo als in de ſchoolwetten mede zal gezegd worden.

Art. 10. Ter bevordering van een vreedzaam, zedig en beleefd gedrag, op ſtraat of bij den weg, zal de Onderwijzer telkens bij het uitgaan der ſchool tot een geſchikt en ordelijk naar huis gaan vermanen: hij zal zijne ſcholieren bij klasſis gedeelten, één voor één, naar rang van zitplaats, met behoorlijken eerbied voor zich doen heen gaan, daarop zal hij zich naar buiten begeven, om zoo veel hij kan, een wakend oog te houden, en kennis te nemen van derzelver gedrag, de ſchuldigen bij het weder ſchoolkomen met zoodanige middelen ſtraffende, als de ſchoolwetten nader zullen voorſchrijven.

Van Art. 4.

Art. 11. Waar de Onderwijzer eenen Ondermeester heeft, is en blijft hij nogtans zelve verantwoordelijk voor zijne ſchool en het onderwijs op dezelve, mitsgaders tot de perſoonlijke waarneming van alle de wezen.

Digitized by Google

zenlijke deelen van zijn schoolambt, ook zal de Onderwijzer bij het nemen van eenen Ondermeester of tweeden Meester voor een afzonderlijk vak van onderwijs, bedacht zijn op het algemeen Reglement Art. 4, (verderende eene algemeene toelating van dezoodanigen als Onderwijzer;) en in het geheel bij het nemen van eenen Ondermeester, of het stellen van iemand, die de functien daar van waarneemt, schoon niet vallende in het zoo evengemeld 4. Artikel, voldoen aan het 9. Art. van het Departementaal Huishoudelijk Reglement (bepalende dat zulk een vooraf voor den District-Schoolopziener zal moeten verschijnen, om goedgekeurd te worden.)

Van Art. 5.

Art. 12. Het aannemen van nieuwe leerlingen zal, waar dit niet wel wachten kan tot een tijd van examen, met voorkennis en goedkeuring van den Schoolopziener of het Plaatselijk Toeverzigt, om het vierendeeljaars geschieden; en zal de Onderwijzer van de alzoo tusschentijds aangekomen scholieren, den tijd wanneer, op zijne naamlijst, die hij bij het examen overgeeft, aanteekenen.

Van Art. 6.

Art. 13. De Onderwijzer zal verpligt zijn alle schoolgereedschappen bij het begin van

Digitized by Google

elken ſchooltijd in gereedheid te hebben, en zullen de voorſchriften die gebruikt moeten worden, als dan klaar liggen, gelijk ook de pennen, vooraf behoorlijk vermaakt, zullen moeten zijn weder te vinden ter plaatſe, daar elk kind gewoon is dezelve bij zijne overige ſchoolbehoeften weg te bergen, of zullen worden nedergelegd op eene algemeene daartoe beſtemde plaats, daar de leerlingen dezelve kunnen halen, of ook nog met de voorſchriften worden rondgedeeld, naar eisch van omſtandigheden.

Art. 14. De Onderwijzer zal maken te allen tijde eene volledige lijst te hebben van zijne leerlingen, ingerigt naar de onderſcheiden klaſſen of afdeelingen; deze lijst zal bij den aanvang van elken ſchooltijd worden opgelezen, een teeken geſteld bij de namen der als dan afwezigen, die naar bevind van zaken, nader zullen onderſcheiden worden in die te laat zijn ſchool gekomen, of geheel zijn weggebleven, en als zoodanig worden opgeſchreven.

Art. 15. Elk leerling zal eene gepaste bergplaats hebben voor zijne ſchoolbehoeften, zullende ieders boeken en ſchriften met zijn naam geteekend zijn, terwijl elk, na geantwoord te hebben op het hooren lezen van zijn naam, met het minst gedruisch naar die plaats zal heen gaan, om dezelve te halen, en daar mede terſtond naar zijne zitplaats zal wederkeeren. De leijen zullen zoo geteekend of gemerkt zijn, dat elk de zij-

Digitized by Google

zijne dadelijk kan kennen, en op eene algemeene bergplaats gelegd, zullen dezelve voor de Cijferaars, gelijk ook de voorschriften voor de Schrijvers, onder het oplezen van de naamlijst, voor elk op zijne plaats, door den opperſten van zijne klasse of afdeeling, met de meest mogelijke ſtilte worden nedergelegd. — Bij het uitgaan uit de School gaat elk in zijne orde zijne lei vooraf brengen daar die behoort, en zijne overige Schoolbehoeften netjes wegbergen op de daartoe beſtemde plaats.

Art. 16. Bij den aanvang van de School geeft de Onderwijzer een teeken tot het doen van zoodanig gebed, als hem door den Schoolopziener of zelven of door middel van het Plaatselijk Toevoorzigt, zal worden voorgeschreven, welk gebed aan den Meester wordt overgelaten om, of zelf te doen, of naar omſtandigheden door een zijner schoolieren te laten doen, mits zorgende in allen gevalle, dat dit op eene eerbiedige wijze geschiede. Hetgeen omtrent het gebed is, zal hij ook in acht nemen omtrent de dankzegging, met welke elke schooltijd zal worden gesloten, mede ingerigt naar een voorschrift, op die zelfde wijze als omtrent het gebed gezegd is, aan hem te geven. — De Onderwijzer, bij het openen en sluiten van den schooltijd ook iets toepaselijks willende doen zingen, zal met den Schoolopziener of het Plaatselijk Toevoorzigt daarover raadplegen, als ook over de wijze, waarop de

Digitized by Google

avondschool mede zoude kunnen worden ingerigt, om aan des begeerenden onderrigt in de Zangkunde te geven.

Van Art. 7.

Art. 17. De drie klasſen van leerlingen kunnen naar eisch van omſtandigheden in mindere afdeelingen geſplitst worden, doch zal men die onderdeelen niet te zeer vermenigvuldigen, om niet te veel omſlagtigheid in het onderwijs te brengen, alzoo iedere klasſe of afdeeling binnen elken ſchooltijd moet onderwezen worden, zoo dat geen kind immer uit de ſchool ga, zonder nevens alle de anderen voldoend onderwijs ontvangen te hebben.

De drie klasſen, afgezonderd van elkander zittende, en in elk de jongens en de meisjes zoo veel mogelijk van een geſcheiden, zullen die der eerſte of laagſte klasſe geplaatst worden op banken, en die der twee overigen aan tafels. — De zitplaatſen zullen allen genommerd zijn, en in elke klasſe of afdeeling met (1) beginnen, opdat terſtond de rang der zitting blijke. De plaatſing en verſchikking van elken leerling, blijvende hij nogtans in zijne klasſe of afdeeling, (zie Art. 13 der algem. Schoolorde) regelt de Onderwijzer op bekwame tijden naar verdienſten.

Van

Digitized by Google

Van Art. 8.

Art. 18. In iedere klasse of afdeeling zullen door alle de leerlingen, daartoe behoorende, dezelfde boekjes gebruikt, dezelfde lessen geleerd, en hetzelfde werk verrigt worden. — De Meester, zullende de leerlingen van dezelfde klasse of afdeeling gezamenlijk onderwijzen, kondigt zijn voornemen aan, plaatst zich te midden van dezelve, en laat bij beurten, dan den eenen, dan den anderen, zijn onderwijs ontvangen, en verzekert zich van de deelnemende aandacht der overigen, door een anderen de les te laten opvatten daar een vorige gebleven was, en door ondervraging buiten vaste orde. En opdat, terwijl de eene klasse of afdeeling onderwezen wordt, de anderen niet ledig mogen zijn, en daardoor nogtans geene verwarring ontsta, worden de schoolwerkzaamheden zoo ingerigt, dat de bezigheden der scholieren uit elkander loopen, en terwijl de eene klasse of afdeeling overluid onderwezen wordt, zullen de overige stille bezigheden hebben van nazien, toeluisteren, voorbereiding voor hunne volgende taak, schrijven, cijferen als anderzins.

Van Art. 9.

Art. 19. De verschillende gedeelten van het onderwijs voor de drie onderscheidene klasses zijn de volgende, en worden dus verdeeld:

Digitized by Google

e eerſte of laagſte klaſſe leert de letters
lerzelver zamenvoeging tot lettergrepen
voorden, gelijk mede het uitſpreken der
lde en zamengeſtelde getallen, en een
nig uit het hoofd rekenen; ook wordt
eze klaſſe een begin gemaakt met le-
— De tweede klaſſe oefent zich verder
et lezen en uit het hoofd rekenen, leert
ijven, benevens de grondbeginſelen der
erduitſche ſpraakkunst. De derde klaſſe
: juist, met in achtneming van zin- en
idteekens, en met een natuurlijken toon-
lezen, volmaakt zich in het ſchrijven
:ijferen, leert opſtellen maken van brie-
, rekeningen, kwitantien, asſignatien,
elbrieven, obligatien en dergelijke, in
gemeene leven en in den handel te pas
ende, dingen, krijgt eenig denkbeeld
goed boekhouden, wordt verder geoe-
in de gronden der Nederduitſche taal,
waar zulks gevoegelijk bij de meest ge-
lerden geſchieden kan, ook (doch dit
dan na ingenomen advis van den School-
iener) in de beginſelen van Aardrijks-
Natuurkunde, Vaderlandſche en andere
hiedenis.

rt. 20. De Meester zal zich tot het on-
vijs, behalve van Leer- en Leesboekjes,
bedienen van een zwart bord, en daar-
aan de eerſte klaſſe, de letters en ge-
ierken en de zamenvoeging van lettergre-
en woorden leeren, en ook de andere
ſe daarop voorſpellen, voorlezen, voor-
ſchrij-

Digitized by Google

schrijven, voorrekenen, onder eene minzame en bevattelijke redengeving van alles, beginnende met het ligtste, en niet tot moeijelijker overgaande, dan na dat het voorgaande genoegzaam begrepen is en gekend wordt. De Onderwijzer zal zich steeds ten rigtsnoer en doel voorstellen, wat Art. 22 van het Algemeen Schoolreglement gezegd wordt, namelijk dit: „Alle schoolonderwijs zal zoodanig moeten worden ingerigt, dat onder het aanleeren van gepaste „en nuttige kundigheden de verstandelijke „vermogens der kinderen ontwikkeld, en „zij zelve opgeleid worden tot alle maatschappelijke en christelijke deugden."

Art. 21. Hiertoe zal ook noodig zijn eene goede keus van leer- en leesboeken, waaromtrent de Onderwijzer zal in acht nemen geene andere te gebruiken dan gewettigden, overeenkomstig het Algem. Reglem. Art. 25, en zal hij over de geschiktsten voor zijne School, en het onderwijs, daarop te geven, met den Schoolopziener of die Plaatselijk Toezigt houden, spreken, gelijk hij ook daarmede zal raadplegen over eene goede keuze van schrijf-exempels, welke niet alleen een goed voorbeeld van schrift behooren te bevatten, maar ook, wat den inhoud belangt, verstaanbaar, nuttig en belangrijk voor de kinderen zullen moeten zijn, en tevens vrij van taalfouten.

Art. 22. Terwijl het leerstellig onderwijs van eenig Kerkgenootschap op de School

Digitized by Google

niet komen mag, zal de Meester nogtans niet in gebreke blijven, om de algemeene beginselen van godsdienst en deugd aan zijne scholieren in te prenten, daartoe ook van zedelijke verhalen, zoo gewijde als ongewijde, gebruik makende, met gepaste redewisseling daarover, zijnde ook de Christelijke zedekunde in hare eerste gronden een wezenlijk vak van het Schoolonderwijs. — De Meester wordt hierbij herinnerd aan de aanschrijving van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 25 September 1806, waarbij alle Schoolonderwijzers worden aangemaand, om op aanvrage van eenig Kerkgenootschap, daartoe geschiedende, eene lijst te geven van de scholieren, tot dat Kerkgenootschap behoorende, en die lijst van half jaar tot half jaar aan te vullen, verder alle toezigt en zorg te dragen, dat hunne scholieren een naarstig gebruik maken van de Katechizatien te hunnen behoeve aangelegd, en voor het overige aan Kerkenraden en andere Kerkelijke Personen toe te laten, om zich (op de School zelve) naar dit een en ander van tijd tot tijd te komen informeren.

Van Art. 10.

Art. 23. Bijzonder op Scholen daar de leerlingen talrijk zijn, en de omstandigheden het niet toelaten eenen Ondermeester te stellen, zal de Onderwijzer zich bedienen van

Digitized by Google

van meest gevorderde leerlingen, om aan minst gevorderden onderwijs te geven, ten einde alzoo de gelijktijdige onderrigting en bezigheid van alle zijne scholieren te meer te bevorderen. Hierbij zal de meester zorgen, dat de meest mogelijke stilte worde in acht genomen; verder zal hij dat onderwijs naauwkeurig gadeslaan, en toezien dat dat wel ingerigt zij, blijvende hij niet te min verpligt, om tevens in persoon te onderwijzen, als strekkende deze maatregel alleen, om hem, waar, en zoo veel de omstandigheden dat vorderen, behulpzaam te zijn in zijn werk; voorts zal hij geene leerlingen eenige straffen laten uitoefenen, noch ook zonder zijne voorkennis belooning laten uitdeelen; zelfs zal hij waken tegen alle willekeurigheid en verongelijking, onbetamelijke bejegening en harde behandeling, en scholieren, die zich daar aan schuldig maken, voor eenigen tijd van de eer van dat onderwijs geven doen verstoken blijven.

Van Art. 11.

Art. 22. Het zindelijk wel gewasschen en gereinigd ter school komen van de kinderen, waarop de Meester zal acht geven, zal mede eene reden van bevordering voor hen zijn. — Voorts zorgt de Onderwijzer op alle mogelijke wijze voor de gezondheid der scholieren, en weert allen die met vieze ongemakken bezet zijn, of eenige besmetting zouden kunnen veroorzaken, daarover nogtans

eerst sprekende met die toezigt over de school houden; ook ziet hij toe, dat de leerlingen die schrijven, regt opzitten, zoo dat zij nooit met de borst of het voorlijf op de tafel leunen, of op zijde hangen; in het geheel draagt hij zorg, dat alle aangenomen kwade gewoonten in houding en voorkomen, mitsgaders onreine en onmanierlijke dingen te keer gegaan worden, terwijl ook geene snoeperijen, hoe genoemd, op school zullen gedoogd worden.

Art. 25. Geene dwang of strafmiddelen zullen dan ook gebezigd worden, die der gezondheid of ligchaamsvorming nadeelig kunnen zijn, maar veel meer zal het zedelijk gevoel der kinderen worden opgewekt, en eene betamelijke eerzucht bij hen aangevuurd. In het bijzonder zal de Onderwijzer noch stok, noch plak, noch iets dergelijks, op de school mogen gebruiken, maar, is het ongelukkig noodig, ligchamelijke straf te oefenen, zal hij daarover met het Schoolopzigt te zijner plaatse raadplegen, en anders, gelijk ook in allen gevalle, daarin met alle voorzigtigheid te werk gaan, en het niet dan zeer spaarzaam, doch als dan zeer plegtig doen. Geen Ondermeester zal immer eenige ligchamelijke straf mogen uitoefenen, maar hij zal het feit of verzuim aan den Meester voordragen. Wanneer een kind zich onverhoopt, niet tegenstaande alle aangewende, zoo zachtere als strengere middelen, blijft verzetten, en aan verregaande ongeregeldheid en ongehoorzaamheid schuldig maakt,

Digitized by Google

maakt, zal het, waar een Plaatselijk Toezoorzigt is, met overleg en goedkeuring van hetzelve, worden van school gezet, en zoo lang daarvan afblijven, tot dat het met behoorlijk berouw vergiffenis vraagt. — Daar geen gevestigd Plaatselijk Opzigt over de school is, geeft de Meester kennis van het geval aan den Schoolopziener, en raadpleegt denzelven; hetzelve zal hij ook doen, wanneer hij ter oorzake van het doen van zijn schoolpligt omtrent eenig kind, door de ouders van hetzelve bijzonder kwalijk bejegend of brutaal behandeld en beleedigd wordt.

Van Art. 12.

Art. 26. De schoolvertrekken zullen tot geen ander einde hoegenaamd, dan tot het onderwijs gedurende den schooltijd gebruikt, noch zal daarin eenig huishoudelijk werk verrigt worden; en zoo min als dan, zal er ook tusschen de beide schooltijden van den dag, op de kagchel of het vuur in de school spijzen of water of iets dergelijks gekookt mogen worden.

Art. 27. Jaarlijks zal ééns of tweemaal gedurende vacantietijden, de school behoorlijk worden schoon gemaakt, de muren gewit, de glazen heldèr gewasschen, zolder en vloer, banken en tafels afgeschrobt en geschuurd, voorts zal de Meester het vertrek rein en zindelijk houden, en daartoe zal hetzelve wekelijks tweemaal gezuiverd worden, en zal er ook op de reiniging van

het secreet gepast worden; waar het noodig is, dat dit jaarlijksch schoonmaken van publieke wegen geschiede, zal men zich daar toe vervoegen bij zoodanig bestuur, als met de zorg van het schoolgebouw belast is, met hetwelk ook, waar het noodig is, zal gehandeld worden over winterverwarming, gelijk ook van hetzelve alle benoodigdheden tot het geven van onderwijs zal gevraagd worden, overeenkomstig het Departementaal Huishoudelijk Reglement Art. 19.

Art. 28. Er zal gepast worden op het rondom luchten van het schoolvertrek tusschen de schooltijden, en zelfs zullen er onder schooltijd, wanneer het weder het toelaat, de ramen en vensters die niet op de windzijde staan, worden opengezet, mits alle schadelijke togten te vermeiden. — Des zomers bij heet weêr, zal de school, ter verfrisching, dikwijls met versch water besprengd worden, en zelfs in de hoeken van het vertrek, eene bekwame hoeveelheid daar van gesteld worden.

Van Art. 13.

Art. 29. Behalve het onderzoek naar de vorderingen der leerlingen, tusschen beide door leden van het Plaatselijk Toevoorzigt en den Schoolopziener te doen, zal er een halfjarig meer plegtig, en zelfs daar het wezen kan, eenmaal 's jaars een openlijk of groot Examen plaats hebben, welk laatstgemelde zoo veel mogelijk van Prijsuitdeeling,

Digitized by Google

ling, het zij terstond of naderhand, zal gevolgd worden, immers waar en zoo veel de respective Gemeente-besturen, of andere Collegien, ter aanmoediging der betere schoolinrigting, naar de middelen in hunne handen gesteld, op het allerloffelijkst voetspoor van zeer velen, daartoe zullen gelieven bij te dragen. Buiten zoodanige gelegenheden zal er niets van dien aard door den Onderwijzer op eigen gezag voor de kinderen gedaan worden, noch door hem aan anderen buiten het gevestigd Schoolopzigt op zijne school worden toegelaten, maar zal de Meester, zulke kindervrienden aantreffende, die iets dergelijks tot opwekking van de jeugd, buitengewoon doen willen, hen trachten te overreden, hunne daartoe voorgenomen giften tot de gewettigde prijsuitdeeling bij te dragen, en die daardoor het zij te bevorderen, het zij te vermeerderen, zullende men hun gaarn een onderscheidend aandeel in de uitreiking geven, en, (zij daar niet tegen zijnde,) hunne namen openlijk met lof vermelden.

Art. 30. Eenigen tijd vóór het halfjaars of jaarlijksch Examen, zal de Onderwijzer, dit noodig geoordeeld wordende, aan het Plaatselijk Toevoorzigt of aan den Schoolopziener eene schriftelijke opgave doen van den staat van zijne school, met bijvoeging van zoodanige inligtende aanmerkingen, als voor het te houden Examen van eenig belang zouden kunnen zijn, en met betrekking tot de regeling daarvan als ter advies dienen.

Digitized by Google

Te zelven tijde geeft hij ook over de lijst van ſcholieren, (zie boven Art. 14) de aanteekening die hij gemaakt heeft van te laat komende, te vroeg heen gaande, en afwezigen (zie hetzelfde Art. 14 benevens Art. 6 op het laatst) als mede de uitkomst der onderſcheiden aanteekeningen in zijn wit en zwart boek (zie boven het 9. Art.), de ſlotſom van al hetwelk hij om met een opſlag van het oog gezien en nagegaan te kunnen worden, zal plaatſen op eene algemeene lijst, in kolommen afgedeeld. Bij voorbeeld:

1ſte kolom.	2de kolom.	3de kolom.	4de kolom.
De naam van den Scholier, met voor-aanſtaande vermelding van klaaſe, afdeeling en en nommer.	Getal van eerepenne-tjes voor vlijt en vor-dering.	Getal van eerepenne-tjes voor bijzonder goed ge-drag.	Loffelijke vermelding van zinde-lijkheid.

5de kolom.	6de kolom	7de kolom.	8ſte kolom.
Hoe veel ſchandpen-netjes voor luiheid en opleer-zaamheid.	Hoe veel ſchandpen-netjes voor bijzonder ſlecht ge-drag.	Aanteeke-ning van on-reinheid, met vermel-ding van hoe dikwijls? en in wel-ken graad?	Afwezi-gen, te laat gekomen, te vroeg gegaan.

Digitized by Google

Bij

Bij deze algemeene lijst zal de Onderwijzer zijne bijzondere aanteekeningen overleggen, en deze laatstgenoemden ook tusschentijds, op aanvrage van den Schoolopziener of het Plaatselijk Toevoorzigt overhandigen. Hierbij is nog aan te merken, dat, terwijl de Onderwijzer in zijne bijzondere aanteekeningen de eer- en schandeteekens opschrijft in die maniere zoo als zij verkregen zijn, hij op zijne algemeene lijst, na alle de eerepennetjes van goed gedrag, gelijk ook die van slecht gedrag, elke soort op zich zelve houdende, geaddeerd, en voorts het minder van het meerder getal afgetrokken te hebben, slechts het restant van een van beide zal aanteekenen, desgelijks zal hij ook doen met die van vlijt en luiheid tegen elkander te rekenen, wisschende alzoo op het einde van het half jaar of jaar, naar dat het examen voorvalt, een gelijk getal eer- en schandepennetjes, eerstelijk in de gevallen van vlijt of traagheid, en vervolgens in die van goed of slecht gedrag, elkander wederkeerig uit, zoo dat het zuiver bedragen, dat in één en ander opzigt overschiet, alleen op de algemeene lijst komt.

Art. 31. Behalve de dagelijksche schrijfboeken, zal door den leerling een afzonderlijk schrijfboek gehouden worden, waarin hij wekelijks een schrift zal schrijven, om bij de toewijzing van de prijzen in aanmerking te komen, terwijl boven dien nog, voor het groot examen, op een los half-

Digitized by Google

vels blad, een pronkschrift door elk zal geschreven worden, vooral waar het te pas komt om bij de openlijke Prijsuitdeeling ten toon gehangen te worden.

De dagelijksche schrijfboeken vol geschreven zijnde, zullen door de kinderen naar huis genomen mogen worden, maar de wekelijksche of toonboeken onder bewaring van den Meester of het Plaatselijk opzigt blijven, zoo lang dat noodig geoordeeld wordt; die zelfde bewaring zal ook in acht genomen worden omtrent opstellen van een of ander in de derde klasse gemaakt, die mede bij het Examen getoond moeten worden. — Het schrijven van Verjaar- of Nieuwejaarswenschen zal buitentijds moeten geschieden.

Van Art. 15 *en* 16.

Art. 32. Belangende de bij elke bijzondere Schoolorde op te maken Schoolwetten, die, op bordpapier geplakt, in de School zullen worden opgehangen, en bij gepaste gelegenheden door den Onderwijzer aan de kinderen worden voorgelezen en uitgelegd, en welke hij ook door zijne Scholieren, elk voor zich, mits buiten hinder en verzuim van het schoolwerk, kan laten afschrijven, om ter kennis van de ouders gebragt te worden, hiertoe worden bij deze Schoolorde bepaald de volgende

SCHOOL-

Digitized by Google

SCHOOLWETTEN.

§. 1.

Geen kind dat nog geen zes jaren oud is, kan buiten bijzonder consent op school komen; de aanneming van nieuwe leerlingen geschiedt niet dan om het vierde jaars of bij het examen; en de bevordering van de eene klasse of afdeeling naar de andere blijft, buiten volstrekte noodzakelijkheid, wachten tot den tijd van het half jaars of jaarlijksch examen.

§. 2.

De scholieren zullen teekens ontvangen op een eer- en schandebord; eerepennetjes voor bijzondere vlijt of uitstekend goed gedrag, schandepennetjes voor luiheid en slecht gedrag; deze teekens zullen door den Meester telkens naar verdiensten worden uitgedeeld, en wekelijks in een boek van eer en schande, anders gezegd een wit en zwart boek, worden opgeschreven, om bij bekwame gelegenheden, vooral bij elk examen, aan den Schoolopziener, of het Plaatselijk Toevoorzigt vertoond te worden.

§. 3.

Geen kind mag zonder voldoende redegeving van zijne ouders of toezigt hebbende, veel min zonder hun verlof, uit de school blijven, en ingeval die redegeving ontbreekt, zal het gehouden worden als of het kind de school verzuimd heeft.

Digitized by Google

§. 4.

Elk kind zal zorg dragen van op zijn tijd, dat is, voormiddags ten ure, en namiddags ten ure school te zijn, en mag niet voor dat de school uitgaat, naar huis gaan; een kind dat te laat komt zonder reden van gewigt, en te vroeg heen gaat buiten volstrekte noodzakelijkheid, al is het dan ook met voorkennis van de ouders, zal telkens eene zitplaats verlaagd worden, en een schandepennetje krijgen, en als zoodanig kind evenwel voortgaat dat te doen, zal het, bij verzwaring van voornoemde straffen, ook nog deswegens in het schandeboek worden opgeteekend.

§. 5.

Elk kind moet wel gekamd en gewasschen, en voorts zuiver aan het lijf en in de kleederen school komen; die er bijzonder vuil en haveloos uitzien, zullen op de onderste plaats zitten, en die zigtbaar ongedierte hebben, zullen, naar eisch van omstandigheden, of alleen geplaatst, of zelfs, na voorafgaande waarschuwing van den Onderwijzer aan de ouders, naar huis gezonden worden, en niet eer weder mogen schoolkomen, voor dat zij blijken goed gereinigd te zijn. Ook zullen geene kinderen mogen school komen met aanstekende ongemakken en ziekten.

§. 6.

Men mag geene snoeperij zoo min als speelgereedschap op school brengen: den ganschen tijd moet men ordelijk stil en aandachtig

Digitized by Google

tig op school, niemand hinderen, en geene onreine en onmanierlijke dingen doen. Men moet niet vragen om naar buiten te gaan, dan wanneer het volstrekt noodig is, en daarna ook schielijk weder binnen komen. Men mag niet liegen, niet vuil spreken, niet ijdel Gods naam gebruiken of vloeken. Als men iets op de school vindt, zal men het aan den Meester brengen. Voorts moet men op straat en bij den weg vreedzaam, zedig en beleefd zijn.

§. 7.

Kinderen, die aan deze voorgestelde vereischten voldoen, zullen beloond worden met eerepennetjes, met verhooging van zitplaatsen, loffelijke aanteekening in het eereboek, maar die zich aan het tegengestelde schuldig maken, zullen met schandeteekens, met verlaging van zitplaatsen, en met aanteekening in het schandeboek gestraft worden; al hetwelk bij Examen en Prijsuitdeeling zal in aanmerking genomen worden.

§. 8.

Kinderen, die zich onverhoopt door voornoemde middelen niet lieten regeren, zouden den Meester in de noodzakelijkheid brengen, om, hoe ongaarn ook anders, tot straffen van onedeleren aard, als namelijk het school blijven, het staan op eene luibank of schandeplaats, en zelfs in bijzondere gevallen, tot ligchamelijke kastijding te komen, onder de aan den Meester voorgeschrevene bepaling; van al hetwelk nog, door aantee-

Digitized by Google

kening in het schandeboek, op zijn tijd zoude blijken aan alle de genen die over de school gesteld zijn.

§. 9.

Een kind dat zich tegen alle aangewende middelen blijft verzetten, en aan verregaande ongeregeldheid en ongehoorzaamheid schuldig maakt, zal ook des noods van school gezet worden, zoo als in de schoolorde bepaald is, en niet wederom mogen school komen, voor dat het opregt vergiffenis vraagt, en zich beter wil gedragen, ook zal het van schoolzetten plaats hebben omtrent kinderen, waarvan onverhoopt de ouders zich tegen de schoolverordeningen opzettelijk aankanten, en den Meester over het nakomen van zijne orders grove beleedigingen aandoen, en dit tot zoo lang zij tot eerbied voor de wet en ondergeschiktheid wederkeeren.

§. 10.

Er zal behalve kleinere Examens, eenmaal op een jaar groot examen worden gehouden, en dan zullen er ook, als daar middel en gelegenheid toe is, prijsjes worden uitgedeeld; voorts aan hen die de school voor goed verlaten, zal, als zij zich wel gedragen en goede vorderingen gemaakt hebben, de omstandigheden dat toelatende, een vereerend bewijs daarvan worden ter hand gesteld.

Van Art. 16.

Art. 33. Omtrent de tijdverdeeling voor de schoolwerkzaamheden wordt het volgende

Digitized by Google

de bepaald: ter bevordering van eigen gemak zal de Onderwijzer zelf daarvan eene tafel of lijst vervaardigen, ingerigt naar de klasſikale verdeeling van zijne School, en naar de ſoort en manier van het onderwijs door hem te geven. Zulk eene tafel van werkzaamheid zal hij binnen een behoorlijken tijd aan den Schoolopziener, en wel, daar Plaatſelijk Toevoorzigt is, door middel van hetzelve, ter beoordeeling en goedkeuring overgeven, doch daaromtrent in gebreken blijvende, zal hem een voorſchrift gegeven worden, en naar zulk een aangenomen of voorgeſchreven plan zal hij zich rigten, en hetzelve op bordpapier geplakt in zijne School ophangen.

Art. 34. Het zal den Meester niet vrijſtaan iets meer van de ouders of voogden zijner ſcholieren te eiſchen, dan het bepaalde ſchoolgeld, waarvan het tarif nader zal bepaald worden, hetwelk echter, zoo hij mogt meenen te gering te zijn, zal hij zich, waar een Plaatſelijk Toevoorzigt is, door hetzelve, en anders regelregt aan den Schoolopziener, met redenen vervoegen, die, zulks billijk en gepast oordeelende, daarover de noodige voordragt aan het geregtigd Beſtuur doen zal.

Ook zullen de boeken en verdere ſchoolbehoeften aan de kinderen niet dan voor eenen bepaalden prijs, door den Schoolopziener of het Plaatſelijk Toevoorzigt met den Onderwijzer te regelen, geleverd mogen worden. Hij zal in het algemeen, maar vooral

Digitized by Google

ten aanzien van kinderen, die ten koste van Armenkassen schoolgaan, alle mogelijke zuinigheid in de leverantie betrachten, en voor het onderwijs van laatstgenoemden volgens vorige bepaling mogen rekenen.

Art. 35. De Onderwijzer zal niet vermogen buiten zijne standplaats eenig beroep, nering of handtering waar te nemen, waardoor zijn schoolonderwijs eenig nadeel zoude kunnen lijden; hij zal ook niet vermogen herberg te houden of gelagen te zetten, en in het algemeen eenig bedrijf te oefenen, waardoor hij in de waarneming van den schooldienst zoude kunnen verhinderd, of tot andere belangen geroepen worden. (Zie Depart. Huish. Reglem. Art. 3.)

Art. 36. Het behoeft naauwelijks gezegd te worden, dat de School, gelijk voor den Schoolopziener, zoo ook voor een of meer Leden, plaatselijk toezigt houdende, altijd open staat ter bijwoning van het onderwijs, en het doen van noodig onderzoek. De Schoolopziener verwacht niet anders van elken Onderwijzer in zijn District, dan getrouwheid aan de Wet, en behoorlijk respect ook omtrent die genen, aan welke het Plaatselijk Schooltoezigt (daar dat is) zal zijn opgedragen.

Digitized by Google

BOEKBEOORDEELINGEN.

Deugdbevorderende Lettergift, der beschaafde Jeugd toegewijd door J. H. DU SART. *Met een gegraveerden titel en plaat.* Te Amsterdam *bij* C. FOCK. 1807. 68 bl. 8vo. Prijs *f* 0 : 16 : 0.

Een fraai en nuttig werkje, zoo veel ons bekend is eenig in zijne soort, en alle aanprijzing waardig. Hetzelve is geschreven voor kinderen van rijken en aanzienlijken, vooral voor kinderen van aanzienlijke kooplieden. In eenen zeer onderhoudenden en zuiveren stijl worden in hetzelve aan dezulken bekend gemaakt de verleidingen, de ondeugden en gebreken, waaraan zij in hunne omstandigheden bijzonder bloot staan. Tegen dezelve vinden zij hier innemende en overtuigende waarschuwingen. Terwijl aan den anderen kant hun met ernst aangeprezen wordt, om van het geld een menschlievend en edelmoedig gebruik te maken, al-

Digitized by Google

tijd braaf en eerlijk te handelen, niemand om zijnen lagen ſtand of armoede te verachten, de deugd bij armen en geringen zoowel als bij rijken en aanzienlijken te waarderen, gaarne ongelukkigen voort te helpen, zich algemeen nuttige kundigheden aan te ſchaffen, jegens alle menſchen vriendelijk, nederig en hulpvaardig te zijn, op rijkdom en aanzien niet te ſteunen, getrouw in de vriendſchap te zijn enz. Dit alles wordt behandeld in Avondgeſprekken tusſchen eenen Vader en twee Zonen. Deze zijn tien en twaalf jaren oud (wij zouden liever twaalf en veertien jaren genomen hebben). De jongens moeten den vader vertellen, wat de meester met hen behandeld heeft, en daaruit leidt hij dan leſſen voor hen af. Hij mengt daaronder nu en dan eens een gewigtig, voor hen zeer belangrijk en wel uitgevoerd verhaal. Deze afwisſeling maakt het boekje zeer onderhoudend. Wij gelooven dat deze opgave het werkje beter zal leeren kennen, dan deze opgave van den Inhoud, door den Schrijver achter zijne, zijn hart vereerende, Voorrede geplaatst: *Inleiding.* Eerſte Avond. *Geſprek over het nut der Rekenkunde.* *Eduard of de deugdzame Zoon.* Tweede Avond. *Geſprek over de Ouderliefde.* Derde Avond. *De edelmoedige Weldoener.* Vierde Avond. *Geſprek over de verpligting om anderen wel te doen.* Vijfde Avond. *Ferdinand en Alexis.* *Hoedanig zich jonge lieden moeten gedragen,*

als

Digitized by Google

als de ouders hen op een kantoor plaatsen. Zesde Avond. *Jonge lieden moeten eene gegronde kennis hebben van zaken, welke hun dagelijks voorkomen, alvorens zij tot andere hun onbekende wetenschappen overgaan; afgeleid uit eene Verhandeling over de Natuurlijke Historie. Gesprek over de waarde van den Boerenstand.* Zevende Avond. *De hoogmoedige door ware deugd vernederd. Nuttige lessen uit dit verhaal afgeleid. Dichtregelen ten besluite.* — De Schrijver verklaart in de Voorrede niet alleen een vereerder van de deugd, maar ook een hoogachter van den Godsdienst te zijn, en naar onze gedachten was dit werkje niet minder geworden, wanneer hij den laatsten in hetzelve ook meer opzettelijk had aangeprezen. Dan, misschien zal dat nog volgen. Ten minste vader *Richard* is thans naar bl 67 voor eenige maanden op reis, en hoopt na zijne terugkomst zijne gesprekken met zijne zonen verder voort te zetten. Wij wenschen, dat dit gelukken zal, en dat de Schrijver ons dan die volgende gesprekken ook zal mededeelen. Aan openbare Onderwijzers der jeugd in de steden, Huisonderwijzers en Ouders, bevelen wij dus dit werkje zeer aan.

Digitized by Google

Chronologie, of Tijdrekening ten dienſte der Scholen. Te Enkhuizen *bij* de Wed. M. LUB en ZOON *en* J. P. BRONSTRING. 1807. 40 bl. 8vo. Prijs *f* 0 : 4 : 0.

Menigeen zal op het zien van den titel van dit boekje iets anders van hetzelve verwachten, dan hetgeen deszelfs inhoud oplevert. Na eene korte inleiding, waarin verhaald wordt van eenen Schoolmeester, die twee leergierige leerlingen had, met welken hij zich bijzonder ophield, van welken de een bijkans 14 en de ander ruim 13 jaren oud was, volgen er eenige zamenſpraken tusſchen deze drie perſonen. Deze zamenſpraken dragen de volgende opſchriften: Eerſte Zamenſpraak *Over het verſchil van* (tusſchen) *het Starrekundige en Burgelijke* (zoo overal, in plaats van *burgerlijke*) *jaar.* Tweede Zam. *Over de inſtelling van den nieuwen ſtijl.* Derde Zam *Van de Zondagsletter en Zonnencirkel.* Vierde Zam. *Verklaringen ten vervolge van het voorgaande,* (waarin een tafeltje wordt opgegeven om den Zondagsletter en Zonnencirkel van elk jaar te vinden, dat met voorbeelden wordt opgehelderd. Vijfde Zam. *Over het gulden* ge-

Digitized by Google

getal en Epacta. Zesde Zam. *Van het Paaschfeest*, (hoe men jaarlijks den tijd der Christelijke Paaschviering vinden kan.) Zeyende Zam. *welke in zich bevat een tafeltje, uit* (het) *welke de Zonnencirkel en Zondagsletters enz. kunnen gevonden worden, zoo ook eene aanmerking ter nadere inlichting.*

Het is zeker verre van nutteloos, dat deze dingen ook op de Scholen geleerd worden, en zulk eene handleiding over dezelve verdient ongetwijfeld aanprijzing. Intusschen wenschten wij wel, dat dezelve in dit boekje wat bekoorlijker voorgesteld waren. De houding van dit opstel is naar ons gevoel voor kinderen niet zeer innemend. Dezelve is stijf, gedrongen, niet regt onderrigtend. Dingen van zulken aard, als in hetzelve geleerd worden, moeten voor kinderen bevallig gemaakt worden door eenen meer of min uitvoerigen stijl, die geen de minste teekenen van stroefheid en gedrongenheid vertoont, welke wij toch meenen hier ontdekt te hebben. Wanneer men in zamenspraken schrijft, moet men al het ongedwongene van het zamenspreken in het dagelijksche leven overnemen, vooral als men, en over onderwerpen handelt, die op zich zelven niet zeer bevallig zijn, en dat voor kinderen doet. Ter bevordering dier ongedwongenheid in dit boekje had de Schrijver den Meester over de veranderingen, die er van tijd tot tijd in het burgerlijk jaar gemaakt zijn, en over den nieuwen stijl tusschen beiden meer ge-

Digitized by Google

ſchiedkundig kunnen laten ſpreken, en daar over iets aan zijne leerlingen vertellen. Hij had ook die leergierige jongens kunnen laten vragen, wat de woorden *Chronologie*, *Ecliptica*, *Zonnenweg*, *Cyclus*, *Epacta annuae* (zoo leest men hier), en *terminus Paſchalis* (ſomtijds ſchrijft de Autheur *termini Paſchalis!*) beteekenen, die hier zonder verklaring gebruikt worden. Ook zou het boekje misſchien niet verloren hebben in nuttigheid, wanneer er in hetzelve ook eenig onderwijs gegeven was over den ouderdom der wereld, den Juliaanſchen tijdkring, de verſchillende berekeningen van den tijd der geboorte van onzen Heiland enz. Dan, niettegenſtaande deze onze aanmerkingen, (waarbij wij nog éene over ſommige taalfouten zouden kunnen voegen), vertrouwen wij evenwel, dat vele Onderwijzers der jeugd van hetzelve, zonder dat zij het juist hunne leerlingen in de handen geven, nog wel eenig nuttig en belangrijk gebruik zullen kunnen maken, door iets daaruit te verhalen!

MEN-

Digitized by Google

MENGELWERK.

AANPRIJZING

VAN

ZACHTMOEDIGHEID

AAN DE

ONDERWIJZERS DER JEUGD.

Toen het Schoolwezen in ons Vaderland nog op den ouden voet was, waren er zeer vele Schoolonderwijzers te vinden, die als despoten met hunne leerlingen omgingen, dezelven met geweld en drift behandelden, en dagelijks voor hun deden sidderen en beven. Mij geheugt nog, hoe ik met mijne medescholieren dikwijls bloot stond voor de dolle woede en de onstuimige driften der vrouw van mijnen braven Onderwijzer, die de School waarnam, wanneer hij eens om

Digitized by Google

Dorpszaken, die hem bevolen waren, van huis moest, en meermalen hoorde ik anderen verhalen, hoe zij in hunne kindsheid op de School door hunne Meesters zelven bij herhaling schandelijk waren mishandeld geworden. De verbetering van het Schoolwezen en de daaruit voortgekomene meerdere uitbreiding der onderwijskunde, heeft ook dat goede gevolg gehad, dat het getal der dwingelanden in de Scholen sterk is verminderd, en dat zeer vele Leermeesters reeds geleerd hebben de waarde des kinds te beseffen, het nadeelige van eene geweldadige behandeling der kinderen in te zien, de betamelijkheid en het voordeel van ware zachtmoedigheid bij het onderwijzen te bevroeden, en die dadelijk te beoefenen. Dan, niettegenstaande dit, ontbreekt het evenwel nog niet geheel aan zulke Onderwijzers, die ook in dit opzigt nog den ouden slenter volgen. Onder die genen, die tot hiertoe over het geheel hunne School nog niet beter ingerigt hebben, dan voorheen, vindt men, die ook voortgaan hunne kinderen te behandelen, als of zij geene waarde hadden, geene redelijke schepselen waren. Schoon het getal van dezen steeds vermindert, treft men dezulken hier en daar nog maar al te menigvuldig aan. Maar ook onder hen, die hunne manier van onderwijzen in vele opzigten reeds zeer verbeterd hebben, zijn er nog, naar onze gedachten, die tot hiertoe zeer noodig hebben om tot de beoe-

Digitized by Google

fening van zachtmoedigheid opgewekt te worden, die nog maar al te veel handplak en hullepees gebruiken, of die, deze weggeworpen hebbende, nu in de plaats daarvan somtijds met hunne vuisten en nagels, of met hevig razen en kijven hunne gewelddige driften op eene zeer nadeelige wijze aan hunne kweekelingen doen gevoelen. Mij dunkt derhalve, dat ik geen geheel overtollig werk doen zal, wanneer ik eens voorstelle, hoe noodzakelijk en voordeelig de zachtmoedigheid voor Onderwijzers der jeugd is, en hoe zij naar eene aanhoudende beoefening van deze deugd streven moeten. Onderwijzers, die de *Bijdragen* lezen, zullen er zelve misschien, de een meer, de ander minder, eenig nut van kunnen trekken, en vooral ook dit stukje wel eens ter lezing willen geven aan dezulken hunner Ambtgenooten, die dezelve anders niet lezen, maar toch aan hen bekend zijn als personen, die nog leeren moeten niet driftig maar zachtmoedig met de kinderen om te gaan.

Ik weet wel, Onderwijzers der jeugd! dat het voor ulieden zeer moeijelijk is, om altijd bedaard en zachtmoedig te blijven, dat het niet zeer te verwonderen is, wanneer gij ongelukkig nu of dan eens driftig wordt, en dat uwe leerlingen doet ondervinden. Sommige kinderen zijn zoo lui en traag, anderen zijn zoo stomp en zoo weinig vatbaar voor uwe onderrigtingen, weder anderen zijn zoo onopmerkzaam en losmuilig,

Digitized by Google

en nog anderen zoo ſtijfzinnig, zoo ſtug en verkeerd, dat er eene bijzondere grootheid van ziel, eene ſterke zelfverloochening toe vereischt wordt om bij het onderwijzen van dezelven altijd bedaard en zachtmoedig te blijven. Vooral wanneer uw natuursgeſtel tot het driftige min of meer overhelt, o dan behoort er voor u verbazend veel toe, om de zachtmoedigheid nimmer te verliezen. Maar des te meer is het noodig, dat gij u op derzelver beoefening met alle mogelijke inſpanning toelegt, daar zij toch zoo belangrijk, zoo nuttig, zoo voordeelig voor u zelven en voor uwe leerlingen is, en des te meer zalige zelfvoldoening zal u ten deel vallen, des te meer eer en lof bij uwe medemenſchen, die uwen post regt beoordeelen kunnen, zult gij behalen, wanneer gij het in dezelve zoo verre zult gebragt hebben, als mogelijk is. Komt, laat mij ulieden daartoe eenigzins behulpzaam zijn, door u eerst de noodzakelijkheid der zachtmoedigheid voor ulieden aan te toonen, dan het voordeel, dat u die deugd kan aanbrengen, te ſchetſen, en eindelijk u het een en ander op te geven, dat gij in het ſtreven naar die deugd dient te behartigen.

Noodzakelijk is voorzeker voor elken Onderwijzer de zachtmoedigheid. Dat ziet men overtuigend in, als men acht geeft op de uitwerkſels, die de driften van den oploopenden Leermeester op zijne leerlingen en op hem zelven hebben.

Wel-

Digitized by Google

Welke uitwerksels hebben de driften van den Onderwijzer op zijne leerlingen? Maakt hij door zijne oploopendheid de teedere jeugd leerzamer, gezeggelijker, verstandiger, braver? Neen, waarlijk niet: hij bederft dezelve daardoor op de treurigste wijze. In het algemeen verspreidt hij daar door schrik onder de kinderen. Zijne oploopendheid doet hen voor hem sidderen en beven. Maar die schrik, wat baart die anders dan nadeel? Als de kinderen onder het leeren en opzeggen moeten sidderen en beangst zijn, dan kunnen zij onmogelijk goede vorderingen maken. Vragen wij ons zelven maar eens af, hoe wij leeren zouden, als wij gevaar liepen onder ons werk nu en dan een slag of eene ontzettende bedreiging te krijgen van iemand, die sterker was dan wij? De schrik neemt alle vrijheid van ziel, alle ongedwongenheid, gewilligheid en lust tot leeren bij de kinders weg. Als zij beangst zijn, doen zij natuurlijk veel verkeerd en gebrekkig, want zij denken dan meer aan het geen hun beangstigt, dan aan het geen zij leeren moeten. Volstrekt noodzakelijk is derhalve de zachtmoedigheid voor den Onderwijzer, zal hij waarlijk iets goeds van zijne onderwijzelingen maken. — Uit dien schrik, dien de oploopende Onderwijzer in zijn school verspreidt, komt spoedig voort, dat de zachte kinderen, de zwakke zielen onder dezelven, geheel ontmoedigd worden; het is of hunne vermogens geheel verstompt worden, zij ko-

Digitized by Google

men niet langer voort, maar blijven op dezelfde hoogte ſtaan, daar zij zijn. Als zulke kinders dan niet van die ſchool afgenomen worden, en verplaatst op eene andere, waar een menschkundig, zachtmoedig Onderwijzer hen weder aan den gang helpt, dan komt er niets van hen. Ik zou daarvan voorbeelden kunnen bijbrengen, die allerongelukkigst zijn. — En als een oploopende Schoolonderwijzer ſlechte, kwaadaardige leerlingen heeft, dan moge hij hen eenen korten tijd in vreeze houden, maar dat zal ſpoedig een einde nemen. Zulke kinderen worden weldra verhard onder zijn ſtooten en ſlaan, zijn dreigen en razen, verliezen dan allen eerbied voor hunnen Meester, geven hem kwaad beſcheid, en verzetten zich tegen hem, met wederkeerige drift. Ook dit zou men met voorbeelden kunnen ſtaven — en wat wordt er dan van zulke kinders in zulk eene verwarring? O welke ellendige uitwerkſels heeft dan de oploopendheid van den Onderwijzer op zijne leerlingen! hoe noodzakelijk is voor hem de zachtmoedigheid!

Maar ook welke uitwerkſels heeft de oploopendheid van den Onderwijzer op hem zelven? In de eerſte plaats zeker, dat hij dikwijls ſlechte dingen doet, woorden ſpreekt, die hij niet had behooren te ſpreken, daden ten uitvoer brengt, die hij niet had behooren te verrigten, waardoor hij het gevoel zijner eigene waarde, en de achting zijner me-

Digitized by Google

medemenſchen verliest. Hieruit moet dan ten tweede voortvloeijen, dat hij zich een gedurige ſmart en naberouw berokkent: ſmart wegens de bewustheid, dat hij dikwijls zijne School bederft, en de oorzaak is van allerlei wanorde in dezelve, en naberouw over het onregt, dat hij zijne leerlingen aangedaan heeft. Is hij niet ſlecht van hart, dan zal dat naberouw hem aanprikkelen om die kinderen, tot ſtilling van zijn geweten, vergoeding voor dat geleden onregt te bezorgen; hij zal dat door toegevendheid en vriendelijkheid doen, op eene wijze, die de kinderen meer of min in het oog loopt, op eene wijze beneden zijn karakter, waardoor hij zijne achting onder de kleinen, meer en meer zal verliezen, en dus nog meer zal bederven. Stelt u nu eens zulken Meester voor, die zoo een ſpeelbal is van zijne driften, die zoo altijd vergezeld wordt van ſmart en naberouw, en dan weer door zijn hart vervoerd wordt tot lage inſchikkelijkheid, kan zulk een man zijnen post met vermaak, met genoegen, met rust en vreugde waarnemen? Voorzeker neen! en dus is voor eenen Onderwijzer de zachtmoedigheid volſtrekt noodzakelijk, voor het wel gelukken zijner pogingen, en voor zijn welzijn volſtrekt onontbeerlijk.

En welk een voordeel kan die deugd hem niet aanbrengen. Letten wij maar eens op den zachtmoedigen Onderwijzer, dan zullen wij ſpoedig zien, dat hij voor den oplo-

Digitized by Google

penden onberekenbaar veel vooruit heeft. Welk een voordeel brengt zijne zachtmoedigheid hem niet aan op zijne kinderen in de School. Daar hij altijd bedaard is, zich zelven gelijk blijft, en altijd liefderijk handelt, duurt het niet lang of de kleinen, die tot zijn onderwijs opkomen, hebben hem harrelijk lief, hunne harten ſtaan geheel voor hem open, zij leeren gaarne van hem, zij gaan altijd met lust naar de School, en daar zijn zij zoo vrij, zoo openhartig, dat het leeren hen best van de hand gaat, en dat zij den Meester nimmer pogen te misleiden of te bedriegen, maar hunne geheele denkwijze ſteeds voor hem bloot leggen. Met zulke kinderen kan hij doen wat hij wil, hij heeft eenen invloed op hun hart, die onbegrijpelijk is, en hij doet dus zijn onderwijzen met een innig vermaak. De kleinen beſchouwen hem als eenen lieven vader, de grooten hebben ontzag voor zijne deugd, allen ſtellen er eene eer in om hem vermaak te bezorgen, en achting te bewijzen. Welk een voordeel voor dien waardigen man! Maar ook welk een voordeel brengt hem die deugd aan voor zijn eigen gemoed. Zij bewaart hem voor die ſmart en dat naberouw, die aan het leven van den oploopenden Leermeester knagen, zij veroorzaakt hem eene blijde zelfsvoldoening, eene rust en kalmte, die onwaardeerbaar zijn. Hij kan zeggen: ik heb nimmer eenen van deze jonge menſchen beleedigd of eenig

on-

Digitized by Google

onregt gedaan, en deze bewustheid is voor hem een hemel op aarde, zij bemoedigt hem zoodanig in zijn werk, en vervrolijkt hem dus onder hetzelve, dat dat hem meer en meer wel gelukt. Daarenboven heeft hij ook het genoegen, dat zijn goede voorbeeld den heilzaamsten invloed maakt op het gedrag zijner leerlingen, terwijl daarentegen al het goede, dat er in eenen oploopenden Onderwijzer is, door deszelfs driften verdonkerd wordt, en niet wordt ter harte genomen door de leerende jeugd. En welk een voordeel brengt den Onderwijzer de zachtmoedigheid aan, als zijne kweekelingen de School verlaten hebben, en volwassen worden. Altijd hebben zij hem dan nog lief; zij zijn hem dankbaar, hun mond spreekt tot zijnen lof, van zijne liefde, lijdzaamheid, zachtmoedigheid en bedaardheid, en op allerlei wijze betoonen zij hem hunne achting. Zelfs nog lang na zijnen dood is zijne gedachtenis nog in zegening. Ik heb het geluk gehad van eenen zachtmoedigen Leermeester te hebben, toen ik te school ging. Maar nog altijd denke ik aan hem met liefde en achting, nog altijd spreke ik van hem tot zijnen lof. Zijne kundigheden waren niet zeer groot, en geen wonder, als men bedenkt, dat hij voor dertig jaren al een oud man was, maar hij was onze vriend, hij was altijd dezelfde, liefderijk en zachtmoedig, en daarom hadden wij alle hem zeer lief. Zacht-rust de asschc van dien waar-

Digitized by Google

digen man! Hoe geheel anders ſpreken vol wasſene menſchen, die oploopende Leermeesters hadden, van die verkeerde leidslieden hunner kindsheid.

Het is derhalve wel de moeite waardig, Onderwijzers! dat gij u zelven in de deugd der zachtmoedigheid oefent, en die meer en meer zoekt te betrachten. Laat mij u daartoe een en ander middel aan de hand geven.

Indien gij u nog zwak in dezelve gevoelt, dan rade ik u onder anderen aan, om er veel over te ſpreken met uwe leerlingen. Gij vertelt hun zekerlijk nu en dan iets, gij praat wel eens met hun over het een of ander. Nu, als gij gevoelt, dat gij zelve nog meer zachtmoedigheid moet leeren, kiest dan bij voorkeur dikwijls zulke verhalen en ſpreuken uit, die herinneren aan het onbetamelijke, onverantwoordelijke en nadeelige der oploopendheid, en het noodzakelijke, voordeelige en genoegelijke der zachtmoedigheid. Daarover te ſpreken, dat komt onder kinderen maar al te dikwijls te pas, en dat doende, zult gij niet alleen hun nuttig zijn, maar ook u zelven. Door daarover te ſpreken, zult gij u veel uit uw eigen gedrag tot uwe waarſchuwing herinneren, en het veel minder uit het oog verliezen, dat gij ſteeds tegen uwe driften op uwe hoede zijn moet, en u zelven gedurig moet oefenen in zachtheid des gemoeds.

Maar ook als gij niet in de School maar

in

in de eenzaamheid zijt, redeneert dan bij u zelven over uwe driften, en over het voordeel, dat eene u eigen gewordene zachtmoedigheid u zou kunnen aanbrengen. Stelt het dan u zelven voor, hoe gij zelven liefst van uwe medemenschen wilt behandeld worden. Verplaatst u dan in den toestand van uwe leerlingen, en houdt u voor, welken invloed uwe oploopendheid en drift op hen hebben kan, en welken invloed uwe bedaardheid en zachtmoedigheid zeker op hen hebben zal, en dan zullen er voornemens bij u ontstaan, die vast niet zonder goede gevolgen zullen blijven.

Laat voorts de beschaming der ondervinding u ook leere. Het spreekwoord zegt wel: „de ondervinding is de leermeesteres der zotten;" maar als wij dwaas gehandeld hebben, dat zij ons dan leere, opdat wij wijs worden. Ik was in mijne jeugd zeer driftig en oploopend, maar ik ondervond van tijd tot tijd, dat ik mij zelven en anderen daardoor dikwijls onaangenaamheden berokkende, en het beschamend nadenken daarover heeft veel toegebragt tot de betemming mijner driften, die mij thans niet langer verhinderen om die genen, die ik onderwijzen moet, met zachtmoedigheid te behandelen. Brengt u dan ook gedurig te binnen, hoe gij wel eens door drift vervoerd, u zelven onbehoorlijk gedragen, wanorde gesticht, anderen noodeloos gekweld, en u zelven benadeeld hebt. Leest

Digitized by Google

u zelven dat, als het ware, nu en dan eens voor, en zoo zal er duurzaam berouw en ware verbetering bij u ontstaan.

Verder, als gij in de School zijnde, gevoelt dat uwe driften wakker worden, bepaalt uwe gedachten dan terstond bij iets anders. Ik kenne eenen man, die Onderwijzer der jeugd geweest is, en driftig van nature is. Deze had de gewoonte om, zoo dra hij gevoelde dat hij in de School driftig werd, terstond de School te verlaten. Hij ging dan stilzwijgend henen, liet het werk voor eenige oogenblikken aan zijne Ondermeesters over, en wandelde een weinig heen en weder in de opene lucht, in den tuin of elders. Aanstonds werden dan zijne gedachten op iets anders bepaald, de drift bedaarde, en hij keerde zachtmoedig weer terug. De meesten uwer zullen zoo niet kunnen handelen, omdat zij geene Ondermeesters hebben. Zoekt dat zelfde dan op eene andere wijze te bereiken. Hangt, bij voorbeeld, iets in de School op, of legt er iets neder, met het vaste besluit, om daarnaar te zien of te tasten, zoo dra gij eene opwelling van drift bij u zelven ontwaar wordt. Of schrijft op eene verhevene plaats in uwe School eene spreuk, die leerzaam voor uwe scholieren is, en tevens gepast, om u, zoo dra uwe driften ontwaken, te waarschuwen, te beschamen, en te regt te brengen. Ook dat zult gij zeker niet vruchteloos bevinden.

Ver-

Digitized by Google

Vervolgens zal het zeer nuttig voor u zijn, dat gij gedurig leest in de geschiedenissen van het leven van den besten Leermeester, die de onderwijskunde volkomen magtig was, en die de zachtmoedigheid, even als alle andere deugden, volmaakt beoefende. Gij begrijpt, dat ik onzen Heer en Heiland JEZUS CHRISTUS bedoele. Met hoe vele onaangenaamheden, tegenkantingen, teleurstellingen, beschimpingen moest Hij niet worstelen al den tijd, die Hij met leeren bezig was, en evenwel hoe zachtmoedig gedroeg Hij zich in alle gevallen jegens allerlei menschen: Hij, die met regt mogt zeggen: leert van mij, want ik ben zachtmoedig en nederig van harte. Wekken leeringen, maar trekken voorbeelden, o Onderwijzers! hoe moet u dan niet dat volmaakte voorbeeld van den Verlosser trekken, als gij u dat gedurig voorstelt, en toepast op uwe omstandigheden, op uwe pligten. Leest daarover dan gedurig na, en bedenkt steeds, dat die Onderwijzer der jeugd de beste, de volmaaktste is, die in het onderwijzen en behandelen der jonge menschen het naaste bijkomt aan dien Goddelijken Leermeester, wiens onderwijs vruchten voortbragt, die nog niet verwelken, en nimmer verwelken zullen.

Eindelijk nog, maakt veel gebruik van het gebed. Al wie menschkunde en godsdienst bezit, zal u nevens mij verzekeren, dat het gebed een allerontbeerlijkst mid-

Digitized by Google

del is, tot beheerſching der driften, en tot het maken van vorderingen in de beoefening der zachtmoedigheid. Als wij den goeden God onze driften ootmoedig belijden, Hem onze zwakheid klagen, Hem om moed en ſtandvastigheid bidden in het beſtrijden onzer oploopendheid, Hem om kracht aanroepen in het naſtreven van den zachtmoedigen JEZUS, o dat heeft zulk eenen heilzamen en krachtigen invloed op ons! Wij gevoelen ons daarna waarlijk geſterkt en bemoedigd, de goede voornemens worden levendiger, en wij zijn dan waarlijk zachtmoediger dan voorheen. Ik kan u verzekeren, dat ik dit zelf ondervonden heb. Dien het om verloochening van zich zelven, om de zegepraal over zijne driften, om ware zachtmoedigheid te doen is, die bidde er God om, en hij zal dezelve deelachtig worden. Doet dat dan dikwijls, met het oog op die voordeelen, die daaruit zeker voor u zullen voortvloeijen.

R.

Digitized by Google

IETS

OVER DE

VERHALENDE EN KATECHETISCHE LEERWIJZEN.

(*Vervolg van* VIII. *D.* II. *St. bl.* 54.)

I.

Katechetische leerwijze.

De Katechetische leerwijze bestaat in eene onderhouding, die door vragen en antwoorden afwisselt, en het voorkomen van een gesprek heeft. Bij deze leerwijze vraagt de Onderwijzer en de leerlingen antwoorden; echter kan het somtijds zoo geschieden, dat de leerlingen vragen en de Onderwijzer antwoordt, gelijk zulks het gebruik was van SOCRATES, die zich door zijne leerlingen liet vragen; meenende dat dit laatste doorgaans een gebrek aan kennis veronderstelt, en het antwoorden de zaak is van hem, die meer weet en den vragenden onderrigting

Digitized by Google

mededeelen kan. — De Onderwijzer zijnen leerlingen vragende, neemt den toon en de houding eens toegevenden kindervriends aan, en tracht door vragen het nadenken der kinderen tot het voorgestelde doel te leiden — hierdoor bekomt het onderrigt het aanzien, als of Onderwijzer en kinderen gemeenschappelijk waarheden trachten op te sporen en te leeren.

Deze leerwijze laat zich bij de meeste onderwerpen des onderrigts aanwenden, wanneer kinderen slechts eenigermate in het spreken geoefend zijn, en de noodige vrijmoedigheid om te antwoorden bezitten.

2.

Oogmerk en nut dezer leerwijze.

Behalve de verhalende leerwijze, verdient de katechetische bij het onderwijs der jeugd, ontegenzeggelijk de meeste aanbeveling. Het afwisselen der vragen en antwoorden maakt het onderwijs onderhoudend en belangrijk, en stemt juist overeen met de wijze, hoe kinderen gewoon zijn te handelen. Zij verheft hen uit den lijdenden toestand tot werkdadige medewerking; spoort de opmerkzaamheid aan, en dringt de, zoo zeer tot wispelturigheid geneigde, jeugd, zich nader bij het onderwerp te bepalen. Zij geeft den Onderwijzer gelegenheid om te onderzoeken hoe verre zijne leerlingen gevorderd zijn; of

en

Digitized by Google

en hoe zij iets verſtaan en onthouden hebben, en leert dus wat nog te doen overblijft. Ook biedt zij menigvuldige gelegenheden aan ter zelfbeproeving, en tevens om het onderwijs vruchtbaar te maken, door zoodanige vragen, die het zedelijk gevoel der kinderen opwekken.

3.

Soorten van Katechiſatien.

Naar het oogmerk, de tijd en plaats is, waarmede, wanneer en waar gekatechiſeerd wordt, zoude men de Katechiſatien onderſcheidene benamingen kunnen geven, als: *School-*, *Kerk-* of *Examen-Katechiſatien.*

1.) Schoolkatechiſatien zijn zoodanige, welke de Onderwijzer gewoonlijk in de ſchool houdt. Hij moet daarbij in het oog houden, wat op kinderen, die hij te onderwijzen heeft, op hunnen ouderdom, hunne vatbaarheid en behoeften, betrekking heeft, ten einde hun verſtand te beſchaven en hun hart te vormen. Hij moet zich hierbij zoo veel mogelijk ſchikken naar de vatbaarheid der kinderen, en zich van alle zoodanige onderwijsmiddelen en voorbeelden bedienen, als hem ſlechts ten dienſte kunnen ſtaan. — Schoolkatechiſatien zijn voornamelijk: *a*) *Hiſtoriſche*, die over eene geſchiedenis of vertelling gehouden worden. Hierbij komt het daarop aan: 1.) dat men kinderen op den

hoofdperſoon of op de zaak opmerkzaam make 2.) Dat men hen op den natuurlijken zamenhang, op de oorzaak en werking, op den grond en de gevolgen doe letten, 3.) Dat zij de toevallige en wezenlijke aanleidingen leeren kennen. 4.) Dat men hun oordeel afvraagt, bijzonder wat zij in de plaats der handelenden zouden gedaan hebben. 5.) Dat zij de voorgeſtelde handeling aan de grondſtellingen des Christendoms toetſen, en zeggen wat daarbij regt of onregt, geoorloofd of ongeoorloofd zij; en 6.) dat men uit dat alles eene algemeene leering tracht af te leiden. — *b*) *Analijtiſche Katechiſatien.* Dit worden zij, door den gang, die men bij dezelve houdt; hierin beſtaande, dat men met het geheel aanvangt, en dit in zijne deelen ontbindt, ten einde door de voorſtelling dier enkele deelen, het geheel naderhand weder in eenen bevattelijker vorm te kunnen voordragen. — *c*) *Synthetiſche Katechiſatien.* Bij deze heeft omgekeerd het laatst voorgaande plaats. Men maakt met de enkele deelen eenen aanvang, voegt die te zamen, en bouwt er een geheel uit, dat te vaster is, naar mate kinderen het duidelijker hebben zien ontſtaan. Deze wijze heeft iets van het vindingrijke, en zal, als zij de Analijtiſche voorgaat of volgt, hare nuttigheid hebben.

2.) Examen-Katechiſatien zijn niet alleen die, welke bij het openbaar Schoolexamen, maar ook op andere tijden en bij andere ge-

Digitized by Google

gelegenheden, tot onderzoek naar de vorderingen der leerlingen gehouden worden. Zij bestaan in vragen, die dienen moeten om de leerlingen rekenschap te doen geven van hetgene zij geleerd en onthouden hebben — zij gronden zich voornamelijk op reeds voorhanden zijnde kundigheden.

3.) Kerkkatechisatien zijn, zoo als bij Schoolexamens, het onderzoek naar hetgene door kinderen geleerd en verstaan is, met dat onderscheid, dat zulks over de gronden van den Godsdienst gaat, en zich ook tot volwassenen bepaalt.

4.

Oogmerk der Katechetische leerwijze.

Men katechiseert met hetzelfde oogmerk, als waarmede men verhaalt, of eene zamenhangende voordragt over een of ander onderwerp houdt. Dat is: 1.) Men wil verklaren, wat nog niet klaar of duidelijk is; 2.) datgene, waaraan nog eenige bewijsgronden ontbreken, door andere ondersteunen en bewijzen, of de waarheid eener zaak uit voldoende gronden aantoonen; 3.) men wil de medegedeelde leeringen en waarheden praktisch maken, of aanwijzing geven, hoe zij in het verklaarde en bewezene te vinden zijn.

Ter bereiking dezer oogmerken bedient men zich van de Katechetische leerwijze,

Digitized by Google

wijl deze geschikt is, de leeringen in zoodanig eenen vorm te geven, waarin zij ligter te bevatten zijn, dan in dien van eene zamenhangende rede.

5.

Middelen dezer leerwijze.

Offchoon deze leerwijze in geenen deele het gebruik van alle andere onderwijsmiddelen, welke algemeen bruikbaar zijn, buiten sluit, zoo wil zij toch, dat men zich van mondelinge mededeeling bedient, en dit als een middel ter oefening van het denkvermogen aanwendt; dat is: dat men vragen aan kinderen doet, en de bekomene antwoorden zoo gebruikt, als het oogmerk des onderrigts zulks vordert. Echter is en blijft het vragen flechts middel en geen doel; te welken einde men het onderwijs niet verder in vragen moet brengen, dan zulks zonder dwang of kunstenarij geschieden kan. Men zou hetzelve tot eene wezenlijke marteling maken, als men het overdrijven wilde, door datgene te vragen, wat gevoegelijker, voordeeliger en met groot tijdgewin, kort, door eene omschrijving of verklaring, den kinderen mede te deelen is.

6.

Digitized by Google

6.

Schikking ten aanzien der onderwerpen bij deze leerwijze.

De Katechetiſche leerwijze vordert, even als alle andere, dat men, volgens een wel doordacht plan, en in eene natuurlijke orde onderrigte — en dit maakt het noodzakelijk, dat de Onderwijzer den gang, welken hij bij eene katechiſatie houden wil, vooraf behoorlijk doordenke en ſchikke.

Bij het Godsdienſtig onderwijs katechiſeert men over eene ſpreuk uit den Bijbel, over een gebod, of over eene of andere leerſtelling. Is het ſtuk, dat men voor heeft te behandelen, lang, dan verdeelt men het voor zich *a*) in zijne hoofddeelen, welke weeder eenvoudig, dat is, uit een enkel onderwerp, en hetgene daarvan gezegd wordt, of uit meer onderwerpen kan beſtaan. In het laatſte geval worden de hoofddeelen weder in eenvoudige ſtellingen veranderd; zoodat men dan doorgaans een onderwerp heeft, verbonden met hetgene daarvan gezegd wordt.

Naar deze verdeeling ſchikt men nu den gang der katechiſatie aldus:

1) Onderwerp, of de vraag: wie of wat?
2) Het getuigen dat van het onderwerp afgelegd wordt, waarbij men vraagt:

Digitized by Google

wat wordt van het onderwerp bewezen?

3.) De bevestigende of ontkennende betrekking van het onderwerp, en hetgene daarvan gezegd wordt, omtrent elkander: in welke mate en betrekking, onder welke omstandigheden geldt de, van het onderwerp aangevoerde, bewijsgrond?

Tot ieder dezer stukken bediene men zich van de noodige middelen ter verklaring; van bewijsgronden en voorbeelden, en herinnere zich de onderscheidene betrekkingen en omstandigheden, onder welke de kinderen, welke men onderwijzen moet, van het mede te deelen onderrigt gebruik kunnen maken.

Wanneer men op deze wijze over enkele stellingen enz. gekatechiseerd heeft, dan gaat men tot meer zamengestelde over, en handelt daarmede op gelijke wijze; waarna men de enkele deelen als bestanddeelen van een geheel leerstuk, of van eene geheele stelling of leering met elkander vereenigt: uit deze onderwerpen, met hetgene daarvan gezegd wordt, en derzelver onderlinge betrekking of verbinding, op of met elkander, zal dan een wel geordend geheel ontstaan. — Hierna moet men zich de volgende vragen ter voorbereiding voorleggen:

Wat is het onderwerp? welke eigenschappen heeft het, of wat wordt van hetzelve gezegd? wat bepaalt het hoe, of de aard en

Digitized by Google

en de wijze? — Wat is het doel, en welke zijn de middelen? Is het onderwerp bepaald of onbepaald? Waarop komt het daarbij aan, of wat is de grond daarvan? Waarom is het zoo, en waarom niet anders? Wat volgt er uit, als het zoo of anders is?

Heeft men zich op deze wijze ter katechisatie voorbereid, hetwelk aanvankelijk schriftelijk geschieden moet, dan kan het niet missen, of het onderrigt zal doelmatig zijn.

7.

Begin der katechisatien.

De eerste indruk is de sterkste en blijvende, en maakt, zoo hij op goede beginselen gegrond is, dat het onderwijs gelukkig volbragt wordt. Men moet daarom bedacht zijn, en het tevens daarop toeleggen, om de opmerkzaamheid en weetlust der kinderen op te wekken, en alles te verwijderen en te vermijden, wat eenen onaangenamen indruk veroorzaken, en onderwijzer en kinderen ontstemmen kan. Buitendien moet men niet altijd op dezelfde wijze eenen aanvang maken, maar op afwisseling denken, ten einde de zaak altijd eenen zweem van nieuwheid te geven. Het volgende kan, bijzonder bij het godsdienstig onderwijs, hiertoe dienstbaar zijn:

Digitized by Google

1.) Vooraf leze de Onderwijzer voor, hetgene waarover hij katechiseren zal, en laat zulks door de kinderen nalezen.

2.) Houde hij eene korte voorafspraak, in welke, of den inhoud der katechisatie, of het gewigt der te verhandelen zaken, of in het algemeen zulke gedachten voorgedragen worden, als op het te geven onderwijs toepasselijk zijn.

3.) Vange hij met eene toepasselijke geschiedenis of vertelling aan, welke hij, of zelf mondeling voordraagt, of voorleest. Dit kan bij sommige gelegenheden ook eene gelijkenis zijn, om door middel van het verzinnelijkte beeld, eene aanleiding tot het onzinnelijke te geven.

4.) Make hij zich allerlei gebeurtenissen, jaargetijden en gelegenheden ten nutte, om daaraan gewigtige waarheden te verbinden, en eene inleiding te maken.

5.) Spreke hij een toepasselijk en doelmatig gebed uit, en kieze een of eenige geschikte zangverzen om te zingen, welker inhoud van dien aard moet zijn, dat zij de kinderen tot het te gevene onderrigt kunnen opleiden.

Dat de Onderwijzer hierbij, door zijne geheele wijze van behandelen, door gebaarden, toon en voordragt, moet trachten aan te toonen en te overtuigen, dat hij zich gaarne met kinderen bezig houdt, zal geen herinnering behoeven.

Digitized by Google

8.

8.

Regelen bij het vragen.

De kunst, om zoo te vragen, dat men voldoende antwoorden erlangt, en de kinderen op het regte punt leidt, beſtaat daarin:

1.) Dat men zich van zoodanige voordragt bedient, welke door kinderen gemakkelijk verſtaan kan worden, en dat men zich zoo veel mogelijk bepaald uitdrukt. Men moet alle vreemde, onbekende, afgetrokkene benamingen en woorden, en voorts kunſtige wendingen en ſchoone ſpreekwijzen vermijden; zich niet algemeen, maar zoo uitdrukken, dat op de vraag ſlechts een antwoord past — men mag de vraag alleen nemen, of in zamenhang met andere beſchouwen. Ten einde dit oogmerk te bereiken, kan men zich het antwoord eerst voorſtellen, en daarnaar de vraag inrigten.

2.) Dat men de vragen niet te lang make, maar zoo kort, als de duidelijkheid eenigzins toelaat: want hoe langer men de vragen maakt, des te meer begrippen en voorſtellingen bevatten zij, en des te meer nadenken wordt er ook ter beantwoording vereischt. Dit maakt het noodzakelijk dat men de vragen verdeele, en in twee of drie korte verandere.

Digitized by Google

3.) Dat men gemakkelijke en natuurlijke vragen doe. Gemakkelijke vragen zijn dezulken, die niet veel kennis en nadenken bij de leerlingen vooronderstellen, en die zij zonder meer dan gewone inspanning beantwoorden kunnen. Zulke vragen moeten aanvankelijk gedaan worden, ten einde bij kinderen den lust op te wekken. Natuurlijke vragen zijn die, waar de eene uit de andere, met betrekking tot de antwoorden, voortvloeit. Men rekent tot de eerstgemelde die, welke enkel met *ja* of *neen* te beantwoorden zijn.

4.) Dat men zoo vrage, dat kinderen hun verstand moeten gebruiken, of hunne verbeeldingskracht en rede oefenen kunnen, ten einde in staat te zijn, om met den Onderwijzer het onderwerp te omvatten, en te volgen.

5.) Dat men de gedane vragen herhale, zoo wel met dezelfde, als met andere woorden; — met dezelfde woorden, om ze te beter in het geheugen der kinderen te kunnen prenten — met andere woorden, om te onderzoeken, of zij bij de antwoorden iets gedacht, dan of zij dezelve toevallig gevonden hebben, en eindelijk, om door het veranderen der woorden soms beter verstaan te worden.

Aanmerking. Men verdeele de leerlingen in verscheidene afdeelingen, en voege die-

ge-

Digitized by Google

genen bij elkander, die in vatbaarheid tamelijk gelijk zijn, en doe deze en gene slechts eene vraag, waarbij men den naam noemt van dien, of met den vinger wijst, wien men bedoelt. Ook vrage men niet bij de rij af, zoo min als allen te gelijk. Men doe dit laatste alleenlijk dan, wanneer men eene vraag reeds eenige malen veranderd, duidelijk gemaakt, en echter op dezelve geen antwoord bekomen heeft. Ter verandering geve men somtijds eene beschrijving van eenig voorwerp, en late den leerling raden, wat het zij, dat men wel beschreven, maar met geenen naam genoemd heeft.

9.

Regelen betrekkelijk de antwoorden.

Niet alleen op het wel inrigten der vragen moet men zijne vlijt aanwenden, maar ook op de antwoorden moet men acht geven, en uit dezelve de stoffen en aanleiding tot het onderwijs weten te nemen. Men merke deswege op:

1.) Wanneer er antwoorden op de vragen volgen, dan hoore men naauwkeurig, of zij wel of niet wel, of zij het geheel of slechts ten deele, en onder zekere bepalingen, zijn. Antwoorden, die op de vragen passen, late men herhalen, en billijke dezelve; en zoo zij

Digitized by Google

bewijzen van opmerkzaamheid opleveren, dan vergeselle men zulks met eene matige loftuiting. Verkeerde antwoorden moeten vooral verbeterd worden; doch, naardien het verkeerde, deels de uitdrukking of de spraak, deels ook de zaak betreffen kan, zoo moet men in beide gevallen de feilen trachten te verbeteren: somtijds liggen de gebreken in de onachtzaamheid der kinderen, en somtijds ook in de nalatigheid des Onderwijzers. Men overdenke dus naauwkeurig zijne vrage; zij streng omtrent zich zelven; hebbe met de misslagen of de dwalingen van anderen geduld; behandele hen niet hard, maar met zachtmoedigheid en op eenen liefderijken toon: echter moet men, schoon men kinderen moet trachten te winnen, hunne wispelturigheid en onachtzaamheid niet den vrijen loop laten. Bij half ware en half onware antwoorden; of bij zulke, die slechts onder zekere bepalingen gelden kunnen, geve men de beteekenis en gevallen aan, in hoe verre zij waar, en in hoe verre zij niet waar zijn.

2.) Wanneer *ja* of *neen* geantwoord wordt, late men in het eerste geval de vraag bevestigend, en in het laatste ontkennend herhalen.

Deze herhaling oefent niet alleen de opmerkzaamheid, maar verschaft ook aan de kin-

Digitized by Google

kinderen de vaardigheid, om regelmatig te denken en duidelijk te antwoorden.

3.) Men verlange niet, dat de antwoorden gegeven worden, zoo als zij in het boek staan, zoo het maar een bewijs van opmerkzaamheid en nadenken oplevert, dan heeft men reeds reden genoeg om er mede tevreden te zijn. Het is beter dat leerlingen zich van hunne eigene woorden bedienen, dan dat zij woorden bezigen, die zij meerendeels niet verstaan.

4.) Maar zoo er geen antwoord op eene voorgestelde vraag volgt, dan herinnere men zich, dat zulks verscheidene oorzaken ten grond hebben kan. De schuld kan even zoo wel aan de zijde des Onderwijzers, als aan die der kinderen liggen. Veelligt heeft hij zich niet duidelijk en bepaald genoeg uitgedrukt; veelligt te veel kundigheden vooronderstelt, of niet natuurlijk genoeg gevraagd. Kinderen houden zeer zelden uit boosaardigheid het antwoord terug; meerendeels is onachtzaamheid hier de oorzaak van. Men moet daarom somtijds de vragen laten herhalen, of ook zelf het antwoord geven, hetwelk men dan weder bij gedeelten afvraagt, en eindelijk tot een geheel brengt.

(*Het vervolg hierna.*)

Digitized by Google

SCHOOLBERIGTEN

over April 1808.

HOLLANDS Noordelijk gedeelte.

I. *Distr.* Schoolopz. A. NUMAN.

VLIELAND vacant. *Zie Mei* 1807.

MOERBEEK onder *Nieuwe Niedorp.* Door het onlangs overlijden van den Onderwijzer KLAAS BUSSER, is deze School, waarin alleen gedurende den wintertijd onderwijs wordt gegeven, vacant geworden.

DEN OEVER en OOSTERLAND op het Eiland *Wieringen.* Door vrijwilligen afstand van MEINDERT HOK, is de Onderwijzersplaats alhier vacant geworden. Het vaste tractement is *f* 100, met nog bovendien de Schoolgelden en andere voordeelen van een aanzienlijk aantal kinderen. Het Gemeente-bestuur maakt den noodigen spoed, dat deze Plaats van een bekwamen Onderwijzer werde voorzien; gelijk ook reeds gezorgd werd voor de provisionele waarneming van den Schooldienst gedurende den tijd der vacature.

II.

Digitized by Google

II. *Distr.* Schoolopz. j. DOZIJ.

AARDSWOUD is vacant geworden door het overlijden van VOLKERT KRAPMAN, die in den bloei zijnes levens, naauwelijks 21 jaren oud, werd weggerukt. Met aandoening vermelden wij dit sterfgeval, daar een goede aanleg en treffelijke bekwaamheden, gepaard met welwillendheid en ijver, zich in hem vereenigden. Het vast inkomen is *f* 125 's jaars voor den Schooldienst, en voor de waarneming van den Kerkdienst *f* 50; de Schoolgelden zijn gering; het getal der Schoolkinderen is tusschen de 40 en 50. De School wordt provisioneel waargenomen door JAN DE JONG.

III. *Distr.* Schoolopz. A. R. MAURER.

ALKMAAR. Voor de vacant zijnde School in het Roomsch Katholijk Wees- of Armenhuis dezer Stad (*zie Febr.* 1808.) zijn nader alle personen, mits daartoe de vereischte bekwaamheid bezittende, tusschen 25 en 40 jaren oud, van de Roomsch Katholijke Gezindheid, en ongehuwd of gehuwd zonder kinderen, welke tegen genot van vrije woning, kost en een goed jaarlijksch tractement, daarnaar wenschen te staan, uitgenoodigd geworden, om zich voor of op den 20. dezer maand April, liefst in persoon, of wel schriftelijk, met bewijzen van goed burgerlijk en zedelijk gedrag, aan te melden bij den Secretaris der Plaatselijke Schoolcommissie aldaar.

ALKMAAR. De Stads Fransche Kostschool door het overlijden van den Heer J. T. FRESE vacant geworden zijnde, heeft de Plaatselijke Schoolcommissie terstond in de geregelde voortzetting van het onderwijs, op de beste wijze, voorzien. Nadere berigten van hetgeen er ter vervulling dier vacatuur gedaan zal worden, zullen in volgende *Bijdragen* worden medegedeeld.

Nog is door gemelde Commissie tot het oprigten eener bijzondere School der tweede klasse admissie verleend aan K. SIEMERS, Secondant van den bekwamen H. DEELEMAN, Onderwijzer in de School van het Departement der Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen.*

V. *Distr.* Schoolopz. P. BEETS PZ.

WESTZAANDAM. Eene Bijschool vacant. *Zie Julij en Aug.* 1806.

WESTZAANDAM. Behalve de reeds vacante Bijschool van de tweede klasse, is er nog eene opengevallen door het overlijden van D. TANKING. Zeker zal er thans in deszelfs plaats een ander Onderwijzer worden verkozen, doch zoo, dat beide vacante plaatsen in een gesmolten worden. Vaste inkomsten zijn aan dien post niet verbonden, doch de Schoolgelden zoo hoog, dat een Onderwijzer, bij een goed aantal kinderen, op een redelijk goed bestaan kan rekenen. Daarenboven is er nog al gelegenheid voor de Schoolonderwijzers alhier, om door het geven van private lessen, als door Boek-

Digitized by Google hou-

houden enz. hun beſtaan aanmerkelijk te verbeteren. Doch dit een en ander is vooral geheeht aan die voorwaarde, dat de Onderwijzer de nieuwe verbeterde leerwijze toegedaan zij, en zich daarin reeds geoefend hebbe: naardien, buiten dat, een zeer ſober lot zijn deel zou zijn.

Nog is den 13. April overleden P. FORTUIJN, Fransch Schoolhouder alhier, in den ouderdom van 68 jaren. Na dat hij op onderſcheiden plaatſen, en laatst te *Heusden*, in die zelfde betrekking geſtaan had, werd hij, bij de oprigting van een Fransch School en Kostſchool, door het Departement *Zaandam* van de Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, tot Schoolonderwijzer benoemd. Tot aan het jaar 1801 nam hij dien post waar, met eenen onderſcheiden uitſlag, zijnde de eerſte jaren voor hem zeer genoegelijk en voordeelig, doch de laatſten niet. Noch de Beſtuurders dier Schole, noch de overledene waren de radicale oorzaak hiervan. De Kostſchool verviel; en om welke reden dan ook, hij leide uit eigen beweging zijnen post neder in het jaar 1801, op een tijdſtip, toen Beſtuurders dier Schole met hem in onderhandeling wilden treden omtrent de voortduring in zijnen post. — Die ſtap, waartoe hij door anderen waarſchijnlijk opgezet was, bleek van achteren te zijnen nadeele te ſtrekken. — Hij bleef wel Onderwijzer, verplaatſende zijne School in een ander gebouw; doch het Departement *Zaandam* haar werk niet ten halve

Digitized by Google

willende laten ſteken, beriep den 1. April 1801 JAN HENDRIK NIEUWVEEN, leerling uit de Kweekſchool van het eerſte Departement der Maatſchappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, die met ſlechts twee leerlingen begon, doch van tijd tot tijd zoodanige vorderingen maakte, dat daardoor de School van FORTUIJN veel afbreuk leed. Thans verplaatste hij dezelve naar *Westzaandam*, en breidde dezelve aldaar merkelijk uit, zoo dat ook minder vermogenden gebruik van dit onderwijs konden maken voor hunne kinderen. Met dat al, dit leverde niet dan een zeer bekrompen beſtaan voor hem op, daar hij in de eerſte jaren, in de School des Departements, door het groot aantal van Schoolen Kostkinderen, veel voordeel en een ruim beſtaan gehad had: zijnde zijne Schole, gedurende de drie eerſte jaren, voorzien geweest van 30 à 32 Kostkinderen, en 18 à 20 kinderen, die alleen het dagelijksch onderwijs ontvingen. — Bij deze vermindering van omſtandigheden kwam nog de dood zijner huisvrouw, maar vooral later, de dood van zijnen eenigen zoon, die op de Akademie te *Leyden*, alwaar hij zich op de Godgeleerde ſtudie toeleide, hem ontrukt werd. Dit een en ander deed hem op het laatst een kwijnend leven leiden, tot dat hij onder den last der rampen eindelijk bezweek.

Hij had eenen ſchoonen aanleg tot Onderwijzer. Zijne jaren deden hem eenigzins vallen in den ouden trant van onderwijs, zoo in het Fransch als Hollandsch. Met dat

Digitized by Google

dat al was hij bij uitnemendheid bekwaam, om de taalkundige gronden den kinderen in te prenten. Zoo vele zijner discipelen naar andere Scholen werden overgebragt, getuigden alle Onderwijzers, gelijk b. v. de Heeren de VEER en VAN BEMMELEN, dat zijne leerlingen in de gronden der Fransche taal zeer bedreven waren. Een gebrek had hij hierin: hij liet zijne discipelen op een zekeren trap staan, en bragt hen, vooral in de lecture en schrijfstijl, niet ver genoeg. — Wie eerst zijn onderwijs genoten had, en dan op eene andere School kwam, was, in de gronden, zeker ver vooruit. Zijn karakter was over 't geheel zeer braaf: zijne bekrompen omstandigheden mogten hem wel doen achterlijk zijn in het voldoen aan zijne verpligtingen in de burgerlijke maatschappij, zeker was dit nooit met opzet, en veel min dat hij eenige opzettelijke misleiding zou plegen. Met veel lof heeft hij nog, in de dagen van welstand, den post van Ouderling in de Hervormde Gemeente te *Oostzaandam* bekleed, en was over 't geheel een achtingwaardig man in de maatschappij Doch ook in hem werd bewaarheid het gezegde van zekeren Dichter (*), die in navolging van den derden Psalm dus schrijft:

Wat is de mensch een ding
Vol van verandering,

Hoe

(*) Ik meen CAMPHUIZEN.

Hoe onvast zijne stappen.
't Is een gemeene plaag,
Raakt iemand in het laag,
Elk een wil op hem trappen.

Doch indien de burgerlijke maatschappij dergelijke handelwijze, als wij zoo even van ter zijde in den overledenen hebben aangehaald, als onregtvaardig wil uitkrijten, dan drage zij zelve zorg, om niet eerst onregtvaardig te handelen, daardoor, dat zij die genen, die de verstandelijke en zedelijke vermogens der kinderen en in 't gemeen der menschen ontwikkelen, en daardoor goede burgers vormen zullen, zoo sober te vergelden, dat zij in hunnen kring te weinig om te leven hebben. Het een geeft ligt aanleiding tot het ander. Niet dat wij dit laatste zoo zeer zouden willen toepasselijk maken op de betrekkingen, waarin FORTUIJN te voren gestaan heeft. Integendeel, de Bestuurders dezer Departementsschool hebben alles in het werk gesteld, om dien man te bevoordeelen: maar alleen, ten einde elk opgewekt worde, om het lot van zoodanige verdienstelijke mannen, die den toekomenden burger des staats vormen moeten, ook meer en meer te verbeteren, opdat zij in achtingwaardige kringen verschijnen en verkeeren, en hunne achtingwaardigheid handhaven en bewaren kunnen.

Vrede zij zijne asche; en de dankbaarheid van kinderen, die voordeelen van zijn onderwijs getrokken hebben, — en waarin on-

Digitized by Google

onder ik twee der mijnen telle, hoewel de eene reeds ontslapen is, volge hem met die hunner ouderen in de eeuwigheid!

Deze School behoorde niet onder de gewone Bijscholen, en dus ontstaat hierdoor geene vacature.

WORMERVEER. Alhier is D. BRUIN, tot dus verre den Schooldienst in de vacante Noorderschool waarnemende, onder approbatie van den Schoolopziener, door de Regering aangesteld tot openbaar Schoolonderwijzer.

NAUERNA vacant. *Zie Dec.* 1806 *en Jan. en Mei* 1807.

OOSTZAAN. *Noorderschool* vacant. *Zie Mei* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. J. C. BERRANGÉ.

BEVERWIJK. Uit eenige Sollicitanten naar de Onderwijzersplaats in de openbare School dezer Stede is, na ingekomen berigt van den Districts-Schoolopziener, op de ingeleverde stukken, door het Gemeente-Bestuur alhier gemaakt dit drietal: P. TUIJL, openb. Schoolonderw. onder *Hekendorp*, acte hebbende van den eersten rang; P. DE RIDDER, openb. Schoolonderw. op *'t Schild* op *Texel*, en H. HESSING, tweede Leermeester op de openb. School te *Koog aan de Zaan*, beide laatsten van den tweeden rang; en is verder door hetzelve Gemeente-Bestuur, hulde doende (onverminderd nogtans de bekwaamheden der anderen) aan de over-

Digitized by Google

treffende hoedanigheden van P. TUIJL, aan denzelven, uit aanmerking van zijnen hoogsten rang en om de allezins uitmuntende berigten wegens hem, deze vacante post, met advis van den Schoolopziener, zonder eenig nader Examen, zeer vereerend opgedragen, die dan ook door den beroepenen erkentelijk volvaardig is aangenomen.

SPAARNDAM. Alhier is de openbare Onderwijzersplaats vacant geworden door het vertrek van M. VAN DORT, die elders in een anderen post en betrekking gesteld is. De School is van de hoogste klasse, en men vordert dus in die er naar staan niet minder dan den tweeden rang, als mede, daar er wekelijks viermaal avondles in het Fransch gegeven moet worden, toelating ook tot dat gedeelte van onderwijzing; de tijd van solliciteren, die eerst in de nieuwspapieren bepaald was tot op den 1., is nader verlengd tot op den 15. Mei aanstaande. — Er zijn zeer goede voordeelen aan dien post, waarmede onder anderen ook het Voorlezers-ambt vereenigd was, en zoo mogelijk blijven zal, verbonden; men kan vast op f 700 's jaars staat maken, oer meerder dan minder; 't is daarbij eene School, die al vroeg in den aanvang der verbeterde inrigting van het Lager Schoolwezen hier te Lande naam gemaakt heeft, en in eenen bijzonder bloeijenden staat onder haren laatstvoorgaanden Onderwijzer J. KWANTES verkeerde.

VIII.

Digitized by Google

VIII. *Distr.* Schoolopz. J. TRISSÉDRE L'ANGE.

SLOTERDIJK. Het Instituut van het Departement: *Tot Nut van 't Algemeen*, alhier vacant. *Zie Maart* 1808.

HOLLANDS Zuidelijk gedeelte.

II. *Distr.* Schoolopz. J. WELDIJK.

GOUDA. Alhier is de School voor kinderen der armen vacant. *Zie het Schoolnieuws van December* 1807 *en Maart* 1808.

HEKENDORP, of *Goejanverwelle Huis*, is vacant geworden door het beroep van F. TUIJL naar de *Beverwijk*. Men verwacht deswegens de nadere berigten.

III. *Distr.* Schoolopz. N. MESSCHAERT.

OUD-BEIJERLAND vacant. *Zie Sept. en Dec.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. G. VAN KOOTEN.

DORDRECHT. De post van Schoolonderwijzer in het Nieuw Armhuis binnen deze Stad, is door H. H. Regenten opgedragen aan J. SCHÖLTZ, bezittende den derden rang, die denzelven reeds aanvaard heeft.

Digitized by Google

VII. *Distr.* Schoolopz. G. OUTHUYS.

BRIELLE. Eene bijzondere Nederduitsche School vacant. *Zie Febr.* 1808.

ZEELAND.

II. *Distr.* Schoolopz. A. VAN DEINSE.

MIDDELBURG. Alhier ſtaat de Stads Franſche Kostſchool vacant te worden; waaromtrent men de nadere berigten te verwachten heeft.

VERE. De openbare Schoolonderwijzersplaats, alhier vacant. *Zie October* 1807, *bl.* 53 *en* 67.

KATS vacant. *Zie Jan.* 1808.

KOLIJNSPLAAT. De Schoolonderwijzer HENDRIK IJZERMAN, wegens zijne klimmende jaren langer buiten ſtaat de zeer talrijke School dezer plaats waar te nemen, heeft van het Gemeente-beſtuur zijn ontſlag verzocht en bekomen, met gunstige bepaling, dat zijn opvolger verpligt zal zijn hem gedurende zijn nog overig leven jaarlijks uit te keeren eene ſomme van *f* 300. Het tractement als Schoolonderwijzer bedraagt ruim *f* 100, en als Koster en Voorzanger *f* 142, terwijl het Gemeente-beſtuur voornemens is het Schoolgeld te verhoogen. De School is van den middelſten rang, en de Sollicitanten worden uitgenoodigd zich met hunne acte van den tweeden of derden rang, en bewijzen

Digitized by Google

zen van goed gedrag, vóór den 10. Mei te vervoegen bij den Heer NICOLAAS SWEMER, Schout en Secretaris van *Kolijnsplaat*, bij wien nadere inlichting aangaande de voorwaarden en voordeelen te bekomen zijn.

B R A B A N D.

I. *Distr.* Schoolopz. H. VAN DAM.

WILLEMSTAD vacant. *Zie October* 1807.

HEEN vacant. *Zie October* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. S. VAN DER NOORDAA.

LITH. De post van Substitut Schoolonderwijzer alhier vacant. *Zie Sept.* 1807.

VI. *Distr.* Schoolopz. F. DERKS.

VIERLINGSBEEK vacant. *Zie Jan.* 1808.

U T R E C H T.

I. *Distr.* Schoolopz. J. V. MANEN ABZ.

SCHALKWIJK vacant. *Zie Maart* 1808.

Digitized by Google

II. *Distr.* Schoolopz. N. C. DE FREMERIJ.

WILLIGE LANGERAK. De School alhier vacant, waaromtrent men de nadere berigten verwacht.

GELDERLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. Mr. P. A. DE ROOCK.

EINSPEIK vacant. *Zie Febr.* 1808.
BRUCHEM vacant. *Zie Dec.* 1807.
OPIJNEN vacant. *Zie Maart* 1808.

II. *Distr.* Schoolopz. F. H. REPELIUS.

CULENBORG. De Lutherſche School vacant. *Zie Nov.* 1806.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. H. DONNER CURTIUS.

HETEREN. De Franſche Kostſchool vacant. *Zie Bijdr. van Oct. en Nov.* 1807.

VI. *Distr.* Schoolopz. H. W. VAN WOELDEREN.

DOESBURG. De post van Franſche Kostſchoolhouderesſe vacant, *Zie Oct.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. H. J. THOMASSON.

NEEDE vacant. *Zie October* 1807.

OVER.

Digitized by Google

OVERIJSSEL.

I. *Distr.* Schoolopz. C. FRANSEN VAN ECK.

STOKKUM vacant. *Zie Sept.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. J. H. FLOH.

DE ESCHMARKT vacant. *Zie Nov.* 1807.
DE ROTBEKE vacant. *Zie Nov.* 1807.
KLEIN DRIENE vacant. *Zie Dec.* 1807.
BEKKUM vacant. *Zie Dec.* 1807.

III. *Distr.* Schoolopz. G. W. STORK.

REUTUM vacant. *Zie Sept.* 1807.
NORDENRING vacant. *Zie Dec.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. J. W. A. MULLER.

OUDLEUSSEN, als mede
HESSUM en REGTEREN vacant. *Zie Maart* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. J. F. SERRURIER.

RUITEVEEN vacant. *Zie Nov.* 1807.
HASSELERDIJK vacant. *Zie Oct.* 1807.
ZUIDEINDE (*van Kamperveen*) en
DE ZANDEN, *onder Kamperveen*, beide vacant. *Zie Dec.* 1807.

Digitized by Google

WESTENHOLTE. Door het vertrek van den Onderwijzer G. SPIJKERMAN, naar de *Wijk*, is deze School, zijnde van den laagsten rang, vacant. Het tractement bedraagt *f* 25, buiten de Schoolgelden.

VI. *Distr.* Schoolopz. W. SANDERS.

JONEN en DWARSGRAFT vacant. *Zie Nov. en Dec.* 1807.

WETERING vacant. *Zie Maart* 1808.

BLOKZIJL. Alhier is de derde School tot stand gekomen, en daarvoor beroepen, op een tractement van *f* 200, J. PAUW, *Jun.* hebbende eene acte van den derden rang, verkregen bij de Commissie van Onderwijs in het Departement *Overijssel*. Deze onderwijst daar nu de eerste of laagste, J. KARREE de tweede, en J. PAUW *Sen.* de derde of hoogste klasse. De staat van het Schoolwezen, in deze plaats aanvankelijk op zulk een goeden voet gebragt, kan hierdoor nu nog aanmerkelijk verbeterd worden.

VRIESLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. J. F. KORFF.

OLDELEMMER vacant. *Zie Oct.* 1806.

OOSTERZEE vacant. *Zie Maart* 1808.

Digitized by Google

III. *Distr.* Schoolopz. H. W. C. A. VISSER.

STAVOREN. De nu vereenigde School vacant. *Zie Febr.* 1808.
DEDGUM vacant. *Zie April* 1807.
HEMELUM vacant. *Zie Aug.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. A. BRUINING.

PEINS vacant. *Zie Maart* 1808.
HARLINGEN. De Stads Fransche School vacant. *Zie Maart* 1808.
MINNERTSGA. De vacante School alhier is vervuld. Vier Sollicitanten naar dezelve hadden zich aangegeven, namelijk: K. WETTERAU, Custos van eene School te *Leeuwarden*, G. J. VENING, Schoolonderwijzer te *Witmaarsum*, die beide den tweeden rang bezitten, KEIMPE EEUWES, Schoolonderwijzer te *Baard*, en J. TAMMINGA, Schoolonderwijzer te *Kollum*, beide van den derden rang. De drie eerstgemelde kwamen op den bepaalden tijd, en gaven onder bestuur van den Schoolopziener van het District, proeven van hunne bekwaamheid in de onderscheidene vakken van het onderwijs, aan den Baljuw en het Gemeente-bestuur van *Barradeel*, benevens Gecommitteerden uit de Floreenpligtigen van deze Plaats, welke den eerstgemelden daarop tot Onderwijzer der jeugd alhier hebben aangesteld.

Digitized by Google

V. *Distr.* Schoolopz. B. VAN WEEMEN.

SCHINGEN vacant. *Zie Dec.* 1806.
GOUTUM vacant. *Zie Maart* 1808.

VI. *Distr.* Schoolopz. J. H. NIEUWOLD.

OOSTERWIERUM vacant. *Zie Dec.* 1807.
GROU vacant. *Zie Dec.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. M. MARTENS.

LUTKEWOLDE (of AUSBUUR) vacant. *Zie Febr.* 1808.
METSLAWIER vacant. *Zie Febr.* 1808.
GENUM vacant. *Zie Febr.* 1808.
FOUDGUM vacant. *Zie Jan.* 1807, en *Febr.* 1808.
HANTUM vacant. *Zie Febr.* 1808.

GRONINGEN.

I. *Distr.* Schoolopz. J. R. VAN EERDE.

GRONINGEN. De post van Stads Fransch Kostschoolhouder vacant. *Zie Dec.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. H. D. GUYOT.

NIEUWBERT vacant. *Zie Sept.* 1807.
ADUARD. De School alhier werd vacant door de verplaatsing van H. WONDAAL naar *Kollum*. Het traktement als Schoolonderwijzer, Koster en Voorzanger bedraagt te zamen *f* 144.

Digitized by Google

f 144. Voorts de Schoolgelden van 70 kinderen, benevens eene vrije woning. Voor deze School, welke van den middelsten rang is, wordt een Schoolonderwijzer van ten minste den derden rang gevorderd. De bevoegden, die naar deze plaats wenschten te solliciteren, zijn uitgenoodigd om zich tegen 1 Mei te vervoegen bij den Hoog Welgeboren Heer LEWE *van Aduard*, als Unicus Collator der plaats.

NIEUWZIJL is vacant door vrijwilligen afstand van R. HEERKENS, tot eenen anderen post aangesteld. Het tractement van den Schoolmeester, Koster en Voorzanger aldaar is *f* 90, voorts eene vrije woning en de Schoolgelden van ruim 30 kinderen. De School is van den middelsten rang: de Sollicitanten worden uitgenoodigd, om zich tegen den 15. Mei aanstaanden aan te geven bij den Heer W. J. WICHERS, als representant van den Huize *Nankema*.

GROOTEGAST. De vacante School alhier werd vervuld, zijnde uit de vier wettige Sollicitanten J. HOEDENBERG, van *den Haendijk*, S. K. SIJMENS, van *Oudezijl*, J. A. ENUMA, van *Kropswolde*, en J. WOLTERS, Custos te *Nieuwkerk*, bezittende de twee eersten den tweeden, en de twee laatsten den derden rang, na gehouden examen, door den Wel-Eerw. Heer WASSENDORP, Predikant te *Sibaldeburen*, namens de toen onpaspaselijk zijnde Schoolopziener afgenomen, waarbij alle veel kunde deden blijken, door Mans Ledematen der Hervormden, tot School-

onderwijzer, Koster en Voorzanger beroepen J. HOEDENBERG, welke dit beroep ook reeds heeft aangenomen en binnen weinige dagen voornemens is den Schooldienst te aanvaarden. Gedurende de vacature is de School en Kerkdienst door den wakkeren Jongeling TJEERT HIJLKES FENINGA, Custos te *Tolbert*, waargenomen, met zulk een goed gevolg, dat bij aldien hij den vereischten rang bezeten had, hij een sterk mededinger naar de vacante School zou geweest zijn.

III. *Distr.* Schoolopz. E. TINGA.

KREWERT vacant. *Zie Dec.* 1807.
THESINGE vacant. *Zie Febr.* 1808.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. WESTER.

OMMELANDER-WIJK, een gehucht onder *Veendam*. De gewettigde Bijschool alhier vacant. *Zie Junij* 1807.
'T WAAR vacant. *Zie Nov.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. Mr. TH. VAN SWINDEREN.

KALKWIJK *of* LULA vacant. *Zie Nov.* 1807.

D R E N T H E.

I. *Distr.* Schoolopz G. SMIT.

RUINERWOLD vacant. *Zie Sept.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. . . . . .

GASSELTER - NIEUWVEEN vacant. *Zie Oct.* 1806.

SCHOOL-

Digitized by Google

SCHOOLNIEUWS.

HOLLANDS Noordelijk gedeelte.

III. *Distr.* Schoolopz. A. R. MAURER.

ALKMAAR. In plaats van den Heer NANNING VAN FOREEST van *Petten*, die als Lid der Plaatselijke Schoolcommissie zijn ontslag verzocht en verkregen had, is aangesteld de Heer MEINDERT MONSIEUR.

ALKMAAR. Op den 2. van Louwmaand dezes jaars is alhier zeer schielijk aan de gevolgen eener waterzucht, in den ouderdom van bijna 63 jaren, overleden JEAN THEODORE FRESE, geboren te *Grave*, en openbaar Fransch Kostschoolhouder dezer Stad. Hij, tot dien post door Heeren Burgemeesteren beroepen, eerst te *Hoorn*, daarna te *Hattem*, voorts te *Haarlem*, eindelijk te dezer plaats, heeft van het jaar 1792 tot 1808 onder ons, en in het geheel den tijd van bijna 40 jaren in dezen zijnen arbeid bebesteed. Zijn onderwijs liep omtrent de Fransche, ook de Hollandsche, Hoogduitsche en Engelsche talen, als mede in de

Aardrijks-, Sterrekunde en de onderscheidene vakken der Cijferkunst. Hij genoot in zijn leven het streelend genoegen van, uit zijne kweekelingen, door middel zijner vlijt tot nuttige leden der Maatschappij gevormd, ook eenige van dezelven tot zulke aanzienlijke standen bevorderd te zien, in welken zij voor het vaderland ten sieraad en heil strekten, terwijl zij, bij meermalige aangename ontmoetingen, in hem hunnen geachten Leermeester met gevoel van dankbaarheid steeds erkenden. De Schoolcommissie dezer Stad ontwaarde meer dan eens, dat het ook zijne ijverige poging werd, om, volgens de nieuwe manier van onderwijs, zijne Scholieren te leeren en te leiden, en verwachtte van deze zijne inrigting met den tijd de beste vruchten; dan, deze hope is nu afgesneden door zijnen dood, die, gelijk dezelve met alle redenen zeer betreurd wordt door eene diep bedroefde weduwe, nevens kinderen, behuwd-kinderen, kindskinderen en verdere naastbestaanden, even treffend tot billijke smarte strekt van die aankomende jeugd, welke hij te dezer plaats, als Onderwijzer en Vriend, in de bovenvermelde lettervakken minzaam en met vorderjng opkweekte.

De Commissie kan niet nalaten het gemis van dezen man en vader, ten aanzien van de zijnen en de hem aanbetrouwde onderwijzelingen, met deelneming en ter gedachtenis van zijne asch, door dit Berigt ter ken-

Digitized by Google

kennis der Lezeren van dit Maandwerk te brengen.

ALKMAAR. Op den 24. van Lentemaand l. l. heeft hier wederom eene aangename plegtigheid plaats gehad. Het openlijk onderzoek der Leerlingen in de Stads- en Diakonie-Armenschool is, gelijk voorheen, in het Diakonie Oude Mannen- en Vrouwenhuis geschied. De met zoo veel vlijt en goede gevolgen voor deze jeugd altoos werkzame Onderwijzer C. BOENDERMAKER liet, na voorafgegaan gezang door zijne kweekelingen, dezelven hunne bekwaamheden in het spellen, lezen en cijferen aan den dag leggen. Zoo daarin, als in de vorderingen met de pen, en de verbetering van een met fouten voorgesteld schrift, zelfs van een voorschrift door iemand, daartoe verzocht, voor de vuist opgegeven, met de voldoende redenen bekleed, als mede ten aanzien van het ondervragen omtrent eenige gronden onzer taal, gaven de meergevorderden doorslaande proeven van kunde. De Opzieners der voornoemde School beloonden de vlijt van verscheidene dezer kinderen met aanmoedigende geschenken. Hetgeen deze omstandigheid te genoegelijker en te gelijk aandoenlijker maakte, bestond hierin: dat, na dat dezelve met eene gepaste aanspraak door den Voorzitter der vermelde Opzieneren, den Heer B. SUT, geopend en het Examen zoo loffelijk verrigt was, de Heer Burgemeester onzer Stad, Mr. C. P.

Digitized by Google

VERSCHUUR, die dit onderzoek met zijne tegenwoordigheid vereerde, zeer minzaam en aanmoedigend deszelfs bijzonder genoegen aan H. H. Opzieneren te kennen gaf, en hun verzekerde van zijne welmeenende gezindheid, om ten nutte der jeugd altoos medewerkzaam zich te betoonen, en na dat de Stedelijke Schoolcommissie, bij monde van den Wel-Eerwaarden Heer O. PORJERE, oudste Leeraar der Hervormde Gemeente dezer Stad, ook over al het verrigtte door deze jeugd zich zeer voldaan verklaarde, werd deze actus geëindigd met eene tweespraak door twee Leerlingen, met namen HENDRIK HOOGLAND en JAN GEORGE ROOT, die daarom te meer roerde, daar de laatstgenoemde, onlangs geheel ouderloos geworden en thans in het Weeshuis opgenomen, afscheid van zijnen geliefden Meester BORNDERMAKER en van zijne medeleerlingen nam, en dit op zulk eene treffende wijze werd uitgevoerd, dat vele tranen der aanwezenden deelnemend vloeiden, en de Heer Burgemeester op eene bijzondere wijze aan die twee kinderen zijn gevoel betoonde. Twee slot-coupletjes werden in de beste orde door alle de kinderen gezongen.

De in groote menigte vergaderde hoorders waren allen bij uitnemendheid voldaan.

De ijverige BORNDERMAKER, steeds, en met merkelijk nut dezer behoeftige kinderen, onvermoeid bezig, ontving ook de vernieuwde blijken van goedkeuring der zorgende Va-

de-

Digitized by Google

deren voor dit opgroeijend Armenkroost, daar zij zijn lofwaardig werk met een geschenk in zilver ter hunner erkentenis beloonden; terwijl elk wenscht, dat deze Schoolonderwijzer nog lang in zijnen moeijelijken post tot heil der jeugd moge arbeiden.

V. *Distr.* Schoolopz. P. BEETS, PZ.

Te *Asfendelft* is opgerigt een Collegie, onder de zinfpreuk: *door oefening leert men;* beftaande uit zes leden, zijnde de vier Onderwijzers van *Asfendelft* en het daartoe behoorende *Nauerna*, P. SWART, D. TEL, KLAAS KROON en J. VOREN, en waarbij zich uit eigen liefhebberij twee ingezetenen van *Asfendelft* gevoegd hebben; P. BLOEMENDAAL en P. KAT KLZ. De werkzaamheden van dit Collegie beftaan in oefening in de gronden der Nederduitfche Taal- en Rekenkunde, als ook in de beginfelen der Gefchied- en Aardrijkskunde.

Dit Collegie beveelt zich aan andere Gezelfchappen van dien aard aan, met verzoek, om de mededeeling van zoodanige ftukken, die voor hetzelve belangrijk zijn kunnen. De Secretaris is P. KAT KLZ.

De Gezelfchappen van Schoolonderwijzers te *Zaandam*, *Kooge* enz. waarvan te voren meermalen berigt gegeven is, en van *Wormer* en *Jisp*, gaan ijverig voort in derzelver werkzaamheden.

Digitized by Google

Eerlang hopen wij nader berigt te geven van nog meer Gezelschappen van Schoolonderwijzers in dit District.

De School van het Departement *Zaandam* der Maatschappij: *tot Nut van 't Algemeen*, voorheen gevestigd te *Oostzaandam*, doch waar van het locaal zeer ongeschikt was, is thans gevestigd te *Westzaandam*. — Een zeer spatieus locaal, bestaande in twee woningen, een schoone tuin, en andere gerieflijkheden, is, door toedoen van het bijzonder bestuur over die school, in den vorigen jare aangekocht, en bevat de ruimste gelegenheid, zoo tot onderwijs, als tot het logeren van kostkinderen. — De School zelve bloeit bij het onderwijs van den verdienstelijken J. H. NIEUWVEEN, en die daarbij zich bedient van de noodige Ondermeesters: zoodat de oogmerken en bedoelingen van gemeld Departement, langs dezen weg, meer en meer bereikt zullen worden.

HOLLANDS Zuidelijk Gedeelte.

I. *Distr.* Schoolopz. B. SPOELSTRA.

DEN HAAG. Op den 8. April l. l., werd alhier, in eene der zalen van den Schutters Doele, een openlijk en zeer plegtig onderzoek gehouden, omtrent de vorderingen der leerlingen van den Heer A. W. DILL, bijzonder Onderwijzer van de tweede klasse alhier.

Het

Digitized by Google

Het examen geschiedde in tegenwoordigheid van twee leden der Stedelijke Schoolcommissie, en ten aanhooren van eene aanzienlijke vergadering, tot welke bijzonder genoodigd waren de Ouders der Scholieren, en ging over de gronden der Hollandsche en Fransche Talen, de Reken-, Aardrijks-, Natuur- en Geschiedkunde.

De leerlingen toonden de zaken duidelijk te bevatten, en gaven over het geheel blijken voortreffelijk onderwezen te zijn; terwijl de Onderwijzer in dit examineren, waar in hij door den tweeden Leermeester, W. VAN HEUSDEN, loffelijk ondersteund werd, zulke doorslaande blijken van kunde en smaak aan den dag leidde, dat zijne School voor eene der uitstekendste in deze Stad behoort gehouden te worden.

De plegtigheid werd vergroot en verangenaamd, door een Gezelschap Liefhebbers der Muzijk, welke onderscheidene stukken speelden; terwijl ook, bij tusschenpoozen, de kinderen eenige gepaste liederen zongen.

Behalve de welgeschrevene schriften der leerlingen, werden er een aantal fraai geteekende Landkaarten vertoond.

Na het examen volgde de uitdeeling van een groot getal aanzienlijke prijzen.

De hartelijke deelneming der aanwezenden, de blijdschap en dankbaarheid der Ouderen, was zigtbaar: voor de kinderen was het een feestdag.

De Heer R. P. VAN DE KASTEELE, een

Digitized by Google

der leden van de Plaatselijke School-Commisie, had de plegtigheid met eene korte Redevoering geopend, en liet dezelve met zeer gepaste aanspraken.

De leerlingen die het meest hebben uitgemunt, zijn de volgende:

Eerste Klasse.

J. Indemans, Kweekeling, *J. C. Eissel*, *A. W. van Santen*, *P. J. Keuchenius*, *D. Polak*, *A. C. B. de Kok*, *C. de Swaan*, *W. Margadant*, *A. Bergers*, *A. Bijsterveld*, *J. F. Dill*, *A. Hoolboom*, *S. C. van Drunen*, *W. Fruit van Hertog*.

Tweede Klasse.

G. Terhoeven, *R. van Eck*, *N. Uitenhout*, *N. v. d. Tuin*, *H. Carbentus*, *E. Fucks*, *A. Bader*, *N. de Bruijn*, *C Hoolboom*, *H. M. Spoelstra*, *J. Weijermans*, *A. Vroome*, *P. Margadant*, *S. Andries*, *J. L. Dawans*.

Derde Klasse.

W. Lignac, *J. H. Dill*, *F. van den Bergh*, *H. Martijn*, *J. Betting*, *B Peijzel*, *M. Polak*, *J. van Santen*, *J. Gade*, *C. van Rhijn*, *J. Keuchenius*, *F. Fuchs*, *J. Stutterheim*, *J. Meskes*, *G. Huguenin*, *E. Bader*, *J. Vosmaer*, *Sam. van Drunen*,

Digitized by Google

zen, *P. Verbeek*, *J. Gunning*, *S. Martijn*, *W. Klein*, *C. van Well*, *G. Venaingre*, *A. Margadant*, *S. Kicherer*, *A. B. Spoelstra*, *C. Fruit van Hertog*, *A. v. d. Tuen*, *M. Mondt*, *L. Giel*, *N. Fraterman*, *C. Klein* en *J. Mauritz*.

IV. *Distr.* Schoolopz. G. VAN KOOTEN.

De Schoolopziener had bij het laatste bezoek van dit District, het genoegen drie gegeheel nieuwe of aanmerkelijk verbeterde Schoolvertrekken aan te treffen. Te *Slivedrecht* was het oude, zoo bekrompen locaal geheel afgebroken, en een fraai, ruim, luchtig Schoolvertrek in deszelfs plaats opgebouwd. Te *Klaaswaal* was het oude Schoolvertrek zeer vergroot en meest vernieuwd; gelijk ook te *Numansdorp*, dat nu op een der fraaiste Scholen roemen kan.

Hoe vele redenen de Schoolopziener ook had om hier over zich te verheugen, zoo smaakte hij echter nog grooter genoegen over den voortgang, welken sommige Onderwijzers gemaakt hadden: en gelijk hij in het vervolg zoodanige Onderwijzers, die door traagheid of andere gebreken aan pligtverzuim zich schuldig maken, openlijk zal ten toon stellen; zoo voelt hij zich thans gedrongen, om met lof gewag te maken van de *Zwijndrechtsche*, *Westmaasche*, *Alblasserdamsche* en *Papendrechtsche* Scholen, welke die van *Sliedrecht* en *Numansdorp*, hoe

Digitized by Google

langer hoe meerder beginnen te evenaren; waartoe te *Zwijndrecht*, de Ondermeester H. VAN DORTH vooral niet weinig heeft bijgedragen.

DORDRECHT. Van hier was verzuimd te berigten, dat de Prijsuitdeeling aan de Nederduitsche Schooljeugd op den 8. Maart l. l. heeft plaats gehad. Na dat door de Plaatselijke Commisie op verscheidene tijden examens waren gehouden, heeft gemelde Commisie alle de bekroonden, onder geleide van hunne Meesters, zamen genoodigd in de Luthersche Kerk; alwaar dan ook, na dat door den Voorzitter eene aanmoedigende aanspraak was gedaan, aan elk, ten getale van bijna twee honderd, een fraai met het wapen dezer Stad beftempeld boekske, is ter hand gesteld.

Ten blijke van erkentenis, lazen eenige weinigen, bevalliglijk in dichtmaat gestelde dankzeggingen voor.

Eindelijk is ook nog aan drie jongelingen, *H. Schouten*, *J. G. Schaarman* en *G. Logger* overhandigd een Getuigschrift van vlijt, bekwaamheid en goed gedrag.

UTRECHT.

I. *Distr.* Schoolopz. J. v. MANEN, ADZ.

RHENEN. Op den 8. dezer maand April werd alhier, in het Koor der Kerk, des morgens om tien tot des middags twee uren, het

Digitized by Google

het eerste openlijke examen (sints de verbetering van het Schoolwezen) en de uitdeeling der prijzen voor de meest gevorderden bij de onderscheidene klasſen, van de Stads openbare Nederduitsche en Fransche Kostschool van den Onderwijzer G. C. MEMELING, bestaande uit omtrent honderd leerlingen, gehouden.

Na dat, onder voorafgaand orgelmuzijk, vele ingezetenen, ter bijwoning van deze buitengewone verrigting, waren zamengekomen, en de Leden der Regering en des Kerkenraads, die daartoe waren uitgenoodigd, hadden plaats genomen, werd vooraf gezongen het 5. vers van den 32 Psalm. Waarna de Schoolopziener de werkzaamheden opende met eene ter zake dienende aanspraak, omtrent het oogmerk dezer kinderplegtigheid, en wat men daaromtrent al of niet te wachten had: tevens daarbij den Leden van het Gemeente-Bestuur openlijk dank betuigende voor derzelver gunstige afzondering van eene genoegzame somme, ter bekostiging der noodige prijzen voor de meest verdienstelijke leerlingen.

De Onderwijzer ving daarop het onderzoek der bekwaamheden aan, met de eerstbeginnende leerlingen in de eerste onderdeeling der eerste klasse, van welke de jongste $3\frac{1}{2}$ en de oudste slechts 6 jaren waren, welke tot verwondering van elk, niettegenstaande de tegenwoordigheid van de Regering en zoo vele aanschouwers, naauwelijks

Digitized by Google

een zweem van verlegenheid of onvrijmoedigheid vertoonden, zoo in het aanwijzen der letters van het bord, in hunne boekjes, als het antwoorden op de vragen des Onderwijzers en Schoolopzieners.

Niet minder werden de toehoorders getroffen over de geoefendheid der kinderen in de twee overige onderdeelingen dezer klasse, in de kennis en onderscheiding der klinkers, medeklinkers, en derzelver verschillend gebruik en eigenschap.

Even zeer droeg de tweede klasse elks verwondering weg, door de zigtbare blijken van het regte verstand van het geleerde, ten bewijze dat meer het verstandelijk vermogen dan wel het geheugen waren geoefend. Volwassenen hoorden hier, door kinderen van minder dan 5 jaren zelfs, vragen beantwoorden en reden geven, waarvan men de mogelijkheid bij het voormalig onderwijs niet zou hebben durven vooronderstellen. Niet alleen hoorde men in deze klasse, hoe men de vragen ook inrigtte, of twijfelingen inbragt, de reden, waarom men geen medeklinkers te zamen konde spellen, als, op welke wijze men daarin kon te gemoet komen; wat enkel- en meervoudige woorden waren: maar ook het zuiver spellen van alle woorden en de onderscheiding der lettergrepen, tot acht toe, en het duidelijk en met den vereischten toonval lezen in onderscheiden boekjes, zelfs door de jongsten van deze klasse; terwijl bovendien de meestgevor-

der-

Digitized by Google

derden in deze klasse de leesteekens en getalmerken, mitsgaders de éénheden, tienheden en honderdheden wisten te onderscheiden, alhoewel ze nog niet tot het vak der Rekenkunde waren gevorderd.

In de derde klasse gaven zoo wel meisjes als jongens, door hunne schriften en opstellen, onderscheiden blijken van hunne vorderingen in het schrijven, rekenen, de beginselen der Nederduitsche en Fransche taal en de Aardrijkskunde, door onderscheiden proeven, zoo op gedane vragen en vertooning hunner geboekte Themata, sommen, en verbeteringen van gebrekkige opstellen in taal, stijl en spelling, als de opnoeming der rededeelen, verbuiging en vervoeging van woorden, en 't analiseren van volzinnen enz.

Hoe zeer reeds met dit onderzoek vier uren verloopen waren, scheen nogtans de ijver der leerlingen, inzonderheid der hoogste klasse, die het laatst aan de beurt was, eer opgewonden dan verflaauwd; zoo dat men zich ligt nog een uur langer met dezelve had kunnen bezig gehouden hebben zonder ze uit te putten, indien niet de Schoolopziener, vreezende de aandacht der toehoorderen en aanschouweren al te onbescheiden te zullen rekken, slechts eenige hoofdzaken in ieder vak aanroerde, om het werk eenigzins te bekorten, en hoofdzakelijk, naar het voorgestelde doel, te doen zien, dat niet een werktuigelijk napraten van aan het geheugen opgedrongen klanken

Digitized by Google

en teekens, maar een dadelijk verstand van het geleerde, hier het geval was; — eene leerwijze die, hoe zeer de kennis der *beginselen* van de genoemde wetenschappen hier nog maar het gevolg daarvan moge zijn, veel dieper indruk maakt op het jeugdig brein, en zich zoo ligt niet laat uitwischen als alle ander onderwijs, waar men met het *geheugen* tevreden is, en zich om *bevatting* minst bekommert.

De Leden der Regering hunne volle goedkeuring betuigd hebbende over alle de blijken van bekwaamheid en bevatting der leerlingen, gingen dezelve met den Schoolopziener over tot de beoordeeling der verdere schriftelijke proeven, zoo der vorderingen in het schrijven als rekenen, de taalkunde en het Fransch; en de toewijzing en uitdeeling der daarvoor bestemde prijzen voor de onderscheidene klassen, waarbij niets anders dan de wezenlijke vorderingen in aanmerking werden genomen.

In de *derde Klasse*,

Derde onderdeeling,

werd den hoogsten prijs, bestaande in de *Algemeene Geschiedenis* van SCHRÖCK en CURAS, 4 stukjes, bestemd voor den genen die in alles het meeste uitmuntte, toegewezen aan *J. C. P. E. Menso*, oud 13 jaren, aan welken ook den eersten prijs in de Reken-

en

Digitized by Google

en Aardrijkskunde werden toegelegd, zijnde AENEAE's *Rekenboek* en MUIJT's *Aardrijkskunde*, met eene *Wereldkaart*; terwijl de overige prijzen in de andere vakken aan de naast volgende leerlingen werden toegekend.

Aan *E. v Kraaikamp*, oud 14 jaren, BRUNT's *eerste beginselen der Rekenkunde*, 4 stukjes, en MUIJT's *Aardrijksbeschrijving*, met eene *Wereldkaart*.

Aan *M. Heijmans*, oud 14 jaren, *Beschrijving der viervoetige Dieren*, naar BUFFON.

Tweede onderdeeling.

Bij loting, onder vier naast gevorderden in de Fransche taal, waarvan de eerste, op voordragt van beoordeelaren, afgezien hadden:

Aan *M. v. Elburg*, oud 13 jaren, *Numa Pompilius*, *par* DE FLORIAN.

Aan *A. v. Haarlem*, oud 14 jaren, *Verzameling van leerzame Opstellen*, Nederd. en Fransch, 2 stukjes.

Aan *J. G Santbrink*, oud 11 jaren, *Handleiding om uit het hoofd te leeren Rekenen.*

Aan *A. Wijnen*, oud 13 jaren, hetzelfde.

Aan de Meisjes in deze onderdeeling.

Aan *B. Stam*, oud 12 jaren, als de prijs voor de beste schrijfster, *Technologische Wandelingen*, en wegens het beste eigen opstel, *de Kindervriend* van ROCHOW.

Digitized by Google

Aan *H. Budding*, oud 7 jaren, als, naar hare jaren, de beste, natuurlijkſte lezeres, *Iets voor Ouders en Kinderen.*

Aan *G. C. Budding*, oud 10 jaren, als de naaste daaraan, *Robinſon Cruſoë.*

Aan *P. Heimans*, oud 11 jaren, als in de beginſelen der taal en eigen opſtel enz. groote vorderingen gemaakt hebbende, *Iets voor Ouders en Kinderen.*

Aan *C. H. v. Noort*, oud 9 jaren, als naast daaraan volgende, *Handleiding om uit het hoofd te leeren Rekenen.*

Eerſte onderdeeling.

Aan *J. Broers*, oud 10 jaren, en *D. v. Doorn*, oud 10 jaren, wegens hunne vorderingen in het ſchrijven enz., HULSHOF *Geſch. van Jozef*, en *Verhandeling over het kunstmatig lezen.*

Als mede aan de meisjes *J. v. Doorn*, oud 8 jaren, *R. v. Lent*, oud 8 jaren, en *S. v. Elburg*, oud 11 jaren, wegens hare vorderingen in het lezen en ſchrijven, *Verhandeling over het kunstmatig lezen; Rekenboek voor Meisjes*, en FUNCKE *Oefening in de Reken- en Taalkunde.*

Tweede Klaſſe.

Tweede onderdeeling.

Aan *J. Menſo*, oud 6 jaren, als de beste der lezeren in deze onderdeeling, *Technologiſche Wandelingen.*

Als

Als de naaste daaraan volgende: aan *F. J. Elders*, oud 11 jaren, *R Bor*, oud 11 jaren, en *H. Buis*, oud 11 jaren, wegens hun zeer goed lezen, een *Duitsche Kindervriend*, en aan *W. R. Philips*, oud 9 jaren, *Leeslesjes*.

Eerste onderdeeling.

Aan *W. M. C. Broers*, oud 7 jaren, als de beste der spellers en lezers dezer onderdeeling, *Zakboekje voor de Jeugd*.

Aan *A. G. v. Manen*, oud $\frac{1}{2}$ jaren, als de naaste daaraan volgende, *de Naarstigheid der Kinderen beloond*.

En aan *W Wijnen*, oud 7, en *O. Stam*, oud 8 jaren, elk *Leeslesjes*.

Eerste Klasse.

Derde onderdeeling.

Aan *D. Tollenaar*, oud 6 jaren, als de meest gevorderde in het onderscheiden der letters en de beginselen der spelling, *Leesboek voor de Jeugd*.

Tweede onderdeeling.

Aan een der bekwaamste jongens en meisjes in deze onderdeeling, als aan *H. Gijsberts*, oud 8 jaren, en *N. Mol*, oud 8 jaren, *Geschiedenis van Jozef door* HULSHOF, en *Leeslesjes*.

Digitized by Google

Eerste onderdeeling.

Voor het kind dat het bestendigste is ter School gekomen, aan *J. F. v. Manen*, oud 3½ jaren, *Leeslesjes*. En voorts aan alle de kinderen dezer klasse, Kinderprenten van de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen.*

Na dat alle de prijzen waren uitgedeeld, bedankte *J. C. P. E. Menso*, boven eerstgenoemd, het Gemeente-Bestuur en den Schoolopziener, voor zich en uit naam zijner medeleerlingen, met eene bescheidene vrijmoedigheid, in beleefde en gepaste uitdrukkingen, zoo voor de toegewezen prijzen, als de zorg en vlijt ter hunner bekwaammaking besteed.

En werd daarop, door den Schoolopziener, aan den Onderwijzer MEMELING een exemplaar van het *eerste Deel* van het *Handboek voor Onderwijzers* ten geschenke aangeboden, als een blijk van goedkeuring over deszelfs betoonde ijver in het onderwijs der jeugd naar de verbeterde Schoolinrigting, en de ook thans aan den dag gelegde bekwaamheid in het welbestuurd openlijk examen.

De Leden van het Gemeente-Bestuur, eindelijk, door den Schoolopziener bedankt zijnde voor de eer van derzelver tegenwoordigheid en hulp in het toewijzen der prijzen, werden de werkzaamheden besloten met het zingen van het 6. en 7. vers van den 34 Psalm, en het verder orgelmuzijk van den Stads Organist LIJSTER.

GRO-

Digitized by Google

GRONINGEN.

IV. *Distr.* Schoolopz. Mr. TH. VAN SWINDEREN.

SCHARMER. Op den 7. April l. l., werd alhier, voor de eerſte maal, in de Dorpskerk, door onzen achtingswaardigen Schoolonderwijzer, J. LUCHIES, een openbaar Examen over een zestigtal zijner leerlingen gehouden. Des morgens te 9 uren werd deze plegtigheid, onder den toevloed van de meeste ingezetenen van dit Dorp, door den Schoolopziener geopend met eene korte aanſpraak: *over het nut van dergelijke Schoolexamens voor de Schooljeugd, voor den Onderwijzer, en voor de zaak van het Schoolwezen*, waarna de Onderwijzer zijn onderzoek begon, hetwelk liep over de kennis en de verdeeling der letters, het ſpellen, lezen, ſchrijven, rekenen, zingen, de Nederduitſche Taalkunde, de Aardrijkskunde, Natuurkunde, Bijbelſche en Vaderlandſche Geſchiedenis en Zedekunde, welke vakken telkens met een gepast gezang, zoo door de Kinderen, als door de Gemeente werden afgewisſeld, en waarin de kinderen niet alleen de uitmuntendſte vorderingen aan den dag leidden, maar welke vorderingen, en de geheele inrigting en afloop van het Examen, ook de doorſlaandſte blijken opleverden van de kunde en de goede manier

Digitized by Google

van onderwijzen van den uitmuntenden LUCHIES.

Na het eindigen van het Examen gaf de Schoolopziener de onderzochte kinderen den verdienden lof, overhandigde den verdienstelijken Onderwijzer, uit naam van Zijne Excellentie den Minister tot de Binnenlandsche Zaken, het eerste deel van het *Handboek voor Onderwijzers*, en wekte de ingezetenen van *Scharmer* op, om hun voortreft te erkennen, dat zij een' Meester bezitten, wiens verdiensten zelfs door het hooge Landsbestuur beloond worden; waar na de aanwezigen, ten blijke hunner te vredenheid, bij het uitgaan van de kerk, in een daartoe geplaatste bus, een, naar de omstandigheden van dit Dorp te rekenen, vrij aanzienlijke som te zamen bragten, opdat zich de kinderen daar voor, na den afloop der plegtigheid, op eene onschuldige wijze zouden vermaken, en dus tot vernieuwde leerlust worden opgewekt.

KOLHAM. Van dezelfde plegtigheid, welke op den 7. April des voormiddags in het nabijgelegen *Scharmer* plaats had, waren wij ook dezen dag voor het eerst getuigen. Onder den toevloed van eene menigte nieuwsgierigen, niet alleen uit dit Dorp, maar zelfs van elders zamengevloeid, opende de Schoolopziener deze plegtigheid met eene korte aanspraak, waarna de Onderwijzer, J. A. ALDERSHOFF, het onderzoek begon met de kennis der letters, het le-

Digitized by Google

lezen en schrijven, en vervolgens der kinderen vorderingen in de Nederduitsche Taalkunde, de Vaderlandsche Geschiedenis en Aardrijkskunde deed hooren, hetwelk alles, even als te *Scharmer*, door gepaste Gezangen werd afgewisseld, en blijken opleverde zoo wel van der kinderen vorderingen, als van de goede manier van onderwijzen van den Meester. — Na den afloop van het Examen deelde de Schoolopziener voor eene vrij aanzienlijke som, welke daartoe door eenige kindervrienden in dit Dorp, op eene edelmoedige en hun vereerende wijze, was bijeengebragt, aan de meestverdienstelijke kweekelingen prijzen van naarstigheid en goed gedrag uit, en aan de overigen Schoolprenten; waarna de Schoolopziener aan den Onderwijzer, tot een blijk van deszelfs goedkeuring over zijn werk, een Exemplaar ter hand stelde van FLOH's *Onderrigtingen voor Schoolonderwijzers*, de kinderen tot voortdurende vlijt opwekte, en eindelijk van deze gelegenheid gebruik maakte, om in eene korte Redevoering, aan de aanwezigen het meer voortreffelijke van de nieuwe leerwijze boven de oude, uit het geen zij gezien hadden, aan te wijzen, en hen dus van het heilzame der Schoolverbetering te overtuigen. — Gedurende het Examen werden ook hier eenige penningen ingezameld, ten einde de kinderen daar voor een' vrolijken dag te verschaffen.

Digitized by Google

DRENTHE.

I. *Distr.* Schoolopz. G. SMIT.

WIJK. Op den 28. Maart l. l. is alhier door den Schoolopziener van het District en de Leden van het Plaatselijk Toevoorzigt, in de tegenwoordigheid van eenige aanzienlijke Lieden der Plaats, een Schoolexamen gehouden; na den afloop van hetzelve, werd aan de kinderen vrijheid gegeven, zich in de open lucht een uurtje te vermaken — middelerwijl werden de prijzen van belooning in gereedheid gebragt. Na dat de kinderen in de School weder terug geroepen waren, en elk zich behoorlijk op zijne plaats gezet had, werd vooreerst aan elk hunner iets tot aanmoediging gegeven, het zij Voorschriften of Schoolprenten. Daarop ontvingen de meestgevorderden prijsjes van belooning.

De leerlingen, welke wegens hunne gemaakte vorderingen met Prijsjes vereerd zijn, zijn de volgende:

Jongens.

Derde of hoogste klasse: *A. S. Nijzingh*, *L. Ten Wolde*, *K. A. van Schoonvelde*, *E. Harms Kloeten*, *R. L. Steenbergen*, *L. W. Steenbergen*, *W. R. Dunninge v. d. Linde*, *B. J. van Hesselte.*

Twee-

Digitized by Google

Tweede Klasse: *Harm Everts*, *Jan Tenwolde.*

Eerste Klasse, derde bank: *R. W. Steenbergen*, *Jakob Jans.*

Eerste Klasse, tweede bank: *Kornelis Jans*, *Alb. Jans Doortjes*, *A. Alberts Pijl.*

Eerste Klasse, eerste bank: *Harm Hendriks.*

Meisjes.

Derde of hoogste Klasse: *T. E. Tonckens*, *G. Jakobs Hanlweide.*

Tweede Klasse: *G. Jans Gritters*, *R. Tonckens.*

Eerste Klasse, derde bank: *R. Alberts Bouwer*, *Zwaantje Roelofs.*

Eerste Klasse, tweede bank: *Z. Harms Locke*, *H. R. Dunninge v. d. Linde*, *G. Jans Brandt.*

Eerste Klasse, eerste bank: *M. Alberts de Vries*, *H. Gerrits.*

Voorts werd aan de vlijtige jongelingen *Gerrit van Kleef* en *Harm Roelfs Koster*, die eerlang de School zullen verlaten, wegens hunne gemaakte vorderingen, vooral ook in de Taal- en Rekenkunde, een vereerend getuigschrift beloofd, en laatstelijk aan den Onderwijzer G. VAN DER WIEL door den Schoolopziener een boekgeschenk ter belooning en aanmoediging ter hand gesteld, die daarvoor zijnen hartelijken dank betuigde, gelijk ook de vlijtige jongeling *A. S. Nijzingh*,

Digitized by Google

zingh, in naam zijner medeleerlingen, met een klein versje ter dankbetuiging deze plegtigheid befloot.

DWINGELOO. Op den 19. April l. l., werd hier het eerste Schoolexamen en eene openlijke Prijsuitdeeling gehouden. Het onderzoek der leerlingen geschiedde voor den middag in de School door den Schoolopziener en het Plaatselijk Toevoorzigt, waardoor de ijver van den Onderwijzer KLAAS HARMSZ. aan het onderwijs der jeugd besteed, en de vorderingen der leerlingen kennelijk werd. Daarop werden de prijzen ter belooning voor de meestgevorderde leerlingen geregeld en in de boekjes hunne namen ingeschreven. Na den middag te twee uur ging de Onderwijzer met zijne leerlingen naar de kerk, waar deze afzonderlijk in orde geplaatst werden. De Schoolopziener, het Plaatselijk Toevoorzigt en eene groote schare van Toehoorders en Aanschouwers volgen. De Schoolopziener beklom den Predikstoel, en stelde met een enkel woord, de voorregten die wij in deze dagen genieten boven de tijden van barbaarschheid, toen er geene Scholen waren, en boven vorige dagen, toen het onderwijs der jeugd niet onder opzigt stond, voor, vooral uit hoofde van de veelvuldige aanmoedigingen, die er thans voor Onderwijzers en Leerlingen voorhanden zijn, gelijk ook deze Plegtigheid daarvan ten bewijze verstrekte. Daarop werden alle de leerlingen, van de derde en tweede klasse, met

ge-

Digitized by Google

gedrukte voorschriften begiftigd, en die van de eerste ontvingen schoolprenten, toen werden de Prijzen van belooning uitgereikt, met uitdrukkelijke vermelding der namen en het noemen van de boekjes, die aan de bekroonde leerlingen geschonken werden.

De bekroonde leerlingen zijn:

Jongens.

Jan Pieters Bloemers, *Jan Donker*, *Jan Willems Kuiper*, *Lambertus Prins*, *Harm Jans*, *Albertus Tisfing*, *Fredrik Klaasfen*, *Leffert Pieters Bloemers*, *Harm Klaasfen*, *Michiel Jans*, *Bareld H. Barelds*, *Jan Jans Bloemberg*, *Jan Jakobs* en *Pieter Alberts*.

Meisjes.

Roelofje Tisfing, *Alberta Hendriks Beugeling*, *Golda Noachs*, *Jantje Thijs Wichers*, *Annechien Jans Bloemers*, *Dina Prins*, *Aaltje Klaasfen*, *Judith Noachs*, *Jentje Jakobs*, *Jakobje Jans Bokker*, *Grietje Jakobs Wiltinge*, *Jantje Roelfs Oosterveld*, en *Anna Fokken Zanting*.

Hierop gaven sommige leerlingen eenige proeven van vordering in het Kunstmatig Lezen, en beantwoordden verscheiden vragen, vooral over de Bijbelsche Geschiedenis. Daarna vatte de Schoolopziener het woord

Digitized by Google

op, en eindigde deze plegtigheid, na een kort voorstel over het gewigt van den post van Schoolonderwijzer, met verschillende aanspraken, onder anderen aan den Onderwijzer, dien hij openlijk met een Boekgeschenk vereerde ter zijner belooning en aanmoediging, en aan de Schooljeugd, die verder tot vlijt en gehoorzaamheid aangemaand werden.

Nu keerden de kinderen naar de school terug, en werden daar, ten getale van 76, door eenen Kindervriend onthaald op chocolade en beschuiten, en nu was blijdschap en weltevredenheid op aller aangezigten te lezen; zoo dat wij niet twijfelen, of deze plegtige dag zal eenen blijvenden indruk op de jeugd hebben en dezelve zeer aanmoedigen.

NA-

Digitized by Google

NABERIGT.

AMSTERDAM. Alhier is overleden R. VAN WILDERNIS, eerſte Leermeester in eene der Stads Armenſcholen.

Voorts werd een der Ondermeesters in dezelve Scholen, J. MUUSZ, aangeſteld tot Onderwijzer in het Weeshuis der Collegianten, *de Oranje-appel*, en is deze, hierdoor ontſtane, vacature, als mede eene andere van gelijken aard, dadelijk uit eene vorige nominatie weder vervuld geworden.

NB. Te WESTMAAS wordt met primo Julij of uiterlijk Augustus een Ondermeester begeerd.

Digitized by Google

Digitized by Google

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

KONINGRIJK HOLLAND.

VIII. DEEL V. STUK.

(*Mei* 1808.)

*

Te LEYDEN bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

SCHOOLVERORDENINGEN.

Dispositie van den Land-Drost van het Departement Drenthe, *nopens het Schoolwezen in hetzelve Departement. Gearresteerd den* 21. *Maart* 1808.

De LAND-DROST van het Departement *Drenthe*, bij resumtie hebbende overwogen het gerapporteerde, ingevolge Besluit van den 14. Augustus j. l. No. 6, op de Stukken, betrekkelijk de wijze van invordering en besteding der Schoolgelden door de respective Gemeente-Besturen en Schultessen, overeenkomstig de Publicatie van het afgetreden Landschaps-Bestuur in dato 25. Februarij 1807, ingezonden;

En tevens gelezen de Considerationen, hieromtrent, ten gevolge Commissoriaal van den 14. October j. l. No. 8 gesuppediteerd,

Heeft noodig geoordeeld, de respective Gemeente-besturen en Schultessen in dit Departement, met inhaesie van de onderschei-

Digitized by Google

dene Dispositiën, reeds bevorens door het afgetreden Landschaps-Bestuur en bij dit Land-Drost-Ambt daaromtrent genomen, bijzonder van de Bekendmaking in dato 7 October 1807, generaal aan te schrijven, en te gelasten, zoo als geschiedt door deze.

Art. 1.

Om te zorgen, dat de Woonhuizen der Schoolonderwijzers, op Plaatsen, waar dezelve reeds aanwezig zijn, en verandering of verbetering noodig mogten hebben, zoo spoedig doenlijk, in eenen behoorlijken en bewoonbaren staat worden gebragt, met overleg en ten genoegen van den Schoolopziener in het District.

Art. 2.

Dat het Schoolgeld, hetwelk, overeenkomstig de gemaakte klassificatie moet worden ingevorderd en ontvangen, aan de Schoolonderwijzers telkens zonder eenige korting worde uitgeteld, en de Premiën, welke na gehoudene Examina aan de meestgevorderden worden uitgegeven, nevens de Boeken, ten dienste van Behoeftigen, voor rekening van het Kerspel worden aangekocht; gelijk mede, dat de kosten bij het doen der klassificatie en invordering der Schoolgelden uit het Kerspel worden gevonden; doch zijn de Plaatselijke Autoriteiten niet verpligt, aan den Schoolonderwijzer opening der gedane klassificatie te geven, veel min, zich daar over bij denzelven te verantwoorden.

Art.

Digitized by Google

Art. 3.

Dat de telling en klasificatie der Kinderen, telkens in de maand Mei voor een geheel jaar gedaan, en de Rapporten deswege, gelijk mede, of de Schoolgelden tot dien tijd zijn ingevorderd en verantwoord, vóór den laatsten Junij aan het Land-Drost-Ambt worden ingezonden.

Art. 4.

Dat de invordering en betaling der Schoolgelden van drie maanden tot drie maanden moet geschieden, en wel den 1. Mei, 1 Augustus, 1 November en 1 Februarij, van welker rigtige nakoming, ook speciaal bij het Rapport, overeenkomstig Art. 16 van het Huishoudelijk Schoolreglement, in de week van Paschen wordende ingeleverd, verslag zal moeten worden gedaan.

Art. 5.

Dat de Ouders van Kinderen, wonende in Buurtschappen, een half uur en verder van de School verwijderd, toekomstig niet eerder onder de verpligting tot betaling van het Schoolgeld zullen zijn gebragt, dan nadat die Kinderen den ouderdom van zeven jaren hebben bereikt.

Art. 6.

Dat de Ouders, in de klasse van onvermogenden gesteld, echter van de betaling der Schoolgelden niet zullen bevrijd wezen, dan in het geval, wanneer zij hunne Kinderen geregeld ter School zenden; waaromtrent de Schoolonderwijzers aan de Plaatselijke Autoriteiten zullen moeten berigten.

Art. 7.

Dat Diakenen aan de Alumnen, welke onwillig mogten zijn, hunne Kinderen ter School te zenden, geene bedeeling zullen mogen verleenen; waaromtrent door de Schoolonderwijzers al mede aan de Plaatselijke Autoriteiten en Armbezorgers, opening en het noodige verslag zal moeten worden gedaan.

Art. 8.

Dat wegens Kinderen, welke op den 1. Mei, den tijd der jaarlijksche klassificatie, nog geene volle twaalf jaren oud zijn, voor dat jaar, of het jaar, waar over de klassificatie geschiedt, echter zal moeten worden betaald; terwijl integendeel de Kinderen, op den 1. Mei respectivelijk nog geene volle vijf jaren hebbende bereikt, voor dat jaar van de betaling worden vrijgesteld.

Art. 9.

Dat van Ouders, welke bij de klassificatie mogten weigeren de jaren van hunne Kinderen op te geven, of de Kinderen, in de jaren vallende, verzwijgen, zal worden ingevorderd eene boete van zes gulden, ten voordeele der Diakonie.

Art. 10.

Dat de Winter- of Bij-Scholen zullen gerekend worden te beginnen telkens met den 1. November, en eindigen uiterlijk met den laatsten Maart.

Art. 11.

Dat het Tijdperk voor het verleenen van Vacantiën wordt bepaald op ten langste acht we-

Digitized by Google

weken in het jaar, met overleg van den Schoolopziener te regelen en te verdeelen; en zullen, gedurende de Vacantiën, geene wekelijksche Schoolgelden aan de Schoolonderwijzers worden betaald.

Art. 12.

Dat wijders de onderscheidene Ordonnantiën en Reglementen op het Schoolwezen, naar derzelver ware bedoeling, zullen worden opgevolgd; en speciaal, overeenkomstig Art. 8 der bijzondere Schoolorde voor dit Departement, de Zitplaatsen in de Scholen worden genummerd; als mede aan de respective Schoolopzieners de hand geboden en de noodige bijstand verleend in alles, wat te dezen opzigte van hen zal worden gevraagd.

Art. 13.

Wordende voorts het Gemeente-Bestuur van *Coevorden* geobserveerd, dat de klassificatie, met betrekking tot de Kinderen buiten de Stad wonende, doch onder dezelve behoorende, door hen abusivelijk is nagelaten; zullende zulks toekomstig moeten geschieden, en de gelden deswege ingevorderd, den Schoolmeester worden ter hand gesteld.

Art. 14.

En wordt hetzelve Gemeente-bestuur van *Coevorden*, mitsgaders de Schultes van *Diever*, *Vledder* en *Wapserveen*, benevens den Schultes van *Nieuwveen*, geinformeerd, dat de zin der wet is, om het deficiërende School-

Digitized by Google

geld wegens de minvermogende klasse alléén te doen dragen door de eerste en tweede klasse; en zij dus ook nog gehouden zijn, deswegé eenen quotalen overslag te maken, om alzoo te kunnen zorgen, dat de Onderwijzers respectivelijk van alle kinderen Schoolgeld genieten, zonder bezwaar der Diakonie, die alléén voor Kinderen der Alumnen betaalt.

Art 15.

Wordende verder het Gemeente-bestuur van *Coevorden*, en dat van *Hijkersmilde* en *Kloosterveen*, den Schultes van *Schonebeek*, den Schultes van *Gasselter-Nieuweveen*, en eindelijk den Schultes van *Ruinerwold* aangeschreven, zorg te dragen, dat ten spoedigste in de respective Plaatsen *Coevorden*, *Schonebeek*, *Gasselter-Nieuweveen*, *Hijkersmilde* en *Ruinerwold*, schikkingen worden gemaakt tot het bezorgen van geschikte Woonhuizen voor de Schoolonderwijzers; alles met overleg en ten genoege van den Schoolopziener in het District.

Art. 16.

En de Schultessen van *Schonebeek*, van *Emmen*, van *Gasselte* en van *Rhoden* gelast, om het daar henen te dirigeren, dat, uiterlijk voor 1 Mei 1808, aan dit Land-Drost-Ambt worde ingezonden een Plan, naar hetwelk het traktement van den Schoolonderwijzer in de respective Plaatsen *Schonebeek*, *Odoren*, *Roswinkel*, *Gasselte* en *Rhoderwolde*, boven het gewone Schoolgeld, met ten min-

te

Digitized by Google

te vijftig Guldens jaarlijks kan worden vermeerderd.

Art. 17.

Voorts het Gemeente-bestuur van *Hijkersmilde* en *Kloosterenveen*, de Schulteasen van *Dalen*, *Zweelo*, *Gasselte*, *Gieten*, *Vries*, *Rhoden* en *Hogersmilde*, *Havelte*, *Kolder-* en *Nieuweveen*, *Ruinerwold*, *de Wijk*, *Zuidwolde* en *Rolde* (den laatsten, om daar van aan het Gemeente-bestuur van *Assen* kennis te geven) te obsegneren, dat de klasificatiën in de Plaatsen *Oosterhesselen*, *Zweelo*, *Sleen*, *Gasselte* en *Gasselter-Nieuweveen*, *Gieten*, *Norch*, *Eelde* en *Peize*, *Rhoden* en *Rhoderwolde*, *Rolde* en *Assen*, *Kloosterenveen* en *Hogersmilde*, *Havelte*, *Kolder-* en *Nieuweveen*, *Ruinerwold*, *de Wijk* en *Zuidwolde*, geheel niet door hen zijn gedaan of gedirigeerd conform de Resolutie van den 5. Maart 1807., alzoo er bij de respective klasificatiën te weinige Kinderen in de eerste klasse, naar evenredigheid tot de beide andere, en speciaal tot de derde klasse zijn geplaatst, tot aanmerkelijk nadeel der Schoolonderwijzers; met ontbod en recommandatie, om bij de eerstvolgende klasificatie den relativen staat en conditie der Ingezetenen, zoo als dit bij gedachte Resolutie aangewezen wordt, met attentie en naauwkeurigheid in aanmerking te nemen, en dus de wet, ook ten opzigte van dat point, conform de intentie van den Wetgever te appliceren.

Digitized by Google

Art. 18.

De Schultesen van *Zweelo*, *Gieten* en *Dwingelo* te gelasten, om de Kinderen, in de Kerkdorpen te huis behoorende, en die, welke in Buurtschappen of Gehuchten wonen, waar Bijscholen gevonden worden, toekomstig afzonderlijk te klassificeren.

Art. 19.

Den Schultes van *Zweelo* nogmaals ernstiglijk te gelasten, om de inrigting van de Scholen te *Zweelo* en *Sleen*, binnen den kortstmogelijken tijd, overeenkomstig de genomene, aan hem bekende Disposities, tot genoegen van den Schoolopziener te doen redresseren en in orde brengen, en de noodige Schoolbehoeften aan te schaffen; wordende, in cas van nalatigheid, de Opziener Mr. C. POTHOFF geautoriseerd, om daar in naar behooren te voorzien, ten koste van de respective Kerspelen, en verantwoordelijkheid van hem Schultes.

Art. 20.

De Schultesen van *Emmen* en *Gasselte* aan te schrijven, om te zorgen, dat de Schoolgebouwen te *Emmen* en *Gasselter-Nieuweveen*, ten spoedigste worden vergroot, en de verdiepingen van dezelve verhoogd, overeenkomstig de orde; zullende de Schoorsteen in de School op *Gasselter-Nieuweveen* daarenboven moeten worden geplaatst aan den muur van het gebouw.

Art. 21.

De Schultesen van *Emmen* en *Diever* te ge-

Digitized by Google

gelasten, om te zorgen, dat ten eerste bijzondere Schoolgebouwen, afgescheiden van Kerk en Toren, te *Odoren* en *Diever* worden getimmerd, of aangewezen, ten genoege van den Schoolopziener.

Art. 22.

Den Schultes van *Emmen* aan te schrijven, om te zorgen, dat het Schoolgebouw te *Roswinkel* beter, of zoo als het behoort, worde geregeld en ingerigt.

Art. 23.

De Schultessen van *Gieten*, *Anlo*, *Vries*, *Rhoden*, *Colderveen* en *Zuidlaren* te gelasten, om te effectuëren, dat zoo spoedig doenlijk, de Schoolgebouwen te *Gieten*, *Anlo*, *Norch*, *Rhoderwolde*, *Colderveen* en *Zuidlaren* worden vernieuwd en ingerigt, overeenkomstig de vastgestelde orde, en ten genoegen van den Schoolopziener; zullende bijzonder de School te *Anlo* en *Zuidlaren*, zoo niet geheel verplaatst en nieuws getimmerd, aanmerkelijk moeten worden vergroot en verbeterd, gelijk mede het Huis van den Schoolonderwijzer in laatstgenoemde Plaats.

Art. 24.

Den Schultes VAN ROIJEN te gelasten, om te zorgen, dat over het geheel de Scholen in zijn Schout-Ambt worden verbeterd, overeenkomstig de Wet en aanwijzing van den Schoolopziener.

Art. 25.

Den Schultes van *Gasselte* aan te schrijven, om insgelijks te zorgen, dat het Schoolgebouw te *Gasselte* worde verbeterd.

Digitized by Google

Art. 26.

De Schultesſen van *Colderveen* en *Nieuweveen*, en *Zuidlaren* te obſerveren, dat, ingevolge vastgeſtelde orde, de reſpective Diakenen het Schoolgeld voor de Kinderen der Alumnen moeten betalen, zijlieden ook op de nakoming van dat point, ſtiptelijk zullen behooren toe te zien.

Art. 27.

Den Schultes van *Ruinerwold* aan te ſchrijven, dat de beide middelſte kluften dier Plaats, tot de Kerſpel-School behooren, en dat, wegens de Kinderen uit deze kluften, aan den Kerſpel-Schoolmeester het Schoolgeld moet worden voldaan.

Art. 28.

Den Schultesſen van de *Wijk* en *Dwingelo* te verklaren, dat *Echten* tot hier toe is geconſidereerd te behooren tot de Kerſpels-School van *Ruinen*; zullende, des niet te min, eerstgemelde Schultes gehouden zijn, om de klasſificatie te verrigten, de Schoolgelden in te vorderen, en dezelve aan den Onderwijzer in de Dorps-School te *Ruinen* te laten verantwoorden; reſerverende zich de Land-Drost, om voor het toekomende, met opzigt tot het établiſeren van eene School te *Echten*, zoodanige nadere Diſpoſitie te nemen, als bevonden zal worden te behooren.

Art. 29.

Den Schultes WITSENBORG te informeren, dat het gehucht *Peſſe* eenen vasten Onderwij-

Digitized by Google

wijzer kan aanstellen, mits dezelve den derden Rang bezitte, en van een bestaan en woonhuis worde voorzien.

En zal hier van volledig Extract worden uitgereikt aan de respective Schoolopzieners, den Heer Assessor G. W. VAN DER FELTZ, als speciaal belast met de Zaken tot het lager Schoolwezen, ieder in het bijzonder, en voorts aan de Gemeente-besturen en Schultessen tot informatie, en om zich daar naar, voor zoo veel ieder van dezelve betreft, te gedragen; zullende wijders Art. 1—51, op de gewone wijze ter kennis der Ingezetenen van dit Departement worden gebragt.

In 's Lands Huis binnen Assen, den 21. *Maart* 1808.

De Land-Drost opgenoemd,

(Was get.)

P. HOFSTEDE.

Digitized by Google

Extract uit het verbaal van den Landdrost van Braband.

Woensdag den 2. Maart 1808.

De Landdrost gehoord hebbende het gerapporteerde, ingevolge order van den 24. Februarij 1808 Litt. P, op de Misfive van de Commisfie van Onderwijs in dit Departement, de dato 19 Februarij daar te voren, daarbij voordragende, om de Scholen binnen de Gemeentens van *Asten*, *Lith*, *Megen*, *Schijndel*, *Someren* en *Uden* tot den hoogsten rang, en om die van *Aarle Rixtel*, *Alem*, *Beek* en *Donk*, *Haren*, *Kesfel*, *Lieshout*, *Lithoyen*, *Maaren*, *Nijnsel* onder *St. Oedenrode*, en *Volkel*, tot den middelsten rang te verheffen.

Amplecteert de bij voorsz. Misfive gedane voordragt, en geeft van het verheffen dier Scholen tot voorm. Rangen, met alteratie van Art. 1 der Publicatie van het Departementaal Bestuur van *Braband*, van den 3. October 1806, aan de Ingezetenen van dit Departement bij advertentie in de Couranten, kennis.

En

Digitized by Google

En zal Extract dezes aan de Commissie van Onderwijs worden gezonden tot informatie.

Accordeert met voorsz. Verbaal.

De Secretaris Generaal,

(Was get.)

A. H. GULJÉ.

Digitized by Google

Had men het genoegen om in den zomer van het vorige jaar voor een gedeelte der Scholen van het derde District in het Departement *Vriesland*, behoorende onder *Hemelumer Oldephart* en *Noordwolde*, de nuttigste Bepalingen, Schoolorde, Schoolwetten en Léefregelen te zien vastſtellen, welke in hun geheel geplaatst werden in het Nommer dezer *Bijdragen voor Julij* 1807, en welke, gelijk naderhand gebleken is, de goedkeuring van kundige School- en Kindervrienden hebben weggedragen, het ſtrekte ons tot geen gering genoegen ſedert te vernemen, dat gelijke Bepalingen, Schoolorde en Schoolwetten, in den laatſten winter, voor een ander gedeelte der Scholen van hetzélfde District, behoorende onder *Gaasterland*, en in de maand Maart l. l. voor de Stad *Stavoren*, werden aangenomen en vastgeſteld, wanneer dan het uitzigt meer en meer geopend en gevestigd werd, dat de heilzaamheid dezer verordeningen, welke al reeds in het eerstgenoemde gedeelte van dit Schooldistrict zoo zigtbaar is, zich, met het meer algemeen worden dezer Schoolinrigtingen, tevens al meer zal uitbreiden tot tastbaar nut niet alleen der Schooljeugd, maar ook tot aanmerkelijk voordeel voor de Schoolonderwijzers, die zeker bij zoodanige

be-

Digitized by Google

bepalingen, als in de genoemde Stukken worden gemaakt, in velerlei opzigten zeer groot belang vinden, om het welk te doorzien, het genoeg zal zijn te doen opmerken, eensdeels, dat daar, waar zulke Bepalingen in werking zijn, de afhankelijkheid der Onderwijzers van de Ouders ten eenemale ophoudt, en anderdeels, dat hun inkomen er aanzienlijk door vergroot wordt, gelijk dan ook dat van de Schoolonderwijzers te *Wijkel*, *Sondel*, *Oudemardum* en *Harig*, alle Plaatsen tot *Gaasterland* behoorende, door de gemelde Bepalingen van één- tot driehonderd guldens jaarlijks staat gebragt te worden.

Gelijk de Schoolopziener van het District, bij de inzending van de bovengemelde gearresteerde Schoolbepalingen voor *Gaasterland*, berigtte, dat dezelve, op zijn voorstel deswegens aan Drost en Gemeente-Bestuur van dit District gedaan, door eene Commissie, bestaande uit den Heer Drost DU TOUR, den Secretaris van het District en hem zelven, geconcipiëerd zijnde, dadelijk bij Drost benevens het Gemeente-Bestuur gearresteerd en zonder eenige belemmering bij den Heer Land-Drost geapprobeerd werden, en hij zich ook uit dien hoofde verschuldigd acht zijne hulde en erkentenis open te leggen aan den ijver van denzelven Heer Baljuw DU TOUR, als ook aan de gunstige gezindheid en ondersteuning, welke het Schoolwezen van de zijde van den Heer Land-Drost

Digitized by Google

ondervindt; zoo rekenen wij ons gehouden, om bij de vermelding van den gelukkigsten en meest gewenschten voortgang der Schoolbelangen in het bovengenoemde Schooldistrict; openlijke hulde en erkentenis te doen aan den ijver van deszelfs waardigen Schoolopziener, die zich geen onderzoek noch moeite laat verdrieten, om, met getrouwheid en uit de loffelijkste zucht ter bevordering der Schoolzaken in zijn District, zijnen pligt te volbrengen, en daarmede een bewijs geeft, hoe nuttig het algemeen ingevoerd Schoolopzigt wordt, wanneer het met beleid en ijver werkzaam is ter volbrenging van de gewigtige taak, die er aan werd toevertrouwd, en die op hetzelve rust.

Daar de bovengemelde bepalingen, voor *Gaasterland* vastgesteld, met weinige uitzonderingen dezelfde zijn, als die voor *Hemelumer Oldephaart* werden gearresteerd, zoo hebben wij het voor genoegzaam gerekend, dit slechts met een woord hier te berigten; anders is het gelegen met die voor de Stad *Stavoren*, want, hoezeer ook deze met die voor *Hemelumer Oldephaart* groote overeenkomst hebben, en het doorgaans ten regel is aangenomen de Stedelijke Schoolreglementen niet te plaatsen, geven dezelve het eerste voorbeeld van een Stedelijk Schoolfonds, en bevatten zij bovendien zoodanige nuttige verordeningen, zoo in het algemeen als in het bijzonder voor armen-kinderen, dat wij het van genoeg belang geoordeeld hebben

Digitized by Google

ben ook aan deze ſtukken in hun geheel eene plaats in te ruimen, met achterlating echter der *Schoolwetten* en *Leefregelen*, als zijnde geheel en al dezelfde met die, welke voor de Scholen in *Hemelumer Oldephaart* werden vastgeſteld, en te vinden zijn op bladz. 23 en volgg. van het bovengemeld No. dezer *Bijdragen*; in de hoop mede, om de opmerkzaamheid van alle, die, het zij uit hoofde hunner betrekking, het zij uit edele belangſtelling in zulk eene gewigtige zaak, als de bevordering is van de goede opleiding der jeugd en de verbetering van het lot van verdienſtelijke Schoolonderwijzers, hierbij te meer te bepalen en de navolging van dit goede en heilzaam voorbeeld op nieuws uit te lokken. En het is om dezelfde reden, dat wij hierop dadelijk laten volgen het Reglement voor een onder opzigt en beſturing van den Schoolopziener van het Diſtrict opgerigte Leesbibliotheek van de Onderwijzers-gezelſchappen, in hetzelve gevestigd.

Digitized by Google

Algemeene Bepalingen voor het lagere Schoolwezen van de Stad Stavoren, *door Baljuw benevens het Gemeente-Beſtuur, onder approbatie van den Heer Landdrost in* Vriesland, *ingevolge Art.* 30 *van het Reglement vervat in de Publicatie van H. H. M. van den* 3. *April en van Art.* 20 *van de Publicatie van het Departementaal Beſtuur van* Vriesland, *in dato* 20 *October* 1806 *gearrêteerd.*

Art. 1.

Niemand zal den post van Schoolonderwijzer binnen deze Stad mogen hebben, dan die denzelven in eigen perſoon waarneemt; zullende het houden van eenen Ondermeester hem van deze verpligting geenszins ontſlaan, en blijvende hij, in dit geval, zelve verantwoordelijk voor alles, wat zijne School aangaat.

Digitized by Google

2.

Bijaldien een Schoolonderwijzer naar elders wordt beroepen, is hij verpligt, om binnen 12 uren, na het aannemen der beroeping, daarvan kennis te geven aan Baljuw benevens het Gemeente-Beſtuur, ten einde deze daarvan kennis geven aan den Schoolopziener van het Diſtrict.

3.

Geen Onderwijzer, beroepen zijnde, zal naar elders mogen vertrekken binnen 3 maanden na den dag zijner beroeping, ten zij om bijzondere gewigtige redenen en onder voorkennis en goedkeuring van Baljuw benevens het Gemeente-Beſtuur en den Schoolopziener van het Diſtrict, ten ware er zich een geſchikt perſoon opdeed, die, na bekomene goedkeuring van Baljuw benevens het Gemeente-Beſtuur en van den Schoolopziener van het Diſtrict, en na afgelegd onderzoek vóór denzelven bekwaam bevonden zijnde, den post tot zoo lange, tegen het genot der gewone voordeelen, wilde waarnemen.

4.

Er zal in deze Stad *één* bijzondere School der 2e *Klaſſe* kunnen zijn, benevens *één* Vrouwenſchool.

5.

Die zich daartoe aanbiedt, zal aan de algemeene en bijzondere wetten en bepalingen, rakende het Schoolwezen, onderworpen zijn; terwijl bij eene ter hand te ſtel-

Digitized by Google

lene Acte, het getal der leerlingen en de vakken van onderwijs bepaald zullen worden, door Baljuw benevens het Gemeente-Bestuur en den Schoolopziener; zoo echter, dat in de Vrouwenschool geene leerlingen boven de 6 jaren zullen mogen zijn, verbeurende zij voor ieder kind boven het bepaald getal of boven de 6 jaren het dubbeld schoolgeld, ten voordeele van het Stedelijk schoolfonds.

6.

Alle hoofden van huisgezinnen, zonder eenig onderscheid, betalen schoolgeld in maniere als volgt.

7.

De Onderwijzer en de Maitresse ontvangen voortaan geen schoolgeld, onder welken naam ook, van de ouders, wier kinderen hunne school bezoeken, maar krijgen zulks op eene, alle vierendeel jaren ingeleverde, lijst hunner schoolkinderen aan Baljuw benevens het Gemeente-Bestuur, voor die kinderen, welke werkelijk gedurende het verloopen vierendeel jaars hunne school bezocht hebben, uit het Art. 15 gemeld schoolgeld, volgens een hierna te bepalen *tarif*.

8.

Te dien einde worden door Baljuw benevens het Gemeente-Bestuur en de Stads-Gecommitteerden, alle hoofden van huisgezinnen, ten aanzien van hun vermogen verdeeld in vier klassen.

De

Digitized by Google

De eerſte of hoogſte klaſſe betaalt alle vierendeel jaren . . . . . *f* 1 : 4 : 0
De tweede klaſſe . . . . . - 0 : 18 : 0
De derde klaſſe . . . . . - 0 : 12 : 0
De vierde klaſſe . . . . . - 0 : 6 : 0

9.

Zulke hoofden van huisgezinnen, welke 3 of meer kinderen beneden de 16 jaren hebben, betalen *een derde* verhooging boven de taux der klaſſe, waarin zij vallen.

10.

Zulke hoofden van huisgezinnen, welke geene of reeds getrouwde kinderen hebben, betalen *een derde* minder dan de taux der klaſſe, waarin zij vallen.

11.

Zij, welke minvermogend zijn, worden, op vertoond bewijs daarvan, ontſlagen van deze Contributie, welke als dan voor *twee derde* betaald wordt door dien Armenſtaat, tot wiens laste zij, ingevalle van onderhoud, zouden komen te vervallen, of dadelijk vervallen zijn.

12.

Ingevalle zij echter hunne kinderen niet op de dagſchool, of boven de 12 jaren zijnde, op de avond- en zondagsſchool zenden, ſtaat het aan geenen Armenſtaat vrij om direct of indirect aan zoodanige ouderen eenige ondersteuning te geven.

13.

Zoodanige kinderen zullen zonder ſpeciale vergunning van Baljuw en Gemeente-beſtuur

Digitized by Google

de school niet mogen verlaten, ten zij het vooraf uit een schriftelijk bewijs van den Schoolopziener gebleken zij, dat zij in het lezen, schrijven en de eerste beginselen van de rekenkunde, tot den regel van drieën ingesloten, genoegzaam geoefend zijn.

14.

Het bovengemeld 13. Art. is ook van volle kracht op die kinderen toepasselijk, welke in de Stads spinbaan gaan.

15.

Ten einde echter deze niet van hunne dagelijksche werkzaamheid af te houden, is de Onderwijzer verpligt om voor deze kinderen 's avonds van 6 tot 7 uur eene afzonderlijke school te houden; wordende mits dezen den Directeuren der Stads spinbaan aanbevolen, om de meest gepaste maatregelen te nemen, ten einde alle deze kinderen geregeld dit onderwijs te doen genieten.

16.

Baljuw benevens het Gemeente-bestuur, laten dit Art. 8, 9 en 10 vermeld schoolgeld, alle vierendeel jaren ophalen door den Majoor; zullende dit ophalen der Contingenten uiterlijk veertien dagen na ieder geëindigd vierendeel jaars geschieden, en voorts dadelijk aan Baljuw, benevens het Gemeentebestuur verantwoord moeten worden.

17.

De Onderwijzer ontvangt voor ieder kind, het geen dadelijk op zijne dag- en avondschool gaat, alle vierendeels jaren 15 stuivers,

Digitized by Google

wers, voor de avondschool alleen 5 stuivers, voor ieder kind uit de spinbaan 6 stuivers, en voor ieder kind op de zondagsschool mede 6 stuivers. Ingevalle van betoonde buitengewone vlijt en ijver, ontvangt hij, gelijk mede de Maitres, op voordragt van den Schoolopziener, eene buitengewone belooning, in evenredigheid van het getal schoolkinderen uit het schoolfonds.

18.

Eene Commissie uit Baljuw, benevens het Gemeente-bestuur met de Stads Gecommitteerden, zitten éénen dag, uiterlijk 14 dagen na de introductie van dit Reglement, en vervolgens elken eersten *vierden maandag* in ieder jaar, ten einde de voorstellen van zoodanige Ingezetenen aan te nemen, welke zouden oordeelen uit hoofde van hun vermogen, in eene andere klasse verplaatst te moeten worden, ten einde dezelve in overweging te nemen; op welken tijd gemelde Commissie tevens ontvangen zal de geschenken van milde gevers, tot aanmoediging van het onderwijs, benevens alle behoorlijk in geschrifte gestelde bedenkingen tot verbetering van het Onderwijs.

19.

Baljuw benevens het Gemeente-bestuur, behouden zich voor, om aan den Onderwijzer, wanneer hij eenen daar toe geschikten et genegenen en in *Stavoren* geboortigen leerling, tot Schoolonderwijzer aankweekt, zoo dat hij eene *Acte van algemeene toelating*

Digitized by Google

van den derden rang ontvange, eene buitengewone belooning te geven, zijnde de Onderwijzer in dat geval verpligt van zoodanigen leerling aangave te doen bij den Schoolopziener van het District.

20.

Ten einde het geregeld en klasficaal onderwijs te bevorderen, ſtaat het alleen op vier bepaalde tijden in het jaar aan den Onderwijzer vrij om kinderen op zijne ſchool op te nemen, namelijk in de eerſte volle week der maanden Januarij, April, Julij en October. In dien tusſchentijd zal hij geene kinderen opnemen, ten zij na vertoon der redenen aan en bekomen verlof van den Schoolopziener van het District.

21.

Het zal hem niet vrij ſtaan kinderen van andere plaatſen en ſcholen op zijne ſchool aan te nemen, ten zij hem vooraf gebleken zij, dat deszelfs ouders of voogden het aan den Onderwijzer dier plaats voor onderwijs of ſchoolbehoeften verſchuldigde voldaan hebben, en tevens tot betaling van het ſchoolgeld alhier zich hebben aangegeven.

22.

De Schoolonderwijzer houdt, daar toe in de gelegenheid zijnde, en zich een genoegzaam aantal leerlingen aanbiedende, elken Zondag na het einde van den Godsdienſt, op een daar toe convenabelst uur, ſchool, waar op aan hen die boven de 12 jaren oud zijn, onderwijs gegeven wordt, ten einde

il-

Digitized by Google

alzoo het op de dagſcholen aangeleerde te onderhouden; zullen zij als dan ook in het verſtandig lezen en zingen geoefend moeten worden. De bepaling van den tijd en de verdere vakken van Onderwijs, wordt door den Schoolopziener geregeld.

23.

Zoo dra de Onderwijzer kan aantoonen een getal van 25 tot 30 leerlingen in deze zondagsſchool verzameld en een vierendeel jaars onderwezen te hebben, ontvangt hij een boekgeſchenk, of geſchenk in geld ter zijner keuze.

24.

Zoodanige leerlingen, welke deze zondagsſcholen en dagſcholen getrouw bezocht hebben, ontvangen een vereerend getuigſchrift, waarbij zij in 't bijzonder tot zoodanige bedieningen, welke in de Stad gevonden worden, bij een goed gedrag, ten ernſtigſte worden aanbevolen en bevoegd verklaard.

25.

De Schoolonderwijzers zijn verpligt en worden (ter voldoening aan het Beſluit van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandſche Zaken van den 25. September 1806, No. 8) op hunne verantwoordelijkheid verbonden, om binnen vier weken met de Leeraars van de onderſcheidene Godsdienſtige Gezindheden, welke in deze Stad wonen, af te ſpreken en te bepalen de, voor gemelde Leeraars convenabelſte uren, waarop de leerlingen hunner ſchool bij denzelven

Digitized by Google

onderwijs ontvangen; als mede, om hunne leerlingen telkens op dit uur aan te sporen en te verbinden, om zich alsdan, tot het ontvangen van gedacht onderwijs, elk bij den Leeraar zijner Gezindheid te vervoegen; als ook om telkens onderzoek te doen of daar aan door de leerlingen voldaan is geworden: zijnde zij verpligt, om van deze en alle andere tot bevordering van dit heilzaam doel gepaste maatregelen, onverwijlde en schriftelijke kennis te geven aan den Schoolopziener.

26.

Zij zijn al verder verpligt, om op aanzoek der Kerkenraden of Leeraars van de onderscheidene Godsdienstige Gezindheden, dezelve ter hand te stellen eene naamlijst van de bij hen ter school gaande kinderen van die gezindheid, en deze naamlijst tweemaal 's jaars met de nieuw aankomende aan te vullen.

27.

Jaarlijks zal er voor de kermisvacantie, ten overstaan van eene Commissie uit Baljuw benevens het Gemeente-bestuur en den Schoolopziener van het District, een openlijk onderzoek naar het gedrag en de vorderingen der leerlingen geschieden, en daar bij geschenken van aanmoediging en goedkeuring gegeven worden.

28.

Ten einde te voldoen aan Art. 28 der Schoolorde voor deze Stad, zal de Onderwij-

Digitized by Google

wijzer en Maitres een genoegzaam aantal houtjes voor het eerstbeginnend onderwijs, van wege Baljuw benevens het Gemeentebestuur ontvangen, welke zij zelve verpligt zullen zijn met letteren te voorzien.

29.

Ten einde te voldoen aan Art. 23 van het Huishoudelijk Schoolreglement, vervat in de Publicatie van het *Departementaal Bestuur van Vriesland*, van den 20. October 1806, zal er jaarlijks voor het begin van den winter, en uiterlijk voor het begin van October, aan den Onderwijzer drie schouw beste lange zwarte turf gegeven worden; wordende het mits dezen aan den Onderwijzer wel expres geïnterdiceerd, op pœne van *drie* Caroli guldens, telkens, om daar van eenig ander gebruik te maken, dan ter verwarming zijner leerlingen, daar over eenige spijs gedurende den schooltijd te bereiden, een niet genoegzaam vuur daarvan in zijne school te branden, of eenige verdere toelagen tot verwarming der leerlingen, van hen of derzelver ouders te ontvangen.

30.

Ter voldoening aan hetzelfde 23 Art. van het Huishoudelijk Schoolreglement voor het Departement *Vriesland*, gearresteerd bij Publicatie van het *Departementaal Bestuur* van *Vriesland*, van den 20. October 1806, zal eene Commissie uit Baljuw benevens het Gemeente-bestuur en den Schoolopzieuer van het District, tweemaal 's jaars in de maanden

Digitized by Google

Maart en September de school visiteren, ten einde dezelve in behoorlijken staat en voorzien van de noodige leerborden, tafels en banken onderhouden worden.

31.

Baljuw benevens het Gemeente-bestuur, aan elk en een iegelijk wien zulks zoude mogen aangaan, de stricte en naauwkeurige inachtneming van dit Reglement ten ernstigste aanbevelende, reserveren des niet te min aan zich het regt, om hetzelve zoodanig te altereren en te ampliëren, als zij, op voordragt van den Schoolopziener van het District, en overeenkomstig het belang van het verbeterd schoolonderwijs zullen verstaan te behooren. Alles onder approbatie van den Heer *Land-Drost in Friesland*.

Zullende de onwilligen ter betaling der bovenbepaalde contributiën, door middelen van parate executie daar toe worden gecostringeerd.

REGLE-

Digitized by Google

REGLEMENT van SCHOOL-ORDE, voor de Scholen der Stad Stavoren.

Art. 1.

Gedurende vier dagen der week zal dagelijks driemaal, doch op elk der beide overige dagen, slechts eenmaal worden school gehouden.

2.

De schooltijd begint 's morgens te 9, en 's namiddags te 1 uur, en duurt telkens niet minder dan twee volle uren.

3.

Een derde schooltijd, voor de avondschool bestemd, begint om 4, en eindigt om half 6 uur.

4.

's Avonds van zes tot zeven uur, wordt door den Onderwijzer afzonderlijk onderwijs gegeven aan de kinderen die in de spinbaan gaan.

5.

De Onderwijzer zal zorgen dat hij voor schooltijd in de school zij, de pennen versneden, en de schriften gereed hebbe, om vervolgens ongestoord zijn onderwijs te kunnen verrigten.

Digitized by Google

6.

Hij zal gedurende den schooltijd zich alleen met onderwijzen bezig houden, en zonder volstrekte noodzakelijkheid zich niet uit zijne school verwijderen, en zijne school niet eerder verlaten voor dat alle zijne leerlingen dezelve verlaten hebben; zullende hij verpligt zijn om bij die gelegenheid te zorgen voor een behoorlijk, ordelijk en zedig gedrag zijner leerlingen langs den weg.

7.

Hij zorgt dat zijne leerlingen op het bepaalde uur ter school zijn, en verbindt hen daartoe door alle gepaste middelen.

8.

Hij vervaardigt eene lijst van zijne schoolkinderen, leest een kwartier uur na het begin van elken schooltijd derzelver namen op, en houdt naauwkeurige aanteekening van de afwezigen.

9.

Hij houdt elken schooltijd gedurige aanteekening van het gedrag der kinderen, en van de tijden, waarop door hem geen school wordt gehouden, op de gedrukte Tabelle, welke ter Secretarij der Stad voor hem verkrijgbaar zal worden gemaakt.

10.

Van deze tabellen zendt hij maandelijks één bij Baljuw benevens het Gemeente-Bestuur en één bij den Schoolopziener in, *om vervolgens* alle vierendeels jaren betaling van schoolpenningen te erlangen.

11.

Digitized by Google

11.

De leerlingen zijn verdeeld in *drie* klassen, en iedere klasse in *drie* afdeelingen.

12.

Indien sommige kinderen in meerdere vakken, dan waarin in eene afdeeling onderwijs gegeven wordt, wenschen onderwezen te worden, staat het den Onderwijzer vrij, onder goedkeuring van den Schoolopziener, daartoe eene afzonderlijke afdeeling te hebben.

13.

De verplaatsing van de eene afdeeling in eene andere van dezelfde klasse, geschiedt om het vierendeel jaars, doch die van de eene klasse in de andere elk jaar, bij of na het Examen, beide door of op goedkeuring van den Schoolopziener.

14.

De zitplaatsen van elke afdeeling worden genummerd; de Onderwijzer verdeelt wekelijks die plaatsen, overeenkomstig het *gedrag*, den *ijver* en de *vorderingen* van zijne leerlingen; daarbij voor oogen houdende, dat nimmer een kind, hetgeen zich die week aan eene slechte daad schuldig maakte, op eene hoogere plaats komt, dan waarop hij zat, al verdiende hij zulks om zijnen ijver.

15.

De bovenste van elke afdeeling deelt in dezelve de boeken, schriften en letterhoutjes rond, haalt die ook weder op, en stelt dezelve bij het einde van den schooltijd aan den Meester ter hand.

Digitized by Google

16.

Het onderwijs wordt aan de kinderen, zonder onderscheid, op hunne zitplaatsen gegeven, *niet* aan het gestoelte van den Onderwijzer.

17.

Aan de kinderen zullen bestendig afwisselende bezigheden worden gegeven, opdat zij door ledigheid niet ontaarden in vadzige luiheid en daaruit voortvloeijende andere gebreken.

18.

De Onderwijzer geeft binnen vier weken na de introductie van dit Reglement, en vervolgens alle maanden aan den Schoolopziener schriftelijk berigt, op hoedanige wijze hij aan het doel van Art. 17 tracht te beantwoorden, en welke middelen hij daartoe aanwendt.

19.

Hij zal gedurende den schooltijd, aan het eene kind boven het andere geen meerder of dubbeld onderwijs mogen geven, zelfs niet op voorwaarde van extra belooning, bij pœne van *drie* Car. guldens telkens, ten voordeele van het schoolfonds.

20.

Bij het begin der morgen- en einde van de namiddag-school, doet de Onderwijzer zelve met luider stemme een toepasselijk en hartelijk gebed, en wekt zijne leerlingen vooraf tot eerbiedige aandacht op. Deze gebeden worden door den Onderwijzer zelven

Digitized by Google

ven vervaardigd, en vooraf ter nazieninge en goedkeuring aan den Schoolopziener ingezonden, in dien verstande, dat hij van geen gebed langer dan één maand gebruik mag maken, en alzoo verpligt is om maandelijks een nieuw formulier bij den Schoolopziener in te zenden.

21.

De schoolboeken en het schoolgoed blijven bestendig in de school bewaard, uitgezonderd bij jaarlijksche vacantien, en om de veertien dagen de schriften, welke als dan mede naar huis zullen mogen worden genomen.

22.

De Schoolonderwijzer zal maandelijks voor ieder schrijver ten minste twee nieuwe voorschriften maken, zullende op den rug der voorschriften de maand en het jaar waarin zij gemaakt wierden, geplaatst worden.

23.

Hij zal voor elk kind, in het schrijven onderwijs krijgende, een afzonderlijk boek aanleggen, en daar in wekelijks één schrift van het bord door hetzelve laten schrijven, om alzoo succesivelijk elks vorderingen in schrijven en taalkennis te ontdekken.

24.

Er zullen jaarlijks *drie* vacantien worden gegeven, namelijk in de *kersweek*, de *laatste volle week* in Julij, en de *kermisweek*.

25.

Buiten deze vacantien, zal de Onderwij-

Digitized by Google

zer, geene anderen hoe ook genaamd mogen geven, of de school laten staan, dan na daartoe uitdrukkelijk verlof van Baljuw benevens het Gemeente-bestuur, en den Schoolopziener, of des noods van een van beiden, verkregen te hebben, en altijd met kennis geven aan beiden; zijnde hij verpligt daar van naauwkeurige aanteekening te houden op de tabellen.

26.

Naar evenredigheid dat de Onderwijzer geen onderwijs gegeven heeft, (ziekten van zich zelven, en maatschappelijke pligten, als begrafenissen van naastbestaanden en buren uitgezonderd) zal hem, bij bekomen verlof, *een derde* zijner schoolpenningen, en zonder verlof, het geheel montant der schoolpenningen, berekend naar den tijd dat hij geen school hield, gekort worden; zullende twee dagen voor eene volle week, en één dag voor eene halve week gerekend worden.

27.

De Onderwijzer draagt zorg dat er steeds behoorlijke warmte en frissche lucht in de School zij, en regelt zulks met verstandig overleg, naar gelang van de omstandigheden en 't jaargetijde, tevens zorg dragende, dat gedurende den schooltijd in hetzelve niet gekookt, noch gewerkt worde.

28.

Terwijl het beproeven van verschillende middelen en wijzen van onderwijs, aan den Onderwijzer op aanwijzing en onder goedkeuring van den Schoolopziener wordt vrij-

Digitized by Google ge-

gelaten, wordt hem nogtans aanbevolen, om voor het eerstbeginnend onderwijs in de kennis der letteren en het spellen, gebruik te maken van letterhoutjes.

29.

Zoo zullen ook de eerste gronden der rekunst en vóór dat de kinderen genoegzame kennis van getallen, derzelver zamenstelling, optelling, vermenigvuldiging, aftrekking en deeling verkregen hebben, aan hen op geene andere wijze, dan mondeling, en door middel van het leerbord, onderwezen mogen worden.

30.

Hij zal zijne leerlingen bij geschikte gelegenheden en bijzonder bij het einde van den schooltijd, in de zangkonst oefenen, daar bij zorg dragende, dat er niet geschreeuwd, maar op eenen zachten en bevalligen toon gezongen worde, wordende vooral daartoe aanbevolen eene bedachtzame en gepaste keuze van gezangen en het vooraf met hen spreken over derzelver inhoud.

31.

De Onderwijzer draagt zorg, dat in het schoolvertrek niet alleen de meest mogelijke reinheid en zindelijkheid heersche, en dat hij zelve hen daarin voorga, maar geeft ook tevens naauwkeurig acht op de zindelijkheid en ordelijke kleeding der kinderen, en tracht door alle gepaste middelen in dit opzigt hunne eergierigheid aan te kweeken en hun de noodige mate van verstandige, beredeneer-

Digitized by Google

neerde eigenliefde in te boezemen. Kinderen met afzigtelijke en besmettelijke ongemakken zullen op school niet worden toegelaten.

32.

De Onderwijzer is verpligt te zorgen, dat er een behoorlijk en welgebouwd vuur een half uur voor schooltijd aan het branden zij, welk vuur zoo moet ingerigt zijn, dat het niet boven drie vierde gedeelten bij het einde van den schooltijd verteerd zij, en zullende het onverteerde des morgens en middags ter verwarming van het vertrek moeten blijven liggen. De Onderwijzer zal alle kinderen bij afdeelingen, in strenge koude, bij het vuur kunnen laten komen. Hij is verpligt het noodeloos gebruik vooral van te heete en met zoute turf voorziene stoven te weren.

33.

De Meester beijvert zich om het gevoel van eer en schande in de harten zijner kinderen op te wekken, en dien overeenkomstig deelt hij belooningen en straffen uit, zonder tot eenige onmiddellijke ligchamelijke straf over te gaan, dan in een zeer enkeld geval, bij zwaar misdrijf, en niet dan na alle andere straffen vruchteloos te hebben beproefd; zullende hij in alle gevallen van dusdanige straffe en van den aard van het misdrijf naauwkeurige aanteekening houden, en bij het eerstvolgend schoolbezoek van het een en ander kennis geven aan den Schoolopziener.

34.

Digitized by Google

34.

Hij tracht zoo door eigen gedrag en voorbeeld als door voorbeelden van elders, hun liefde voor deugd en regtſchapenheid in te boezemen; hen op te leiden tot godsdienſtigheid, braafheid, opregtheid, eerlijkheid, goedwilligheid, dienstvaardigheid, vriendelijkheid, beleefdheid, en alle andere goede hoedanigheden, als welke op hun toekomend gedrag en ſtand in de maatſchappij een onmiddellijken invloed hebben en ſtrekken kunnen om voor zich zelven nuttig, en bij hunne medeburgeren geacht en bemind te zijn.

35.

De volgende *Schoolwetten* en *Leefregelen* zullen, op bordpapier geplakt, in de School opgehangen, en om de 14 dagen door den Onderwijzer voorgelezen en verklaard worden.

Digitized by Google

REGLEMENT van ORDE voor de Leesbibliotheek van de Onderwijzers Gezelschappen, gevestigd in het derde Schooldistrict in Vriesland, *gearresteerd in de Algemeene Vergadering van voorschr. Gezelschappen op* Galama Dammen, *den* 21. *Mei* 1807.

Art. 1.

De ondergeteekende Leden van de verschillende Onderwijzers Gezelschappen in het derde Schooldistrict, de nuttigheid en het belang overwegende van op eene min kostbare wijze, vele voor hunnen stand en post nuttige werken te lezen, besluiten tot het oprigten van eene Leesbibliotheek.

2.

Het zal bestaan uit alle de Leden van de verschillende Onderwijzers Gezelschappen in dit District die zulks verkiezen, verbindende zich elk lid bij dezen voor niet minder dan twee jaren.

3.

Tot het goedmaken der kosten wordt door elk lid gecontribueerd 's weeks één stuiver, welke gelden maandelijks met de stukken van het Onderwijzers Gezelschap worden overgezonden.

Digitized by Google 4.

4.

Een Gezelschap in gebreke blijvende om de toelagen voor derzelver leden over te zenden, verbeurt voor ieder achtergeblevene toelage anderhalve stuiver, te verhalen aan den schuldigen.

5.

Men zal hiervoor vooral zoodanige Werken aankoopen, als voor de Leden in het bijzonder nuttig zijn, en inzonderheid die, waarin over het onderwijs en de opvoeding gehandeld wordt.

6.

De keuze der werken wordt aan het Hoofdgezelschap overgelaten, na zoo veel mogelijk met de corresponderende Leden daarover geraadpleegd te hebben.

7.

Elk Lid in 't bijzonder, ook de corresponderende Leden, eenig nuttig werk weetende, doen daar van opgave aan het Hoofdgezelschap, met vermelding van den prijs, waar voor het te bekomen is.

8.

Zoo dra eenige werken voorhanden zijn, zullen dezelve aan de afzonderlijke Gezelschappen ter lezing verzonden worden, in dier voege, dat steeds bij ieder Gezelschap eene verzending boeken voorhanden is.

9

De Boeken worden met de maandelijksche antwoorden en opgaven verzonden aan elk Gezelschap of daszelfs corresponderend Lid,

Digitized by Google

door wien dezelve in de beste orde aan de overige Leden worden rondgezonden.

10.

Elk Gezelschap ontvangt Boeken voor zoo vele weken als het Gezelschap Leden heeft, wordende het aan ieder Gezelschap overgelaten en aanbevolen om ieder in den zijnen op de geregelde verzending en lezing dezer Boeken zoodanige bepalingen te maken als zij nuttig zullen oordeelen.

11.

Een Gezelschap eene verzending Boeken vroeger afgelezen en dezelve terug gezonden hebbende, (mits op de gewone wijze) ontvangt dadelijk daar voor weder anderen in de plaats.

12.

Voor elke verzending Boeken teekent het corresponderend Lid, uit naam van het Gezelschap, recepis, en zendt hetzelve in bij het Hoofdgezelschap.

13.

Een Gezelschap eene verzending Boeken eene week langer dan den bepaalden leestijd houdende, verbeurt voor ieder deel elke veertien dagen 6 stuivers.

14.

Voor elk werk 't geen verloren gaat of zoodanig gehavend wordt, dat hetzelve onbruikbaar wordt, is ieder Gezelschap aansprakelijk, en verpligt om een nieuw Exemplaar van hetzelve, of wel de waarde van dien, in de plaats te leveren.

15.

Digitized by Google

15.

Ter beantwoording aan de bovengemelde Artikelen, maakt elk Gezelschap, in den zinnen, zoodanige huishoudelijke schikkingen en bepalingen, als zij zullen verstaan te behooren, mits niet strijdig zijnde met dit algemeen Reglement.

16.

Elk werk bij alle de Leden afgelezen zijnde, wordt bewaard in de gemeenschappelijke Leesbibliotheek der respective Gezelschappen, onder directie van het Hoofdgezelschap.

17.

Zoodanige werken worden beschouwd als het algemeen eigendom der gezamenlijke Gezelschappen.

18.

Elk Lid kan onder recipis, geteekend door het corresponderend Lid, te allen tijde daar uit weder zoodanige werken ter lezing bekomen, als hetzelve zal verkiezen.

19.

In dat geval zal een Lid geen deel langer dan 14 dagen houden, bij poene van 2 stuiv. 's weeks, wordende niet meer dan twee deelen te gelijk afgegeven aan één Lid.

20.

Iemand langer dan twee jaar Lid geweest zijnde, en door verroeping niet kunnende of verkiezende Lid te blijven, zal uit de algemeene beurs, *des verkiezende*, terug kunnen ontvangen *f* 3.

Digitized by Google

21.

Ingevalle van verſterven, wordt aan de Weduwe van zoodanig overleden Lid, 't geen twee of meer jaren Lid was, gerestitueerd *f* 6.

22.

Iemand, zonder het geval Art. 20. vermeld, bedankende, heeft op de boeken noch gelden der Leesbibliotheek eenig aandeel, als blijvende deze te allen tijde het algemeen eigendom van de gezamenlijke Leden.

23.

Deze Wetten zullen niet dan op de algemeene Jaarlijkſche Vergadering der Schoolonderwijzers-Gezelſchappen in de Pinkſterweek, en als dan ſlechts met $\frac{2}{3}$ van alle de ſtemmen, veranderd kunnen worden.

24.

Edeldenkende Menſchenvrienden en voorſtanders van een verbeterd onderwijs en opvoeding, zullen met overzending van een kopij van dit Reglement, worden uitgenoodigd om de aldus opgerigte Leesbibliotheek door hunne bijdragen, 't zij in geld of in boeken te ondersteunen.

BOEK-

Digitized by Google

BOEKBEOORDEELINGEN.

Aanleiding tot eene verſtandige opvoeding van Opvoeders, doôr C. G. SALTZMAN. *Uit het Hoogduitsch vertaald. Te* Haarlem *bij* F. BOHN 1806. kl. 8vo, 200 bl. Prijs *f* 1 : 0 : 0.

Hoe zeer het ons voorkomt, dat de titel van dit Boekje niet gelukkig gekozen, en niet zeer verſtaanbaar is, vindt men echter in hetzelve vele zeer belangrijke en nuttige wenken. Het is eigenlijk beſtemd voor menſchen, die het plan hebben om Huisonderwijzers bij voorname Familien te worden, doch een groot gedeelte van het Boekje kan met weinige verandering ook toegepast worden op de openbare Onderwijzers der Jeugd. Na eene hartelijke aanſpraak aan den toekomſtigen Huisonderwijzer, volgt eene Inleiding, waar in SALTZMAN de wijze van behandeling, die hij gevolgd is, verdedigt, en uit welke wij met ſmart vernemen, dat de waardige Schrijver, wegens zijne klimmende jaren, afziet van het uitgeven van onderſcheidene Werkjes, die hij voornemens geweest

Digitized by Google

weest is het publiek aan te bieden. Daarna volgt het eerste Hoofdstuk, dat het eenvoudig opschrift heeft: *Formulier*. SALTZMAN eischt van een' ieder, die het werk der opvoeding wil op zich nemen, dat hij het volgende Formulier als het ware onderteekene: „ De Opvoeder moet den grond of de oorzaak van alle de gebreken en ondeugden zijner voedsterlingen in zich zelven *zoeken*." Hij toont in bijzonderheden aan, dat de Opvoeder dan dikwijls dezelve bij zich zelven vinden zal; dat de toon, waarop hij tot de voedsterlingen spreekt, de wijze waarop hij hen behandelt, en zijn voorbeeld zeer dikwijls allerlei verkeerdheden bij dezelven veroorzaakt; ook zelfs wanneer hij zich verbeeldt, dat hij op de beste wijze handelt. De tegenwerpingen, die Opvoeders hier tegen gewoonlijk maken, worden hier fraai opgelost, en de Ouders worden gewaarschuwd tegen het misbruik, dat van het opgegeven formulier, door hen zou gemaakt worden, wanneer zij zich zelven voorbijziende, ook de oorzaak van alle de gebreken hunner kinderen bij derzelven Opvoeders wilden zoeken. Dit Hoofdstuk is voor Huisonderwijzers niet alleen, maar ook voor de openbare Onderwijzers der Jeugd allerleerzaamst en belangrijkst. Ja waarlijk, dikwijls is het zoo, als SALTZMAN zegt, dikwijls zijn de Onderwijzers onwetend de oorzaken van de verkeerdheden hunner Leerlingen, en die een goed Opvoeder en Leermeester

zijn

Digitized by Google

zijn zal, moet altijd zich zelven, bij het ontdekken van gebreken bij zijne kweekelingen afvragen: heb ik ook door het een of ander, door iets te verzuimen, of door iets niet wel te doen, daar toe aanleiding gegeven? Recensent kwam meermalen in de scholen van welmeenende Schoolonderwijzers, die bitter klaagden over de losheid, ongehoorzaamheid, domheid enz. van hunne leerlingen, en naauwelijks had hij zich een half uur in dezelve opgehouden, of hij ontdekte dat de Onderwijzers zelven, zonder het te weten, alle die verkeerdheden van hunne leerlingen, waarover zij zoo klaagden, hadden veroorzaakt, het zij door geene genoegzame orde te houden, het zij door op eenen verkeerden toon met de kinderen te spreken, het zij door ontijdig te bestraffen, het zij door iets anders. En als zulke Onderwijzers, na dat hun dit aangewezen is, dan nog niet gelooven willen, dat men hun waarheid zegt, maar voortgaan zich zelven voorbij te zien, dan zullen zij, hoe ijverig en welmeenend ook, nimmer verbetering in hunne School krijgen, met verdriet en wrevel de stoute kinderen onderwijzen, en hoe langer hoe ongeschikter voor hunnen post worden. Wij wenschten wel, dat alle Onderwijzers dit Hoofdstuk lazen, en dan telkens zich zelven daarbij afvroegen: maak ik mij ook schuldig aan die verkeerdheden, die SALTZMAN opgeeft? schuif ik ook de schuld wel eens van mij af met die uitvlugten, die hij op-

Digitized by Google

lost? doe ik dat wel, dat hij hier aanprijst? En dan twijfelen wij geen oogenblik, of velen zullen hier veel leeren, en zeggen moeten, dat hun nu eerst de oogen regt open gegaan zijn. — Het tweede Hoofdstuk, dat de vraag beantwoordt: *Wat is opvoeding?* is kort en oppervlakkig. — Het derde, waar in onderzocht wordt: *Wat een Opvoeder leeren moet?* is voor een groot gedeelte daar toe ingerigt om hen, die in voorname huizen de kinderen opvoeden, te doen zien, hoe zij dezelve buiten de uren van lesgeving, op eene nuttige wijze kunnen bezig houden. Zulke Opvoeders moeten zich zelven oefenen in het zwemmen, in de dierenkunde, in de plantkunde, in het vervaardigen van allerlei kinderspelen, en in onderscheidene handwerken, om de voedsterlingen daar mede tot hun nut en voordeel voor ligchaam en geest, naar de aanwijzingen van den Schrijver, die over het geheel zeer gepast zijn, te kunnen bezig houden. Meer van algemeen gewigt voor alle Onderwijzers is dat gedeelte van dit Hoofdstuk, waar in SALTZMAN den Opvoeder onderrigt, hoe hij leeren moet de voedsterlingen tot het beminnen en betrachten van hunnen pligt op te leiden, zonder veel te gebieden en te verbieden, dat hij te regt als zeer schadelijk afkeurt. — Het vierde Hoofdstuk heeft ten opschrift: *Plan voor de opvoeding van Opvoeders.* Hier geeft SALTZMAN lessen aan jongelingen, die Opvoeders worden willen, tot

Digitized by Google

tot opvoeding van hen zelven. Wij zullen eenige van dezelve, die door alle Onderwijzers behooren ter harte genomen te worden, afschrijven:

„ 1. Wees gezond.
„ 2. Wees altijd welgemoed.
„ 3. Leer met kinderen te spreken en te „ verkeeren.
„ 4. Leer u met kinderen bezig te houden.
„ 5. Wend alle uwe pogingen aan, om „ duidelijke kundigheden van de voortbreng„ selen der natuur te verkrijgen.
„ 6. Leer de voortbrengselen der men„ schelijke nijverheid kennen.
„ 7. Leer uwe handen gebruiken.
„ 8. Gewen u zuinig met uwen tijd om „ te gaan.
„ 10. Tracht overal bekwaamheid te ver„ krijgen, de kinderen tot eene levendige „ overtuiging van hunnen pligt op te leiden.
„ 11. Handel zelf altijd zoo, als gij „ wenscht, dat uwe voedsterlingen hande„ len zullen."

Wat SALTZMAN over deze lessen zegt, hoe hij deze dingen aanprijst, hoe hij de opvolging van deze lessen gemakkelijk zoekt te maken, en welke onverwachte nuttige wenken hier ook, gelijk overal in SALTZMANS Schriften, voorkomen, moet men bij hem zelven lezen. — Het vijfde Hoofdstuk behelst *tot slot eene vermaning*. SALTZMAN

Digitized by Google

maakt hier den aankomenden Opvoeder, die de lesfen, in het voorgaande vervat, in acht neemt, en evenwel ondervindt dat de kinderen niet van hem houden en ongaarne van hem leeren, dat hij dat zal aanmerken als een wenk van de Voorzienigheid, dat hij eene andere bezigheid moet kiezen, en geen Opvoeder worden. Wanneer onze Lezers Ondermeesters kennen, die tot het geven van openbaar onderwijs door hunne Ouders of Voogden *geprædestineerd* zijn, en die daartoe evenwel geene geschiktheid hebben, dan zullen zij wel doen, als zij de zoodanigen dit Hoofdstukje eens laten lezen, en daarover eene les met hen houden. Te regt zegt SALTZMAN *alle hout is geen timmerhout.*

Ouders, Huisonderwijzers, openbare Onderwijzers, Ondermeesters en Kweekelingen voor het onderwijs, die dit boekje met oordeel lezen en gebruiken, zullen het niet wegleggen, zonder iets goeds uit hetzelve geleerd te hebben. Elk Leesgezelschap van Schoolhouders zal, dit vertrouwen wij, een Exemplaar van hetzelve hebben, en wanneer het in de bijeenkomsten der Schoolonderwijzers-Gezelschappen aan stof van spreken ontbreekt, dan zal dit Boekje, naar ons inzien, vele gepaste onderwerpen van behandeling aan dezelve opleveren.

Ze-

Digitized by Google

Zedelijke Tafereelen voor Kinderen, door F. C. ZANGE. *Naar het Hoogduitsch. Met Platen. Te* Leeuwarden *en* Amsterdam *bij* P. WIARDA, J. BROUWER *en* J. F. NIEMAN. 1808. kl. 8vo. 240 bl. Prijs *f* 1 : 12 : 0.

Dit Werkje, dat over het geheel zeer wel vertaald is, verdeelt zich in twee onderscheidene deelen. Op de eerste 152 bladzijden ontmoet men 41 Verhalen, in welke van kinderen verteld wordt, die ondeugden en gebreken hadden, maar dezelve aflegden, toen zij daar over vermaand of gestraft werden. Alle kinderlijke gebreken en ondeugden worden hier opgegeven, en de wijze, waarop verhaald wordt, hoe de kinderen, die hier voorkomen, dezelve lieten blijken, en tot het afleggen van dezelve bewogen werden, is zeer natuurlijk, onderhoudend en leerzaam. Sommige kinderen evenwel laten zich wat al te spoedig en gemakkelijk bewegen om zich te verbeteren: de ondervinding leert, dat dit met ingewortelde verkeerdheden zoo gemakkelijk niet gaat. Dit heeft de Schrijver beter in het oog gehouden in het tweede gedeelte van dit Werkje, dat in verscheidene Hoofdstukken *de Geschiedenis van Amalia* bevat. De moeder van dit meisje hield elken dag aanteekening van haar geheele gedrag, en bij het ontbijt werd het

meisje het aangeteekende van den vorigen dag voorgelezen, en zij daar over onderhouden. Dit wekte de eerzucht van het meisje zoodanig op, dat het op den duur alle gebreken aflegde, allerlei deugden beoefende, en een zeer voorbeeldig kind werd. Deze geschiedenis is zeer onderhoudend geschreven, en bevat allerlei voorvallen, die zeer wel verhaald worden. Kinderen, welker oordeel reeds vrij wat ontwikkeld is, zullen dit Boekje met vrucht kunnen gebruiken, wanneer een ander hen onder het lezen opmerkzaam maakt, op het gene zij op zich zelven moeten toepassen. Wij bepalen dus het gebruik van hetzelve voor kinderen vrij naauw, en zijn van oordeel dat Ouders er meer gebruik van maken kunnen, het zij om kinderen *iets* te vertellen, het zij om te leeren hoe zij hunne kinderen derzelver verkeerdheden zullen ontwennen en tot de deugd opleiden. Wij zouden dus het Boekje betijteld hebben: *Tafereelen van Kinderen voor Ouders.* Nu zullen vele Ouders denken: o het is voor kinderen! het dezen in de handen stoppen, en er zelve niets in lezen. Zoo gaat het toch dikwijls, hoe verkeerd dat ook zij, daar er veel voor kinderen geschreven wordt, waar uit Vader en Moeder het meest zouden kunnen leeren, als zij het niet beneden zich rekenden, om ook kinderboekjes te lezen. — De platen ontsieren dit werkje, de teekenaar zal wel doen, nog eens eenige lessen te nemen, eer hij zoo weder met zijn werk voor den dag komt.

SCHOOL-

Digitized by Google

SCHOOLBERIGTEN

over April 1808.

HOLLANDS Noordelijk gedeelte.

I. *Distr.* Schoolopz. A. NUMAN.

VLIELAND vacant. *Zie Mei* 1807.
MOERBEEK onder *Nieuwe Niedorp.* De School alhier vacant. *Zie April* 1808.
DEN OEVER en OOSTERLAND, op het Eiland *Wieringen*, vacant. *Zie April* 1808.

II. *Distr.* Schoolopz. J. DOZIJ.

AARDSWOUD vacant. *Zie April* 1808.

III. *Distr.* Schoolopz. A. R. MAURER.

ALKMAAR. De School in het Roomsch Katholijk Wees- of Armenhuis vacant. *Zie Febr.* en *April* 1808.
ALKMAAR. De Stads Franſche Kostſchool vacant. *Zie April* 1808.

Digitized by Google

AKERSLOOT. Door de benoeming van N. DIRKSZ tot Binnenvader in het Roomsch Katholijk Weeshuis te *Alkmaar* is de School alhier vacant geworden. Nadere berigten omtrent deze vacature zullen in de eerstvolgende *Bijdragen* worden medegedeeld.

II. *Distr.* Schoolopz. Mr. TH. DE VRIES.

MIDDELBEEMSTER. Door het bedanken van HUIBERT DE VRIES, is een der Bijscholen aan de *Oosthuizerweg* vacant; gedurende de vacature zal, met voorkennis van den Schoolopziener, de Schooldienst worden waargenomen door HENDRIK LEEUW.

V. *Distr.* Schoolopz. P. BEETS PZ.

WESTZAANDAM. Twee Bijscholen vacant. *Zie Julij en Aug.* 1806. *en April* 1808.

NAUERNA vacant. *Zie Dec.* 1806 *en Jan. en Mei* 1807.

OOSTZAAN. *Noorderschool* vacant. Zie *Mei* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. J. C. BERRANGÉ.

SPAARNDAM vacant. *Zie April* 1808.

VIII.

Digitized by Google

VIII. *Distr.* Schoolopz. J. TEISSÉDRE L'ANGE.

SLOTERDIJK. Het Inſtitut van het Departement: *Tot Nut van 't Algemeen*, alhier vacant. *Zie Maart* 1808.

IX. *Distr.* Schoolopz. J. VAN GEUNS.

LEYDEN. Op den 5. Januarij l. l. is, door de Plaatſelijke Schoolcommisſie, als Huisonderwijzer in de Franſche en Engelſche Talen, geëxamineerd en volledig bekwaam gevonden, en, dien ten gevolge, door de Regering ſpeciaal geadmitteerd de Heer J. A. TEN CATE. — Nog is op den 7. April l. l. door de Plaatſelijke Schoolcommisſie, als Franſche School- en Kostſchoolhouderes, geëxamineerd, en, dien ten gevolge, door de Regering ſpeciaal geadmiteerd Mejufvr. de Wed. van den onlangs overledenen verdienstelijken Kostſchoolhouder J. VAN BEMMELEN, geboren HUMBERT.

HOLLANDS Zuidelijk gedeelte.

II. *Distr.* Schoolopz. J. WELDIJK.

GOUDA. Alhier is de School voor kinderen der armen vacant. *Zie het Schoolnieuws van December* 1807 *en Maart* 1808.

HEKENDORP, of *Goejanverwelle Sluis*, vacant. Men verwacht deswegens de nadere berigten.

Digitized by Google

III. *Distr.* Schoolopz. N. MESSCHAERT.

OUD-BEIJERLAND vacant. *Zie Sept. en Dec.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. G. OUTHUIJS.

BRIELLE. Door den Raad dezer Stad is, in plaats van JAN VISSER, bijzonder Schoolonderwijzer, en onlangs alhier overleden, beroepen WILLEM VLIETLAND, Ondermeester te *Sommelsdijk*, hebbende den derden rang, die eerlang dezen post staat te aanvaarden.

ZEELAND.

II. *Distr.* Schoolopz. A. VAN DEINSE.

MIDDELBURG, De Heer A. A. CHRIJSTIE, die sedert 1792 alhier met allen lof den post van openbaar Onderwijzer in de Stads Fransche Kostschool heeft waargenomen, zijn ontslag verzocht en bekomen hebbende, is deze School thans vacant. Dezelve is van den hoogsten rang. Het tractement en huishuur jaarlijks zamen *f* 600. Behalve de kostkinderen, kan men doorgaans op 30 à 40 leerlingen rekenen, voor welker onderwijs maandelijks 2 Zeeuwsche Rijksd. of *f* 5:4 ieder betaald wordt. Er is hoop, dat deze vacature welhaast door eenen zeer verdienstelijken Schoolonderwij-

zer

ner van den eersten rang zal vervuld worden.

Ook is alhier den 2. April overleden de Schoolonderwijzer JACOB ZORTER, J. Z., in den ouderdom van omtrent 74 jaren. Op weinige dagen na heeft *Middelburg* eene halve eeuw genot van dezen braven, verdienstelijken man gehad; en zijn naam zal nog lang in aandenken blijven, daar zoo velen zijne School bezocht, en ook het eerste onderwijs hunner kinderen hem te danken hebben. Hij schreef eene bij uitstek fraaije hand, las zeer goed, en was niet alleen ijverig in zijnen post, en een der beste Schoolonderwijzers van zijnen tijd; maar de Stedelijke Schoolcommissie mag en moet, met den Schoolopziener, ter eere van den man, getuigen, dat hij, schoon hoog bejaard, het nut der Schoolverbetering inzag, en dezelve zoo voorbeeldig in zijne School daarstelde, dat, alwie dezelve bezocht, zich over de goede inrigting en het onderwijs niet genoeg verwonderen kon, en men zijnen, schoon laten, dood een wezenlijk verlies noemen moet.

VERE. De openbare Schoolonderwijzersplaats alhier vacant. *Zie October* 1807, *bl.* 53 *en* 67.

KATS vacant. *Zie Jan.* 1808.

KOLIJNSPLAAT vacant. *Zie April* 1808.

Digitized by Google

III. *Distr.* Schoolopz. S. T. HUËT.

KRABBENDIJKE. Door het overlijden van CORNELIS MINDERHOUDT de vereenigde posten van Schoolonderwijzer, Koster en Voorzanger alhier vacant geworden zijnde, worden de genen, die de vereischte bewijzen hebben van bekwaamheid en goed gedrag, en van den derden of hoogeren rang van Onderwijzers zijn, verzocht, zich bij den Kerkenraad van *Krabbendijke* te adresseren. Het Koster- en Voorzangerschap geven te zamen *f* 108 's jaars; de Schoolgelden zullen op eene redelijke wijze geregeld worden.

B R A B A N D.

I. *Distr.* Schoolopz. H. VAN DAM.

WILLEMSTAD vacant. *Zie October* 1807.

HEEN vacant. *Zie October* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. S. VAN DER NOORDAA.

LITH. De post van Substitut Schoolonderwijzer alhier vacant. *Zie Sept.* 1807.

VI. *Distr.* Schoolopz. F. DERKS.

VIERLINGSBEEK vacant. *Zie Jan.* 1808.

UTRECHT.

Digitized by Google

UTRECHT.

I. *Distr.* Schoolopz. J. V. MANEN ADZ.

SCHALKWIJK vacant. *Zie Maart* 1808.

II. *Distr.* Schoolopz. N. C. DE FREMERIJ.

WILLIGE LANGERAK. De School alhier vacant, waaromtrent men de nadere berigten verwacht.

GELDERLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. Mr. P. A. DE ROUCK.

EINSPEIK vacant. *Zie Febr.* 1808.
BRUCHEM vacant. *Zie Dec.* 1807.
OPIJNEN vacant. *Zie Maart* 1808.

II. *Distr.* Schoolopz. F. H. REPELIUS.

CULENBORG. De Lutherſche School vacant. *Zie Nov.* 1806.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. H. DONKER CURTIUS.

HETEREN. De Franſche Kostſchool vacant (*Zie Bijdr. van Oct. en Nov.* 1807.) en ſtaat thans geheel ſtil, doordien de Proviſionele Onderwijzer HELD overleden is. Men is gezind om gedurende de twee eerſte

Digitized by Google

jaren aan den te beroepenen te geven ten minste *f* 200 jaarlijks, en verlangt een Onderwijzer van den tweeden rang. Men kan zich nader informeren bij den Schout BOLL, te *Hoteren*, of bij den Schoolopziener.

VI. *Distr.* Schoolopz. H. W. VAN WOELDEREN.

DOESBURG. De post van Fransche Kostschoolhouderesse vacant. *Zie Oct.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. H. J. THOMASSON.

NEEDE vacant. *Zie October* 1807.

OVERIJSSEL.

I. *Distr.* Schoolopz. C. FRANSEN VAN ECK.

STOKKUM vacant. *Zie Sept.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. J. H. FLOH.

DE ESCHMARKT vacant. *Zie Nov.* 1807.
DE ROTBEKE vacant. *Zie Nov.* 1807.
KLEIN DRIENE vacant. *Zie Dec.* 1807.
BEKKUM vacant. *Zie Dec.* 1807.

III.

Digitized by Google

III. *Distr.* Schoolopz. G. W. STORK.

REUTUM vacant. *Zie Sept.* 1807.
NORDENRING vacant. *Zie Dec.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. J. W. A. MULLER.

OUDLEUSSEN, als mede
HESSUM en REGTEREN vacant. *Zie Maart* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. J. F. SERRURIER.

RUITEVEEN vacant. *Zie Nov.* 1807.
HASSELERDIJK vacant. *Zie Oct.* 1807.
ZUIDEINDE (*van Kamperveen*) en
DE ZANDEN, *onder Kamperveen*, beide vacant. *Zie Dec.* 1807.
WESTENHOLTE vacant. *Zie April* 1808.

VI. *Distr.* Schoolopz. W. SANDERS.

WETERING vacant. *Zie Maart* 1808.
GENEMUIDEN. Door afstand van JAN HELMUDS VISSCHER is de openbare Schoolonderwijzersplaats alhier komen te vaceren; en zijn de genen, die hiertoe genegen en bekwaam mogten zijn, uitgenoodigd, om met overlegging van bij de Wet bepaalde bewijzen van eene Acte van Toelating, van den eersten of tweeden rang (doch liefst van den eersten) en een bewijs van een goed zedelijk

Digitized by Google

gedrag, om zich in persoon bij den Magistraat aan te melden, voor of uiterlijk op den 20. Junij aanstaande. Het jaarlijksch vast tractement is bepaald op *f* 250, kunnende men het getal der Schoolkinderen berekenen op bijna honderd, voor ieder van welken 's wekelijks betaald wordt één stuiver.

VRIESLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. J. F. KOREF.

OLDELEMMER vacant. *Zie Oct.* 1806.
OOSTERZEE vacant. *Zie Maart* 1808.

III. *Distr.* Schoolopz. H. W. C. A. VISSER.

STAVOREN. De nu vereenigde School vacant. *Zie Febr.* 1808.
DEDGUM vacant. *Zie April* 1807.
HEMELUM vacant. *Zie Aug.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. A. BRUINING.

PEINS vacant. *Zie Maart* 1808.
HARLINGEN. De Stads Fransche School vacant. *Zie Maart* 1808.

V. *Distr.* Schoolopz. B. VAN WEEMEN.

SCHINGEN vacant. *Zie Dec.* 1806.
GOUTUM vacant. *Zie Maart* 1808.

VI.

Digitized by Google

VI. *Distr.* Schoolopz. J. H. NIEUWOLD.

OOSTERWIERUM vacant. *Zie Dec.* 1807.

GROU vacant. *Zie Dec.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. M. MARTENS.

GENUM. Op den 20. April l. l. is de Schoolvacature alhier vervuld door de beroeping van GIALT JANS, van *Terwispel*, provisioneel Onderwijzer in de *Hemrik*, uit het navolgend viertal Sollicitanten: GIALT JANS voorn., JAN LIEUWES, van *Hallum*, G. K. HOLWERDA, van *Raard*, G. O. BOERSMA, van *Oudkerk*, hebbende alle den vierden rang.

Bij het door den Schoolopziener, onder adsistentie van den Wel-Edelen Heer en Mr. D. H BEUCKER ANDREAE, Baljuw van *Ferwerderadeel en het Bildt*, bestuurd Examen, legden over 't geheel de Sollicitanten, tot genoegen van Baljuw en Gemeente-bestuur en Gecommitteerden, loffelijke kundigheden aan den dag. — De beroepen Onderwijzer zal eerstdaags zijnen post aanvaarden. Dorpsgecommitteerden hebben bij deze gelegenheid de Schoolpenningen, voormaals 6 stuiv. in het ¼ jaars, verdubbeld.

LUTKEWOLDE (of AUSBUUR) vacant. *Zie Febr.* 1808.

METSLAWIER vacant. *Zie Febr.* 1808.

Digitized by Google

FOUDGUM vacant. *Zie Jan.* 1807, en *Febr.* 1808.

HANTUM vacant. *Zie Febr.* 1808.

Op de drie laatstgenoemde Plaatsen staan de Schoolvacaturen eerstdaags vervuld te worden.

GRONINGEN.

I. *Distr.* Schoolopz. J. R. VAN EERDE.

GRONINGEN. De post van Stads Fransch Kostschoolhouder vacant. *Zie Dec.* 1807.

Nog is de Schoolmeestersplaats bij de Martini Kerk vacant geworden door den dood van JAN GRIMMIUS. Met dezen post van Schoolmeester is die van Voorzanger en Voorlezer in de Martini Kerk vereenigd: het tractement, daartoe staande, is, behalve eene vrije woning, *f* 310. De School is van den hoogsten rang.

Eindelijk, ook de Zuider Diakonieschool van het Hervormd Kerkgenootschap is door den dood van SIWARDUS SMIT vacant geworden. Het tractement van den Onderwijzer bedraagt, behalve eene vrije woning, *f* 250. De School is van den hoogsten rang.

GRONINGEN. Door Burgemeesteren en Raad dezer Stad zijn, bij acte van speciale admissie, als bijzondere Schoolonderwijzers van de tweede klasse binnen dezelve aangesteld HENDRIK RAVEN, HENDRIK REISIGER en WICHER WICHERS, in de Fransche taal

N.

Digitized by Google

N. CHOULEUR, en in de Fransche en Hoogduitsche taal K. PH. HENKE, alle voorzien van eene acte van algemeene toelating van den tweeden rang: als Kostschoolhouderesse, met regt om onderwijs te geven in de Fransche taal, JOHANNA GOLTZ, Vrouw van P. BAAN, voorzien van eene acte van algemeene toelating als Schoolhouderesse, en tot Huisonderwijzer in het schrijven P. BAAN. Eindelijk is als bijzonder Schoolonderwijzer in de Voorlieden aangesteld JAN ELBERS, voorzien van eene acte van algemeene toelating van den vierden rang.

WESTERWIJTWERT. Alhier is de Schoolmeesters-, Kosters- en Voorzangersplaats vacant geworden door het overlijden van A. J. ELSBORG. Het tractement bestaat, behalve de vrije woning, in *f* 40 en het gebruik van 7 grazen land. De School, welke van den middelsten rang is, wordt sedert verscheidene jaren waargenomen door H. K. STRUIVIG, als Custos.

BAFLO. De School van dit Dorp is vacant geworden door het overlijden van M. MULDER, welke eene Weduwe heeft nagelaten. De School, die van den hoogsten rang is, is sedert eenige jaren door A. BORGGREVEN als Custos waargenomen. Hiervan wordt eene nadere opgave verwacht.

II. *Distr.* Schoolopz. H. D. GUYOT.

NIEUWBERT vacant. *Zie Sept.* 1807.

Digitized by Google

ADUARD vacant. *Zie April* 1808.
NIEUWZIJL vacant. *Zie April* 1808.

III. *Distr.* Schoolopz. E. TINGA.

KREWERT vacant. *Zie Dec.* 1807.
THESINGE vacant. *Zie Febr.* 1808.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. WESTER.

OMMELANDER-WIJK, een gehucht onder *Veendam*. De gewettigde Bijschool alhier vacant. *Zie Junij* 1807.

'T WAAR. Deze vacant geweest zijnde School is wederom vervuld door de aanstelling van den tot nog toe provisionelen Schoolhouder aldaar, LUBBERTUS PATROCLUS RÖMELINGH, bezittende eene Acte van den tweeden rang, en die, wegens zijne kunde, bekwaamheid, vlijt en voorbeeldig gedrag, zich verdienstelijk maakt.

IV. *Distr.* Schoolopz. Mr. TH. VAN SWINDEREN.

KALKWIJK *of* LULA vacant. *Zie Nov.* 1807.

D R E N T H E.

I. *Distr.* Schoolopz. G. SMIT.

RUINERWOLD vacant. *Zie Sept.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. . . . . .

GASSELTER - NIEUWVEEN vacant. *Zie Oct.* 1806.

SCHOOL-

Digitized by Google

SCHOOLNIEUWS.

HOLLANDS Noordelijk gedeelte.

III. *Distr.* Schoolopz. A. R. MAURER.

ALKMAAR. Na een kort voorafgegaan bijzonder en zeer naauwkeurig onderzoek der Leerlingen, in de Schole van het Departement *tot Nut van 't Algemeen* alhier onderwezen wordende, heeft op den 20. van Grasmaand l. l. het vierde openbaar Examen der gemelde Leerlingen, in het Kerkgebouw der Remonstrantsche Gemeente, te dien einde wederom gunstig afgestaan, plaats gehad.

De plegtigheid, tot welke, behalve de Leden van het Departement, de Heer Burgemeester dezer Stad, de Leden der Plaatselijke Schoolcommissie, en die der Armenscholen in 't bijzonder genoodigd waren, door den President der Commissie van Toezigt op de gemelde Schole, Ds. VOLKERT ZWART, met eene bondige en zeer gepaste aanspraak zijnde geopend, werd door de Kin-

Digitized by Google

deren met den Onderwijzer den voorzang aangeheven van het door een der Leden van het Departement opzettelijk tot deze plegtigheid vervaardigd gezang; waarna het Examen der meest gevorderden in iedere klasse een aanvang nam met het kunstmatig lezen; de kinderen voorts proeven van hunne vorderingen in de kennis der Nederduitsche taal, ook door het verbeteren van eenen, door een der toehoorderen met fouten geschreven, volzin, in het theoretisch en praktisch gedeelte der Rekenkunde, en in de algemeene beginselen der Aardrijkskunde hebbende gegeven, leverde hetzelve Examen een vernieuwd blijk op, zoo van het doelmatige der leerwijze, als van den ijver en de uitmuntende geschiktheid en bekwaamheid van den Onderwijzer H. DEELEMAN.

Na den tusschenzang rigtede de President zich in eene aanspraak tot de kinderen, en werden voorts aan eenigen uit elke der klassen, welke de meeste vorderingen gemaakt, en daarbij (waarop inzonderheid is gelet geworden) zich het voorbeeldigste gedragen hadden, prijzen, in boekgeschenken bestaande, uitgedeeld; zoo als ook aan den verdienstelijken Onderwijzer, tot erkentenis van zijne ijverige pogingen, het *derde Deel* van het groote werk van UILKENS, en aan den Ondermeester SCHAGEN de *Spraakkunst* van WEILAND, tot aanmoediging werd uitgereikt. Waarop, na dat de Spreker zich andermaal tot de Vergadering had gewend, de Presi-

dent

Digitized by Google

dent Wethouder dezer Stad, Mr. D R. L'E-PEE, als door den Heer Burgemeester, vermits deszelfs afwezigheid, tot het bijwonen van deze plegtigheid in deszelfs naam verzocht, en mede als vervangende den Presidént der Plaatselijke Schoolcommissie, welke door ongesteldheid belet was dit kinderfeest bij te wonen, deszelfs genoegen over al het verrigtte in zeer gunstige en vriendelijke betuigingen te kennen gaf; zijnde daarop deze plegtigheid met den slotzang, welke even als de voor- en tusschenzang met het orgel, bestuurd door den bekwamen Organist BERGHUIS, werd geaccompagneerd, besloten.

NOORDSCHARWOUDE. Den 16. Maart l. j. gaf het alhier gehouden School examen bij vernieuwing getuigenis van den goeden staat, waarin het onderwijs der jeugd zich te dezer plaats bevindt. De Voorzitter van het Plaatselijk Toevoorzigt over de Scholen aan den *Langendijk*, de Wel-Eerw. Heer O. VAN DER GOOT, opende deze plegtigheid met eene korte aanspraak: waarna het onderzoek terstond eenen aanvang nam, en in de onderscheidene klasfen geregeld en naauwkeurig werd voortgezet. Alle de Leerlingen voldeden zeer: in het bijzonder gaven die der bovenste klasse aangename proeven van vaardigheid in het juist beantwoorden van Taal-, Reken-, Geschied- en Aardrijkskundige vragen, lazen bevallig, verbeterden gebrekkig geschrevene volzinnen, ter

Digitized by Google

wijl hunne schriften blijken toonden van aanmerkelijke vordering. Het een en ander droeg dus de goedkeuring der aanwezigen weg; en werd door den voorn. Voorzitter, namens den Wel-Edelen Heer en Mr. W. H. TEDING VAN BERKHOUT, Heer van *Noordscharwoude* en Burgemeester der Stad *Delft*, (die de boekgeschenken weder edelmoedig bekostigd heeft) met eene daartoe ingerigte aanspraak, eerst aan den verdienstelijken Onderwijzer W. BRINKMAN een boekgeschenk ter hand gesteld, waarvoor dezelve zijne opregte dankerkentenis betuigde. Vervolgens werden aan 30 kinderen fraaije prijsjes, zoo van verdiensten als aanmoediging, uitgedeeld, terwijl de overige prenten ontvingen, en aan allen, na dat de plegtigheid met korte aanspraken was besloten, eene vervrolijkende uitspanning bezorgd werd; zoo dat dit kinderfeest in genoegen en blijdschap eindigde.

VI. *Distr.* Schoolopz. C. WERTZ.

Verslag van eenige Examens in onderscheidene Scholen, in de maanden Maart, April en Mei 1808, *te* Amsterdam *gehouden.*

Op den 30. Maart had het gewone jaarlijksche onderzoek, naar de vorderingen der Leerlingen, in het *Weeshuis der Lutherse Ge-*

Digitized by Google

Gemeente, plaats. — De goede orde en naauwkeurigheid waarmede dit onderzoek, zoo door Heeren Regenten, als door den eersten Leermeester H. C. DUSELAAR, werd verrigt, getuigden van de goede inrigting en van de loffelijke en menschlievende pogingen van Eerstgenoemden en van den ijver des Leermeesters; terwijl alle de Leerlingen als om strijd zich beijverden, om blijken te geven, dat het aan hen gegeven onderwijs niet vruchteloos was besteed, en dat zij het zelve gaarne ontvingen.

De Boekgeschenken bij die gelegenheid, aan onderscheidene meisjes en jongens, ter aanmoedigende belooning uitgedeeld, waren met oordeel gekozen.

Als een voorbeeld der opmerkzame overweging, en zoo veel mogelijk ter navolging waardig, was eene gebeurtenis die bij dit onderzoek plaats had. Een der Leerlingen, die, door zijn goed gedrag en uitmuntende vorderingen, zich had waardig gemaakt, dat zijn naam op het *Eerebord* was opgeteekend, geraakte van het goede spoor, 't welk hij tot dus verre had gevolgd, en ging zich, door velerlei soort van wandaden, zoo verre te buiten, dat Heeren Regenten, na herhaalde vermaningen en bestraffingen ter zijner verbetering aangewend, zich eindelijk genoodzaakt vonden, ten voorbeelde van anderen, en meer nog in de hoop van hem te kunnen te regt te brengen, hem in het openbaar en ten aanzien zijner medemakkers, te

Digitized by Google

vernederen, en hem bij het eerste plaats hebbende Examen de eer, om onder de verdienstelijke Leerlingen zich geplaatst te zien, onwaardig te verklaren, en zulks nevens zijnen naam te doen stellen, het gene dan ook bij deze gelegenheid werd uitgevoerd. — Te voorschijn gebragt, werd hemv, in bijzijn van alle de kinderen, zijn wangedrag op eene treffende wijze voorgehouden, hem het besluit van Heeren Regenten medegedeeld, en zijnen naam op het *Eerebord*, door de bijgevoegde onwaardig verklaring, meer dan uitgewischt; terwijl hem te gelijk werd aangekondigd, dat hij, met deze vernedering, tevens alle aanspraak had verloren op eene premie van *f* 15, aan alle die Leerlingen toegezegd, die door hun goed gedrag, tot aan het verlaten van het Gesticht, zich hebben waardig gemaakt, dat hunne namen op het *Eerebord* zijn opgeteekend gebleven — en hem voorts aangezegd, dat het alleen van zijn verder gedrag zoude afhangen, hoe lang hem nog de inwoning in het huis zoude worden vergund.

Deze menschkundige handelwijze, heeft, zoo ik verneem, een gewenscht gevolg gehad, en Heeren Regenten mogen zich reeds met de hoop vleijen, dat door dit middel, een naar zijn verderf snellend kind, voor de Maatschappij, als een nuttig lid, zal behouden zijn geworden.

Op den 4. April werd in de jongens School, en in die der kleine kinderen in het *Al-*

mee-

Digitized by Google

meesteriers Weeshuis, eene proeve genomen van een algemeen onderzoek naar de vorderingen der Leerlingen.

In de Jongens Schole, alwaar ruim 550 kinderen zich bevonden, gaven zeer vele der Leerlingen zeer goede blijken hunner gemaakte vorderingen, bijzonder in het lezen en schrijven, en die der derde klasse zevens in het Rekenen. — Onderscheidene der Leerlingen betoonden niet alleen een goed oordeel te bezitten; maar dat ook dit oordeel, door het meer doelmatige onderwijs, opgescherpt werd. De eerste Leermeester J. BREUGER, hoezeer ook nog met andere bezigheden in dit Godshuis belast, vond in het genoegen, hem over de afgelegde proeven zijner Leerlingen door Heeren Regenten betuigd, eene aangename belooning voor den ijver, met welken hij zijnen pligt betracht. — Ook de Ondermeester J. GRAAUW verdient onderscheiding; de aan hem opgedragen afdeelingen getuigden van zijne goede manier van onderwijzen en van zijnen ijver.

Heeren Regenten hadden besloten om, bij gelegenheid van dit onderzoek, aan sommige der geschiktste Leerlingen, eenige aanmoedigende beloonigen uit te reiken, bestaande in *zilveren kuitgespen*, *halsdoeken*, *overhembden*, *gekleurde vesten* enz. iets hetgene tot dus verre nog niet had plaats gehad. — De vrolijkheid verspreidde zich over het gul gelaat der kinderen op het hooren van dit aangename berigt; zij, die met prij-

Digitized by Google

zen werden beschonken, ontvingen dezelven met gevoel en dankbaarheid, en van vele anderen hoorde men reeds den wensch uitboezemen: *zich bij eene volgende gelegenheid en goed gedrag ook die* EERE *waardig te maken;* en men bespeurt reeds aanvankelijk de heilzame gevolgen dier welbestuurde aanmoedigende belooningen.

Elk Menschenvriend wenscht voorzeker hartelijk, dat het Heeren Regenten moge gelukken, om door dit en dergelijke middelen, het gevoel van *eer* en *schande* meer en meer op te wekken in de harten van kinderen, die, voor een groot gedeelte, reeds door kwade voorbeelden en eene verwaarloosde opvoeding bedorven, meer dan anderen gevaar loopen, om zonder dat gevoel, tot allerlei ondeugden te vervallen.

Niet minder voldoende was ook het onderzoek op de kleine *kinderschole*, alwaar zich ook meer dan 550 kinderen, in twee vertrekken geplaatst, bevonden. Zeer vele dier kleinen lazen vrij vlug, en deden de aanhoudende vlijt der Onderwijzers en Onderwijzeressen eere aan. — Onbeschrijfelijk was de vreugde dier kleinen, toen hen, ter aanmoediging, prenten werden uitgedeeld. Ook bij deze gelegenheid, kon men niet nalaten den vroomen wensch te vormen, dat dit Gesticht minder overladen van kinderen ware — eene hinderpaal, welke aan de heilzame oogmerken van Heeren Regenten bijna onoverwinnelijke zwarigheden stelt.

Op

Digitized by Google

Op den 27. April gaven *Curatoren* en *Scholarchen* der *Nederduitsche Gereformeerde Diakonie-Scholen*, in de *Westerkerk*, openbaar verslag van den staat dier Scholen, en gaven de meestgevorderde Leerlingen proeven van hunne vorderingen. — De Heer J. HAZEU CORNELISZ. las bij die gelegenheid het verslag, vergezeld met eene, allezins, op die plegtigheid toepasselijke, korte redevoering; waarna de proeven door een der eerste Leermeesters in die Scholen, den volijverigen G. A. PLATREL, met zeer veel juistheid werden afgenomen. — De Leerlingen zelve voldeden ten vollen en tot bijzonder genoegen der toegevloeide menigte. Niet alleen gaven onderscheidene dier Leerlingen blijken, in het snel en kunstmatig lezen zeer wel bedreven te zijn, maar dat zij ook tevens het gelezene wel hadden begrepen; terwijl de vorderingen in de schrijfkunst bij velen aanmerkelijk was, en de rekenkundige proeven met vaardigheid en oordeel werden opgelost. — De Zangstukken, bij die gelegenheid uitgevoerd, getuigden van de toenemende verbetering, in dit zoo nuttige vak van Volksonderwijs; en deze plegtigheid, welke in de beste orde volbragt werd, kan voorzeker tot eene aangename bijdrage verstrekken, ter overtuigende bevestiging van het groote nut van een oordeelkundig en doelmatig onderwijs. — Mogten Heeren Curatoren en Scholarchen hunne menschlievende pogingen hoe langs hoe meer met de heil-

Digitized by Google

naamste gevolgen bekroond zien, en Zij, in de Onderwijzers op hunne Scholen, steeds getrouwe medewerkers in de uitvoering hunner loffelijke bedoelingen vinden.

Den 10. Mei geschiedde het onderzoek in de Schole der groote Meisjes, in het *Aalmoezeniers Weeshuis*, bij welke gelegenheid aan de zich meest verdienstelijk gemaakt hebbende Meisjes onderscheidene aanmoedigende belooningen zijn uitgedeeld geworden. — Schoon door verschillende zamenloopende omstandigheden deze Schole nog niet zoodanig heeft kunnen worden ingerigt, als Heeren Regenten, ter bereiking van een meer doelmatig onderwijs, zouden wenschen, gaven echter de blijken van vorderingen, door zeer vele der Meisjes aan den dag gelegd, eene gegronde hoop, dat de bekwame eerste Leermeester A. EDELING, bij eene op handen zijnde verbeterde inrigting, deze Schole zeer spoedig op eenen voet zal kunnen brengen, om met die der Jongens te wedijveren.

Insgelijks op den 10. Mei, werd in het Gebouw *de Zon*, het jaarlijksche Examen der Leerlingen van de *Leerschole voor Jongelingen des Amsterdamschen eersten Departements der Maatschappij:* TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN gehouden.

De oordeelkundige wijze, op welke de bekwame Onderwijzer, de Heer J. VAN WIJK ROELZ. dit onderzoek verrigte, en de blijken van vaardigheid, kunde en goed oordeel, bij

dit

Digitized by Google

dit onderzoek in de *Fransche* en *Nederduitsche Talen*, de *Schrijf-*, *Reken-*, *Aardrijkskunde* en *Geschiedenis* enz. door de Leerlingen aan den dag gelegd, bevestigden op nieuw den roem dezer Leerschole; terwijl door de bij die gelegenheid uitgedeelde eerepryzen het nut der aanmoedigende, en met voorzigtigheid toegewezene belooningen insgelijks werd gestaafd.

Dus smaakt de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, ook door den werkzamen en belangeloozen ijver der Bestuurderen der Amsterdamsche Departementen, bij voortduring het genoegen, dat hare pogingen ter verbetering van het Schoolwezen van de heilzaamste gevolgen zijn voor de vorming van het hart en de beschaving des verstands van het aankomende geslacht.

De Schoolopziener, kan niet voorbij om bij deze gelegenheid, met een warm gevoel van dankbaarheid, melding te maken: dat het de Achtbare Regering dezer Stad heeft behaagd, derzelver toestemming te geven tot het oprigten van provisioneel *twee Werk- en Leerscholen* voor Meisjes, welke dezer Stads Armenscholen met een loffelijk Getuigschrift verlaten, of zich anderzins loffelijk hebben gedragen. — In deze *Werk- en Leerscholen* zullen die Meisjes gedurende nog 2 of 3 jaren onderwezen worden in alle die vrouwelijke kundig- en vaardigheden, welke haar tot brave Dienstboden en goede Huismoeders kunnen vormen: als het stoppen, ma-

Digitized by Google

zen, merken, linnen- en wollen naaijen enz. terwijl zij tevens onderwijs genieten, en onderhouden worden in de reeds op de Scholen verkregene kundigheden. — De uitvoering van dit alles wordt opgedragen aan Curatoren der Stads Armenscholen.

Men moge dan in andere Landen zich beroemen, dat daar veel, zeer veel over opvoeding en onderwijs worde gesproken en geschreven (schoon misschien weinig uitgevoerd), de Hollander, steeds aan zijn karakter en zijne beginselen getrouw, *kan* en *mag* zich beroemen, dat hij, dadelijk de handen aan het werk slaande, *veel, zeer veel doet*, doch weinig, van het gene hij doet, *spreekt* of *schrijft*; bewust, *dat goede wijn geen krans behoeft.*

IX. *Distr.* Schoolopz. J. VAN GEUNS.

LEYDEN. In plaats van de, door overlijden, vertrek en afstand afgetredene, Leden der Plaatselijke Schoolcommissie, de Heeren W. BISDOM, W. BROES, DRABBE en A. F. J. RAU, zijn in Maart l. l. door Burgemeester en Wethouders, tot vervulling daarvan benoemd de Heeren: Dr. J. A. BENNET, Prof. S. SPEIJERT VAN DER EIJCK, Ds. J. C. SOUCHAY, en Prof. M. TIJDEMAN, welke Heeren ook dadelijk in functie zijn getreden.

HOL.

Digitized by Google

HOLLANDS Zuidelijk Gedeelte.

VI. *Distr.* Schoolopz. W. BERKHOUT.

MADE. De Schoolopziener vernam met genoegen, bij zijn Schoolbezoek alhier, dat de ijverige Onderwijzer GERARDUS HOLL, die zich met zoo veel lust bevlijtigt voor de belangen der jeugd, op den 23. Februarij dezes jaars, uit eigen keuze, een openbaar Schoolexamen gehouden had.

's Morgens voor 10 ure waren reeds 168 kinderen, in 3 klasſen afgedeeld, behoorlijk bijeen in het Schoolvertrek, waarna op gemeld uur, in het bijzijn van het Gemeente-Beſtuur en eene menigte van toehoorders, het onderzoek een' aanvang nam.

Van de laagſte tot de hoogſte klasſe geſchiedde het onderzoek in ſpellen, lezen, ſchrijven, rekenen en de gronden onzer moedertaal; het duurde tot 1 uur na den middag, en niet alleen gingen alle ouders, voldaan over de vorderingen hunner kinderen, naar hunne huizen terug, maar ook bij vrienden der jeugd en van het verbeterd onderwijs, die bij de plegtigheid, hier nog geheel nieuw en zeldzaam, tegenwoordig geweest waren, heeft de Onderwijzer den lof weggedragen, dat hij zijn werk uitnemend wel verrigt had.

Na het onderzoek werden zes kinderen, die de meeste vorderingen gemaakt hadden, door den Onderwijzer elk met *f* 1 beſchon-

Digitized by Google

ken, terwijl het Gemeente-Bestuur, dat zich de Schoolbelangen zoo hartelijk aantrekt, 's avonds een vrolijk feest aan de Kinderen gaf, en hen op chocolade onthaalde.

De Schoolopziener geeft met te meer genoegen van deze eenvoudige plegtigheid verslag, daar een arm, eenvoudig Dorp in de ganſche ſtreek het allereerſt den toon geeft in openbaar blijk te geven van welmeenende ingenomenheid met het verbeterd onderwijs, terwijl hij van harte wenscht, dat omliggende plaatſen, waar nog niets van dien aard ooit in werking was, ſpoedig die ſchande zullen uitwisſchen, door weldra de *Made* op het voetſpoor te volgen.

GELDERLAND.

VII. *Distr.* Schoolopz. H. J. THOMASSON.

GROENLO. Ingevolge eene, voor deze Stede hoogstgunſtige deciſie van Zijne Majeſteit, d. d. 7 Mei l. l. No. 18, zal alhier, in ſtede van het tegenwoordig zeer bouwvallig en zeer bekrompen Schoolgebouw, een nieuw, geëvenredigd aan de behoefte en bevolking dezer Gemeente, opgebouwd worden.

VRIES.

Digitized by Google

VRIESLAND.

II. *Distr.* Schoolopz. M. J. ADRIANI.

LANGEZWAAG. Op den 1. April l. l. werd alhier, in tegenwoordigheid van den Schoolopziener, benevens den Predikant der plaats, den Eerw. Heer IZ. PRINS, en de Kerkvoogden, zoo kortelings afgetredene als thans fungerende, gelijk mede van den Kerkenraad der Hervormde Gemeente en eenige particulieren, welke daarbij waren toegelaten, een Examen en Prijsuitdeeling gehouden, wordende de laatste bekostigd door de Kerkvoogdijbeurs.

Te twee uren ging men naar de School, waar de kinderen, 98 in getal, reeds gerangeerd waren door den Adjunct-Onderwijzer T. P. TEIJEMA. De plegtigheid werd geopend met een aangenaam gezang van een lief kinderversje. Het examen begon met de laagste klasse, welke geheel onderwezen wordt op het bord: ieder was verwonderd over de vlugheid, waarmede de kinderen de op het bord geschrevene of geteekende letters noemden, in hunne boekjes herkenden en aanwezen; het uitspreken van sijllaben en het zamenvoegen van dezelve tot woorden was even vaardig; sommigen van de derde en vierde afdeeling dezer klasse gaven ook blijken van hunne vorderingen in het lezen van kleine woordjes, tot gemakkelijke volzinnen zamengevoegd. Dit onderzoek werd

Digitized by Google

geheel gedirigeerd door den Adjunct TEIJEMA, welke door zijne bedrevenheid om met het bord om te gaan (hoewel met deze as door hem gevolgde leerwijze eerst sedert kort begonnen) een nieuw bewijs gaf van die leerzaamheid en vaardigheid van bevatting en behandeling, welke hem tot een zeer geschikten Onderwijzer maakt.

Na dat de kleinen, zonder door de hoogere klasses ondersteund te worden, een lief versje hadden gezongen, werd hun vrijheid gegeven, om op een plein bij de School te gaan spelen.

De tweede klasse werd nu onderzocht en voldeed zeer wel, niet alleen door naauwkeurig te lezen, maar ook door met oordeel over het gelezene te spreken. Dit onderzoek werd, gelijk ook dat van de hoogste klasse, beurtelings door den Onderwijzer W. IDSZINGA en den Adjunct afgenomen.

De hoogste klasse toonde vele vorderingen gemaakt te hebben in het lezen en beantwoorden van de daarover gedane vragen, en werd daarenboven ook onderzocht in de beginselen van de Aardrijks- en Taalkunde, in het theoretische van de Rekenkunde, en vooral in de Vaderlandsche Geschiedenis, waarvoor TEIJEMA eenen zeer bijzonderen smaak schijnt te hebben, en waarin zijne leerlingen meer dan gewoon bedreven waren.

Tusschen beiden werd een paar maal gezongen, en het geheel onderzoek weder met een gepast gezang besloten.

In-

Digitized by Google

Ieder was bij uitnemendheid voldaan, zoo over de kunde en bekwaamheid der beide Onderwijzers, als over de vorderingen, zedigheid en goed gedrag der leerlingen. *Twaalf* fraaije boekgeschenken werden door den Eerw. PRINS, namens de Kerkvoogden, welke thans zijn JOCCHUM JAKOBS en JAN GJOLTS, aan de verdienstelijkſten en verstgevorderden uit elke afdeeling, zoo jongens als meisjes, uitgedeeld, terwijl alle de overige leerlingen elk met eene premie van een nuttig boekje werden begiftigd, behalve de drie laagſte afdeelingen der eerſte klasse, van welke ieder een of twee schoolprenten en een ſtuk koek ontving.

Te vijf uren was deze plegtigheid afgeloopen, en werd met een vriendelijk onthaal door de alzins lofwaardige Kerkvoogden beſloten.

SLOTEN. Door de gunſtige dispoſitie van het voor de Schoolverbetering zeer gezeleerd Gemeente-Beſtuur dezer Stad, had hier in den namiddag van den 13. April l. l. weder een jaarlijksch Examen en Prijsuitdeeling plaats.

Te twee uren begaf zich de Schoolopziener met alle de Leden der lofwaardige Stads Regering, benevens derzelver Secretaris, naar de Kerk der Hervormden, waar de Scholieren, ten getale van 92, op daartoe geſchikte banken reeds door den Onderwijzer waren geplaatst. Ter bijwoning van dit plegtig en openbaar onderzoek bevonden zich hier ook de Schoolopziener van het 1. Dis-

Digitized by Google

trict, de Heer J. F. KORFF, de Heer J. LIMBURGH OOSTERHUIS, Predikant te *Tjerkgaast*, twee aanzienlijke Dames van een naburig landgoed, verscheidene Schoolonderwijzers uit den omtrek en een aantal van de voornaamste Ingezetenen der Stad.

Het Examen liep in de beste orde dus af: eerst werden de laagste afdeelingen der eerste klasse op het bord onderzocht door den Kweekeling J. W. WIELINGA, oud 12 jaren, die, als *Ondermeester* fungerende, zoowel als de leerlingen, de aangenaamste proeven van bedrevenheid en vlugheid aan den dag legde: de verstgevorderden in deze klasse en die der tweede, werden nu door den Onderwijzer J. P. HORNSTRA zelven onderzocht in het lezen, 't welk niet alleen naauwkeurig was, maar waarbij de vragen over het gelezene met vele vrijmoedigheid en juistheid van begrip werden beantwoord, ten blijke, dat de Onderwijzer reeds vroeg begon het verstand zijner leerlingen te beschaven en hun hart te vormen. Vervolgens werd de hoogste klasse onderzocht, en daarbij bleek het op nieuw, dat alles met oordeel en verstand werd onderwezen en aangeleerd. — *Aardrijkskunde* was hier niet slechts kennis van de kaart; maar, behalve de eerste beginselen van het wiskundig gedeelte dezer wetenschap, zag men ook bij de leerlingen eene aanmerkelijke kennis van de ligging, staatkundige betrekkingen en voortbrengsels der onderscheidene Landen.

De

Digitized by Google

De *Geschiedkunde*, zoo *Algemeene* als *Vaderlandsche*, diende hier tot leering en vermaak, vooral ook door eene algemeene beoordeeling van karakters en gebeurtenissen. In de *Rekenkunde* waren de leerlingen zeer bedreven, en toonden, door gepaste redenen van de bewerking te geven, dat zij grondig en zeer naauwkeurig onderwezen waren in de theorie, waarop dan de praktijk gebaseerd moet zijn. *Natuur-* en *Zedekunde* worden hier op eene aangename en bevallige wijze geleerd, waarvan de kinderen ook eenige blijken vertoonden. Van de gronden der *Taalkunde* toonde men hier zoo vele kennis te hebben, als zelden in eene gewone School geleerd wordt: eenige proeven daarvan zag men in de vaardige verbetering van een vitieus geschreven opstel en de ontleding van hetzelve, zoo in aanwijzing der taaldeelen, geslachten, naamvallen, wijzen, tijden en personen, als in de opgave van derzelver gebruik. Het *zingen* van lieve kinderversjes, sommigen op geheele, anderen op halve en kwart-nooten, zoo met als zonder orgel, voldeed uitmuntend, te meer, daar het alleen op het gehoor, zonder nooten voor zich te hebben, geschiedde, en zelfs de kleinen, die pas de letteren leerden, hiermede instemden. Dit gezang, waardoor het onderzoek van de onderscheidene klassen telkens werd vervangen, gelijk ook de gansche plegtigheid daarmede een aanvang en einde nam, verlevendigde telkens

Digitized by Google

het kinderlijk gemoed en maakte de aangenaamste afwisseling.

Na geëindigd onderzoek werden de verst gevorderden in elke afdeeling plegtig, door het oplezen hunner namen, tot eene hoogere afdeeling of klasse bevorderd; waarna de Voorzitter van het Gemeente-Bestuur, de Heer J. VAN DE MOER, met korte, maar zeer gepaste aanspraken *veertien* vrij aanzienlijke eereprijzen uitdeelde aan de verdienstelijksten uit elke afdeeling, zoo jongetjes als meisjes, terwijl de overige leerlingen allen met boekjes tot premien werden begiftigd, behalve de drie laagste afdeelingen der eerste klasse, welke een of twee schoolprenten ontvingen; wordende daarenboven de fungerende Ondermeester J. W. WIELINGA met een fraai boekgeschenk begiftigd. Nu trad een der leerlingen, *R. Tromp*, voor, en bedankte de Regering, zoo voor zich, als voor zijne mede-scholieren, met de volgende dichtregels:

Gij, *Slotens* achtbre Burgervadren!
Stelt teêr belang in onze jeugd:
Dit geeft ons moed tot u te nadren,
Met eerbied voor uw hooge deugd.
Ontvangt den dank voor uw geschenken,
Die uwe goedheid ons vereert:
Dit doet ons aan dees dag gedenken,
Waarop bekroond is die braaf leert.

Dees

Digitized by Google

Deez dag, die ons met vreugd vervulde,
Is een der ſchoonſten onzer jeugd:
Ons hart ſtemt dankbaar in die hulde,
Die elk ſteeds toebrengt aan uw deugd.
Blijft lang tot aller heil regeren,
Verheft den roem van deze Stad;
Wij zullen vlijtig blijven leeren,
Daar gij ons ſchraagt op 't jeugdig pad.

Gij wondt ons door deez' eer verhoogen,
Beloonen onze zwakke kunst.
Onz' oudren blijdſchap ſtraalt uit de oogen
Van dankbaarheid voor uwe gunst. —
De Algoedheid zelv' ſchenk haren zegen
Op 't werk, in dezen dag verrigt;
Zij leid' ons ſteeds in goede wegen,
En houd' ons bij den kinderpligt!

Zoodra dit op eene bevallige wijs was gereciteerd, werd hetzelve door de verstgevorderde leerlingen, geaccompagneerd door het orgel, gezongen op de wijze van het 9. der Evangeliſche Gezangen, bij de Hervormde Kerk in gebruik.

De Schoolopziener beſloot deze plegtigheid met eene korte aanſpraak aan het lofwaardig Gemeente-Beſtuur dezer Stad, als mede aan den Onderwijzer J. P. HORNSTRA, aan wien hij bij deze gelegenheid, namens Zijne Excellentie den Minister van Binnen-

Digitized by Google

landsche Zaken, een gedeelte dier penningen ter hand ſtelde, waarover Zijne Excellentie aan den Schoolopziener de beſchikking had gegeven; terwijl het overige te zelfder tijde werd toegereikt aan den Kweekeling J. W. WIELINGA, beide ten blijke van welteevredenheid over, en ter aanmoediging van hunnen ijver en vlijt.

Na eene gepaste aanſpraak van den Schoolopziener, zoo aan de Scholieren als aan de aanwezige Toehoorders, ſcheidde men te 6 uur onder een aangenaam orgelmuzijk, terwijl ieder zijne tevredenheid over deze plegtigheid betuigde.

V. *Diſtr.* Schoolopz. B. VAN WEERMEN.

MARSUM. Den 24. van Lentemaand 1808, werd door eene Commisſie uit het hier gevestigd Departement der Maatſchappij: *tot Nut van 't Algemeen*, beſtaande in den Wel Eerw. en zeer Geleerden Heer G. J. MEIJER, Predikant bij de Hervormden, en Mr. E. E. W. VAN SCHELTINGA, een plegtig onderzoek na de vorderingen der jeugd, in de Hervormde Kerk, gedaan, na dat de eerstgenoemde, ter opening dezer Plegtigheid, eene zeer wel uitgewerkte Redevoering had uitgeſproken: *over het tweederlei nut der deugdzaamheid, zoo ten opzigte van dit, als ook voornamelijk in het toekomstige eeuwige leven.* Na hier uit aanleiding te hebben genomen tot aanmoediging der jeugd,

in

Digitized by Google

in het voortzetten hunner pogingen, ter behartiging van hun wezenlijk geluk, ging men, onder een toevloed van eene menigte menschen, over, om in de eerste klasse het opnoemen der letters, het spellen van eengrepige woorden in de boeken, het uitspreken van getallen, taalkunde over de verdeeling der letters, — in de tweede klasse, het scherpe en zacht geluid, de vraagteekens en de verbuiging der naamwoorden; en in de derde klasse, het kunstmatig lezen enz. te doen hooren; wordende te gelijk ook de Schriften der Leerlingen aan Gecommitteerden overhandigd. Dit alles had ten gevolge, dat de Afgevaardigden, die met zeer veel genoegen de uitmuntende vorderingen van de meeste der Scholieren ontwaarden, sommige derzelve met kostbare en andere ook naar hunne verdiensten, met meer of min geëvenredigde Boekjes en Schoolprenten vereerden; wordende bij de uitdeeling der eereprijzen door den laatstgemelden Afgevaardigden den braven Schoolonderwijzer J. G. SMITS, de welverdiende lof gegeven, en het aankomend geslacht, naar deszelfs vatbaarheid, tot verdere oefening aangespoord, hetwelk met een gepast vers, door een der meest gevorderde jongelingen, JELTE JANS, werd beantwoord. — Voor en na de plegtigheid werd door de jeugd gezongen, onder een keurig Orgelmuzijk, vooraf het 1ste, en ten slotte het 180ste der Evangelische Gezangen, bij de Hervormden thans in gebruik.

Digitized by Google

VII. *Distr.* Schoolopz. M. MARTENS.

Volgens particulier berigt van een der Leden van het talrijk Schoolonderwijzers-Gezelschap in *Oostdongeradeel*, hebben Substituut Baljuw en Gemeente-beſtuur van *Oostdongeradeel*, op verzoek van het voorn. Gezelſchap, het loffelijk en navolgenswaardig beſluit genomen, om aan hetzelve, uit de Districts-kas, tot defroijement op deszelfs maandelijkſche Bijeenkomsten, maandelijks toe te leggen eene ſom van *f* 2 : 10.

GRONINGEN.

I. *Distr.* Schoolopz. J. R. VAN EERDE.

GRONINGEN. Voor eenigen tijd werd hier door den kundigen Schoolonderwijzer J. KUYPERS HZ. in tegenwoordigheid van den Schoolopziener van het District, een Schoolexamen gehouden.

Het Schoolgebouw, waarin dit onderzoek geſchiedde, beſtaat uit twee afzonderlijke vertrekken, door middel van glasramen van elkander afgeſcheiden, welke den naam van eerſte en tweede School of eerſte en tweede klaſſe dragen. Ieder vertrek is van eenen Ondermeester voorzien, welke den Schoolonderwijzer in het geven van het onderwijs behulpzaam is. De eerſte School is in drie en de tweede in twee onderklaſſen of orden verdeeld. Men achtte het derhalve het voeg-

Digitized by Google

voegzaamst het onderzoek in tweeën te verdeelen, en dus des voormiddags de leerlingen der eerste, en des namiddags die der tweede klasse te onderzoeken.

Na dat de Onderwijzer de kinderen aan het oogmerk van dezen dag herinnerd had, begon het onderzoek, en wel bepaaldelijk in de eerste orde of onderverdeeling.

Eerst werden de kinderen onderzocht in de eerste beginselen van het lezen, naar de leerwijzen van onzen edelen Landgenoot en grooten Kindervriend, den Eerwaardigen J. H. NIEUWOLD, van PESTALOZZI, OLIVIER en anderen, op eene wijze, die allezins deed zien, hoe zeer dusdanig onderwijs boven andere geschikt is, om de kinderen vaardig en naauwkeurig te leeren lezen. Dit onderzoek geschiedde hoofdzakelijk op daartoe bestemde borden, nagenoeg in dezer voegen. De onderwijzer schreef eerst enkele woorden, vervolgens korte volzinnen met krijt op een bord, welke de kinderen op het eerste gezigt vaardig lazen, terwijl sommige de woorden van achteren op lazen: ook werden eenige woorden door het afnemen van een of meer letters en lettergrepen ontleed en vaardig door de kleinen gelezen.

Voorts vroeg de Onderwijzer naar den inhoud van elken volzin, als ook over de beteekenis van ieder woord. Na afloop van dit alles, werden aan de kinderen eenige vragen gedaan, zoo over hen zelven, als

Digitized by Google

over de voorwerpen, welke hen van nabij omringden; over de gelijkheid en ongelijkheid, welke er plaats heeft, tusschen een kind en een volwassen mensch, als ook over die, welke er plaats hebben tusschen het eene dier en het andere, enz. enz. Eindelijk werden er eenige vragen gedaan, waaruit bleek, dat ook het zedelijk gevoel wel degelijk bij deze kleinen werd opgewekt. Voorts ging de Onderwijzer over tot de tweede onderverdeeling of orde. Eerst lazen de kinderen in hun boek, en dit zelfde had ook plaats in de derde onderverdeeling of orde. Hierna werd over het gelezene gevraagd, waaruit ten duidelijkste bleek, dat de kinderen verstonden wat zij lazen. Nu liet de Onderwijzer door deze beide onderklassen of orden een opstel, hetwelk op een bord met fouten geschreven was, bij monde verbeteren. Hierna ging hij over om dezelve in het uitspreken van getallen te onderzoeken, als ook in de eerste beginselen van het verstandig rekenen. Voorts werden er nog eenige vragen gedaan over verschillende onderwerpen, welke vaardig en juist beantwoord werden.

Eindelijk onderzocht men de kinderen in de Schrijfkunst, te welken einde zij reeds voorloopig schriften onder het opzigt van den Onderwijzer in gereedheid hadden gebragt, welke zij nu ter bezigtiging ten toon leiden.

Na dat dan alles afgeloopen was, werden die

Digitized by Google

die leerlingen in elke onverdeeling of orde, welke sedert het laatst gehouden Examen de grootste vorderingen gemaakt en zich het best gedragen hadden, met een fraaijen Eerprijs begiftigd, en de drie naasten daar aan, met Kaartjes van verdiensten beschonken.

De namen der kinderen, welke met eerprijzen beschonken zijn, zijn de volgende, met derzelver eerprijzen:

In de eerste orde: *Bernardus Groen*, VAN AKEN, *Vaderlandsche Spreekwoorden, met pl.*
In de tweede orde: *Jelte de Jonge*, *Godsdienst voor Kinderen, met pl.* en
In de derde orde: *Bernard Auwerda.*

Met Kaartjes van verdiensten zijn beschonken:

In de eerste orde: *Hendrik Offerhaus*, *Rika van Eerde* en *Liefke Torringa.*
In de tweede orde: *Albert Hendrik van Swinderen*, *Jozef Lod*, *Hendrik Gerard* en *Elizabeth ten Berge*, en
In de derde orde: *Geesje de Vries*, *Gerhardus Hemsing* en *Cornelis Theod. Joh. Steinmetz.*

Hier op volgde de verhooging van de eene orde naar de andere, als ook van de eerste naar de tweede klasse.

Eindelijk werden er nog aan sommige kinderen eenige Printjes uitgedeeld, wanneer, na dat de Schoolopziener den Kinderen zijn

Digitized by Google

bijzonder genoegen over de blijken hunner vorderingen, met zoo veel oplettendheid, zedigheid en vrijmoedigheid aan den dag gelegd, betuigd, en dezelve verder tot naarstigheid en vlijt had aangespoord, deze plegtigheid met een toepaselijk gebed en dankzegging geëindigd werd.

Des namiddags te twee ure begon het Examen der tweede klasse, hetwelk op dezelfde wijze als des voormiddags geopend werd.

De Onderwijzer begon de eerste orde te onderzoeken in het lezen, en na dat dit afgeloopen was, werd er, als voren, over het gelezene ondervraagd, als ook over andere zaken, in het Leesboek voorkomende. Vervolgens ging de Onderwijzer over tot het onderzoek der tweede orde in het lezen, en wel bepaaldelijk in het kunstmatig lezen, waarbij de Leerlingen opzettelijk over den inhoud van het gelezene, de Natuurlijke Historie van den Mensch ondervraagd werden, en toonden hetzelve regt grondig te verstaan en daar over nagedacht te hebben.

Voorts gaf de Onderwijzer deze beide orden, even als in de eerste klasse, een opstel ter zuivering van taalfouten op, bij welke gelegenheid de kinderen de gronden hunner verbetering opgaven, en tevens eene proeve gaven van hunne ervarenheid in het verbuigen der naam- en het vervoegen der werkwoorden. Na afloop hier van, werd er door ieder een opstel uit het hoofd vervaardigd en op-

Digitized by Google

opgelezen. Hierop deed de Onderwijzer eenige vragen over onzen Aardbol in het algemeen, over de cirkels en lijnen, welke op de Wereldkaart gevonden worden, en over de verdeeling van dezelve. Hierop volgden eenige vragen over de Geschiedenis onzes Vaderlands, bijzonder over de laatste tijdperken.

Nu werden er eenige proeven van der Leerlingen bedrevenheid in de Aardrijkskunde op de kaart genomen, de eerste orde op die van ons Vaderland, en de tweede op die van de geheele Aarde en van Europa.

Hierna werden er eenige proefstukken in het werkdadig Rekenen opgegeven, dewelke door de kinderen, volgens de leerwijzen van AENEAE, BRUNT en anderen, zeer vlug en vaardig werden opgelost.

Nu werd er een toepaselijk Zangstukje door de geheele menigte opgezongen. Daarna werd er op dezelfde wijze, als in de eerste School, in het Kunstmatig Schrijven onderzoek gedaan, waarna dan ook aldaar aan de verdienstelijksten in elke onderklasse of orde sedert het laatst gehouden Examen Eerprijzen en Kaartjes van verdiensten uitgedeeld werden. De namen der Kinderen, welke in deze School hier mede begiftigd werden, benevens de eerprijzen, zijn de volgende:

In de eerste orde: *Menso Alting Mees:* M. V. HEYN. BOSCH, *Vader Jakob en zijne Kindertjes*, met platen.

Digitized by Google

In de tweede orde: *Berend van Calcar's Natuurlijke Geschiedenis van verscheidene, meest nuttige en aanmerkelijke, vierpoetige dieren, volgens* BUFFON, met pl.

Welke Eereprijzen, even als des voormiddags, op verzoek van den Onderwijzer, door den Schoolopziener aan de kinderen werden uitgereikt.

Eindelijk schonk de Onderwijzer, als een buitengewone gift en ten blijke zijner goedkeuring wegens den ijver en het braaf gedrag aan den veelbelovenden jongeling en kweekeling tot Schoolonderwijzer, dewelke aan zijne zorg is toevertrouwd, met name *Albert Pieters*, het werk van P. WEILAND *over de Nederd. Spraakkunst*, welke jongeling hetzelve met gevoel van dankbaarheid uit handen van zijnen Onderwijzer ontving.

Die met kaartjes van verdienste begiftigd werden, zijn in de eerste orde: *Johanna Hesselink* en *Geertje Deelman*.

In de tweede orde: *Harm Cranenberg* en *Elizabeth Petronella Catharina Maria van Vlierden*.

Hierop volgde de verhooging van sommige kinderen van de eerste orde naar de tweede of hoogste orde. Eindelijk betuigde de Schoolopziener in eene korte aanspraak aan den Onderwijzer en deszelfs Leerlingen zijne volkomene goedkeuring over hunnen ijver en vorderingen, en spoorde de laatsten tot vlijt en leerzaamheid aan, waarop een

vers-

Digitized by Google

versje uit den 66. Psalm gezongen werd. En hierop eindigde wederom deze plegtigheid met een gepast gebed en dankzegging tot God.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. WESTER.

WINSCHOOT. Op den 7. van Bloeimaand l. l. hield het aanzienlijk Schoolonderwijzers-Gezelschap hier wederom, op eene plegtige wijze, zijne algemeene Voorjaarsvergadering. — Na dat de Schooloppziener door de Beſtuurders in de vergadering geleid, en door den achtbaren Voorzitter J. ABBINGA, uit naam van het Gezelschap, was verwelkomt, gaf gemelde Voorzitter een volledig verslag van de werkzaamheden des Gezelschaps, gedurende het geheele afgeloopene jaar; waaruit, onder anderen, ook bleek, dat een aantal Leden zich wederom verdienstelijk gemaakt hadden door het doen van doelmatige Redevoeringen over belangrijke stoffen.

Nu werden op nieuw verscheidene vragen ter beantwoording opgegeven, alle betrekkelijk zulke wetenschappen, wier beoefening voor eenen Onderwijzer der jeugd heilzaam zijn.

Voorts deed de Voorzitter eene uitvoerige aanspraak, in welke hij zich zelven en alle de Leden van het Gezelschap ernstig opwekte, om op de gelukkig ingegane loopbaan van wetenschappelijke oefeningen on-

Digitized by Google

vermoeid voort te ſtreven: — wordende er voor en na, telkens toepaſſelijke gezangen aangeheven.

Eindelijk deed de Schoolopziener eene gepaste ſlotrede, *over den voortreffelijken aanleg van 's menſchen geest- of zielsvermogens, en de noodzakelijkheid van derzelver ontwikkeling:* voor welke redevoering de Spreker de hartelijkſte dankerkentenis ontving.

Tot beſluit dier plegtigheid, liet de Schoolopziener zingen het 4. vers uit het 31. der Evangeliſche Gezangen van het Hervormd Kerkgenootſchap.

NABERIGTEN.

VRIESLAND.

III. *Distr.* Schoolopz. H. W. C. A. VISSER.

STAVOREN. Uit een achttal van Sollicitanten naar de vacante School dezer Stede, zijn twee, met den vereischten tweeden rang voorziene Sollicitanten, met name RUDOLF VAN DER PIJL, eerſte Secondant in het Inſtitut van den Heer BATENBURG, te *Culenburg*, en P. DE RIDDER, Schoolonderwijzer op het *Oude Schild op Texel*, den 16. dezer ten examen verſchenen, en is van dezen

op

Digitized by Google

op gisteren, is gehouden vriendelijk overleg met den Schoolopziener, met eenparigheid beroepen RUDOLF VAN DER PIJL.

Volgens Besluit van de Regering der Stad *Haarlem*, eene zoodanige uitbreiding en verbetering in de inrigting der aldaar gevestigde Latijnsche Scholen zullende plaats hebben, dat met dezelve zal verbonden worden een Institut ter onderwijzing in de Hedendaagsche Talen en fraaije Wetenschappen, en tevens geschikt, om, benevens den Rector en verdere Onderwijzers aan deze Scholen, Kost en Huisvesting te verlenen aan jonge Lieden, die, van buiten, dezelve Scholen wenschen te bezoeken; zoo geven Curatoren dezer Scholen hiervan kennis aan alle die genegen en overeenkomstig de tegenwoordige Lands Wetten op het Lager Schoolwezen geregtigd mogen zijn, om als Hoofd en Onderwijzer bij dit Institut geplaatst te worden, aan het welk van Stadswege eene vrije en ruime woning, en bovendien een jaarlijksch Tractement van ƒ 600, behalve onderscheiden Emolumenten, verbonden zijn. En worden de zoodanige (mits gehuwd zijnde) verzocht zich in persoon of schriftelijk aan het Collegie van Curatoren voornoemd te vervoegen.

Digitized by Google

VOORLOOPIG PLAN

VAN HET

OPVOEDINGS-INSTITUUT,

OP TE RIGTEN TE

TVERDUN OF *IFERTEN*,

DOOR DEN HEERE

W. VON TURK (*).

Reeds sedert eenige jaren had ik, zoo schrijft de Heer VON TÜRK zelve, mijne ledige uren aan

(*) In een *Belangrijk berigt voor Ouders en zulken, die zich aan de opvoeding en het onderwijs der jeugd toewijden*, geplaatst in No. 14 van de *Alg. Konst- en Letterbode* van dit Jaar, werd aan het Hollandsch Publiek reeds eenig verslag en opening gegeven van het belangrijk en edel doel van den Heer VON TÜRK, en deze verdienstelijke man, die zich reeds vroeger door drie in het Hoogduitsch geschreven Werken, betrekkelijk het School-

we-

Digitized by Google

aan de Opvoeding gewijd, deels uit eigene overneiging, deels, om dat ik het er voor houde, dat het menschdom enkeld en alleen langs dien weg tot hooger trap van ware verlichting gebragt en in veiligheid gesteld kan worden tegen de menigerlei wezenlijke rampen, waaronder het thans te leiden heeft. Intusschen, hoe meer ik mij hiermede bezig hield, des te sterker gevoelde ik er mij door aangetrokken, en des te levendiger werd ik overtuigd, dat ik juist hierdoor mijne medemenschen het nuttigst worden, en met het zekerst gevolg, zoo al niet op het tegenwoordige, althans op het volgende geslacht werken kon. Dan te gelijk bemerkte ik, dat het vak van Opvoeding eene onafgebrokene beoefening, eene aanhoudende opmerkzaamheid en eenen bestendigen voortgang met den

wezen en de Opvoeding, had doen kennen, nog nader bekend gemaakt. Het zou dus overbodig zijn hier, van een en ander, meer te zeggen, te meer, daar het volgend Stuk, uit zijn eigen pen gevloeid, nog nader ten overvloede toont, welke zijne bedoeling, en welke hare drijfveer zij, en welke beide, zoo wel de aandacht van alle welgezinden, en het algemeen vertrouwen van zelve zullen uitlokken, als de onderneming, die er in vermeld wordt, en de waardige Man, die ze aanvaardt, dezelve verdienen. Dit getuigenis rekende de Steller dezes zich verschuldigd hier openlijk te geven, nu met den Heer VON TÜRK in persoon bekend te zijn geworden

Digitized by Google

den geest des tijds vordert; als ook dat mijne kweekelingen, hoe meer zij in jaren en kundigheden vorderden, des te meer mijne onmiddellijke leiding behoefden; ik zag dus wel in, dat ik deze taak niet langer nevens mijne ambtsbezigheden op mij nemen, maar dat ik dezelve tot mijne eenige en hoofdbezigheid maken moest, wanneer ik aan hare belangrijkheid beantwoorden, en mij zelven, en aan de billijke verwachtingen der ouders voldoen wilde. Om dezen reden heb ik mijn ambt als lid der Regering en Consistorie te *Oldenburg* nedergelegd, en zal mij van nu af aan bij uitsluiting zoo aan de zaak der opvoeding in het algemeen, als in het bijzonder aan de vorming der mij toevertrouwde kweekelingen wijden. — Daar nu in beide opzigten de Stad *Iferten* of *Yverdun*, als de plaats, waar het Opvoedings-Instituut van PESTALOZZI gevestigd is, hetwelk zich deels zoo wel ten aanzien van deszelfs verdienstelijken Oprigter en Hoofd, als ten aanzien van de Onderwijzers, die er met hem aan arbeiden, en wegens de Leerwijze, die er gevolgd wordt, zoo zeer boven anderen onderscheidt, deels ook ten aanzien van plaatselijke ligging en omstandigheden, als mede door het gezonde der landstreek, groote en aanzienlijke voordeelen bezit, zoo heb ik gemeend deze Stad, gelegen aan den oever van het Meer van *Neufchatel* in *Zwitserland*, boven alle andere Plaatsen de voorkeur te moeten geven, en

dat

Digitized by Google

dat wel te meer, daar ik reeds sedert een geruimen tijd, door banden van vriendschap, aan PESTALOZZI en zijne Medeonderwijzers verbonden was. Ik zal dus in het begin van Junij dezes Jaars met mijne vrouw, met mijne kweekelingen en met twee hunner onderwijzers naar bovengenoemde Plaats op reis gaan, en mij daar met der woon vestigen.

Aan die ouders, welke mij niet in persoon kennen, zal het zeker intusschen niet onaangenaam zijn, wanneer ik hen met mijn doel in het algemeen, met de wijze, waarop de kinderen behandeld worden, met de onderwerpen van het onderwijs en met de innerlijke inrigting van mijn Instituut bekend make.

Wat deszelfs *doel in het algemeen* betreft, zoo is mijn wensch, *om aan eenige zonen van ouders uit den beschaafden stand eene zoo veel mogelijk in alle opzigten volledige opvoeding te geven*, dat is: hen tot jongelingen te vormen, die het goede en ware kennen en willen, om dat het goed en waar is, en in welke alle begaafdheden van ligchaam, ziel en hart zich ongedwongen ontwikkelen, en zich nog in het vervolg van hun leven verder ontwikkelen zullen. Boven alles wensch ik in hen den mensch te vormen, en deze vorming op die wijze in te rigten, dat zij eenmaal, welk beroep zij ook zullen mogen verkiezen, hetzelve met getrouwheid, volharding en wijs beleid waarne-

nemen en behartigen, en zich bovendien door edeler bedoelingen en door het verhevener ſtandpunt, waaruit zij de dingen bezien, boven gewone menſchen onderſcheiden, en de gelukkiger betrekkingen, waarin zij door hunne geboorte geplaatst werden, zich weten ten nutte te maken om regt veel goeds te ſtichten.

Ter bereiking van mijn doel komt het mij onvermijdelijk noodzakelijk voor, alle de bovengenoemde begaafdheden op eene eenparige en onderling overeenſtemmende wijze te ontwikkelen en te beſchaven.

I Met opzigt tot de *ligchamelijke vorming*, zal het in den aanvang mijne voornaamſte zorg zijn, de kweekelingen, die men mij toevertrouwt, naauwkeurig waar te nemen, de gebreken en zwakheden, die ik aan hen bemerken mogte, zeer langzaam tegen te gaan, en het ligchaam allengskens tot dien trap van vastheid, ſterkte en gehardheid te brengen, waarvoor het vatbaar is; verder het kind daartoe te brengen, dat het zijn ligchaam vrij en met ongemaakte welvoegelijkheid bewege. — Dagelijkſche beweging in de open lucht, gedurige wandelingen door de omliggende ſtreken, een vlijtig waſchen en baden van het ligchaam, een zorgvuldige leefregel, een gezonde, ligte en voedzame kost zullen de kinderen, gelijk ik durf hopen, voor ziekten bewaren, welke voor het overige door eene

door-

doorgaande zorgvuldige oplettendheid zullen kunnen voorgekomen worden. Zoo dra zich echter eenige teekenen van ziekte vertoonen, zal zonder verwijl een geschikt Geneesheer geraadpleegd worden.

Die ouders intusschen, welke wegens de ligchamelijke behandeling hunner kinderen naauwkeuriger wenschen onderrigt te worden, zal ik gaarne elke nadere verlangde opheldering geven.

II. Met opzigt tot de *verstands-vorming*, zal ik in het algemeen alleen dit zeggen, dat het mijn oogmerk geenszins zijn kan, om met de aan mij vertrouwde kinderen, en door hunne snelle vorderingen vertooning te willen maken; maar dat het vormen dezer kinderen tot goede en edele menschen, dat hun toekomstig welzijn dat gene is, hetwelk ik boven alles bedoele; dat al het overige aan dit hoofddoel ondergeschikt zijn zal, en dat bij gevolg de overige vorderingen in den aanvang veelligt niet dan langzaam schijnen zullen voort te gaan. Intusschen ligt er mij alles aan gelegen, dat deze vorderingen zeker en duurzaam zijn, dat de kinderlijke zin en de jeugdige vrolijkheid onder het leeren niet verloren gaan, maar dat beiden door een langzaam voortstreven, verbonden met de bewustheid van het toenemen hunner eigene krachten en vermogens, zorgvuldig bewaard worden.

Wat de bijzondere vakken van het onderwijs betreft in den-

Digitized by Google

1ſten *Curſus* zal met het ſpreken der Duitſche en Franſche talen, met het rekenen uit het hoofd in de beide talen, met de eerſte beginſelen van de Meetkunde en van Teekenen, als ook van het Lezen en Schrijven van beide talen een aanvang gemaakt worden.

2de *Curſus*. Het voorgaande onderwijs wordt voortgezet, en daarmede de Orthographie, de gronden der Spraakkunst van de Hoogduitſche en Franſche talen, dat is: de elementaire conſtructie der beide talen en derzelver verhoudingen tot elkander, verbonden.

3de *Curſus*. Ook hier wordt het voorgaande onderwijs voortgezet, en daarmede de aanwijzing tot het Rekenen op de lei, het onderwijs in de Phijſiſche en Mathematiſche Geographie, en in de eerſte beginſelen der oude talen gepaard.

4de *Curſus*. Daar het voorgaand onderrigt in de Duitſche en Franſche talen zoo zal zijn behandeld geworden, dat de kinderen zelve derzelver Regelen leerden zamenſtellen, zoo zullen zij daarin eene op zich zelve ſtaande maatſtaf bezitten, om daaraan elke andere taal, het zij oude, het zij nieuwe, met gemak en zekerheid te leeren aanſluiten. Op deze wijze zullen zij nu de Spraakkunst der oude talen zonder groote moeijelijkheid leeren. — Op het voorafgegane

on-

Digitized by Google

onderwijs in de Geographie volgt nu het onderrigt in de Staatkundige Geographie, in de Geschiedkunde en in de Natuurlijke Historie. In het Teekenen volgt het Perspectief en het Teekenen naar de Natuur. Voor het overige wordt het onderwijs in de onderwerpen van den voorgaanden *Cursus* voortgezet.

3de. *Cursus*. Opleiding tot oefeningen in de kunst van opzeggen en in den stijl, zoo voor de Duitsche als Fransche taal; beoefening der klassieke Schrijvers; onderrigt in de hoogere Mathematische wetenschappen, in de Algebra, in de eerste beginselen der Sterrekunde, Natuur- en Scheikunde. Het onderwijs in de Geschiedkunde en in de Natuurlijke Historie wordt voortgezet, gelijk ook de oefeningen in het Teekenen, waaraan, echter naar ieders behoefte en naar den aanleg der jonge lieden, de opleiding tot de Schilderkunst en het vervaardigen van schetsen en modellen verbonden zal worden.

Eerst in dit laatste tijdvak wordt ten aanzien van ieder Kweekeling in het bijzonder derzelver toekomende bestemming in acht genomen en door den eenen of den anderen, het zij de oude, het zij de nieuwere talen, of ook de Mathematische wetenschappen voornamelijk beoefend.

Digitized by Google

III. Wat de *zedelijke en godsdienstige vorming* betreft; deze kan aan geen tijdvak gebonden zijn; zonder haar is geene opvoeding mogelijk. Zij heeft bij de kinderen, die men mij zal toevertrouwen, reeds voorlang een aanvang genomen; het punt toch, waarvan zij begint, is de liefde van den Vader, de liefde en de zorgvuldigheid van de Moeder: het zal dus ten aanzien van kinderen, die men aan mijne leiding toevertrouwt, mijne eerste zorg zijn, hun vertrouwen en hunne liefde te winnen, dewijl op de gevoelens van vertrouwen, dankbaarheid en liefde het gebouw van alle zedelijke en godsdienstige vorming rust, en dewijl deze vorming zonder dien grondslag niet kan gedacht worden.

Mijne Kweekelingen zullen zich in ieder tijdvak hunner kinderlijke jaren over hun aanwezen verheugen en de bewustheid hebben, dat zij goed verzorgd worden; zij zullen in mij en in hunne Onderwijzers somwijlen hunne speelmakkers, en altijd deelnemers in hunne vreugde en in hunne rampen vinden: dit zal hun vertrouwen en liefde tot ons inboezemen; deze gevoelens van vertrouwen, dankbaarheid en liefde, welke de moederlijke teederheid reeds vroeger opgewekt heeft, zullen zich onbelemmerd ontwikkelen en verder vormen, terwijl eene liefderijke, maar tevens eene regelmatige en aan zich zelve gelijke behandeling derzelver duurzaamheid zal verzekeren.

Aan

Digitized by Google

Aan deze gevoelens van vertrouwen, dankbaarheid en liefde jegens hunne Ouders en Opvoeders zal zich het godsdienstig gevoel en de liefde tot God gemakkelijk en onwankelbaar aansluiten. Gelijk voor het overige de vorming van het verstand, uit haren aard, niets anders is, dan het doorbreken van de begaafdheden en vermogens van den mensch en van zijne betrekkingen in den geheelen omvang van zijn aanwezen, een aanvang nemende met de werkzaamheid van den geest en derzelver oorspronkelijke voortbrengselen, zoo is ook de Godsdienstige en Zedelijke vorming een doorbreken van het geheel van het menschelijk aanwezen, een aanvang nemende van het gemoed of deszelfs positief grondbeginsel, namelijk de liefde. Gelijk bij de eerste het verstand of het kennen tot liefde overgaat, zoo moet bij de laatste de liefde ook tot kennen overgaan. In dezen gang der vorming of beschaving verdwijnt de tegenoverstelling tusschen verstand en hart; veeleer zal daarbij de liefde van het hart zich in de waarheid van het kennen op eene verstandige, en het kennen van het verstand in de liefde van het hart zich op eene gemoedelijke wijze spiegelen. Het geloof aan God, de bewustheid van eene hoogere bestemming, en de reinste menschenliefde zullen bij ons dezen gang der vorming noodwendig voorafgaan. Zoo voorbereid, zal het jeugdig gemoed van de verhevene waarheden van den Christelijken Gods-

Digitized by Google

dienst krachtdadig getroffen worden; zij zullen eenen blijvenden en onuitwischbaren indruk op hetzelve maken, en ongetwijfeld zal eene zoodanige Zedelijke en Godsdienstige vorming haren weldadigen invloed over de verschillende tijdvakken der opvoeding verspreiden, en den jongeling bij zijne intrede in de wereld, juist op dat tijdstip, waarin hij, voor de eerste maal aan zich zelven overgelaten, zoo ligtelijk een prooi der verleiding wordt, zuiver en onbedorven bewaren.

Op deze wijze durf ik met vertrouwen hopen, mannen te vormen, die zich door godsdienstigheid, door menschelijkheid, door kennis en talenten onderscheiden, die de troost en vreugde hunner ouderen zijn, en te eenigen tijd voor het welzijn en de veredeling hunner medemenschen werkzaam zijn zullen.

Met opzigt tot de voorwaarden moet ik er nog bijvoegen, dat ik geene jongens aanneme, die beneden de 5 of boven de 12 jaren oud zijn, en dat de tijd van 3 jaren de kortste is, voor welken ik ze neme; terwijl ik echter wensche, hen zoo lang bij mij te houden, tot zij naar de Hooge School gezonden, op een Kantoor geplaatst of in het algemeen aan een bepaald beroep staan gewijd te worden.

Voor

Digitized by Google

Voor opzigt, onderwijs (*), inwoning, kost en bewasschen, als ook voor geneeskundige hulp (uitgezonderd zware ziekten, waarvoor de Geneesheer afzonderlijk moet voldaan worden) zal jaarlijks betaald worden drie honderd Rthlr. in goud (of *f* 600 Hollandsch) en wel telkens een half jaar vooruit.

Voor de noodige kleederen en het van tijd tot tijd na te zenden linnengoed zullen de Ouders moeten zorgen, of, zoo ik de bezorging hiervan op mij zou nemen, zullen mijne uitschotten om het half jaar moeten voldaan worden. Dit geldt ook van de uitschotten voor het privaat onderwijs in de Muzijk, in het Rijden, in de Engelsche en Italiaansche Talen, als mede van het zakgeld, de boeken, de matérialen voor het teekenen en andere buitengewone uitgaven.

Tot het einde van Mei kan men zich te *Oldenburg*, en na dien tijd te *Iferten* of *Tver-*

(*) De kinderen zullen aan de meeste onderwijs-uren en de ligchaamsoefeningen van PESTALOZZI's Instituut deelnemen, doch voor het overige in mijn huis wonen, met mij aan dezelfde tafel eten, dagelijks door mij zelven onderwezen worden, en buiten de leeruren altijd onder mijn bijzonder opzigt zijn.

Het *Wochenschrift für Menschenbildung* van H. PESTALOZZI geeft aangaande de innerlijke inrigting zijnes Instituuts, als ook aangaande de wijze van behandeling van eenige vakken van onderwijs, voldoende opheldering.

Digitized by Google

Yverdun aan mij adresseren. — Kinderen, welke nu reeds aan mijne leiding zullen toevertrouwd worden, ben ik genegen, om tegen eene vergoeding van 50 Rthlr. of *f* 1[illegible] Hollandsch op mijne reize mede te nemen, welke ik ten allerlaatste den 8. Junij over *Frankfort aan den Main* zal aanvangen, alwaar ik mij 8 dagen zal ophouden. Kinderen, die eerst van laatstgenoemde Stad af met mij de reis mogen doen, betalen slechts de helft van gezegd reisgeld.

Oldenburg, 10 April 1808.

Digitized by Google

BIJDRAGEN

BETREKKELIJK DEN

STAAT

EN DE

VERBETERING

VAN HET

SCHOOLWEZEN

IN HET

KONINGRIJK HOLLAND.

VIII. DEEL VI. STUK.

(*Junij* 1808.)

*

Te LEYDEN bij

D. DU MORTIER EN ZOON.

MDCCCVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

BOEKBEOORDEELINGEN.

Volledig leerſtelſel van Kunstmatige Ligchaams-oefeningen. Eene bijdrage tot de Opvoeding der Jeugd. Gevolgd naar het Hoogduitsch van J. C. F. GUTSMUTHS. *Door* JAN VAN GEUNS. *Eerſte Deel. Met Platen. Te* Leyden *en* Haarlem *bij* DU MORTIER *en* LOOSJES. 1806. Prijs *f* 4 : 5 : 0.

Vrij aanmerkelijk is het verſchil, hetwelk ontſtaat uit de vergelijking van het menſchelijk geſlacht, zoo als hetzelve in dezen tijd en in de onderſcheidene landen van dit werelddeel voorkomt, met dat, hetwelk wij, zoo uit de berigten der oudheid, als uit de verhalen der Reizigers in verafgelegene Gewesten hebben leeren kennen: van alle Natiën immers, die in het bezit zijn der hedendaagſche wetenſchappen en kunsten, kan, en in ligchaams-kracht en in het vaardig gebruik der ledematen, geene enkele zich gelijk ſtellen met de min beſchaafde

Digitized by Google

volken; offchoon de laatfte, zoo in lucht ftreek als andere, voor de ligchamelijke welvaart nadeelige, eigenfchappen van hun land, niet zelden achter liggen.

Daar nu tevens de ondervinding leert, dat bij een en hetzelfde volk, het ligchaam verflapt, naar gelang de kennis vermeerdert, en met den verhoogden trap van befchaving, de genoegens der zamenleving in hoeveelheid en verfijning toenemen; zoo is het niet te verwonderen, dat men in de gevolgen dier befchaving zelve, al voor lang de oorzaak van alle ligchamelijke rampen gezocht, en ook waarlijk gevonden heeft.

Bij hen, welke het menfchelijk geflacht het meest ten goede gezind waren, ontftond nu al fpoedig de vraag: hoe dit kwaad best te weren of te verminderen?

Indien de voorflag om, met verwerping van de meeste voordeelen der befchaving, tot den alouden natuurftaat weder te keeren, ooit in ernst gedaan zij, zou dezelve alleen bewijzen, hoe zelfs de fcherpzinnigfte mensch, in eene buitenfporige dwaling vervallen kan; dewijl dit voorftel, buiten de onmogelijkheid der uitvoering, eene hoogst fchadelijke uitwerking hebben zou: want, behalve dat het zedelijk en verftandelijk vermogen van den mensch, hier bij aanmerkelijk zou moeten verliezen, zoo is, zelfs voor het behoud van leven en gezondheid, het voordeel van de befchaving aanzienlijk groot: de befchaving alleen maakt de geheele aarde

voor

Digitized by Google

voor den mensch bewoonbaar; op haren wenk verkeeren ontoegankelijke boschen en stinkende moerassen in vruchtbare beemden en prachtige steden, wier bewoners de woestheid der wateren, zoo wel als de ijverzucht van hunne naburen trotserende, de halve aarde aan zich onderwerpen, en door de voortbrengselen van het geheel, zich veiligheid en genoegen verschaffen; gelukkig derhalve is het niet verzonnen, het gene zeker wijsgeer den mensch verwijt: „dat hij het eene land dwingt zich met de voortbrengselen van het andere te voeden; den eenen boom om de vruchten te dragen van den anderen; dat hij de luchtstreken, de hoofdstoffen, de jaargetijden onder elkanderen mengt en verwart."

Het is aan de beschaving alleen, dat wij te danken hebben den band der Maatschappij, het gezag der wetten, welke den mensch de veiligheid van zijn leven, de eerbiediging van de tot zijn bestaan vereischte bezittingen en de vruchten van zijnen arbeid verzekeren: daar tegen over kan men stellen de slachtoffers van den kindermoord der eilanden in de zuidzee — hoe beminnelijk voor het overige ons derzelver bewoners mogen afgeschetst worden; voegt hier bij de bijgeloovige menschenoffers, de menschmoordende vraatzucht, de despotische wreedheden, en de verwoestende gevolgen van den honger, veroorzaakt door gebrek aan landbouwkunde en wijze spaarzaamheid; van al-

Digitized by Google

le welke ligchamelijke onheilen, naauwelijks eenig onbeschaafd volk bevrijd is.

" Wat men ook spreken moge van verweeking en verzachting van de vaste deelen des ligchaams, als een nadeelig gevolg van eene meer verfijnde levenswijze, zoo is het toch aan den anderen kant zeer waarschijnlijk, dat de natuurlijke dood veroorzaakt wordt door de *verharding* der vezelen: Indien nu het bezit van eene menigte van werktuigen den mensch in staat stelt, om zijnen arbeid te verligten, en de schadelijke werking van hitte en koude, droogte en vochtigheid te verminderen; wanneer de kunst ons vele middelen aanbrengt tot herstel van onze krachten en vermeerdering onzer genoegens, door afwisseling van welbereide spijs en drank; dan voorkomen wij de te snelle verharding van het ligchaam, en met dezelve den te vroegen ouderdom.

" Uit dit weinige ziet men gemakkelijk, dat het niet de beschaving zelve is, welke het menschelijk geslacht bederft, maar alleen hare schadelijke gevolgen, welke de mensch door zijn verstand moet kennen en vermijden.

" Het geheele geheim ter bewaring van ligchamelijke welvaart, hetwelk velen, ver van zich, met aanmerkelijke moeite en kosten gezocht hebben, kan eenvoudig gebragt worden tot de drie volgende hoofdzaken: eene goede natuurlijke opvoeding, een matig en des te aangenamer genot der ware en be-

Digitized by Google

beſtendige genoegens van het leven, en de dagelijkſche oefening van alle ligchaamsdeelen.

Tot dit laatſte bepaalt zich opzettelijk het voortreffelijk boek, hetwelk hier wordt aangekondigd, het eenigſte werk van dien aard, waarin, op eene klasſieke wijze gehandeld wordt over de bepaling en het doel der kunstmatige ligchaamsoefening; derzelver noodzakelijkheid, bewezen uit de ondervinding, uit de natuur van den mensch, uit den toeſtand der beſchaafde maatſchappij, en uit het ontoereikende der gewone middelen ter ſtuiting van de treurige gevolgen der verfijnde levenswijze: hierop volgen het bepaald uitwerkſel en nut dezer oefeningen, benevens eene nadere voordragt en oplosſing van tegenbedenkingen; verder de noodige inrigtingen, grondtrekken en verdeeling der kunstmatige ligchaamsoefeningen, zijnde het gaan en loopen; het ſpringen alleen met de onderſte, als ook met behulp der bovenſte ledematen; het tillen eindelijk, het dragen, de rugoefening, het trekken, duwen en ſtooten, alles met de noodige opheldering door middel van zeer goed uitgevoerde teekeningen.

Over deze onderwerpen handelt de Schrijver niet alleen op grond van eene gezonde theorie, maar volgens eene veeljarige ondervinding, als Leermeester in dit vak bij de vermaarde kweekſchool van den uitmuntenden SALZMANN, te *Schnepfenthal* in *Thu-*

Digitized by Google

ringen, alwaar, sedert meer dan 20 jaren, onder een doorgaand bestendig afwisselend getal van 50 tot 60 leerlingen, naauwelijks eenige ziekte bekend is; waar de aankweeking van deugd en godsvrucht gepaard worden met de beste vorming van het verstand, terwijl ware kinderlijke vreugd en genoegen op aller aangezigten schittert.

Bij het lezen der menigvuldige schriften van den, ook bij ons, zoo lang en met zoo veel lof, bekenden SALZMANN, konde ik mij dikwijls niet onthouden van te vragen: of er dan in ons Vaderland niemand gevonden wierd, die den noodigen moed en krachten bezat om eene dergelijke inrigting tot stand te brengen? Zou het eene zoodanige onderneming aan ondersteuning ontbreken bij onze Landgenooten, onder welke toch sommigen gevonden worden, die (met hoe veel opoffering zal elk vader ligt beseffen) hunne zonen, op een' zoo verren afstand, aan den Heer SALZMANN ter vorming hebben toegezonden?

De waardige Vertaler van dit boek, met eene onovertrefbare naauwkeurigheid en schoonheid van stijl en taal, het denkbeeld van den Schrijver volgende, heeft zich daarenboven geheel van het onderwerp meester gemaakt, door over hetzelve te lezen, niet alleen het gene bij oude en latere Schrijvers voorhanden was, maar ook door het goede en fraaije uit afgelegene hoeken bijeen te brengen; en heeft op deze wijze het Hol-

land-

Digitized by Google

landsche werk een aanmerkelijk gewigt gegeven boven het oorspronkelijke, door eene reeks van opheldernde aanteekeningen, welke de uitstekendste blijken dragen van belezenheid en eigen nadenken, als mede door een uitgebreid voorberigt, hetwelk de gevoelens van de voornaamste Wijsgeeren van alle tijden over deze stoffe in het kort daarstelt, en vervolgens eene beschrijving van de *Schnepfenthaler* inrigting, hoofdzakelijk uit den mond van drie onzer Landgenooten, den Heer RUSBURG, toen Predikant te *Aalsmeer*, den Hoogleeraar VAN BEEK CALKOEN en den *Middelburgschen* Geneesheer ARDESCH; eene beschrijving, welke niet door elk zonder aandoening zal gelezen worden. Het tweede en laatste Deel van dit werk, hetwelk, naar men verneemt, spoedig volgt, zal, blijkens het slot van dit voorberigt, handelen over het worstelen, het schermen, het klimmen, het hoepel- en touwspringen, het evenwigt gaan en houden (balanceren), het steltloopen, het dansen, het schaatsrijden, het werpen, het boog- en vuurgeweer schieten, het baden, zwemmen, watertreden, duiken, paardrijden, het oefenen der zintuigen, der spraak, en dan eindelijk, het gene met betrekking tot kunne, stand, bestemming, ouderdom, gezondheid of zwakte en manier van onderwijs valt aan te merken. „ Daar achter," dus vervolgt de Heer VAN GRUNS, „ hoop ik, tot gemak van den lezer, een bladwijzer te voegen.

Digitized by Google

Voorts zal het, behalve van de daar even genoemde omſtandigheden (gezondheid namelijk, luſt en krachten en den tijd, welke van de hoofdbezigheden overig blijft,) eeniglijk van den meerderen of minderen opgang, die dit werk maken zal, afhangen, of ik er nog, als een aanhangſel of derde deel, zal bijvoegen de vertaling van het niet minder beroemde werk van mijnen Schrijver, getiteld: *Spiele zur uebung und erholung des körpers und geistes fur die jugend, ihre erzieher, und alle freunde unſchuldiger jugendfreuden*, waarvan, in 1809, reeds eene derde uitgave het licht zag."

Elk, die in de vorming van onze vaderlandſche Jeugd, en in den met dezelve onmiddellijk verbondene welvaart van de daar op volgende geſlachten eenig belang ſtelt, zal den Vertaler de meeſte aanmoediging toewenſchen, en waar hij kan, de verſpreiding en goede uitwerking van dit boek helpen bevorderen.

MEN.

Digitized by Google

MENGELWERK.

IETS

OVER DE

VERHALENDE EN KATECHETISCHE

LEERWIJZEN.

(*Vervolg en Slot van* VIII. *D.* IV. *St. bl.* 65.)

I.

Van het wezenlijke des onderrigts, verklaren, bewijzen en toepaſſen.

Wat wij tot dus verre van de verhalende en katechetiſche leerwijze gezegd hebben, bevat hoofdzakelijk eenige voorſchriften, welke bij het gebruik dier leerwijzen moeten in acht genomen worden, ſchoon zij, ten opzigte van het wezenlijke des onderrigts, ſlechts het middel zijn, waar van men zich

Digitized by Google

bedient, om het doel van het onderwijs te bereiken. Ter verdere verklaring der voorschriften, hebben wij nu nog aan te wijzen, hoe de mede te deelene kundigheden *duidelijk*, *zeker* en *vruchtbaar* te maken zijn, en bij de leerlingen het bedoelde nut zullen stichten. Te dien einde zullen wij nog kortelijk opgeven, hoe men bij de leerwijze, van welke men zich bedient, *verklaren*, *bewijzen* en *toepassen* moet.

2.

Over het verklaren.

Zonder eene duidelijke kennis verwisselt men ligtelijk de eene zaak met de andere; men kan dezelve niet wel bevatten; men heeft geene zekerheid genoeg, en is daardoor buiten de mogelijkheid gesteld, om er een behoorlijk gebruik van te kunnen maken. Verwarde begrippen en valsche voorstellingen zijn de oorzaak der dwalingen en verbijsteringen van het verstand, en eindelijk ook der misslagen. Dit alles maakt het den onderwijzer ten pligt, om te zorgen, dat de kennis der leerlingen de zoo noodige duidelijkheid erlange.

Verklaren heet eindelijk iemand zulk een begrip of zulk eene voorstelling van eene zaak geven, dat hij dezelve niet alleen van iedere andere onderscheiden, maar ook de bijzondere kenmerken opgeven, en de voor-

stel-

Digitized by Google

stelling daarvan in hare deelen oplosſen kan. Verklaren vooronderſtelt dat iets duister of niet klaar zij; in hoe verre het zulks zij, moet men voor alles trachten uit te vorſchen; bijzonder bij kinderen, wien zeer veel, wat den onderwijzer klaar en duidelijk is, nog duister voorkomt; maar wien ook menige enkele dingen reeds klaar zijn. Wat zich derhalve, bij het onderzoek naar de kennis der leerlingen als valsch of onwaar voordoet, moet waar, wat gebrekkig is volkomen, wat duister is duidelijk, en wat eenvoudig is algemeen gemaakt worden.

3.

Soorten van verklaringen.

In den engeren zin van het woord, heet eene verklaring de kortst mogelijke opgave der wezenlijke merkteekenen of kenmerken eener zaak, en men noemt dezelve, in zoo verre zij dit is, eene *definitie*. Maar, naardien *definitien* reeds eenige kennis der ſpraak en eenig nadenken vereiſchen, om verſtaan te worden, zoo paſſen zij niet bij het eerſte onderrigt der jeugd, maar moeten, om voor deze bruikbaar te zijn, door bijvoeging van allerlei verklarende en verzinnelijkte bijzaken uitgebreid worden: b. v. door opgave van den tijd, de plaats en de omſtandigheden, waardoor zij als dan *beſchrijvingen*, *omſchrijvingen* of ook *ſchilderingen* heeten,

Digitized by Google

welke bij het onderrigt der kinderen gepast zijn.

Wanneer men eene verklaring geeft, dan komt het daar op aan, wat men verklaart; zijn het de woorden, dat men den oorsprong, het gebruik en de beteekenis opgeeft, dan heet zulks eene *verklaring der woorden*; wil men daarentegen, door het opgeven der kenteekenen eener zaak, van dezelve eene ware voorstelling geven, dan heet dit eene *verklaring der zaken*; wordt eindelijk eene beschrijving van den oorsprong eener zaak gegeven, dan noemt men dit eene *verklaring van den oorsprong*.

4.

Verklaring der woorden.

Hoe beperkter de kennis der spraak bij kinderen zij, des te noodiger is het, eene verklaring der woorden te geven, naardien in het algemeen de meeste woorden en spreekwijzen, waaraan de onderwijzer zich door het lezen als anderzins gewend heeft, b. v. kunsttermen enz. den kinderen onverstaanbaar zijn en moeten zijn. — Om woorden en spreekwijzen te verklaren, moet men:

1.) De onbekende met gelijksoortige woorden en spreekwijzen, welke den kinderen bekend zijn, verwisselen, en hierdoor eene soort van overzetting maken.

Meer-

Digitized by Google

Meergevorderde leerlingen kunnen zelven deze overzettingen maken, zoo ter oefening van zichzelven, als ter verklaring voor eerstbeginnenden.

2.) Den zin van het woord, door afleiding en aanwijzing van het worteldeel of wortelwoord verstaanbaar maken, en ook daar, waar het gebruik het woord eene andere beteekenis gegeven heeft, dan het volgens zijne afleiding hebben moet, herinneren dat het spraakgebruik in dergelijke gevallen afwijkt, echter zal er ligtelijk eenige overeenkomst, tusschen de gebruikelijke en oorspronkelijke beteekenis op te sporen zijn: b. v. tusschen *verlossing*, *verlossen*, *lossen*, *los*; *schepping*, *schepper*, *schepsel*; *regtvaardigheid*, *regtvaardig*, *regt*; *goddeloosheid*, *goddeloos*, *goddelijk*, enz.

3.) Wanneer woorden meer dan eene beteekenis hebben, dan geeft men dit onderscheid in meerdere voorbeelden van spreekwijzen op; men schrijft die op het bord, en helpt de kinderen om de ware beteekenis te zoeken of te bepalen: b. v. *verdriet*, *spijt*, *misnoegen*, *hartzeer*, *erger*, *ergeren*, *spijt hebben*, enz.

4.) Wanneer de uitdrukking figuurlijk of zinnebeeldig en dus oneigenlijk gekozen

Digitized by Google

zen is, zoo als men het dikwijls in den Bijbel, in ſpreuken of in verzen aantreft, dan zondert men het beeld van de daardoor beteekende zaak af, en geeft de gedachten met eigenlijke woorden op: b. v. *voor God wandelen*, is zich den alomtegenwoordigen, als beſtendige getuigen zijner handelingen en gedachten voorſtellen. *Van aangezigt tot aangezigt zien*, is eene aanſchouwelijke, duidelijke en klare kennis verkrijgen, enz.

5.

Verklaring der zaken.

Naardien men ſpreekt en leest, niet om der woorden, maar om der zaken, voorſtellingen en begrippen wille, waarvoor de woorden als namen uitgevonden zijn, zoo blijkt het, dat de verklaring der zaken, mede tot het hoofddoel des onderrigts behoort. — Men geve zulke verklaringen:

1.) Wanneer men de zaak zelve, die in woorden uitgedrukt wordt, voor het oog brengt; te aanſchouwen geeft; door eene juiste afbeelding bekend maakt, of van de zaak door navolging der handelingen, gelaat en gebaren, in zoo verre zich zulks welvoegelijk vereenigen

Digitized by Google

gen laat, eene voorstelling tracht voort te brengen.

2.) Wanneer men den kinderen onbekende of onzinnelijke voorstellingen, met die, welke hun bekend zijn, of die veel overeenkomst met het bekende hebben, vergelijkt, en overeenkomst en verschil doet opmerken: b. v. *mensch*, *vader*, *huisvader*, *vader des vaderlands*, *vader der menschen*, *vader van allen*, *God*, enz.

3.) Wanneer de vorige verklaringsmiddelen niet bruikbaar of toereikend zijn, dan maakt men eene beschrijving van de onbekende zaak, waarvan men de kenteekenen, oorzaken, werkingen, doel en stand of gelegenheid voorstelt. Het spreekt van zelve dat zulks met de meest verstaanbaarste woorden geschieden moet.

6.

Vereenvoudiging, tegenstelling.

Kinderen denken eenvoudig en zinnelijk, en hiernaar dient men zich te rigten. Men moet daarom alles, wat afgetrokken, algemeen en zamengesteld is, van welken aard het ook zij, vereenvoudigen, en in zoodanige denkbeelden trachten daar te stellen.

Digitized by Google

Geheele leerſtukken moeten in hunne enkele ſtellingen, deze in hare enkele begrippen opgelost, en afgetrokkene waarheden verzinnelijkt worden: b. v. *deugd* door *deugdzaam*; *arbeidzaamheid* door *arbeizaam*, enz. Ter meerdere duidelijkheid kan men zelfſtandige naamwoorden in bijvoegelijke naamwoorden of werkwoorden veranderen. Buiten dien is het eene bekende, door de ondervinding bevestigde, ſtelling, dat: Tegenſtellingen licht over elkander verſpreiden. Met betrekking hiertoe plaatst men tegen elkander overgeſtelde zaken bij malkander, als: *gebod*, *verbod*; *regt*, *onregt*; *deugd*, *ondeugd*; *licht*, *duisternis*; *bijgeloof*, *ongeloof*; *gierigheid*, *verkwisting*; *wijsheid*, *dwaasheid*, enz. en tracht daardoor het onderſcheid bevattelijk te maken.

Aanm. Om begrippen behoorlijk van elkander te ſcheiden, deelt men dezelve naar zekere oogmerken en betrekkingen, en brengt hen onder klaſſen, hetwelk een middel is, om hen aanſchouwelijker en voor het geheugen geſchikter te maken.

7.

Verklaring van den oorſprong der zaken.

Wanneer men den oorſprong van iets beſchrijft, dan is het ter bevordering der duide-

Digitized by Google

delijkheid nuttig, dat men denzelven historisch voorstelle, en toone van wien, waaruit en waartoe eene zaak gemaakt, gesticht of ontstaan is. Te dien einde geve men tijd, plaats en gelegenheid op, wanneer, waar en hoe zij ontstaan, enz b. v. *burgerlijke, godsdienstige maatschappij, christenheid, familie, staat* enz.

8.

Bewijzen.

Voorgedragene leeringen moeten bewezen worden, dat is, men moet aantoonen, waarom de zaken zoo en niet anders zijn kunnen. Het bewijs maakt iets zeker, en wint daar voor het geloof der menschen: te dien einde legt men zekere waarheden ten grond, waar door hetzelve aannemelijk wordt.

9.

Soorten van voorstellen.

De vorm, in welken eene leering of een bewijs voorgedragen wordt, heet eene *stelling* of *voorstel;* de inhoud van een bewijs, een *oordeel*, hetwelk niets anders dan de verbinding van twee of meer begrippen tot een geheel is. Naarmate des inhouds, laten

Digitized by Google

zich de ſtellingen of voorſtellen, in onbepaalde en bepaalde, en in algemeene en bijzondere indeelen. Eene ſtelling, die een bewijs bevat, dat nog niet bewezen is, heet eene *meening*; In zoo verre deze door genoegzame gronden bewezen is, noemt men die eene *waarheid*; maar, in zoo verre zij door toereikende bewijzen als onwaar voorkomt, eene *dwaling*. Wanneer eene dwaling zonder groud of onderzoek als waar aangenomen wordt, dan heet zij een *vooroordeel*. Eene ſtelling, waartoe men meer grond heeft om dezelve aan te nemen, dan om te verwerpen, wordt eene *waarſchijnlijke*, en derzelver grond, de hoogſte graad van waarſchijnlijkheid genoemd, welke in vele gevallen, de plaats van zekerheid vervullen moet. Wanneer eene ſtelling een bewijs bevat, dat door ieder, wanneer hij ſlechts de woorden verſtaat, erkend moet worden, dan is zulks eene algemeene grondſtelling, *Axioma*.

Ten aanzien der bronnen waaruit de ſtellingen voortvloeijen, heeft men 1.) *Stellingen der ondervinding*, dat zijn zulke, die iets getuigen, dat op zekere waarnemingen van den inwendigen zin, en der uitwendige zinnen berust. 2.) *Stellingen des verſtands*, zijn de zoodanige, die de werking van de vermogens der menſchelijke ziel zijn. De laatſte heeft hij, die dezelve voorſtelt, of zelf uitgedrukt, en dan zijn zij vruchten van eigen nadenken; of hij heeft die van andere ontleend, om welke te gelooven hij

Digitized by Google

oorzaken en gronden genoeg heeft, als daar zijn, b. v. in de leer van den godsdienst, de openbaringen.

10.

Soorten van bewijzen.

Naardien er verscheidene soorten van stellingen zijn, zoo moeten er ook verschillende wijzen zijn, op welke men de waarheid en duidelijkheid derzelve betoogt. In zoo verre het enkeld in het wel verstaan der woorden ligt, behoeft het slechts eene bevattelijke verklaring, welke de leerlingen in staat stelt, om het bedoelde te kunnen vinden. In zulke gevallen wordt het bewijs door middel van verklaring gevoerd, waarbij in aanmerking komt, wat wij hier voor, ten aanzien van het verklaren gezegd hebben. *Stellingen der ondervinding* moeten op dien zelfden grond, dat is door de ondervinding, bewezen worden. Deze is nu 1.) van dien aard, dat kinderen die, of gelijksoortige, reeds gemaakt hebben; in dit geval herinnert men hen aan de reeds gehad hebbende bevinding, en aan gedane waarnemingen, en geeft daartoe de noodige gevallen aan de hand. 2.) Of de ondervinding moet bij hen, die overtuigd moeten worden, eerst nog haar wezen verkrijgen. In dit geval plaatst men hen in de gelegenheid, om

Digitized by Google

zelven door hunne zintuigen waar te nemen, wat ter overtuiging noodig is 3.) Kunnen er ondervindingen zijn, welke kinderen in der tijd niet maken kunnen — In zulke gevallen moet de geloofwaardige uitspraak, van verstandige, ervarene en waarheidlievende getuigen, b. v. die van brave onderwijzers, bij hen het gebrek van ondervinding vervullen.

Stellingen van het vernuft, moeten ook door hetzelve bewezen worden. Naardien deze soort van voorstellen getuigen, wat de menschelijke geest door denken, oordeelen en besluiten voortbrengt, of wat reeds daargesteld is, en als resultaat van de zedelijke werkzaamheid der voorzaten bewaard is, en voor de leerlingen ten aanzien der tegenwoordige wereld grondig bewijs noodig heeft; of wat men zelf nog eerst door eigen nadenken voortbrengen moet, om het zich eigen te maken: zoo moet hier ook een dubbelen weg van bewijzen ingeslagen worden.

Zaken van het verstand, en dit is de inhoud van de stellingen des vernufts, worden op het getuige van een' mondelijken of schriftelijken onderwijzer geloofd, dat is, op zijn woord als waar aangenomen, of door eigen onderzoek en inzigt den grond, de oorzaak en den zamenhang enz tot duidelijkheid en waarheid gebragt.

Bij eigenlijke stellingen van het vernuft, waar dus eigene werkzaamheid des verstands en des vernufts gevorderd wordt, om haren in-

Digitized by Google

inhoud juist te kennen, moet aangetoond worden, waarom hetgene van het onderwerp gezegd wordt, aan hetzelve toekomt of behoort; onder welke voorwaarden en omstandigheden, in hoe verre en op welke gronden. Zijn het stellingen die op de klaarheid van vorige berusten, en dus hunnen grond in de juiste verbinding van meer dergelijke hebben, dan moet de waarheid dier voorgaande, en hare verbinding onder en met elkander duidelijk gebleken zijn, waaruit dan de zekerheid der te bewijzene stellingen ligtelijk op te maken is of in het oog valt. Maar bij zulke stellingen, b. v. de leer der Goddelijke openbaring, die wij door hulp des Bijbels voor waar en zuiver erkennen kunnen; doch waartoe wij zonder denzelven niet zouden gekomen zijn, komt het vooral daarop aan, dat de geloofwaardigheid van hen, welke ons die medegedeeld hebben, in het helderst licht gesteld en bewezen wordt; tevens dat zij niets leeren, wat slechts vruchten van het vernuft zijn, maar wel iets, waartoe eerst nog oefening en volmaking van ons vernuft gevorderd wordt, om het te bevatten en in te zien; en dat de stellers der H. Schrift opregte en getrouwe getuigen der waarheid zijn.

De uitspraak van het gezond menschenverstand; de geloofwaardigheid van verstandige, eerlijke en regtschapene menschen; de noodzakelijkheid, welke in den grond ter

Digitized by Google

aanneming eener ſtelling ligt, zijn het, waarop de waarheid rust, en waardoor de duidelijkheid eener ſtelling daargeſteld wordt.

Ten aanzien van gebruikelijke ſpreekwoorden, gedachten, vooroordeelen en de onderſcheidene ſoorten van bijgeloof, is het noodzakelijk den kinderen te doen opmerken, dat menige ſtelling iets algemeens uitdrukt; wat ſlechts in enkele gevallen, onder zekere bepalingen en omſtandigheden geldt; dat er geen regel zonder uitzondering is; dat de ſchijn bedriegt; dat menſchen zeer tot het wonderbare en buitengewone geneigd zijn, en dat zij in hunne beſluiten dikwerf dwalen.

Ook moet men, ten aanzien van zulke waarheden, die uit hoofde van de beperktheid der menſchelijke kennis, geene andere dan zedelijke waarſchijnlijkheid voor zich hebben, dikwijls herinneren, dat daarbij de hoogſte graad van waarſchijnlijkheid de plaats der zekerheid vervangt, en dat het onvernuftig zijn zoude, daar nog andere gronden te verlangen, waar de zaak, uit hoofde harer natuur, en uit die der bekrompenheid van den menſchelijken geest, geen ander bewijs vergunt.

II.

Gebruik.

Wil men dat het medegedeelde onderrigt vrucht-

Digitized by Google

vruchtbaar zij, dan moet het niet alleen bij het verklaren en bewijzen blijven; maar de voorgedragene leeringen moeten verder nog zoo behandeld, gebruikt en toegepast worden, dat zij op de denkwijze, gezindheid en handelwijze der leerlingen invloed hebben, en dat zij in staat gesteld worden, om daarvan een behoorlijk gebruik te maken. Men noemt dit het onderwijs praktisch maken.

12.

Nadere aanwijzing ten gebruike en ter uitvoering van het geleerde.

Leeringen worden meerendeels algemeen voorgesteld, en zijn, met betrekking tot kinderen, als afgetrokkene te beschouwen; derhalve moet men zoodanige herleiden en vereenvoudigen, en tevens toonen, hoe zij dezelve, naar mate van hunnen ouderdom, hunne vermogens, gelegenheid, omstandigheden en betrekkingen, in welke zij zich in dien tijd bevinden, en zich waarschijnlijk eens bevinden zullen, moeten aanwenden. — Overeenkomstig dit, moeten bij iedere verklaarde en bewezene stelling voorbeelden aangevoerd worden, dat is, de handelingen van personen ten voorbeeld te nemen, welke zich naar die stellingen rigtten, waaruit dan tevens te zien is, hoe dezelve moeten gevolgd worden.

Digitized by Google

Zoo als men bij eerstbeginnende van het eenvoudige tot het algemeene overgaat, zoo moet men omgekeerd, bij het katechetisch onderrigt, met geoefenden dikwijls van het algemeene tot het eenvoudige afdalen: dit geldt voornamelijk met betrekking tot de leer der menschelijke pligten.

13.

Bijzondere aanwijzing om juist te denken.

Voorstellen, begrippen en meeningen zijn de grondslagen der denkwijze, gezindheid en des oordeels — men moet daarom bedacht zijn, dat men deze door onderrigting en vorming, gene naar mate van het medegedeelde onderwijs, regelen: 1.) wanneer men de kinderen over een voorgedragen onderwerp laat oordeelen, en hunne meening zeggen; voorts hoé zij zich de zaak voorstellen, en wat zij in een bepaald opgegeven geval gelooven en verwachten. 2.) Wanneer men voorstellingen, begrippen, meeningen en oordeelen, welke kinderen van ouderen en volwassenen ontleend, of zelven naar hunne wijze van voorstel verworven hebben, met zoodanige, welke men medegedeeld heeft, vergelijkt; het onderwijs regelt, en hen zelven ter bepaling van het juiste opleidt. Bijzonder zijn algemeen schadelijke vooroordeelen, stellingen van het bij-

ge-

Digitized by Google

geloof, spreekwoorden die niet juist zijn, naar de voorgedragene waarheid, dikwijls en streng ter toetse te brengen. — Daar het te dezen opzigte op eene welgegronde beoordeeling aankomt, wat hier of daar, heden of morgen, eerste of laatste pligt is, zoo moet men deze, benevens het geheugen, en het bewust zijn van zich zelven, dikwerf oefenen, ten einde kinderen met eene zekere gemakkelijkheid weten te onderscheiden, wat het noodzakelijkste, gewigste en eerste, wat hoofd- of bijzaak, onder voorkomende omstandigheden, op zekere tijden, plaatsen enz. zij.

14.

Opwekking van het zedelijk en godsdienstig gevoel.

Zal het onderwijs op het hart werken, dan moet het, buiten kennis en overtuiging, in hetzelve nog goede gevoelens en aandoeningen voortbrengen en bevestigen; kwade neigingen daarentegen onderdrukken en verbeteren. Deze gevoelens zijn van tweederlei aard; zedelijke, dat is het gevoel van regt en onregt, waaronder ook het geweten gerekend kan worden, en het godsdienstig gevoel, dat is: een zeker gevoel, zonder duidelijk begrip, van het bestaan, de grootheid, magt, goedheid en heiligheid van God.

Digitized by Google

Deze gevoelens worden door verlevendiging van de verbeeldingskracht aangespoord en opgewekt; echter moeten zij niet al te zeer opgevoerd worden, wijl te levendige gevoelens de kracht tot werkzaamheid voor de werking zelve verteert. — Ter opwekking en veredeling van het zedelijk en godsdienstig gevoel dient: 1.) wanneer men belangrijke en aandoenlijke tooneelen verhaalt; handelingen van weldenkende menschen levendig voorstelt, en kinderen daarover zelf laat oordeelen. 2.) Wanneer de onderwijzer zelf eene zedelijk goede denk- en handelwijze aan den dag legt, en zich voor alle gevoelloosheid tracht te hoeden. 3.) Wanneer men welmeenend en regt vaderlijk tot het hart der kinderen spreekt; hen aan gehad hebbende goede neigingen en gevoelens herinnert; dat men tijd, plaats en omstandigheden, onder welke zij die gevoelens hadden, met levendige kleuren en uitdrukkingen voorstelt. 4.) Wanneer men zich van gepaste uitroepingen, aanmoedigingen, herinneringen, waarschuwingen en onverwachte wendingen bedient; dat men, terwijl men van de zaken in het algemeen spreekt, tevens het oog houdt op dien, wien het betreft; b. v. uitroepingen: God zij dank! — God zij geloofd! — Heer! gij ziet ons allen, zoo als wij hier vergaderd zijn. — Dat komt van God! — God beware u daarvoor! — Wij zullen morgen enz. wanneer God ons leven en gezondheid

Digitized by Google

heid geeft. — O! hoe ſchoon is thans alles in de lente — in den oogst: zie daar Gods zegen op het veld! — Aller oogen wachten op U, o Heer! enz. — Onverwachte wendingen, b. v. bij het voorſtellen van het afſchuwelijke der logen, van het ſtelen, van het lasteren: wie van u heeft dat gedaan? — ik zie daar een logenaar — ik weet wie van u gelasterd heeft — kinderen! er zijn eenige van u op eenen kwaden weg; ik wil hen niet noemen; maar ik bid u, kinderen! laat af van het kwaad, gij maakt u ongelukkig en verachtenswaardig, enz.

Bovenal heeft, ter opwekking van het zedelijk en godsdienſtig gevoel, de geſchiedenis van JEZUS CHRISTUS grooten invloed, in zoo verre derzelver voordragt in eenen bevalligen verhaal-toon geſchiedt, en het verhevene en voortreffelijke zijner gezindheid en handelwijze voorſtelt; bijzonder als een voorbeeld van zuivere, zich opofferende menſchenliefde, van heiligheid, goedheid, waarheidsliefde, en van het onwankelbaar vertrouwen op God.

15.

Leiding en verbetering van den wil.

Om eindelijk nog het laatſte en gewigtigſte, dat het onderwijs bijbrengen kan, in

Digitized by Google

het werk te ſtellen, moet men door hetzelve den wil eene goede rigting trachten te geven, en aan de verbetering van denzelven bevorderlijk zijn. — Zal dit oogmerk bereikt worden, dan moet men

1.) Alles verwijderen, wat het onderwijs onaangenaam, tot verdriet en afkeer maakt; tevens wat ſtoornis veroorzaakt, kinderen den lust beneemt, en daardoor goede indrukken vernietigen kan.

2.) Alles met het onderrigt verbinden, wat hetzelve, op eene gepaste wijs, aangenaam, belangrijk en te begeeren maakt.

3.) De opmerkzaamheid niet alleen opwekken, maar ook onderhouden, en die van tijd tot tijd trachten te verlevendigen.

4.) Het niet aan gepaste en verſtandig aangewende aanmoedigingen, vermaningen en waarſchuwingen, aan lof en berisping, te regter tijd, laten ontbreken.

5.) Nadrukkelijke voorſtellingen doen, betreffende het goede, het pligtelijke, de noodzakelijkheid en ſchadelijkheid, het nut der pligt ſtrijdende en de onregtvaardigheid, enz. die in de zaken gelegen zijn.

6.)

Digitized by Google

6.) De schooltucht naar vatbaarheid, kennis en het medegedeelde onderwijs inrigten, en door eene verstandige beschouwing doen opmerken, dat de goede zich achtingswaardig, maar de kwade zich verachtelijk maakt. Straffen en belooningen moeten, de eene niet minder dan de andere, niet willekeurig aangewend worden, maar altijd, naar mate van het voorwerp, naar zijne gesteldheid en omstandigheden, naar eenen wel afgemetenen graad van schuld of verdiensten, ingerigt zijn; en, zoo veel zulks doenlijk is, het aanzien van natuurlijke gevolgen hebben, die uit den aard der handelwijze ontspringen.

7.) Aanleiding ter beproeving van zich zelven geven, en kinderen bij hunne fouten vragen: hoe en waardoor zij die in het vervolg denken te verbeteren.

8.) Toonen, hoe wij onze goede besluiten en voornemens, niet alleen verstaan, maar ook in het gebed plegtig voor God, als geloften, in de hand des alwetenden en regtvaardigen rigters, leggen moeten.

9.) Hoe men, ten einde van eenen dag, van eene week, van eene maand, van een jaar, even als bij een examen, naar de mate onzer vorderingen onder-

Digitized by Google

zoek doet, ook onderzoeken kan, of men in eene of andere goede gezindheid voor of achter uit gegaan is; en of en in hoe verre kinderen betrekkelijk het onderwijs, geoordeeld, gedacht en gehandeld hebben.

LIJST

Digitized by Google

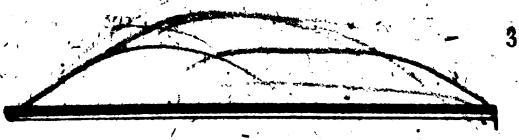

LIJST

VAN

SCHOOLONDERWIJZERS,

die, door de Commissien van Onderwijs, sedert primo Januarij 1808, geëxamineerd, uit hoofde van den verkregenen rang alleen geregtigd zijn, om, evenredig met denzelven, te staan naar vacante scholen.

EERSTE RANG.

D Borking, den 28. April 1808, oud 33 jaren, geëxam. door de Comm. van Zeeland. Thans Bijz. Fransch Kostschoolhouder te Middelburg.

G. J. Gersen, den 27. April 1808, oud 25 jaren, geëxam. door de Comm. van Utrecht.

J. H. Nieuwveen, den 27. April 1808, oud 26 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans Schoolonderwijzer in de Depart. School te Westzaandam.

M Revel, den 27. April 1808, oud 42 jaren, geëxam. door de Comm. van Utrecht. Te Utrecht.

Digitized by Google

P. Rozendaal, den 3. Mei 1808, oud 27 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Te Thiel, buiten bediening.

C. Vethake, den 3. Mei 1808, oud 32 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Thans Fr. Schoolonderwijzer te Doesburg.

TWEEDE RANG.

B.

J. van Beek, den 21. April 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Bijz. Schoolonderwijzer te Rotterdam.

J. van den Berg, den 21. April 1808, oud 19 jaren, geëxam door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Gouda.

H. Beugelink, den 21. April 1808, oud 20 jaren, geëxam door de Comm van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Rotterdam.

G. Borking, den 21. April 1808, oud 30 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Bijz. Schoolonderwijzer te Dordrecht.

K. Bos, den 28. April 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Zeeland. Thans Ondermeester te Zierikzee.

J. Bos, den 27. April 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Utrecht. Thans Ondermeester te Utrecht. Bezat den derden rang.

N. J. Bourdon, den 28. April 1808, oud 50 jaren, geëxam. door de Comm. van Zeeland. Thans Op. Fransch Kostschoolhouder te Vlissingen.

N.

Digitized by Google

H. van Breda, den 21. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Bijz. Schoolonderwijzer te Schiedam. Bezat den derden rang.

C.

N Chouleur, den 11. Jan. 1808, oud 30 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen. Te Groningen.

F.

H. Florijn, den 20. Jan. 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans Ondermeester te Oostzaandam.

H.

P. Haakman, den 21. April 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Schiedam.

G. van der Heijden, den 21. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Hellevoetsluis.

C. Heiflick, den 4 Mei 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Braband. Thans Ondermeester te Waalwijck. Bezat den derden rang.

J. Helderman, den 20. April 1808, geëxam. door de Comm. van Overijssel. Op. Fr. Schoolonderwijzer te Oldenzaal

J. Hendrik, den 20. Jan. 1808, oud 26 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Laatst Ondermeester te Weesp.

A Hesfing, den 20. Jan. 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans tweede Leermeester te Koog aan de Zaan.

J. H. Hollander, den 21. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Bijz. Schoolonderwijzer te Rotterdam.

W. van den Honaard, den 21. April 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid ged. Thans Bijz. Schoolonderwijzer te Maasfluis. Bezat den derden rang.

J. F. Hulst, den 21. April 1808, oud 48 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. In den Haag.

I. J.

A. J. Immink, den 27. April 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Utrecht. Thans Ondermeester in het Burgerweeshuis te Utrecht.

T de Jong, den 4. Mei 1808, oud 29 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Heerde. Bezat den derden rang.

K.

K. Kapteijn, den 21. April 1808, oud 27 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Op. Schoolonderwijzer te Moerkapel.

A. Kleneker, den 21. April 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl Zuid. ged. Thans Huisonderwijzer te Rotterdam.

J. Kok, den 27. April 1808, oud 27 jaren, geëxam door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans Op. Schoolonderwijzer te Westzaandam.

P. Kooiman, den 28. April 1808, oud 27 jaren, geëxam. door de Comm. van Zeeland. Thans de School waarnemende te Kats.

Digitized by Google

L.

N. van der Laan, den 21. April 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Schiedam.

N. Liotard, den 21. April 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Rotterdam.

M.

A. van Marion, den 21. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Bijz. Schoolonderwijzer te Schiedam.

F. K. Molhuisen, den 21. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Rotterdam.

C. Mulder, den 11. Jan. 1808, oud 43 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen. Te Groningen.

P.

J. van der Plaat, den 27. April 1808, oud 23 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Laatst Ondermeester te Leyden.

A. Polderman, den 21. April 1808, oud 33 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Bijz. Schoolonderwijzer te Vlaardingen.

J. Puiker, den 21. April 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Bijz. Schoolonderwijzer te Rotterdam. Bezat den derden rang.

Digitized by Google

R.

J. Rijneveld, den 21. April 1808, oud 23 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Hazerswoude. Bezat den derden rang.

S. A. Roobat, den 28. April 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Zeeland. Thans Ondermeester te Middelburg.

L. P. Römelingh, den 20. April 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen. Te Nieuwscheemda. Bezat den vierden rang.

N. van Rossen, den 4. Mei 1808, oud 27 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Doornspijk.

S.

H. Scholten, den 21. April 1808, oud 16 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid ged. Thans Ondermeester te Rotterdam.

L. W. van den Stepkamp, den 20. Jan. 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Onderwijzer in het Diakonie-Weeshuis te Haarlem. Bezat den derden rang.

J. C. Soeter, den 21. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. In den Haag.

V.

D. van der Veen, den 27. April 1808, oud 44 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Te Haarlem.

J. van Veen, den 21. April 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Rotterdam.

Digitized by Google

J.

J. *Venninck*, den 4. Mei 1808, oud 29 jaren, geëxam. door de Comm van Gelderland. Thans prov Schoolonderwijzer te Grol. Bezat den derden rang.

A. *Vermeulen*, den 28. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Zeeland. Thans Schoolonderwijzer in de Ecole Primaire te Sluis in Vlaanderen.

W.

. *van der Wal*, den 21. April 1808, oud 28 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Op. Schoolonderwijzer te Nieuwerbrug. Bezat den derden rang.

van Weerdesteijn, den 4. Mei 1808, oud 29 jaren, geëxam. door de Comm. van Braband. ijz. Schoolonderwijzer in het Weeshuis te Bosch. Bezat den derden rang

J. *Wenteler*, den 21. April 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ed. Thans Ondermeester te Rotterdam.

DERDE RANG.

A.

A. *Albert*, den 5. Mei 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Te Zutphen. Alleen admissibel binnen Gelderland.

Digitized by Google

B.

J. Baart, den 28. April 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Zeeland. Te Meliskerke. Alleen admisfibel binnen Zeeland.

J. Bakker, den 28. April 1808, oud 18 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans Ondermeester in de Rijp. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

A. Benedictus, den 20. April 1808, oud 17 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen Te Harkstede. Alleen admisfibel binnen Groningen

J. Bieler, den 28. April 1808, oud 19 jaren geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. *ged* Thans Ondermeester in de Dep. School te Leden. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

P. Bloemer, den 20. April 1808, oud 26 jaren, geëxam. door de Comm. van Overijsfel. Thans Op. Schoolonderwijzer aan de Cuinre. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Overijsfel.

A. Bolland, den 20. April 1808, oud 18 jaren, geëxam door de Comm. van Holl. Zuid. ed. Thans Ondermeester te Woerden. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

E. van der Boon, den 28. April 1808, od 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans Ondermeester te Noordwijk binnen. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

D. ten Bosch, den 5. Mei 1808, oud 1 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Te Zutphen. Alleen admisfibel binnen Gederland.

E. Bosloo, den 5. Mei 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Geldeland. Te Gorfel. Alleen admisfibel binnen Gelderland.

J.

Digitized by Google

J. P. Bres, den 28. April 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Zeeland. Thans Ondermeester te Middelburg. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Zeeland.

J. Buist, den 20. April 1808, oud 28 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen. Thans Schoolonderwijzer te Sebaldeburen. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Groningen.

C.

F. Caspers, den 28. April 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Utrecht. Thans Ondermeester te Utrecht. Alleen admisfibel binnen Utrecht.

K. Cuperus, den 4. Mei 1808, oud 36 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Baer. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

J. van Cleef, den 28. April 1808, oud 19 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans Ondermeester te Oostwoud. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

D.

J. Dalhuizen, den 5. Mei 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Te Oene. Alleen admisfibel binnen Gelderland.

P. van Dijk, den 20. April 1808, oud 18 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Oudewater. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

R. van Doesburg, den 5. Mei 1808, oud 19 jaren,

Digitized by Google

ren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Te Doornspijk Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Gelderland.

F. Donkers, den 5. Mei 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Te Ooijen. Alleen admisfibel binnen Gelderland.

E.

R. Eentjes, den 28. April 1808, oud 37 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans tweede Leermeester in eene der Stads Armenfcholen te Amfterdam. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

F.

T. H. Feringa, den 20. April 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen. Te Grootegast. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Groningen.

G.

G. van Goor, den 11. Mei 1808, oud 16 jaren, geëxam. door de Comm. van Drenthe. Te Ruinerwold Alleen admisfibel binnen Drenthe.

K. van der Graaf, den 20. April 1808, oud 17 jaren, geëxam. door de Comm van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Rotterdam. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

H.

W. Haring, den 5. Mei 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Te Appeldoorn Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Gelderland.

Digitized by Google A.

A. Hafelhoff, den 20. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen. Te Thesinge. Alleen admisfibel binnen Groningen.

K. Heijmans, den 20. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Bijz. Schoolonderwijzer te Maasfluis. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

W. van Hemert, den 5. Mei 1808, oud 19 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Te Deijl. Alleen admisfibel binnen Gelderland.

J. van der Hoeft, den 28. April 1808, oud 18 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Kweekeling van de Dep. School te Haarlem. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

J.

S. Jans, den 4. Mei 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Bijz. Schoolonderwijzer te Terwispel. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

J. Jong, den 20. April 1808, oud 19 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Rotterdam. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

D. C. de Jong, den 4. Mei 1808, oud 17 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Ondermeester te Schiermonnikoog. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

A. Jonker, den 4. Mei 1808, oud 37 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Bijfchoolhouder te Balk. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

G. Jonkers, den 16. April 1807, oud 26 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Te

Digitized by Google

Borkulo. Alleen admisſibel binnen Gelderland. NB. Deze was, op de algemeene Lijst, verkeerdelijk onder de Schoolonderwijzers van den vierden rang geplaatst.

K.

L. T. Kamps, den 11. Mei 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Drenthe. Thans Adjunct-Onderwijzer te Zuidſleen. Bezat den vierden rang. Alleen admisſibel binnen Drenthe.

E. Kieſtra, den 4. Mei 1808, oud 18 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Te Sexbierum. Alleen admisſibel binnen Vriesland.

G. van Kleef, den 11. Mei 1808, oud 16 jaren, geëxam. door de Comm. van Drenthe. Thans Ondermeester in de Wijk. Bezat den vierden rang. Alleen admisſibel binnen Drenthe.

B. H. Kloppenga, den 20. April 1808, oud 18 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen. Te Grijpskerk. Bezat den vierden rang. Alleen admisſibel binnen Groningen.

F. Klaſinga, den 4. Mei 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Nes. Bezat den vierden rang. Alleen admisſibel binnen Vriesland.

J. Koeſtapel, den 5. Mei 1808, oud 37 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Rede. Alleen admisſibel binnen Gelderland.

J. Koning, den 11. Mei 1808, oud 15 jaren, geëxam. door de Comm. van Drenthe. Thans Ondermeester te Meppel. Alleen admisſibel binnen Drenthe

H. Kriebel, den 28. April 1808, oud 18 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged.

Kwee-

Digitized by Google

Kweekeling van de Dep. School te Haarlem. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

H. J. Kuiper, den 11. Mei 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Drenthe. Prov. Schoolonderwijzer te Ruinerwold. Alleen admisfibel binnen Drenthe.

L.

K. Lamring, den 4. Mei 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Ondermeester te Bolsward. Alleen admisfibel binnen Vriesland

L. Lantenga, den 4. Mei 1808, oud 34 jaren, geëxam. door de Comm van Vriesland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Wolvega. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

A. Lisuwes, den 4. Mei 1808, oud 28 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans prov. Schoolonderwijzer te Foudgum. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

J. Lukas, den 11. Mei 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Drenthe. Thans Ondermeester te Borger. Alleen admisfibel binnen Drenthe.

M.

J. Maas, den 20. April 1808, oud 35 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid ged. In den Haag. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl. Znid. ged.

J. W. Mandeau, den 20. April 1808, oud 32 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. In den Haag. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

Digitized by Google

W. S. Meijer, den 20. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen. Te Krewert. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Groningen.

J. Molenaar, den 28. April 1808, oud 19 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans Ondermeester te Haarlem. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl Noord ged.

E. S. Moorlander, den 28. April 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans *Adfift.* in de Dep. *School* te Leyden. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

O.

P. Oppers, den 4. Mei 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Braband. Thans Schoolonderwijzer te Zeeland. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Braband.

P.

J. van Poolen, den 27. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Bijz. Schoolonderwijzer te Amsterdam. Bezat den vierden rang. Alleen *admis*fibel binnen Holl. Noord. ged.

J. C. de Poorter, den 4. Mei 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Braband. Te Oedenrode, buiten bediening. Alleen admisfibel binnen Braband.

P J. Pracht, den 20. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Subft. Op. Schoolonderwijzer te 's Gravefande. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

J.

Digitized by Google

J. Pronk, den 27. April 1808, oud 30 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans Op. Schoolonderw. aan de Helder. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

Q.

A. Quindt, den 20. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid ged. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

R.

K. J. de Rijk, den 20. April 1808, oud 25 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Op. Schoolonderwijzer te Bodegraver Meije. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

S.

P. Schijvenaar, den 28. April 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Thans Op. Schoolonderwijzer aan de Vogelezang. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

L. Schuitemaker, den 28. April 1808, oud 28 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged Thans Ondermeester te Rotterdam. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

E. Sijtfes, den 4. Mei 1808, oud 37 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Hijum. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

J. H. Silvester, den 28. April 1808, oud 21 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl.

Digitized by Google

Noord. ged. Kweekeling van de Dep. School, te Haarlem. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

H. W. Smidt, den 4. Mei 1808, oud 19 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Sneek. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

P. D. Somer, den 4. Mei 1808, oud 23 jaren, geëxam. door de Comm. van Braband. Bevoorens Ondermeester te Breda. Alleen admisfibel binnen Braband.

J. Stans, den 20. April 1808, oud 19 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Subst. Op. Schoolonderwijzer te Wateringen. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

K. W. Stomman, den 20. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Gouda. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

T.

H. S. Talsma, den 4. Mei 1808, oud 42 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Nijawier. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

D. N. van Tetrode, den 4. Mei 1808, oud 29 jaren, geëxam. door de Comm. van Braband. Te Oosterwijck, buiten bediening. Alleen admisfibel binnen Braband.

D. Tiezema, den 4. Mei 1808, oud 29 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Aalzum. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

M. van Toorn, den 20. April 1808, oud 18 jaren,

Digitized by Google

ren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Woerden. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

V.

T. A. Verdenius, den 4. Mei 1808, oud 35 jaren, geëxam door de Comm. van Vriesland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Akkerwoude. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

J. Vis, den 28. April 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl Noord ged. Thans Op. Schoolonderw te Zunderdorp. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

W. Vlietland, den 20. April 1808, oud 29 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Sommelsdijk. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

E. de Vries, den 4. Mei 1808, oud 27 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Onderwijzer te Tjerkgaast. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

J. de Vries, den 4. Mei 1808, oud 23 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Prov. Schoolonderwijzer te Oudelemmer. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

W.

B. van Wellj, den 20. April 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Schoonhoven. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid ged.

J. van Wigheren, den 4. Mei 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland.

Digitized by Google

Thans Prov. Schoolonderwijzer te Goutum. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

J. *de Wit*, den 20. April 1808, oud 29 jaren, geëxam. door de Comm. van Overijsfel. Op Emmeloort. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Overijsfel.

E. T. *de Wit*, den 4. Mei 1808, oud 27 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Oudehaske. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

J. *van Woerkum*, den 20 April 1808, oud 19 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Maasfluis. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

J. *Wolf*, den 5 Mei 1808, oud 18 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Thans Ondermeester in het Burgerweeshuis te Arnhem. Bezat den vierden rang. Alleen admisfibel binnen Gelderland.

Z.

J. *de Zanger*, den 20. April 1808, oud 17 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Capelle aan den Ijsel. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

Digitized by Google

VIERDE RANG.

A.

J. Albers, oud 23 jaren, den 19. Maart geëxam. en 5 Mei 1808 geadm. door de Comm. van Gelderland. Te Heumen. Alleen admissibel binnen Gelderland.

G. Andries, den 20. April 1808, oud 18 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen. Te Groote Gast. Alleen admissibel binnen Groningen.

B.

J. Bobeldijk, den 21. April geëxam. en den 28. dito 1808. geadm. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Alleen admissibel binnen Holl. Noord. ged.

H. Bouwes, den 4. Mei 1808, oud 18 jaren, geëxam. door de Comm. van Friesland. Te Wanswert. Alleen admissibel binnen Friesland.

P. Brat, den 28. April 1808, oud 17 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Te Oostwoud. Alleen admissibel binnen Holl. Noord. ged.

D.

J. Dirks, den 4. Mei 1808, oud 21 jaren, geadm. door de Comm. van Friesland. Thans Ondermeester in de Knijpe. Alleen admissibel binnen Friesland.

Digitized by Google

B. Dirksen, den 5. Mei 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Onder Voorthuizen. Alleen admisfibel binnen Gelderland.

E.

H. Eisen, den 4. Mei 1808, oud 33 jaren, geadm. door de Comm. van Vriesland. Te Oudelemmer. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

J. Elberts, den 11. Jan. 1808, oud 29 jaren, geëxam. door de Comm. van Groningen. Thans Huisonderwijzer te Groningen. Alleen admisfibel binnen Groningen.

F.

A. Flach, den 20. April 1808, oud 22 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Thans Ondermeester te Gouda. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

G.

K. Geerts, oud 24 jaren, den 4. Jan. 1808, geëxam. en den 11. dito geadm. door de Comm. van Groningen. Te Sappemeer. Alleen admisfibel binnen Groningen.

J. J. Genis, den 28. April 1808, oud 25 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Zuid. ged. Te Purmerend. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

H.

A. Haverkamp, den 20. April 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Overijsel. Thans

Digitized by Google

Thans Ondermeester in de Stads School te Deventer. Alleen admisſibel binnen Overijſsel.

J. Hendriks, oud 19 jaren, den 4. Jan. 1808 geëxam. en den 11. dito geädm. door de Comm. van Groningen. Thans Bijſchoolhouder op de Leek. Alleen admisſibel binnen Groningen.

K. Hendriks, oud 26 jaren, den 4. Mei 1808, geädm. door de Comm. van Vriesland. Te Langezwagen. Alleen admisſibel binnen Vriesland.

T. Hendriks, den 9. April geëxam. en den 5. Mei 1808 geädm. door de Comm. van Gelderland. Thans Ondermeester te Ewijk. Alleen admisſibel binnen Gelderland.

W. Hendriks, oud 21. jaren, den 2. April 1808 geëxam. en den 11. Mei geädm. door de Comm. van Drenthe. Winter-Schoolhouder te Bunne. Alleen admisſibel binnen Drenthe.

R. R. Hof, oud 18 jaren, den 4. Jan. 1808 geëxam. en den 11. dito geädm. door de Comm. van Groningen. Thans Bijſchoolhouder op de Leek. Alleen admisſibel binnen Groningen.

J. K. Holwerda, den 4. Mei 1808, oud 16 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Te Brantgum. Alleen admisſibel binnen Vriesland.

I. J.

A. Ipes, oud 16 jaren, den 4. Mei 1808 geädm. door de Comm. van Vriesland. Te Brongerga. Alleen admisſibel binnen Vriesland.

A. Jans, oud 20 jaren, den 4. Mei 1808 geädm. door de Comm. van Vriesland. Te Nieuwe-ſchoot. Alleen admisſibel binnen Vriesland.

E. Jans, oud 29 jaren, den 4 Jan. 1808. geëxam. en den 11. dito geädm. door de Comm. van Groningen Thans Bijſchoolhouder op de Leek. Alleen admisſibel binnen Groningen.

Digitized by Google

J. Jans, den 4. Mei 1808, oud 42 jaren, geëxam. door de Comm van Vriesland. Prov. Schoolonderwijzer te Peins. Alleen admissibel binnen Vriesland.

J. Jenkhof, oud 16 jaren, den 24 Nov. 1807 geëxam. en den 29. April 1808 geädm. door de Comm. van Groningen. Te Ommelanderwijk. Alleen admissibel binnen Groningen.

K.

A. Kamps, den 11. Mei 1808, oud 23 jaren, geëxam. door de Comm. van Drenthe. Thans Prov. Schoolonderwijzer te Gasselter-Nieuweveen. Alleen admissibel binnen Drenthe.

T. H. Kluwer, oud 16 jaren, den 4. Mei 1808 geädm. door de Comm. van Vriesland. Thans Ondermeester in de Lemmer. Alleen admissibel binnen Vriesland.

C. Klut, den 23 April 1808 geëxam, en den 28. dito geädm. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Alleen admissibel binnen Holl. Noord. ged.

H. Kok, den 28. April 1808, oud 15 jaren, geëxam door de Comm van Holl. Noord. ged. Te Broek in Waterland. Alleen admissibel binnen Holl. Noord ged.

H. Kornelis, oud 21 jaren, den 4. Mei 1808 geädm. door de Comm. van Vriesland. Te Siegerswolde. Alleen admissibel binnen Vriesland.

T. Kornelis, den 4 Mei 1808, oud 18 jaren, geädm. door de Comm. van Vriesland. Te Ureterp. Alleen admissibel binnen Vriesland.

L.

Digitized by Google

L.

J. P Louis, den 5. Mei 1808, oud 16 jaren, geëxam. door de Comm. van Gelderland. Te Arnhem. Alleen admisfibel binnen Gelderland.

M.

D. van de Meerburg, den 19. Dec. 1807, oud 45 jaren, geädm. door de Comm. van Braband. Te Steenbergen, buiten bediening. Alleen admisfibel binnen Braband.

J. Mintz, oud 19 jaren, den 4. Jan. 1808 geëxam. en den 11. dito geädm. door de Comm. van Groningen. Te Nieuwbert. Alleen admisfibel binnen Groningen

J. Muus, den 28. April 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Te Oostwoud. Alleen admisfibel binnen Holl. Noord. ged.

N.

D. A. Nicolai, den 4. Mei 1808, oud 38 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Thans Op. Schoolonderwijzer te Oudega. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

A. Nieborg, oud 29 jaren, den 11. April 1808 geëxam. en den 20. dito geädm. door de Comm. van Groningen. Te Bellingwolde. Alleen admisfibel binnen Groningen.

P.

H. J. Postma, oud 18 jaren, den 4. Mei 1808 geädm. door de Comm. van Vriesland. Te Elslo. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

Digitized by Google

R.

W. *van Riet*, oud 36 jaren, den 29. Dec. 1807 geädm. door de Comm. van Braband. Op de Heen, buiten bediening. Alleen admisfibel binnen Braband.

G. *Rinkes*, den 20. April 1808, oud 14 jaren, geëxam door de Comm. van Groningen. Te Garmerwolde. Alleen admisfibel binnen Groningen.

T. S. O *van Rondaan*, den 4. Mei 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Te Boxum. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

S.

R. *D. Schuring*, oud 34 jaren, den 2. April geëxam. en den 11 Mei 1808 geädm. door de Comm. van Drenthe. Thans Bijschoolhouder te Paterswolde. Alleen admisfibel binnen Drenthe.

M. *Sjoerds*, den 4. Mei 1808, oud 32 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Te Kubaard. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

J. *Smid*, oud 16 jaren, den 29. Nov. 1807 geëxam. en den 20. April 1808 geädm. door de Comm. van Groningen. Te Westerlehe. Alleen admisfibel binnen Groningen.

L. J. *Smidts*, den 4. Mei 1808, oud 28 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Te Roordah. Alleen admisfibel binnen Vriesland.

J. *Snel*, den 20. April 1808, oud 25 jaren, geëxam. door de Comm van Holl. Zuid. ged. In 't Woud. Alleen admisfibel binnen Holl. Zuid. ged.

Digitized by Google

B. Steringa, oud 17 jaren, den 2. April geëxam. en den 11 Mei 1808 geädm. door de Comm. van Drenthe. Te Eelde. Alleen admisſibel binnen Drenthe.

T.

S. H. Tamminga, den 4. Mei 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Te Wanswert. Alleen admisſibel binnen Vriesland.

B. Tietsma, oud 19 jaren, den 2. April geëxam. en den 11. Mei 1808 geädm. door de Comm. van Drenthe. Te Peize. Alleen admisſibel binnen Drenthe.

W. Tjallings, den 4. Mei 1808, oud 28 jaren, geëxam. door de Comm. van Vriesland. Te Hantum. Alleen admisſibel binnen Vriesland.

L. G. Turksma, oud 54 jaren, den 4 Jan. 1808 geëxam. en den 11. dito geädm. door de Comm. van Groningen. Thans Bijschoolhouder op de Leek. Alleen admisſibel binnen Groningen.

V.

J. van der Veen, den 20. April 1808, geëxam. door de Comm. van Drenthe. Te Ommen. Alleen admisſibel binnen Drenthe.

J. Vermeulen, oud 23 jaren, den 22. Nov. 1807 geëxam. en den 5. Mei 1808 geädm. door de Comm. van Gelderland. Thans Oudermeester te Overasſelt. Alleen admisſibel binnen Gelderland.

J. Vooren, den 28. April 1808, oud 20 jaren, geëxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Te Nauwerna. Alleen admisſibel binnen Holl. Noord. ged.

Digitized by Google

B. J. Vos, oud 17 jaren, den 4. Mei 1808 geëxam. door de Comm. van Friesland. Te Langezwaagen. Alleen admissibel binnen Friesland.

W.

W. S. Wijndels, oud 28 jaren, den 3. Dec. 1807 geëxam. en den 20. April 1808 geëxam. door de Comm. van Groningen In de Oude Pekel-A. Alleen admissibel binnen Groningen.

J. Willems, den 4. Mei 1808, oud 25 jaren, geëxam. door de Comm van Friesland. Te Lutkewoude. Alleen admissibel binnen Friesland.

Digitized by Google

LIJST

VAN

HUISONDERWIJZERS,

welke, sedert primo Januarij 1808, door eenige Commissie van Onderwijs geëxamineerd, en daardoor gerechtigd zijn, om te staan naar eene Huisonderwijzersplaats, binnen het ressort der Commissie, van welke zij de acte van algemeene toelating als Huisonderwijzer ontvingen.

S. J. Heitsma, den 4. Mei 1808, oud 24 jaren, geëxam. door de Comm. van Friesland, Te Beetgum.

Digitized by Google

LIJST

VAN

SCHOOLHOUDERESSEN,

welke, sedert primo Januarij 1808, door eenige Commissie van Onderwijs gecxamineerd, en daardoor geregtigd zijn, om te staan naar eene plaats als Schoolhouderesse, binnen het ressort der Commissie, van welke zij de acte van algemeene toelating als Schoolhouderesse ontvingen.

A. M. Bruijn, den 28. April 1808, oud 21 jaren, gecxam. door de Comm. van Utrecht, Onder-Mademoisel te Utrecht.

H. J. van Deventer, den 26. April 1808, gecxam. door de Comm. van Holl. Noord. ged. Secondante te Warmond.

P. Dompeling, den 28. April 1808, oud 18 jaren, gecxam door de Comm. van Utrecht, Onder-Mademoisel te Utrecht.

SCHOOL-

Digitized by Google

SCHOOLBERIGTEN

over Junij 1808.

HOLLANDS Noordelijk gedeelte.

I. *Distr.* Schoolopz. A. NUMAN.

VLIELAND vacant. *Zie Mei* 1807.

MOERBEEK onder *Nieuwe Niedorp.* De School alhier vacant. *Zie April* 1808.

DEN OEVER en OOSTERLAND, op het Eiland *Wieringen.* Uit een voorheen gemaakt drietal van wettige Sollicitanten, JAN JONGKIND, JAKOB VAN CLEEFF en JAKOBUS ELDERBEEK, is op den 11. l. l. door het Gemeente-Bestuur des Eilands tot openbaar Onderwijzer der Jeugd aangesteld JAKOB VAN CLEEFF, hebbende den derden rang. — De Onderwijzer, die zich reeds bij den Schoolopzienër heeft aangemeld, zal eerlang dezen post aanvaarden.

II. *Distr.* Schoolopz. J. DOZIJ.

AARDSWOUD vacant. *Zie April* 1808.

Digitized by Google

III. *Distr.* Schoolopz. A. R. MAURER.

ALKMAAR. De School in het Roomsch Katholijk Wees- of Armenhuis vacant. *Zie Febr.* en *April* 1808.

ALKMAAR. De Stads Fransche Kostschool vacant. *Zie April* 1808.

AKERSLOOT vacant. *Zie Mei* 1808.

II. *Distr.* Schoolopz. Mr. TH. DE VRIES.

MIDDELBEEMSTER. Eene der Bijscholen aan de *Oosthuizerweg* vacant. *Zie Mei* 1808.

V. *Distr.* Schoolopz. P. BEETS Hz.

WESTZAANDAM. Twee Bijscholen vacant. *Zie Julij en Aug.* 1806. *en April* 1808.

NAUERNA vacant. *Zie Dec.* 1806 *en Jan: en Mei* 1807.

OOSTZAAN. *Noorderschool* vacant. *Zie Mei* 1807.

LANDSMEER. Den 17. dezer stierf FREDERIK HOEK, openbaar Schoolonderwijzer alhier, in den jeugdigen ouderdom van bijna 20 jaren. Nog geen jaar geleden werd hij alhier beroepen, en vond de School geheel op den ouden voet, doordien de vorige Onderwijzer, bij gebrek aan genoegzame kunde in het verbeterd onderwijs, zich aan den ouden trant had gehouden. Terstond vatte hij

Digitized by Google

hij dit werk met ijver op, in weerwil van zoo vele vooroordeelen en tegenkantingen der Ingezetenen; hij wist alles op eenen zeer goeden voet te brengen, en, dat nog meer is, zelfs de vooroordeelen te overwinnen, zoodat men zijn verlies algemeen betreurt.

Hij was een Leerling van den openbaren Schoolonderwijzer JELLE KOK te *Zaandam*, had den derden rang, en zou in de volgende maand naar den tweeden gedongen hebben. Bedaardheid en schrander overleg, gepaard met onvermoeiden ijver, waren de hoofdtrekken in zijn karakter, waardoor hij eene vastheid van geest bezat, welke hem zijne ontwerpen kloekmoedig deed doorzetten. Hiermede paarde hij uitmuntende zedelijke en godsdienstige grondbeginselen — en dit alles maakt zijn verlies te meer belangrijk en smartelijk.

De School alhier is van den tweeden rang, en kan ruim *f* 400 met eene vrije woning voor den Onderwijzer opleveren.

VI. *Distr.* Schoolopz. c. WERTZ.

AMSTERDAM. In plaats van den overleden eersten Leermeester in eene der Stads Armenscholen, RIJK VAN WILDERNIS, is benoemd PIETER JOFFER, Adsistent eerste Leermeester in een der voornoemde Scholen, hebbende eene acte van den tweeden rang.

Digitized by Google

AMSTERDAM. Door zoo evengemelde benoeming, de post van Eerſten Ondermeester in eene der Stads Armenſcholen openvallende, op een jaarlijksch Tractement van *f* 400, zoo hebben Curatoren der Stads Armenſcholen alle die gene welke eene acte van algemeene Toelating van niet minder dan den derden rang bezitten, en naar dien post verkiezen te dingen, uitgenoodigd, om zich, uiterlijk voor den 30. Junij 1808, ſchriftelijk en met bijvoeging van behoorlijke Getuigſchriften, aan te geven, en de brieven te adresſeren aan het Oude Zijds Huiszittenhuis te *Amſterdam*.

AMSTERDAM. Door het overlijden van den eerſten Leermeester J. DE JAGER, is de post van Schoolmeester op eene van de Scholen der Nederduitſche Gereformeerde Diakonie, vacant geworden, op een jaarlijksch Tractement van *f* 900 en *f* 100 voor vuur en licht, mitsgaders vrije woning, echter met deze bepaling: dat de te beroepene Leermeester gehouden zal zijn, gedurende den tijd van vier eerstkomende jaren, aan de Weduwe van den overledenen eerſten Leermeester, mits ongehuwd blijvende, jaarlijks uit te keeren eene ſomma van *f* 200.

VII. *Distr.* Schoolopz. J. C. BERRANGÉ.

SPARENDAM vacant. *Zie April* 1808.

VIII.

Digitized by Google

VIII. *Distr.* Schoolopz. J. TEISSÉDRE L'ANGE.

HAARLEM. De post van Schoolmeester in het Nederduitsch Gereformeerd Diakonie- en Aalmoezeniers Armenhuis alhier vacant zijnde, op een jaarlijksch tractement van *f* 200, vrije kost, inwoning, wasschen enz., worden de genen, welke tot diep post genegen mogten zijn, mits zijnde ongehuwd, Lidmaat der Hervormde Gemeente, boven de 20 jaren oud, en voorzien van voldoende getuigenisſen van goed zedelijk gedrag en eene acte van den tweeden of derden rang, uitgenoodigd om op Woensdag den 20. Julij aanſtaande, des voormiddags te 9 uren, zich aan te melden in het Diakonie-huis voornoemd, om als dan nadere proeven hunner bekwaamheid te geven: zullende het beroep onmiddellijk na het onderzoek geſchieden.

SLOTERDIJK. Het Inſtitut van het Departement: *Tot Nut van 't Algemeen*, alhier, vacant. *Zie Maart* 1808.

IX. *Distr.* Schoolopz. J. VAN GEUNS.

LANGERAAR. Door overlijden van J. VOORN is de School alhier vacant geworden. Men heeft deswegens nadere berigten in een volgend Nommer te wachten.

Digitized by Google

HOLLANDS Zuidelijk gedeelte.

II. *Distr.* Schoolopz. J. WELDIJK.

GOUDA. Alhier is de School voor kinderen der armen vacant. *Zie het Schoolnieuws van December* 1807 *en Maart* 1808.

HEKENDORP, of *Goejanverwelle Sluis*, vacant. Men verwacht deswegens de nadere berigten.

III. *Distr.* Schoolopz. N. MESSCHAERT.

OUD-BEIJERLAND vacant. *Zie Sept. en Dec.* 1807.

ZEELAND.

II. *Distr.* Schoolopz. A. VAN DEINSE.

MIDDELBURG. De Stads Fransche Kostschool vacant. *Zie Mei* 1808.

VERE. De openbare Schoolonderwijzersplaats alhier vacant. *Zie October* 1807, *bl.* 53 *en* 67.

KATS vacant. *Zie Jan.* 1808.

KOLIJNSPLAAT vacant. *Zie April* 1808.

III. *Distr.* Schoolopz. S. T. HUËT.

KRABBENDIJKE vacant. *Zie Mei* 1808.

GOES.

Digitized by Google

GOES. Door het vertrek naar *Campen* van J. GLAZER, Fransch Kostschoolhouder alhier, is in deszelfs plaats onlangs door het Stadsbestuur aangesteld NICOLAS JAQUES BOURDON, Onderwijzer van den tweeden rang en Fransch en Nederduitsch Stads-Kostschoolhouder te *Vlissingen*, die welhaast zijnen post zal aanvaarden.

BRABAND.

I. *Distr.*, Schoolopz. H. VAN DAM.

WILLEMSTAD vacant. *Zie October* 1807.

HEEN vacant. *Zie October* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. S. VAN DER NOORDAA.

LITH. De post van Substitut Schoolonderwijzer alhier vacant. *Zie Sept.* 1807.

VI. *Distr.* Schoolopz. F. DERKS.

VIERLINGSBEEK vacant. *Zie Jan.* 1808.

UTRECHT.

I. *Distr.* Schoolopz. J. V. MANEN ADZ.

SCHALKWIJK vacant. *Zie Maart* 1808.

Digitized by Google

II. *Distr.* Schoolopz. N. C. DE FREMERIJ.

WILLIGE LANGERAK. De post van openbaar Onderwijzer alhier, welke door den dood van N. VAN KOOTEN vacant geworden was, is thans vervuld, daar de Ambachtsheer dezer Plaats, C. F. BRAND, daartoe heeft aangesteld den persoon van G. OTTEN, welke bij de Commissie van Onderwijs voor dit Departement in April 1807 den tweeden rang verkregen had. Daar deze aanstelling zonder voorkennis van den Schoolopziener geschied was, en deze zich deswegens aan Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken geadresseerd had, heeft G. OTTEN zijnen post niet kunnen aanvaarden, voor dat het gebleken was, dat deze onregelmatige aanstelling alleen uit onkunde der Wet alzoo door den Ambachtsheer geschied was, waarna de Schoolopziener door eene aanschrijving van Z. Exc. van den 29. April l. l. gequalificeerd is, om, uit aanmerking dezer bijzondere omstandigheden, aan G. OTTEN te veroorloven zijne functien te aanvaarden.

GELDERLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. Mr. P. A. DE ROOCK.

EINSPEIK vacant. *Zie Febr.* 1808.
BRUCHEM vacant. *Zie Dec.* 1807.
OPIJNEN vacant. *Zie Maart* 1808.

II.

Digitized by Google

II. *Distr.* Schoolopz. F. H. REPELIUS.

CULENBORG. De Lutherſche School vacant. *Zie Nov.* 1806.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. H. DONKER CURTIUS.

HETEREN. De Franſche Kostſchool vacant. *Zie Bijdr. van Oct. en Nov.* 1807 *en Mei* 1808.

VI. *Distr.* Schoolopz. H. W. VAN WOELDEREN.

DOESBURG. De post van Franſche Kostſchoolhouderesſe vacant. *Zie Oct.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. H. J. THOMASSON.

NEDDE. Alhier is het Schoolonderwijs proviſioneel voor den tijd van een jaar opgedragen aan J. EBBINK, hebbende acte van den derden rang.

OVERIJSSEL.

I. *Distr.* Schoolopz. C. FRANSEN VAN ECK.

STOKKUM vacant. *Zie Sept.* 1807.

II. *Distr.* Schoolopz. J. H. FLOH.

DE ESCHMARKT vacant. *Zie Nov.* 1807.

Digitized by Google

DE ROTBEKE vacant. *Zie Nov.* 1807.
KLEIN DRIENE vacant. *Zie Dec.* 1807.
BEKKUM vacant. *Zie Dec.* 1807.

III. *Distr.* Schoolopz. G. W. STORK.

REUTUM vacant. *Zie Sept.* 1807.
NORDENRING vacant. *Zie Dec.* 1807.

IV. *Distr.* Schoolopz. J. W. A. MULLER.

OUDLEUSSEN, als mede
HESSUM en REGTEREN vacant. *Zie Maart* 1807.

V. *Distr.* Schoolopz. J. F. SERRURIER.

RUITEVEEN vacant. *Zie Nov.* 1807.
HASSELERDIJK vacant. *Zie Oct.* 1807.
ZUIDEINDE (*van Kamperveen*) en
DE ZANDEN, *onder Kamperveen*, beide vacant *Zie Dec.* 1807.
WESTENHOLTE vacant. *Zie April* 1808.

VI. *Distr.* Schoolopz. W. SANDERS.

WETERING vacant. *Zie Maart* 1808.
GENEMUIDEN vacant. *Zie Mei* 1808.
VOLLENHOVEN. De eerste School alhier is vacant door het vertrek van den Schoolonderwijzer DE WIT naar *Emeloord*. Provisioneel wordt de Schooldienst waargenomen door BRAAK, hebbende eene acte van den derden rang. Men zal zoeken een fonds te vinden, om eerlang eenen Onderwijzer van den eersten of tweeden rang te kunnen beroepen.

VRIES.

Digitized by Google

VRIESLAND.

I. *Distr.* Schoolopz. J. F. KORFF.

OLDELEMMER vacant. *Zie Oct.* 1806.

OOSTERZEE. Uit een drietal van de opgeroepene en den derden rang bezittende Sollicitanten, namelijk: J. J. WIARDA, Onderwijzer te *Vollega*, L. MELIS, Onderwijzer te *Uitwellingerga*, en J. A. VISSER, Ondermeester in de bijzondere School van R. VAN DEN BERG, op de *Lemmer*, is na een voorafgaand examen, hetwelk door N. KOOPMANS, Schoolonderwijzer op de *Lemmer*, afgenomen werd, alhier door Baljuw benevens het Gemeente-bestuur en Gecommitteerden uit de Floreenpligtigen beroepen J. A. VISSER; zoodat de vacature dezer plaats nu wederom vervuld is.

III. *Distr.* Schoolopz. H. W. C. A. VISSER.

STAVOREN. De nu vereenigde School vacant. *Zie Febr.* 1808.

DEDGUM vacant. *Zie April* 1807.

HEMELUM. Alhier werd tot Schoolonderwijzer beroepen E. S. WOUDSTRA, thans Schoolonderwijzer te *Offingawier*, doch hierdoor is nu

OFFINGAWIER vacant geworden, waaromtrent men de nadere berigten te wachten heeft.

Digitized by Google

IV. *Distr.* Schoolopz. A. BRUINING.

PEINS vacant. *Zie Maart* 1808.
HARLINGEN. De Stads Fransche School vacant. *Zie Maart* 1808.
HERBAJUM vacant, door het overlijden van M. A. RINIA. Deze School is van den tweeden rang; het jaarlijksch vast inkomen bedraagt *f* 148 : 10, het getal der Scholieren kan tot 25 klimmen; deze betaalden bevorens 6 Stuivers in het ¼ jaar; doch men is voornemens dezelve tot 13 Stuivers te verhoogen.

V. *Distr.* Schoolopz. B. VAN WEEMEN.

SCHINGEN vacant. *Zie Dec.* 1806.
GOUTUM vacant. *Zie Maart* 1808.

VI. *Distr.* Schoolopz. J. H. NIEUWOLD.

OOSTERWIERUM vacant. *Zie Dec.* 1807.
GROU vacant. *Zie Dec.* 1807.

VII. *Distr.* Schoolopz. M. MARTENS.

LUTKEWOLDE (of AUSBUUR) vacant. *Zie Febr.* 1808.
METSLAWIER vacant. *Zie Febr.* 1808.
FOUDGUM vacant. *Zie Jan.* 1807 *en Febr.* 1808.
HANTUM vacant. *Zie Febr.* 1808.

Op

Digitized by Google

Op de drie laatstgenoemde Plaatsen staan de Schoolvacaturen eerstdaags vervuld te worden.

GRONINGEN.

I. *Distr.* Schoolopz. J. R. VAN EERDE.

GRONINGEN. De post van Stads Fransch Kostschoolhouder vacant. *Zie Dec.* 1807.

Nog is de Schoolmeestersplaats bij de Martini Kerk vacant. *Zie Mei* 1808.

Ook de Zuider Diakonieschool van het Hervormd Kerkgenootschap is vacant. *Zie Mei* 1808.

WESTERWIJTWERT vacant. *Zie Mei* 1808.

BAFLO vacant. *Zie Mei* 1808.

II. *Distr.* Schoolopz. H. D. GUYOT.

NIEUWBERT vacant. *Zie Sept.* 1807.

ADUARD vacant. *Zie April* 1808.

NIEUWZIJL vacant. *Zie April* 1808.

III. *Distr.* Schoolopz. E. TINGA.

KREWERT vacant: doch men verwacht dat binnen kort te dezer plaats een Schoolonderwijzer zal beroepen worden, daar reeds den 21. van Bloeimaand het vooraf gevorderd examen van Sollicitanten heeft plaats gehad.

Digitized by Google

OTERDUM. Alhier overleed den 1. van Bloeimaand de Schoolonderwijzer J. H. GERHARDIJ, nalatende eene weduwe, voor welke de Schooldienst gedurende den tijd, door de wet bepaald, zal worden waargenomen. De School is van den middelsten rang. Het jaarlijksch inkomen bestaat uit een tractement van *f* 70 uit 's Lands kas, waarbij komt het gewone schoolgeld van op zijn hoogst 20 kinderen.

THESINGE vacant. *Zie Febr.* 1808.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. WESTER.

OMMELANDER-WIJK, een gehucht onder *Veendam*. De gewettigde Bijschool alhier vacant. *Zie Junij* 1807.

NIEUWOLDE, *Oosteinde*, is vacant geworden door het vertrekken van H. JASPERS naar de Bijschool op den *Hamdijk*, onder *Bellingewolde*. De vacante school behoort tot de openbare, doch is van den laagsten rang. De voordeelen zijn hier 's jaarlijks *f* 90 vast tractement, vrije woning, en het schoolgeld van 30 a 40 kinderen.

SCHEEMDA is vacant geworden door het overlijden van R. SWARTWOLT. Het is eene openbare school van den hoogsten rang. Het geheele jaarlijksch inkomen van Kerk- en Schooldienst kan wel *f* 1300 bedragen, behalve vrije woning. — Dewijl de overledene eene weduwe en minderjarige kinderen heeft nagelaten, blijft deze School, overeenkomstig

Digitized by Google

tig het Huishoudelijk Schoolreglement, ten voordeele van gemelde weduwe en kinderen, een jaar en zes weken vacant: wordende er intusschen voor de waarneming van dien post zoo lang gezorgd.

IV. *Distr.* Schoolopz. Mr. TH. VAN SWINDEREN.

KALKWIJK *of* LULA vacant. *Zie Nov.* 1807.

DRENTHE.

I. *Distr.* Schoolopz. G. SMIT.

RUINERWOLD. Op den 8. Junij l. l. is alhier uit een aantal van 6 Sollicitanten, bezittende alle den derden rang, tot openbaar Onderwijzer in de Kerspels-School, waarmede de post van Koster, Voorlezer en Voorzanger verbonden is, beroepen, HENDRIK JANS KUIPER, die den Schooldienst enz. provisioneel hier heeft waargenomen, en dus aanstonds in die betrekking zijnen post aanvaardt.

II. *Distr.* Schoolopz. Mr. J. TONCKENS.

GASSELTER-NIEUWVEEN vacant. *Zie Oct.* 1806.

Digitized by Google

SCHOOLNIEUWS.

UTRECHT.

I. *Distr.* Schoolopz. J. v. MANEN, ADZ.

WIJK BIJ DUURSTEDE. Op den 31. Mei werd alhier in de Stads-Schole een naauwkeurig onderzoek gehouden omtrent de vorderingen der leerlingen van den kundigen en achtingwaardigen Stads-Schoolonderwijzer G DE L'ORME.

In tegenwoordigheid van den Districts Schoolopziener, den Heer VAN MANEN, en de twee Plaatselijke Schoolopzieners, den Heer D. BONEBAKKER, Lid van den Raad der Gemeente dezer Stad, en Ds. J. VAN DOESBURGH, Predikant alhier, onderzocht de Schoolonderwijzer de leerlingen der twee bovenste klasen; en de twee verdienstelijke jongelingen, *J. Schot* en *D. van Markenstein*, die tot den post van Schoolonderwijzer voorbereid worden, die der eerste en een gedeelte der tweede klasse; terwijl de Opzieners van tijd tot tijd eenige vragen, ter

Digitized by Google

ter beproeving van de bekwaamheid der leerlingen, deden.

Het onderzoek bepaalde zich tot de beginselen en gronden der Nederduitsche en Fransche talen, der Rekenkunde, Meetkunde, Stelkunde en Aardrijkskunde; tot de algemeene Wereldgeschiedenis, naar aanleiding van CURAS en SCHRÖCK, en tot de Bijbelsche geschiedenis, naar aanleiding van het voortreffelijk boekje van Ds. VERWEIJ; als mede tot de gronden van het gewone Koraal-gezang; alles ingerigt op den voet, op welken de Onderwijzer zijne leerlingen, overeenkomstig de algemeene Schoolverordeningen, dagelijks gewoon is te onderwijzen.

De leerlingen gaven, niet alleen door de antwoorden op de aan hen gedane vragen; maar ook door proeven in het zuiver spellen en kunstmatig lezen; door vertooning van hunne schriften, van hunne uitgewerkte vraag-oefeningen in onderscheidene vakken; door het verbeteren van een gebrekkig opstel in taal en spelling; door het uitwerken van voorstellen uit de Reken-, Meet- en Stelkunst; door het vertoonen van fraai geteekende Wereldkaarten, en door het vertalen van een opgegeven Thema uit het Nederduitsch in het Fransch, duidelijk bewijs, dat zij van het doelmatig en voortreffelijk onderwijs hunnes Leeraars goed gebruik gemaakt, en uit hetzelve, voor verstand en hart, wezenlijk nut getrokken hadden.

Digitized by Google

Na het onderzoek, 't welk tot groot genoegen der Opzieners is afgeloopen, werden aan de 150 leerlingen, die daarbij tegenwoordig waren, prijzen van naarstigheid, naar evenredigheid van hunne vorderingen, uitgedeeld, waartoe door den Raad der Gemeente dezer Stad aan de Plaatselijke Schoolopzieners het noodige geld was ter hand gesteld; terwijl de jeugd opgewekt werd, om van het onderwijs van hunnen Leeraar getrouw gebruik te maken, met verzekering, dat dit ter hunner vorming tot goede en brave leden der maatschappij onontbeerlijk voor hen zij; dat zij daardoor het genoegen en de vreugde hunner ouderen vergrooten zouden, en dat zij daarop den zegen van God te wachten hadden.

GELDERLAND.

IV. *Distr.* Schoolopz. H. H. DONKER CURTIUS.

ARNHEM. Bij gelegenheid dat de Plaatselijke Schoolcommissie dezer Stad, na afloop der Schoolexamina, die, volgens het Stedelijk Reglement, in haar bijzijn moeten gehouden worden, van haar bevind schriftelijk rapport deed aan den Heere Burgemeester dezer Stad, werd door haar tevens berigt, dat zij bedacht was geweest op het vol-

Digitized by Google

voldoen aan dat gedeelte van haren last, bij hetwelk haar is opgelegd te zorgen, dat het den onderwijzeren binnen deze Stad niet ontbrake aan de noodige gelegenheid tot eigene oefening en vermeerdering van kennis; en de vrijheid nam aan den Heere Burgemeester voor te ſtellen, om den Stads-Schrijfen Rekenmeester N. VAN CALLEGOED, bezittende den hoogſten rang, tegens toelage van eenig vast traktement, de verpligting op te leggen, om tweemaal in elke week onderrigt te geven aan zoodanige Onderwijzers binnen deze Stad, als zouden verkiezen daar van gebruik te maken, of door de Plaatſelijke Commisſie zouden worden gelast, zulks te doen.

Op dit voorſtel is bij Burgemeester en Wethouderen verſtaan, dat op den 1. October aanſtaande, aan de Plaatſelijke Schoolcommisſie zal worden ter hand geſteld eene ordonnantie groot *f* 25, voor welke ſom de Stads-Schrijf- en Rekenmeester VAN CALLEGOED zal gehouden zijn, conform het voorſtel der Commisſie, onderwijs te geven, en zulks gedurende de maanden *October*, *November* en *December* van dit, en *Januarij*, *Februarij* en *Maart* van het volgend jaar 1809; met last aan de Commisſie, om na afloop van dien tijd omtrent het daargeſteld nut dezer inſtelling rapport te doen, en vrijlating tot het verzoeken van continuatie, indien dezelve aan hare heilzame bedoelingen beantwoordt. De Commisſie verblijdt zich,

Digitized by Google

in de gelegenheid te zijn, dit aangenaam berigt te kunnen mededeelen (*).

VII.

(*) Het berigt van dit eerste navolgenswaardig voorbeeld van dezen aard is met blijdschap ontvangen, en wordt aan hetzelve hier gereedelijk eene plaats ingeruimd, in het uitzigt, dat hetzelve niet zal nalaten de algemeene opmerkzaamheid naar zich te trekken, en in zulke Steden, waar dergelijke inrigting met vrucht kan tot stand gebragt worden, navolging vinden zal, zijnde zoodanig eene inrigting een der krachtdadigste hulpmiddelen om de reeds gevestigde Schoolonderwijzers binnen de Steden, waar, over het algemeen genomen, de verbetering van het Schoolwezen dus verre minder gevorderd is, dan ten platten Lande, aanleiding te geven om zich meer te bekwamen voor hunnen gewigtigen post; en het is dan ook uit de volle overtuiging van de nuttigheid eener zoodanige inrigting, als nu in *Arnhem*, onder de lofwaardige begunstiging van den Heere Burgemeester, door den ijver van den Districts-Schoolopziener en de Plaatselijke Schoolcommissie staat tot stand te komen, dat derzelver navolging aan alle Plaatselijke Schoolcommissien ten ernstigste wordt aanbevolen, terwijl wij ons vleijen mogen, dat de Heeren Burgemeesteren, bij het zien van den voortgang, welke het Schoolwezen in andere Steden ondervindt en inzonderheid bij de bevordering, welke Zijne Majesteit ook aan dit gewigtig gedeelte van 's Lands welvaren wenscht te zien geven, gaarne hun gezag zullen gebruiken om daartoe, zoo in het algemeen, als bijzonder tot het bezorgen van dergelijk onderwijs aan reeds gevestigde schoolonderwijzers binnen hunne respective Steden, mede te werken en de pogingen van de Plaatselijke Schoolcommissien te ondersteunen.

Digitized by Google

VII. *Distr.* Schoolopz. H. J. THOMASSON.

BORCULO. Op gedaan verzoek van den Schoolopziener, werd door de geërfdens van *Borculo* in hunne onlangs gehoudene vergadering besloten, om ter belooning van gemaakte vorderingen en ter verdere aanmoediging in het leeren, voor de Nederduitsche en Fransche Schooljeugd alhier, eene somma van *f* 50 tot uitdeeling van Prijzen in te willigen.

Ten gevolge hiervan werden eenige aanzienlijke Burgers dezer Stad verzocht tot het bijwonen van een te houden Examen in beide Scholen, hetwelk dan ook op heden met de meeste naauwkeurigheid geschiedde, en waarbij, tot blijdschap van alle aanwezenden, duidelijk bleek, dat een groot aantal leerlingen uitmuntende vorderingen, zoo in de Nederduitsche, Fransche en Hoogduitsche Talen, als ook in het Schrijven en Rekenen, gemaakt hadden; na afloop van welk Examen, de Leerlingen met hunne Onderwijzers zich naar de kerk begaven, alwaar, nadat door den Predikant IMMINK eene treffende voordragt was gedaan, eerst de Prijzen aan de Schooljeugd werden uitgedeeld, en daarna aan de beide verdienstelijke Onderwijzers, door den Schoolopziener fraaije Boekgeschenken werden ter hand gesteld, terwijl eindelijk deze plegtigheid met gepaste aanspraken door den Franschen Meester VAN DER VEEN besloten werd.

Digitized by Google

VRIESLAND.

III. *Distr.* Schoolopz. H. W. C. A. VISSER.

WORKUM. *Tweede School.* Op voorstel van het Plaatselijk Toevoorzigt alhier, werd door het Gemeente-bestuur dezer Stad, het inwendige aan dit Schoolgebouw geheel vertimmerd, en tafels, banken en leerborden in dezelve, op de doelmatigste wijze, ingerigt.

WARNS. Het Schoolonderwijs alhier onderging sedert de komst van A. IJGES eene merkelijke verandering. Met achterlating van de schetse van den voormaligen toestand dezer School, zal men zich vergenoegen met het beschrijven van deszelfs tegenwoordigen staat.

De leermiddelen zijn menigvuldig. Voor het eerstbeginnend onderwijs wordt, behalve de eerste boekjes van NIEUWOLD, het rad en de letterhoutjes gebruikt, welke laatste eene gedurig aangename bezigheid geven. Voor de wat meer gevorderden vindt men cijferhoutjes, waarmede kinderen in drie dagen een getal van zeven letteren spelende leerden maken en uitspreken, als ook volzinshoutjes, ten einde hen tusschen beide ter uitspanning bezig te houden met het bijeenbrengen en opstellen van zinnen en volzinnen. Verschillende keeren in de week vindt men een gebrekkig geschreven opstel op het bord, ten einde dit zon-

Digitized by Google

zonder taalfouten af te schrijven. Hiertoe wordt of een leerzaam versje of eene charade of eene dubbelzinnige opgave uit LÖHR genomen. Dagelijks vindt men op een ander bord een voorstel uit OLING, en op een kleiner een voorstel tot een der vier hoofdbewerkingen der Rekenkunde behoorende.

Behalve dien is er eene *Leesbibliotheek*, door den Schoolopziener en den Meester verzameld, bestaande uit voor de jeugd geschikte werkjes van MARTINET, VAN DEN BERG, VAN ALPHEN, NIEUWOLD, VAN HELNINGEN BOSCH enz. Hieruit kunnen de kinderen elke week een boekje naar huis nemen en betalen daarvoor 's weeks twee duiten, voor welk geld weder nieuwe boeken worden aangekocht. Deze Leesbibliotheek wordt sedert drie maanden door de kinderen druk bezocht.

Onder de leermiddelen mag men ook nog rekenen de veelvuldige voorschriften, vragen behelzende, en waarbij de kinderen gepaste antwoorden voegen, als mede de bestendige vragen, welke de Meester bij elke les over het gelezene doet.

Het onderwijs is doelmatig, zacht, ingerigt naar de vatbaarheid der kinderen; een weinig meerdere levendigheid en hart-innemendheid in de manier van voorstellen zou het den kinderen nog belangrijker maken.

In de verstandsontwikkeling heeft men groote vorderingen bespeurd. Het denkvermogen is opgescherpt. De beschaving van

Digitized by Google

het hart heeft wel, gelijk altijd, eenen langzamen gang gehouden, maar is echter niet achter gebleven.

In het Schrijven zijn de kinderen merkelijk toegenomen, en de voortgangen in het oordeelkundig Rekenen zijn zoo groot geweest, als men ze bij geheel verwaarloosde kinderen, die aan bloot machinaal Rekenen gewoon waren, verwachten kon.

Uit het bovengemelde zal men reeds verwachten, dat men de kinderen dadelijk aan het lezen heeft gezet en hen het spellen door middel van de letterhoutjes heeft geleerd. Deze proeve is in eene School van bij de tachtig zeer verwaarloosde en verwilderde kinderen zeer goed geslaagd, en schoon er sints October geen enkel woord op de gewone wijze gespeld is, moeten de kinderen het echter in zuiver spellen verder gebragt hebben, dan op de oude manier in drie jaren. Wanneer eens de Onderwijzer door meerdere ruimte van tijd zich meer opzettelijk op het elementair onderwijs zal kunnen toeleggen, waartoe tevens eene betere inrigting van het inwendige der School vereischt wordt, dan verwacht men hierin, gelijk mede in de schrijfoefeningen, nog grootere voortgangen.

De werkzaamheid is onder de leerlingen toegenomen, en de ledigheid grootendeels verbannen. De ijver en naijver is vermeerderd. Er heeft eene mededeeling van kundigheden van den Meester aan zijne leerlingen,

Digitized by Google

gen, en van deze aan elkanderen plaats, welke meer belooft. Orde en ſtilte zouden, ſchoon in eene zekere mate aanwezig, nog in eenen hoogeren graad wenſchelijk zijn, maar kunnen alleen bevorderd worden door eene toekomſtige verbetering van het inwendige der School. Grootere, in de vorige tijden geheel verwaarloosde, leerlingen, bij wien nu de verbetering zeer moeijelijk is, belemmeren zeer veel.

Onder alle middelen van onderwijs zijn de letterhoutjes, cijferhoutjes en volzinshoutjes niet het minst geſlaagd. Bij ieder bezoek, hetwelk de Schoolopziener in de School aflegt, omringen hem ſteeds een aantal grooteren en kleineren, om hem de fouten in hunne afſchriften aan te wijzen, hunne met houtjes geſpelde woorden na te zien en hunne met cijferhoutjes gemaakte getallen te hooren uitſpreken. Dit geeft den Schoolopziener bijzonder genoegen.

BALK. Alhier werd een geheel nieuw Schoolvertrek gebouwd, hetwelk van het noodige licht zeer wel voorzien en van binnen zeer goed is ingerigt. Tafels en banken zijn derwijze ingerigt, dat de kinderen allen naar dezelfde zijde zien, en alzoo het oog ſteeds op den Meester en de leerborden hebben. Jammer is het, dat men, uit bijzondere begrippen, hetzelve te klein voor de zeer talrijke Schooljeugd heeft gebouwd.

Digitized by Google

Schoolonderwijzers-Gezelschappen in het derde Schooldistrict.

De verschillende, in dit District gevestigde, Gezelschappen blijven steeds op den begonnen voet voortduren en geven bestendig nut en genoegen. In het afgeloopen jaar werd door dezelve eene Schoolleeraars-Bibliotheek opgerigt, waartoe ieder Lid maandelijks 4 st. contribueert. De boeken komen eerst aan het Hoofdgezelschap in *Hemelumer Oldephart* en worden daar bewaard. Van daar wordt telkens onder recepis, te teekenen door het Corresponderend Lid van elk Gezelschap, eene verzending boeken voor zoo vele weken gezonden, als er Leden in dat Gezelschap zijn. Deze zendt dezelve rond aan de Leden van dat Gezelschap. Ieder Gezelschap is zelve aansprakelijk voor het verlies of de beschadiging der boeken door een van deszelfs Leden. De boeken worden, nadat zij rondgelezen zijn, ten algemeenen gebruike bij het Hoofdgezelschap bewaard. Men heeft in dit jaar reeds alle de in het Nederduitsch vertaalde werken van NIEMEIJER, CAMPE en SALTZMAN aangekocht.

HEMELUMER OLDEPHART en GAASTERLAND. De in deze Districten ingevoerde algemeene bepalingen, rakende het Schoolwezen, hebben, zoo ten aanzien van de betaling der Schoolgelden, als met betrekking tot andere daarin vervatte, bijzonder-

Digitized by Google

derheden, aanvankelijk nut gesticht. Dat tegen soortgelijke inrigtingen, vooral wat de betaling van Schoolgelden door alle hoofden van huisgezinnen, om het even of zij kinderen hebben of niet, aanbetreft, onkunde, vooroordeel en eigenbelang zich geweldig verzetten zoude, werd algemeen gevreesd en als eene zekere zaak voorspeld. Ook is er tegenkanting ontstaan; maar deze is noch zoo algemeen noch zoo sterk geweest, als men wel vreesde. Uit misverstand geboren zijde, is dezelve, bij eene betere kennis van den aard der bepalingen, verdwenen, en, schoon het zich vermoeden laat, dat er een aantal zijn, die omtrent de zaak onverschillig zijn, zijn er nogtans verscheidenen, die in den beginne veel tegen deze bepalingen hadden, thans daarvan ijverige voorstanders geworden. In eene enkele plaats hebben onderscheidenen het Schoolgeld geweigerd, en zulks omdat, zoo zij Schoolgeld betalen moesten, zij ook eenen bekwamer Meester verlangden en zich met den tegenwoordigen ongeschikten niet wilden vergenoegen. In *Jaasterland* is het stuk der Schoolgelden nog zoo verre niet gevorderd, schoon de bepaling zelve reeds de verlangde vruchten geft.

De *vakantien* zijn in beide deze Districten geregeld en allerwege, zelfs in *Oudega* en *Nijega*, waar zulks geheel ongewoon was en onmogelijk scheen, is *het onafgebroken schoolgaan door geheel het jaar* tot stand gebragt.

In alle de Scholen is de *noodige turf* verzorgd tot verwarming van het Schoolvertrek, en het inwendige van het Schoolgebouw hier en elders veranderd. In alle Scholen is tevens het noodige aantal *letterheutjes* verzorgd, waarmede thans de kinderen reeds sedert verscheidene maanden onderwezen worden.

De kinderen van *gealimenteerden* en *behoeftigen* zijn ter School gezonden, en, ofschoon de daartoe betrekkelijke bepalingen nog op nadere executie wachten, en door vele behoeftige ouders het onderwijs hunner kinderen verwaarloosd is, hebben echter daardoor velen onderwijs genoten, welke tot dus ver daarvan verstoken bleven. De Onderwijzers hebben voor deze kinderen *even veel schoolgeld* ontvangen als voor de andere kinderen, en hierdoor mag men rekenen, dat de redenen, waarom deze in vele Scholen mindere vorderingen maakten, verdwenen zijn.

Voor de armenkinderen in de Spinbaan te *Molkwerum*, die jaren lang geen onderwijs genoten, is elken dag een afzonderlijk uur bestemd, waarvoor de Meester buiten gewoon bezoldigd wordt.

In beide de Districten zijn, behalve t *Koudum*, in alle Dorpen *Avondscholen* opgerigt, welke tot dus verre nergens dan te *Balk* en *Warns* bestonden, en die zeer talrijk allerwege bezocht worden

Desgelijks zijn te *Warns*, *Hemelum*, *Bakhuizen*, *Balk* en *Harig*, *Zondags-schen*

Digitized by Google

opgerigt voor hun, die de gewone Scholen reeds verlaten hebben. Nergens zijn tegen derzelver oprigting de zoo zeer gevreesde vooroordeelen ontstaan, en waar dezelve dus ver niet tot stand kwamen, is zulks te wijten aan de te geringe moeite, aan derzelver oprigting besteed. Hierdoor is de Zondagavond, die door de jeugd ten platten lande zoo dikwerf tot losbandigheid wordt besteed, en de tijd is, waarop de landelijke grofheden en ondeugden van de aankomenden worden aangeleerd, ten nutte besteed, en het strekt den Schoolopziener tot innige blijdschap te kunnen zeggen, dat deze Scholen, hoe vreemd ook de zaak ware, vrij getrouw bezocht zijn, en de zoodanigen, die dus ver gewoon waren aan het loopen in de herbergen en het plegen van straatschenderijen, met genoegen dezelve hebben bijgewoond en nog bijwonen. Dit versterkt den Schoolopziener in de reeds te voren verkregene overtuiging, dat ledigheid en gebrek aan bezigheid op dien dag, meer dan eigenlijke boosheid des harten, de oorzaak is van deze ondeugden. Deze Scholen werden grootendeels ingerigt naar de voorschriften, vervat in den navolgenden brief, te dien einde aan de Onderwijzers rondgezonden.

Digitized by Google

De Schoolopziener van het derde Schooldistrict in Vriesland,

aan

De Schoolonderwijzers van . . .,

Geachte Vrienden!

Met het hoogst genoegen vernam ik uit Uwen brief het gelukkig begin in de oprigting eener *Zondags-school*, en gereedelijk voldoe ik aan uw verzoek, om u mijne denkbeelden nopens derzelver inrigting enz. mede te deelen.

Hierbij dient voor alles voor oogen gehouden te worden de *personen*, waarvoor deze School is bestemd, namelijk voor jonge lieden boven de twaalf jaren. Deze onderscheiden zich

1. In de zoodanigen, *die geheel verwaarloosd zijn*, niet op de Dagscholen gegaan hebben en alzoo onkundig zijn van de eerste beginselen van kennis en beschaving.

2. In de zoodanigen, *welke op de gewone Dagschool een korter of langer tijd gegaan hebben*, en alzoo in het rekenen, schrijven en lezen minder of meerder geoefend zijn.

Wat de *eersten* aanbelangt; het spreekt van zelven, dat deze in de eerste beginselen van lezen en schrijven geoefend moeten worden, terwijl echter ten aanzien van het lezen mij volstrekt noodig schijnt, dat zij dadelijk aan het

Digitized by Google

het lezen uit een gemakkelijk en doelmatig boekje gebragt worden, zonder den korten tijd met ondoelmatig spellen door te brengen; waartoe ik bij voorraad en voorkeur aanrade het *Iets over God voor een kind* enz.

Wat de *tweeden* betreft; zie hier, hoe ten aanzien van dezen de Zondags-school alhier is ingerigt:

Voor het *verstandig lezen* worden hun één of twee verhalen uit het *Zedekundig Leesboek in den vorm van geschiedenissen, ten dienste der Scholen*, uitgegeven door de Maatschappij; *Tot Nut van 't Algemeen*, door den Meester zelven op eene duidelijke en verstaanbare wijze één of tweemaal voorgelezen. Voorts wordt in een gemeenzaam gesprek over het nuttige, leerzame, doelmatige en deugdzame van de daarin vervatte geschiedenis gesproken, de leerlingen tot een regt verstand van het gelezene gebragt, en de beginselen, aard en het belang der daarin voorgestelde deugd hun ontwikkeld, terwijl vooraf al vragende de geschiedenis zelve door hun naverteld is geworden. Zoo leeren zij *verstandig en nuttig* lezen. Over het geheel lezen zij zelve niet, schoon dit eene enkele keer geschieden kan, doch zeer weinig. Hieraan kunnen dus de geheel onkundigen mede deel nemen.

Hierop wordt van voor het *schrijven* een dezer alzoo gelezene verhalen opgegeven. Zij schrijven die in den vorm van een verhaal of brief, ten einde zoo zelve schriftelijke op-

Digitized by Google

ſtellen te leeren maken. Dit gaat in den beginne gebrekkig, maar is hoogſtnoodig en leert weldra.

Voor het *rekenen* heeft de Meester een boekje, (het *Rekenboek voor Meisjes*, en wel het 2de *Stukje*, is voor de meesten zeer geſchikt.) Hij leest hun hieruit een voorſtel voor, ſpreekt nu met hen, op welk eene wijze en door welken regel men dit berekenen kan, hoe men te werk moet gaan, waarop letten, en laat hen dan, zonder de uitkomst te weten of het boek voor zich te hebben, na dit geſprek en opgave, het berekenen, en wijst hun wijders het goede en kwade aan.

Voor het *zingen* worden best gebruikt de *Schoolgezangen*. Het vers wordt eerst gelezen, over den inhoud geſproken, het gewigtige en verhevene aangewezen, de Scholieren opgewekt om dit van harten met eerbied voor God te doen, en dan het vers met hartelijkheid, eerbied, op eenen zachten, niet ſchreeuwenden, toon gezongen.

Het ſpreekt van zelven, dat, bijaldien men van elk dezer dingen niet veel kan doen, men echter hetgeen men kan, zoo als aangewezen is, doet.

Daar de opgaven in dezen brief voor alle Scholen in dit District dezelfde zijn, verzoek ik u, denzelven aan de overige Onderwijzers mede te deelen.

Ik ben enz.

d. 18. *Jan.* 1808.

Se-

Digitized by Google

Sedert de invoering dezer bepalingen, zijn door de Meesters maandelijks lijsten ingeleverd van de namen en het getal hunner Schoolkinderen en daarop aanteekening van het gedrag en schoolgaan derzelve gehouden.

Uit deze lijsten blijkt, dat het getal der leerlingen allerwege zeer veel en wel in dezer voege is toegenomen:

Balk	had voorheen 100	nu 150 leerlingen.
Wijkel	25	51
Sondel	30	38
Harig	18	35
Bakhuizen	29	42
Koudum	60	84
Warns	40	75
Hemelum	20	32
Molkwerum	12	35
Oudega	6	18
Nijega	324	16

Hierdoor is tevens het inkomen der Meesters verhoogd. Daar zij te vooren 6, 8 en 12 stuiv van ieder kind in het vierendeelsjaar genoten, welke penningen nog altijd zeer wisselvallig waren, genieten zij nu op eene zekere wijze uit handen van Baljuw benevens het Gemeente-Bestuur, dadelijk bij den afloop van ieder vierendeels jaar in *Hemelumer Oldephart* en *Balk* 15 stuiv. en in *Gaasterland*, om het gering inkomen te verbeteren, *f* 1:10. Hierdoor zijn de Schoolpenningen der Meesters ongeveer in dezer voege vermeerderd:

Digitized by Google

Balk genoot voorheen aan Schoolpenningen
f 100: 0, nu *f* 450: 8.
Wijkel. . . . *f* 30: 0, nu *f* 228: 0.
Sondel. . . . *f* 78: 0, nu *f* 168: 0.
Harig. . . . *f* 19:16, nu *f* 121: 16.
Bakhuizen. . . *f* 33: 2, nu *f* 230: 8.
Koudum. (*) . *f* 49: 0, nu *f* 120: 0.
Warns. . . . *f* 54: 8, nu *f* 231: 10.
Hemelum. . . *f* 36: 8, nu *f* 100: 18.
Molkwerum. . *f* 38: 0, nu *f* 113: 8.
Oudega. . . *f* 8: 0, nu *f* 56: 0.
Ntjega. . . . *f* 8: 8, nu *f* 60: 0.

Zoo merkelijk dit verschil der sommen is, zoo groot is ook het verschil in den ontvangst derzelve voor de Meesters. Voorheen was zulks, gelijk elders, geheel wisselvallig, en kwamen deze gelden, met merkelijk rabat, langzaam, bij kleine gedeelten en onzeker in. Thans worden dezelve, zonder eenig rabat, dadelijk bij het einde van het verloopen ¼ jaar gebeurd bij Baljuw benevens het Gemeente-Bestuur, en staan, ten dezen, gelijk aan vast tractement.

Het doel van Art. 30 van het *Reglement op het lager Schoolwezen*, vervat in de Publicatie van H. H. Mog. van 3 April 1806, als mede van Art. 20 van de Publicatie van het Dep. Best. van 20 Oct. 1806, is dus ten vollen bereikt. De inkomsten van den Schoolmeester zijn verhoogd, en hij is *te eenenmale onafhankelijk geworden van de ouders, wier kinderen zijne School bezoeken.* Er zijn *voorzie-*

(*) Hier houdt de Meester geene Avondschool, trekt dus slechts de helft der Schoolpenningen.

zieningen gemaakt *in het onafgebroken School-houden* en *Schoolgaan* door geheel het jaar. De *Schoolperiningen* zijn op eene voegelijke wijze *geregeld* en *verhoogd*, en het gevolg van dit alles is, dat lust en moed bij den Onderwijzer is opgewekt en zijn ijver vermeerderd, terwijl de Ingezetenen zich gemakkelijk aan deze bepalingen, welke voor hun, die kinderen hebben, schijnbaar voordeelig zijn, gewennen; vele weldenkenden zich over deze en gene bijzonderheden verheugen, de armen deelen in het publiek onderwijs, en — de overigen zwijgen.

DRENTHE.

I. *Distr.* Schoolopz. G. SMIT.

MEPPEL. Nadat door de Plaatselijke Schoolcommissie op den 23., 24. en 25. Mei l. l. een naauwkeurig onderzoek gedaan was naar de vorderingen der *Meppeler* Schooljeugd, in vijf onderscheidene Scholen, waarin een getal van meer dan 400 kinderen onderwezen wordt, heeft namiddag te twee uur eene openlijke prijsuitdeeling, en de bevordering der Leerlingen van de eene school naar de andere plaats gehad. De Schoolopziener opende deze plegtigheid met eene korte rede, ten onderwerp nemende: *de onderwijzing is de beste leermeesteres*. Waarop de kinderen van de beide hoogste Scholen en de Armschool, ten aanhooren van een groot getal Toehoorders, eenige weinige proeven ga-

Digitized by Google

ven van hunne vorderingen in de Aardrijks- en Geschiedkunde, telkens afgewisseld door proeven in de Zangkunst, van iedere School afzonderlijk. Toen werden bijna 100 leerlingen met eereprijzen begiftigd, naar bevinding van het eerstgemeld onderzoek, en zes der bekroonde Kinderen bedankten de Schoolcommisie zeer bevallig met gepaste versjes; waarop deze geheele plegtigheid, die twee en een half uur duurde, met eenige aanspraken besloten werd.

NABERIGT.

Nadat de Heer W. J. KOPPIUS, Schoolopziener in het tweede District van het Departement *Drenthe*, op daartoe, uit hoofde van deszelfs vertrek naar *Twijzel* en *Kooten* in *Friesland*, gedane aanzoek, bij Besluit van Zijne Excellentie den Minister tot de Binnenlandsche Zaken van 29 Maart l. l. N°. 5, van genoemden post werd ontslagen, is in deszelfs plaats, bij Koninklijk Besluit van 17 Junij l. l. N°. 24, overeenkomstig des Ministers voordragt bij Missive van den 2den te voren N°. 5, uit de daarbij voorgedragen nominatie tot Schoolopziener in het tweede Schooldistrict van het Departement *Drenthe* benoemd en aangesteld de Heer en Mr. J. TONCKENS, wonende te *Westeveld*.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Google